เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว : กรณีศึกษาย่านเยาวราช ประเทศไทย และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

COMPARATIVE STUDY ON ANNUAL TRADITIONS OF TEOCHEW PEOPLE'S : CASE STUDY YAOWARAT, THAILAND AND JIEYANG, GUANGDONG PROVINCE, PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

LIN SHIYA

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
พ.ศ. 2563

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว : กรณีศึกษา ย่านเยาวราช ประเทศไทย และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

COMPARATIVE STUDY ON ANNUAL TRADITIONS OF TEOCHEW PEOPLE'S : CASE STUDY YAOWARAT, THAILAND AND JIEYANG, GUANGDONG PROVINCE, PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

LIN SHIYA

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2563

รองศาสตราจารย์ ดร.มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์	อาจารย์ ดร.อิมธิรา อ่อนคำ
ประธานกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ	อาจารย์ที่ปรึกษา
อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บูรณะกร	อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บูรณะกร
กรรมการ	ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
อาจารย์ ดร.อิมธิรา อ่อนคำ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิก สุนทรธัย
กรรมการ	คณบดีคณะศิลปศาสตร์

ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว : กรณีศึกษา ย่านเยาวราช ประเทศไทย และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

LIN SHIYA 616121
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: อิมธิรา อ่อนคำ, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน และศึกษาปัจจัยการเปลี่ยนแปลง การสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและแบบบังเอิญ รวมทั้งสิ้น 40 คน จากทั้ง 2 พื้นที่ คือ กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในย่านเยาราช ประเทศไทย และกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย สาธารณรัฐประชาชนจีน

ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ 1) ประเพณีในวงจรชีวิต ได้แก่ ประเพณีการเกิด ประเพณีชุกฮวยฮี้ง ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีแซยิด และประเพณีการตาย ซึ่งประเพณีเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศ 2) ประเพณีตามเทศกาล ถือเป็นประเพณีที่มีการสืบทอดมาอย่างช้านาน โดยมี 5 เทศกาล คือ ตรุษจีน เช็งเม้ง ไหว้บ๊ะจ่าง ไหว้พระจันทร์ และกินเจ ทั้ง 5 เทศกาลนี้ถือเป็นเทศกาลใหญ่และมีความสำคัญต่อชาวจีนแต้จิ๋วอย่างมาก และ 3) วันสำคัญในทางคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วซึ่งสัมพันธ์กับหลักศาสนาและความเชื่อเทพเจ้าในตำนานจีน โดยมีจำนวน 3 วัน คือ วันไหว้ศาลเจ้าตี่จู่เอี๊ยะ วันไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว และวันไหว้บรรพบุรุษ ที่ยังคงมีการสืบทอดคติความเชื่อนี้อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วยังมีปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ นโยบายภาครัฐ การย้ายถิ่น การแต่งงาน และวิทยาการสมัยใหม่ด้วย แต่อย่างไรก็ตามชาวจีนทั้งสองพื้นก็ยังคงมีการสืบทอดและเผยแพร่ประเพณีของตนเอง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประเพณีที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของตนเองให้คงอยู่ต่อไปได้ในอนาคต

คำสำคัญ: ประเพณีในรอบปี ชาวจีนแต้จิ๋ว ย่านเยาวราช จังหวัดกิ๊กเอี๊ย

COMPARATIVE STUDY ON ANNUAL TRADITIONS OF TEOCHEW PEOPLE'S : CASE STUDY YAOWARAT, THAILAND AND JIEYANG, GUANGDONG PROVINCE, PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

LIN SHIYA 616121
MASTER OF ARTS (COMMUNICATIVE THAI AS A SECOND LANGUAGE)
THSIS ADVISORY COMMITTEE: IMTHIRA ONKAM, Ph.D.

ABSTRACT

This research aims to compare the annual tradition of Teochew Chinese people in Thailand and in People's Republic of China and to study the factors that change and inherit the traditions of Teochew Chinese people in both countries. This research is a qualitative research by using specific and accidental sampling method, total 40 people from two areas: Yaowarat, Thailand and Jieyang, Guangdong Province, People's Republic of China

The research finds that there are three annual traditions of Teochew Chinese people. 1) The traditions, in regard to human's life cycle from birth until death, are birth, coming of age, marriage, sixtieth anniversary and death. So they are important to Teochew Chinese's lifestyle in both countries. 2) Festivals, inherited for a long time, are Chinese New Year festival, Qingming festival, Dragon Boat festival, Mid-autumn festival and Vegetarian festival. These five festivals are big to Teochew Chinese both in Thai and China. 3) The important days in Teochew belief about religions and divine beliefs in Chinese mythology are three days: the day of worship at Di Chu Ea Shrine, Mazu Shrine and ancestor's day. These three traditions are still inherited until present. In addition, the annual Teochew traditions have contributed many change factors to government policy, migration, marriage and new technologies. However, Teochew Chinese people in both areas are still Inheriting and spreading their own traditions to maintain these traditions as their identity in the future.

Keywords: Annual tradition, Teochew Chinese, Yaowarat, Jieyang Province

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจากอาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บูรณะกร ประธานหลักสูตรหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง และอาจารย์ ดร.อิมธิรา อ่อนคำ อาจารย์ที่ปรึกษา ได้กรุณาให้คำปรึกษา และคำแนะนำการแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเมตตา รวมทั้งให้กำลังใจเสมอมาจนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบเค้าโครงและสอบป้องกันของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บูรณะกร และอาจารย์ ดร.อิมธิรา อ่อนคำ ที่ได้สละเวลาในการสอบเค้าโครงและสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้แนวคิดและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้ ส่งผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ถูกต้องสมบูรณ์ตามระเบียบวิธีวิจัย

ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านการเรียนและการดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทย

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา และ CAO SHIYUAN ที่ให้ความรัก ความห่วงใย และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการมาศึกษาเล่าเรียนในประเทศไทย

สุดท้าย ขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ทุก ๆ คนที่คอยให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจมาโดยตลอด

LIN SHIYA

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ก

บทคัดย่ออังกฤษ ข

กิตติกรรมประกาศ ค

สารบัญ ง

สารบัญตาราง ช

สารบัญภาพ ซ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย 4

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย 4

1.4 ขอบเขตของการวิจัย 4

1.5 ข้อจำกัดของการวิจัย 6

1.6 คำนิยามศัพท์ 6

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย 7

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าได้รับ 7

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 เอกสารเกี่ยวกับประเพณี 9

2.1.1 ความหมายของประเพณี 10

2.1.2 ประเภทและลักษณะของประเพณี 10

2.2 ความรู้เกี่ยวกับย่านเยาวราช จังหวัดกรุงเทพมหานคร 12

2.2.1 ประวัติความเป็นมา 12

2.2.2 สภาพสังคม 14

2.3 ประวัติความเป็นมาของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน 16

2.3.1 ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วใน สาธารณรัฐประชาชนจีน 16

2.3.2 การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย 19

2.3.3 สภาพสังคมของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศไทย 23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย	25
2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน	28
2.4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีในย่านเยาวราช	30
2.4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบประเพณีในรอบปี	33
บทที่ 3 เปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช ประเทศไทย และในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน	
3.1 ประเพณีในวงจรชีวิต	37
3.1.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด	37
3.1.2 ประเพณีเกี่ยวกับชุกฮวยฮี้ง (ออกจากสวนดอกไม้)	41
3.1.3 ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน	47
3.1.4 ประเพณีเกี่ยวกับแซยิด	53
3.1.5 ประเพณีเกี่ยวกับการตาย	56
3.2 ประเพณีตามเทศกาล	59
3.2.1 เทศกาลตรุษจีน	59
3.2.2 เทศกาลเช็งเม้ง	65
3.2.3 เทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง	70
3.2.4 เทศกาลไหว้พระจันทร์	75
3.2.5 เทศกาลกินเจ	78
3.3 วันสำคัญในคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว	81
3.3.1 วันไหว้ศาลเจ้าตี่จู่เอี๊ยะ	82
3.3.2 วันไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว	85
3.3.3 วันไหว้บรรพบุรุษ	88
บทที่ 4 ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงและการสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช ประเทศไทย และในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน	
4.1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี	93
4.1.1 นโยบายภาครัฐ	94
4.1.2 การย้ายถิ่น	97

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.3 การแต่งงาน	100
4.1.4 วิทยาการสมัยใหม่	103
4.2 การสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน	107
4.2.1 บุคคลภายในครอบครัว	107
4.2.2 สถานศึกษา	111
4.2.3 ชุมชน	113
4.2.4 ศาลเจ้าและวัดจีน	116
4.2.5 สมาคมและมูลนิธิ	120
4.3 การเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน	122
4.3.1 การเผยแพร่ประเพณีในรอบปี ประเทศไทย	122
4.3.2 การเผยแพร่ประเพณีในรอบปี สาธารณรัฐประชาชนจีน	127
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	130
5.2 อภิปรายผล	138
5.3 ข้อเสนอแนะ	139
บรรณานุกรม	141
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก เอกสารรับรองคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย	147
ภาคผนวก ข คำถามสัมภาษณ์	148
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	152
ประวัติผู้เขียน	154

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัย	5

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่เยาวราช	14
2	แผนที่ที่ตั้งของท้องถิ่นแต้จิ๋วในมณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน	18
3	การทำพิธีการตัดผมให้กับเด็กทารกที่ครบเดือนในประเทศไทย	38
4	การแต่งกายของเด็กทารกที่มีอายุครบ 12 วัน	39
5	การใช้ปัตตาเลี่ยนทำโกนผมไฟ	41
6	การจัดงาน “งานไหว้ขอบคุณแม่ซื้อ” ในวัดมังกรกมลาวาส (วัดเล่งเน่ยยี่)	43
7	องค์เทพเจ้า “กงพั้วบ้อ” (แม่ซื้อ) ภายในวัดมังกรกมลาวาส	44
8	ตะกร้าไม้ไผ่ที่ชาวจีนแต้จิ๋วใช้ในพิธี “ชุกฮวยฮึ้ง”	45
9	การจัดพิธีการไหว้ “กงพั้วบ้อ” อยู่บนเตียงนอนของเด็ก	46
10	พิธีการไหว้ “กงพั้วบ้อ” บริเวณลานหน้าบ้านและพิธีการไหว้เทพเจ้าเตาไฟในห้องครัว	47
11	ภาพการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย (พิธียกน้ำชา)	48
12	สินสอดและกระเป๋าของเจ้าสาว	50
13	การมอบของขวัญแทนใจให้กันและกันระหว่างเจ้าบ่าว-เจ้าสาว	51
14	การเลี้ยงเพื่อนเจ้าสาวและของขวัญที่สั่งให้เพื่อนเจ้าสาว	52
15	วันแต่งงาน เจ้าบ่าวรับเจ้าสาวกลับไปบ้านเจ้าบ่าว	52
16	ซิ่วท้อ (寿桃) ที่ขายในย่านเยาวราช ประเทศไทย	54
17	ซิ่วท้อ (寿桃) ที่ขายในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย สาธารณรัฐประชาชนจีน	55
18	พิธีงานศพของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย สาธารณรัฐประชาชนจีน	58
19	คืนข้ามตรุษจีนในวัดมังกรกมลาวาส (วัดเล่งเน่ยยี่)	61
20	การจัดโต๊ะไหว้บรรพบุรุษในวันตรุษจีน	64
21	การไหว้เจ้าแม่กวมอิมในวันตรุษจีน	64
22	การไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน จังหวัดสระบุรี ในช่วงเช็งเม้งของชาวจีนแต้จิ๋ว	66
23	การเผากระดาษในสุสาน	68
24	การไหว้บรรพบุรุษที่สุสานในเช็งเม้งของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย	70
25	บ๊ะจ่างไส้เค็มและบ๊ะจ่างไส้หวานเค็มที่ขายในย่านเยาวราช	71
26	ขนมกีจ่างที่นำมาไหว้เจ้าแม่กวนอิม	72
27	การทำบ๊ะจ่างของครอบครัวชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย	74
28	การแข่งเรือมังกรของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย	74

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
29	การแสดงจากวันไหว้พระจันทร์ในย่านเยาวราช ปี พ.ศ. 2562	76
30	การจัดพิธีการไหว้พระจันทร์ในย่านเยาวราช ปี พ.ศ. 2562	76
31	พิธีการไหว้พระจันทร์ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย	77
32	การจัดงานเทศกาลกินเจในย่านเยาวราช ปี พ.ศ. 2562	79
33	ฮวกก้วย (发粿) อั่งถ่อก้วย (红桃粿)	80
34	ข่าวของการจัดงานเทศกาลกินเจในหมู่บ้าน ShengAnLou (盛安楼)	81
35	ศาลเจ้าตี่จู่เอี๊ยะที่ตั้งในร้านค้าย่านเยาวราช	83
36	การไหว้ตี่จู่เอี๊ยะที่บ้านของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย	84
37	การไหว้ตี่จู่เอี๊ยะที่โรงงานของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย	84
38	ทางเดินเข้าไปยังศาลเจ้าแม่ทับทิมในเขตสัมพันธวงศ์ ประเทศไทย	86
39	การจัดกิจกรรมการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว ของสมาคมตระกูลลิ้มประเทศไทย	87
40	กิจกรรมการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว โดยสมาคมตระกูลลิ้ม สาธารณรัฐประชาชนจีน	88
41	ชุดกระดาษไหว้บรรพบุรุษในประเทศไทย	89
42	ของเซ่นไหว้บรรพบุรุษในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย	90
43	ชุดกระดาษไหว้บรรพบุรุษของของจังหวัดก๊กเอี๊ย	91
44	การเผาชุดกระดาษไหว้ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย	92
45	การดูเนื้อหาในเซียมซีสโดยการแกนรหัสคิวอาร์ (QR CODE)	104
46	การทำบุญโดยการสแกนรหัสคิวอาร์ (QR CODE)	104
47	ชุดกระดาษไหว้บรรพบุรุษที่ขายในย่านเยาวราช	105
48	ร้านขายของแต่งจีนในย่านเยาวราช	108
49	การจัดพิธีการไหว้เจ้าในบ้านชาวจีนแต้จิ๋ว	109
50	การให้ลูกหลานกราบไหว้ศาลเจ้าตี่จู่เอี๊ยะในจังหวัดก๊กเอี๊ย	110
51	โรงเรียนเผยอิงในย่านเยาวราช	111
52	การแจ้งเตือนเรื่องในกลุ่มวีแชท (WeChat)	119
53	การไหว้เจ้าของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย	119
54	เฟสบุ๊ก (Facebook) ของร้านขายสินค้าของงานแต่งงานแบบจีน	123
55	รถไฟฟ้าใต้ดิน สถานีวัดมังกร	124
56	เว็บเพจและเฟสบุ๊กของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์	125

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
57	คู่มือต่าง ๆ ที่มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งแจกให้กับผู้คน	126
58	การโฆษณาภาพยนตร์ “คุณพ่อ ผมสำเร็จได้แน่นอน” (爸，我一定行的)	128
59	แอปพลิเคชัน (Application) เว่ยป๋อ (Weibo) วีแชท (WeChat) ติ๊กต็อก (TikTok)	129

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยถือเป็นประเทศที่มีความหลากหลายของกลุ่มชน ซึ่งกลุ่มชนแต่ละกลุ่มนั้นต่างมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะ กลุ่มชนชาติจีนที่ได้อพยพเข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพในแผ่นดินไทย โดยชาวจีนที่อพยพเข้ามานั้นได้กระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย อีกทั้งลูกหลานของชาวจีนกลุ่มนี้ยังได้เรียกตนเองว่า คนไทยเชื้อสายจีน และในปัจจุบันพวกเขายังคงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงความเชื่อต่าง ๆ ของตนเองไว้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ที่ถือได้ว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติโดยมีความเชื่อที่เข้ามาแฝงอยู่ในแต่ละประเพณี จนกลายเป็นประเพณีที่มีการเผยแพร่ไปยังสังคมภายนอก และได้รับการยอมรับจากคนในสังคมไทย ดังที่ ปรานี วงษ์เทศ (2548 : คำนำ) ได้กล่าวไว้ว่า ประเพณีเป็นสิ่งที่มีความหมาย มีความสำคัญต่อกลุ่มคนและสังคม ถือเป็นหลักฐานที่ทำให้เห็นถึงโลกทัศน์ของกลุ่มคนในสังคมเอเชียที่มีความหลากหลายและความแตกต่างทางชาติพันธุ์ โดยได้ใช้ภูมิปัญญาและประสบการณ์ในการปรับตัวเพื่อให้ตนเองสามารถอยู่รอดและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับ บรรเทิง พาพิจิตร (2549 : 77) ที่ได้กล่าวว่า ประเพณีถือเป็นการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม โดยผู้คนส่วนใหญ่ได้ยึดถือสืบทอดต่อ ๆ กันมา จนประเพณีถือเป็นบรรทัดฐานที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิต คติความเชื่อ เพื่อปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามของสังคม

ในสังคมไทยมีการรับวัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มชาวจีนเข้ามาอยู่รวมกันกับสังคมไทยอย่างหลากหลาย ซึ่งถือว่ากลุ่มชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในสังคมไทยนั้นต่างมีการปรับตัว ผสมกลมกลืนและเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองเข้ากับสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นประเพณีเกี่ยวกับวันตรุษจีน วันไหว้พระจันทร์ หรือวันกินเจ เป็นต้น ซึ่งประเพณีที่ได้ยกตัวอย่างมานั้นถือเป็นประเพณีที่ทำให้คนไทยต่างยอมรับและเข้าร่วมกิจกรรมในประเพณีต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ ประเพณีของชาวจีนถือเป็นนามธรรมที่มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมารุ่นต่อรุ่น โดยครั้งที่ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย พวกเขาก็ได้นำคติความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณีของตนติดตัวมาด้วย ซึ่งการอพยพเข้ามายังประเทศไทยนั้น โดยส่วนใหญ่จะอพยพมาทางทะเล และในอดีตคนไทยเรียกกลุ่มชาวจีนกลุ่มนี้ว่า “ชาวจีนโพ้นทะเล” ดังที่ ถาวร สิกขโกศล (2554 : 3) ได้กล่าวว่า กลุ่มชาวจีนที่อพยพเข้ามายังประเทศไทยนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม โดยแบ่งตามลักษณะของภาษา ได้แก่ กลุ่มชาวจีนกวางตุ้ง ฮกเกี้ยน ไหหลำ แคะ และแต้จิ๋ว ชาวจีนเป็นกลุ่มคนต่างชาติที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยเป็นเวลายาวนาน เนื่องจากขณะนั้นสาธารณรัฐประชาชนจีนเกิดความไม่สงบขึ้นทางภาคใต้

ของสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจและการเมือง อีกทั้งยังมีปัจจัยภายนอก เช่น ความอุดมสมบูรณ์และนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ซึ่งทำให้เกิดความวุ่นวายและทำให้ชาวจีนจำนวนมากจได้อพยพไปยังประเทศไทย เพื่อแสวงหาโอกาสและชีวิตที่ดีกว่า (ปิยนาถ บุนนาค. 2549 : 2)

ในอดีตที่ผ่านมา ชาวจีนแต้จิ๋วถือเป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาประเทศไทยมากที่สุดกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากที่เขตของแต้จิ๋วอยู่ทางภาคใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน มีลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ติดทะเล อยู่ใกล้กับประเทศไทย ดังนั้น ชาวจีนแต้จิ๋วกลุ่มนี้จึงเดินทางโดยใช้เส้นทางทะเลเป็นหลักเพื่อไปมีชีวิตใหม่และเพื่อไปประกอบอาชีพในแผ่นดินไทย และใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางข้ามทะเลมายังแผ่นดินไทยในที่สุด (อดุลย์ รัตนมั่นเกษม. 2558 : 33) ซึ่งสอดคล้องกับ ปิยนาถ บุนนาค (2559 : 2-4) ที่ได้กล่าวว่า จังหวัดธนบุรีและกรุงเทพมหานครถือเป็นเมืองที่ชาวจีนอาศัยอยู่เป็นเวลานาน ซึ่งมีชุมชนจีนฮกเกี้ยนอาศัยอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา และเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชซึ่งมีพระราชบิดาเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว ทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีใหม่ (พ.ศ. 2310) ได้มีชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาอยู่ที่นี่จำนวนมากและเกิดเขตชุมชนจีนขึ้นในฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อ พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ให้ชุมชนจีนในบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาย้ายมาอยู่ริมแม่น้ำทางทิศใต้ของพระนคร ต่อมาเรียกเขตนี้ว่า “สำเพ็ง” ชาวจีนใน“สำเพ็ง” ได้มีบ้านเรือนและมีร้านค้าขายสินค้าประเภทต่าง ๆ ตั้งอยู่หนาแน่น และตามริมแม่น้ำเจ้าพระยายังมีเรือนแพของพ่อค้าชาวจีนจำนวนมาก ดังนั้น “สำเพ็ง” จึงกลายเป็นย่านการค้าของชาวจีนที่ใหญ่ที่สุดของกรุงเทพฯ ต่อมาชุมชนชาวจีนที่สำเพ็งได้มีความเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ดังที่ Edward Van Roy (2549 : 38-40) ได้กล่าวว่า ใน พ.ศ. 2434 กรมโยธาธิการได้เริ่มสำรวจเพื่อตัดถนนใหญ่ คือ ถนนเยาวราช ชุมชนจีนย่านสำเพ็งจึงย้ายมาอยู่ที่ย่านเยาวราชเป็นถาวร มีวัดจีนเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2414 คือ วัดเล่งเน่ยยี่ (วัดมังกรกมลาวาส) รวมทั้งโรงงิ้ว ตลาด บ้านเรือนโรงพยาบาลจีน ธนาคารจีน หนังสือพิมพ์จีน โรงเรียนจีน ชาวจีนแต้จิ๋วกลุ่มนี้มีนิสัยอดทน ขยันหมั่นเพียร และมีความรักความสามัคคีในการร่วมใจกันรักษาสืบทอดประเพณีต่าง ๆ จากบรรพบุรุษของพวกเขา เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลเช็งเม้ง เทศกาลขนมบ๊ะจ่าง และเทศกาลไหว้พระจันทร์ เป็นต้น จากการสืบทอดประเพณีเหล่านี้จึงทำให้วิถีชีวิตของชาวจีนแต้จิ๋วเยาวราชได้อย่างสมบูรณ์

สำหรับชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน เนตรนภา เกตุเทียน (2559 : 11) ได้อธิบายว่า ชาวจีนแต้จิ๋ว เป็นกลุ่มที่พูดภาษาถิ่นแต้จิ๋ว และอาศัยอยู่ในทางภาคตะวันออกของมณฑลกวางตุ้ง ดังข้อมูลจากแผนที่ของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ระบุว่า ชาวจีนแต้จิ๋วอาศัยอยู่ในบริเวณท้องถิ่นแต้จิ๋ว ซึ่งปัจจุบันแบ่งออกเป็น จังหวัดซัวเถา (汕头) จังหวัดแต้จิ๋ว (潮州)

จังหวัดซัวบ้วย (บางพื้นที่) (汕尾部分地区) และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย (揭阳) โดย YE CHUNSHENG (2014 : 6-12) และ อดุลย์ รัตนมั่นเกษม (2558 : 32) ได้กล่าวว่า สมัยโบราณชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่กันค่อนข้างหนาแน่น เพราะมีจำนวนประชากรมาก แต่มีพื้นที่ไม่เพียงพอต่อความอยู่รอด ชาวจีนแต้จิ๋วจึงต้องหาวิธีแห่งการอยู่รอด ชาวจีนแต้จิ๋วให้ความสำคัญในการเกษตรกับการเลี้ยงสัตว์เพื่อเลี้ยงชีวิต จึงเกิดประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเกษตร เช่น ในตรุษจีนชาวนาจะเอากระดาษสีแดงติดบนกิ่งไม้ของต้นไม้ผลไม้ เพื่ออธิษฐานว่าผลไม้จะเติบโตและปลูกผลไม้มากมาย พร้อมกับพัฒนาวัฒนธรรมและศิลปะ เช่น งิ้ว เพลง เครื่องเคลือบ เป็นต้น เมื่อถึงเทศกาลหรือวันไหว้เทพเจ้าของชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวจีนแต้จิ๋วจะมีประเพณีที่สะท้อนให้เห็นในรูปแบบของการแข่งขันต่าง ๆ เช่น การแข่งขันเรือมังกร และการแข่งขันงิ้วแต้จิ๋ว เป็นต้น ชาวจีนแต้จิ๋วยังนำประเพณีแต้จิ๋วมาในด้านการทำงาน อย่างเช่น ชาวจีนแต้จิ๋วจะเปิดร้านหรือสร้างโรงงานต่าง ๆ จะบูชาตี่จู่เอี๊ยะ (地主爷) และไฉ่ซิงเอี๊ย (财神爷) เชื่อว่าจะทำให้ธุรกิจเจริญรุ่งเรือง เป็นต้น ทั้งหมดนี้คือการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมแต้จิ๋ว ปัจจุบันเขตแต้จิ๋วยังรักษาวัฒนธรรมเป็นอย่างดี เขตแต้จิ๋วปัจจุบันมีจำนวนประชากรประมาณ 14 ล้าน ซึ่งในจังหวัดซัวเถา (汕头) มีประชากรที่เป็นแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก ส่วนจังหวัดแต้จิ๋ว (潮州) มีสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง จึงได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยว แต่ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย (揭阳) ส่วนใหญ่เป็นประชากรท้องถิ่น ยังคงมีประเพณีแต้จิ๋วที่สมบูรณ์ที่สุด และอดุลย์ รัตนมั่นเกษม (2558 : 4) ยังได้กล่าวถึงวัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋วว่า วัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋วถือว่าเป็นเพียงแขนงหนึ่งของกรอบวัฒนธรรมใหญ่ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้นในสังคมจีนวัฒนธรรมแต้จิ๋วจึงมีฐานะเป็นเพียงวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดตามกาลเวลา แต่สำหรับในประเทศไทย วัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋วคือตัวแทนของวัฒนธรรมจีนซึ่งถือเป็นความเข้มแข็งที่ยังคงสามารถดำรงรักษาและสืบทอดความเป็นจีนแต้จิ๋วจากบรรพบุรุษของตนเองให้คงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นนักศึกษาชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาการสื่อสารภาษาไทยที่เป็นภาษาที่สอง จึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช ประเทศไทย และในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อจะได้ทราบถึงรายละเอียดของประเพณีในรอบปีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีการปรับเปลี่ยน การผสมกลมกลืน และการสืบทอดของประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วโดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจประเพณีรวมไปจนถึงวัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน อีกทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนให้คงอยู่สืบไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

2. เพื่อศึกษาปัจจัยการเปลี่ยนแปลงและการสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ประการ ก็คือ แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีในรอบปี และแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการสืบทอด ดังต่อไปนี้

1.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีในรอบปี

ประเพณี หมายถึง ขนบธรรมเนียม การกระทำโดยรวมของผู้คนในชุมชนหรือสังคมได้ปฏิบัติตาม เป็นกิจกรรมที่ผู้คนส่วนใหญ่ได้ยึดถือสืบทอดต่อ ๆ กันมา เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตและทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีสุข ซึ่งประเพณีในรอบปี เป็นประเพณีเทศกาลหรือกิจกรรมที่มีการกำหนดไว้ในแต่ละปี

1.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการสืบทอด

การเปลี่ยนแปลง หมายถึง การปรับหรือการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้มีความแตกต่างจากเดิม การเปลี่ยนแปลงของมนุษย์มีวัตถุประสงค์เพื่อความอยู่รอดและอยู่กับคนอื่นได้ และเข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างดี การเปลี่ยนแปลงของสังคมมีวัตถุประสงค์เพื่อจากสภาพปัจจุบันไปสู่สภาพอนาคตและความเจริญก้าวหน้าทางสังคม ในกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงก็มีสิ่งต่าง ๆ ที่ได้สืบทอดลงมา การสืบทอดเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ มีความจำเป็นที่มนุษย์ต้องการทำ เพราะการสืบทอดจะทำให้ความก้าวหน้าทางสังคมและมนุษย์ การสืบทอดช่วยให้สัญลักษณ์ของแต่ละกลุ่มได้รับการเก็บรักษาไว้

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยมีการกำหนดกลุ่มประชากร กลุ่มตัวอย่างและวิธีการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

1.4.1 กลุ่มประชากร

เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ในหัวข้อ ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว: กรณีศึกษา ย่านเยาวราช ประเทศไทย และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้แบ่งประชากรและพื้นที่ศึกษา ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในย่านเยาวราช เขตสัมพันธวงศ์ ประเทศไทย ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ของประชากรในการให้ข้อมูลภาคสนามอยู่บริเวณถนนเยาวราช และซอยตลาดเก่าเยาวราชไปจนถึงตลาดน้อย เนื่องจากในพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของวัด ศาลเจ้า มูลนิธิ และโรงเรียนที่เป็นของคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว ซึ่งอาศัยอยู่มากที่สุดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2) กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ของประชากรในการให้ข้อมูลภาคสนามอยู่บริเวณ เขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) เนื่องจากพื้นที่ในเขตนี้ เป็นที่ตั้งของศูนย์วัฒนธรรมชาวจีนแต้จิ๋ว มีวัดและศาลเจ้าจีนแต้จิ๋วหลายแห่ง และมีประชากรที่เป็นจีนแต้จิ๋วอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก

1.4.2 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 คน และกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัย

ประเภทของกลุ่มตัวอย่าง	ประเทศไทย (คน)	สาธารณรัฐประชาชนจีน (คน)	วิธีการสุ่ม
1. ผู้นำชุมชน หรือปราชญ์ของชุมชน	2	2	การสุ่มแบบเจาะจง
2.สมาคมหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนแต้จิ๋ว	1	1	การสุ่มแบบเจาะจง
3. ผู้เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีภายในวัดหรือศาลเจ้าของชาวจีนแต้จิ๋ว	2	2	การสุ่มแบบเจาะจง
4. คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน	15	15	การสุ่มแบบบังเอิญ
รวม	**20**	**20**	

1.4.3 วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Dept Interview) โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว เพื่อให้ได้ข้อมูลแบบเจาะจง (In-Depth information) และตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

1.4.4 ช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลในการวิจัยภาคสนามใช้เวลาในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ระหว่าง สิงหาคม พ.ศ. 2562 ถึง สิงหาคม พ.ศ. 2563

1.5 ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทย และภาษาจีน โดยเฉพาะภาษาจีนนั้นมีทั้งภาษาจีนกลางและภาษาแต้จิ๋ว ดังนั้น เพื่อให้ผู้อ่านได้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน จึงมีข้อจำกัดในการใช้ภาษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เนื่องจากคำว่า “กิ๊กเอ๊ย” เป็นภาษาแต้จิ๋ว ซึ่งเป็นภาษาถิ่นที่ชาวจีนแต้จิ๋วในมณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีนใช้เรียกชื่อจังหวัดว่า “จังหวัดกิ๊กเอ๊ย” แต่ในภาษาจีนกลางจะเรียกว่า “จังหวัดเจียหยาง” ตรงกับภาษาอังกฤษเป็น “Jieyang” ดังนั้น ในงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยจะใช้คำเรียกชื่อจังหวัดเป็นภาษาจีนแต้จิ๋ว คือ “จังหวัดกิ๊กเอ๊ย”

2. เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เป็นภาษาจีนนั้น เอกสารส่วนใหญ่เป็นเอกสารที่เป็นภาษาจีนแต้จิ๋ว และมีเอกสารบางส่วนที่เป็นภาษาจีนกลางเท่านั้น ดังนั้น การใช้ภาษาในเล่มนี้ผู้วิจัยจะใช้เอกสารที่แปลมาจากภาษาจีนแต้จิ๋วเป็นส่วนใหญ่ โดยยกเว้นบทที่ 2 ที่ข้อมูลจะแปลมาจากเอกสารทั้งสองภาษา คือ ภาษาจีนกลางและภาษาจีนแต้จิ๋ว

1.6 คำนิยามศัพท์

ประเพณีในรอบปี หมายถึง ประเพณีเทศกาล หรือวันสำคัญที่ชาวจีนแต้จิ๋วได้กำหนดวันขึ้นในรอบหนึ่งปี โดยประเพณีในรอบปีนั้นสามารถแบ่งออกเป็นประเพณีในวงจรชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการเกิดหรือการตาย เป็นต้น และประเพณีในสังคมที่เป็นประเพณีส่วนรวม มีการร่วมกันจัดประเพณี และกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการเฉลิมฉลอง หรือประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อจากชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

ชาวจีนแต้จิ๋ว หมายถึง ชาวจีนที่มีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ที่สาธารณรัฐประชาชนจีน มณฑลกวางตุ้ง และรวมถึงชาวจีนที่ได้อพยพจากถิ่นที่อยู่เดิมของตนเองเพื่อมาอาศัยและประกอบอาชีพอยู่ในประเทศไทย และชาวจีนกลุ่มนี้เรียกตนเองว่า จีนแต้จิ๋ว ซึ่งส่วนใหญ่ชาวจีนแต้จิ๋วกลุ่มนี้จะอาศัยอยู่บริเวณย่านเยาวราช และยังคงรักษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีแบบจีนแต้จิ๋วได้ในปัจจุบัน

ย่านเยาวราช หมายถึง บริเวณถนนเยาวราช ซอยตลาดเก่าเยาวราช รวมถึงตลาดน้อย ที่ตั้งอยู่ในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร โดยพื้นที่นี้มีคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วอาศัยอยู่จำนวนมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วกลุ่มนี้ยังสามารถรักษาวิถีชีวิตของตนเองไว้ได้อย่างเข้มแข็งในสังคมไทย

จังหวัดกิ๊กเอ๊ย มณฑลกวางตุ้ง หมายถึง บริเวณพื้นที่ที่มีชาวจีนแต้จิ๋วโบราณอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วกลุ่มนี้ยังคงรักษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของตนเองไว้ได้อย่างดี

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ในการดำเนินการศึกษาวิจัย และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อนำเป็นแนวทางการศึกษา

2. ศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช ประเทศไทย และในจังหวัดกิ๊กเอ๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

3. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามที่จะสัมภาษณ์ โดยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ

4. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 ที่ คือ ชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช ประเทศไทย และชาวแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอ๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ภาพถ่ายจากภาคสนามและภาพที่สืบค้นจากเอกสารและอินเทอร์เน็ตในด้านเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว

6. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ภาพถ่ายจากภาคสนามและภาพที่สืบค้นจากเอกสารและอินเทอร์เน็ตในด้านปัจจัยการเปลี่ยนแปลงและการสืบทอดของประเพณีในรอบปี ชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

7. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าได้รับ

1. ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช ประเทศไทย และชาวแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอ๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ว่ามีประเพณีอะไรบ้าง และแต่ละประเพณีมีรายละเอียดที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

2. ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของประเพณีในแต่ละพื้นที่ และทำให้ทราบถึงวิธีการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช ประเทศไทย และชาวแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอ๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

3. สามารถทำให้ลูกหลานของชาวจีนแต้จิ๋วได้รำลึกถึงประวัติศาสตร์และที่มาของบรรพบุรุษตนเอง อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และการสืบทอดให้ประเพณีของตนเองให้คงอยู่ และสามารถเป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋วทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศให้คงอยู่สืบไปในอนาคต

บทที่ 2
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเปรียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช กรุงเทพมหานคร และในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยเรื่องนี้ โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 เอกสารเกี่ยวกับประเพณี

2.1.1 ความหมายของประเพณี

2.1.2 ประเภทและลักษณะของประเพณี

2.2 ความรู้เกี่ยวกับย่านเยาวราช จังหวัดกรุงเทพมหานคร

2.2.1 ประวัติความเป็นมา

2.2.2 สภาพสังคม

2.3 ประวัติความเป็นมาของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

2.3.1 ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน

2.3.2 การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย

2.3.3 สภาพสังคมของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนและในประเทศไทย

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน

2.4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณีในย่านเยาวราชงาน

2.4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปรียบเทียบประเพณี

2.1 เอกสารเกี่ยวกับประเพณี

ประเพณีเป็นพฤติกรรมที่มีแบบแผนของผู้คนในท้องถิ่นหรือสังคม เป็นกิจกรรมทที่ผู้คนส่วนใหญ่ได้ยึดถือสืบทอดต่อ ๆ กันมา เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต และทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีสุข ซึ่งมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว การศึกษาความหมาย ประเภท และความสำคัญของประเพณีในรอบปีจะมีความสำคัญสำหรับการศึกษาชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช ประเทศไทย และชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน เอกสารเกี่ยวกับประเพณีมีดังนี้

2.1.1 ความหมายของประเพณี

ความหมายของประเพณีนักวิชาการได้อธิบายดังนี้

พจนานุกรมภาษาไทยฉบับบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายกับประเพณีว่า ประเพณีเป็นขนบธรรมเนียมแบบแผน ซึ่งสามารถแยกคำออกมาเป็น “ขนบ” และ “ธรรมเนียม” คำว่า “ขนบ” หมายถึง ระเบียบแบบอย่าง คำว่า “ธรรมเนียม” หมายถึง สิ่งที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งสองคำนี้รวมกันจึงมีความหมายว่า การกระทำที่คนส่วนใหญ่ถือเป็นแบบแผนและได้ทำการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นต้นแบบที่จะให้คนรุ่นต่อไปได้ประพฤติปฏิบัติตามกันต่อไป (พิธีกรรมและประเพณี. 2552 : 1)

บรรเทิง พาพิจิตร (2549 : 77) ที่ได้กล่าวว่า ประเพณีถือเป็นการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม โดยผู้คนส่วนใหญ่ได้ยึดถือสืบทอดกันมา ซึ่งประเพณีเป็นผลจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เมื่อสังคมมีปัญหาขึ้น มนุษย์จะหาวิธีแก้ไขและปฏิบัติตามวิธีการของคนสมัยก่อน ซึ่งจะอาศัยความเชื่อและประเพณีที่ได้ถือเป็นบรรทัดฐานได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำรงชีวิต คติความเชื่อ เพื่อการปฏิบัติและทำให้เกิดความเจริญงอกงามของสังคมได้

ธิดา โมสิกรัตน์ (2556 : 6) ได้กล่าวถึงความหมายของประเพณีว่า ประเพณีเป็นพฤติกรรมโดยรวมที่ของผู้คนในชุมชนหรือสังคม และเป็นกระทำที่มีแบบแผนของผู้คนในชุมชนหรือสังคม ประเพณีจึงมีทั้งระดับชุมชนและระดับสังคมที่เกิดขึ้นเพื่อจะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีสงบสุข ดังนั้นประเพณีจึงเป็นส่วนสำคัญในวิถีชีวิตของมนุษย์ในชุมชนหรือสังคม

ดนัย ไชยโยธา (2546 : 117) ได้กล่าวถึงความหมายของประเพณีว่า ประเพณีหมายถึง ความเชื่อ การกระทำ ทัศนคติ ค่านิยม ศีลธรรมของมนุษย์ ประเพณีคือระเบียบแบบแผนและการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ มีลักษณะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติเชื่อถือมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นแบบอย่างทางความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า ประเพณี หมายถึง ขนบธรรมเนียมแบบแผน เป็นกิจกรรมที่มนุษย์ส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบต่อกันมาในชุมชนหรือสังคม มากจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยมนุษย์คิดประเพณีต่าง ๆ ขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต และทำให้มนุษย์ได้อยู่กันร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม

2.1.2 ประเภทและลักษณะของประเพณี

นักวิชาการหลายท่านได้จำแนกประเภทและลักษณะของประเพณี ดังนี้

พิธีกรรมและประเพณี (2552 : 2) ได้แบ่งประเพณีเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) จารีตประเพณี หมายถึง สิ่งที่สังคมหนึ่ง ๆ ได้ยึดถือและปฏิบัติสืบตามกันอย่างต่อเนื่อง ผู้ที่ฝ่าฝืนจะเป็นผู้ผิดชั่ว ต้องถูกตำหนิหรือได้รับการลงโทษจากคนในสังคมนั้น เช่น เมื่อพ่อแม่แก่แล้วลูกหลานจะมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ คนที่ไม่เลี้ยงดูจะถือว่าเป็นคนเนรคุณหรือคนที่ไม่มีกตัญญู

2) ขนบประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผนของสังคมและปฏิบัติสืบต่อกันมา มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง ได้แก่ ประเพณีที่มีการกำหนดการกระทำไว้อย่างชัดแจ้งว่าบุคคลต้องปฏิบัติอย่างไร ทางอ้อม ได้แก่ ประเพณีที่รู้กันเอง ไม่ได้วางระเบียบไว้แน่นอน แต่ปฏิบัติตามคำบอกเล่า เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย เป็นต้น ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตหรือประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล

3) ธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องธรรมดาของสามัญชนทั่วไป ซึ่งไม่เหมือนกับขนบประเพณีหรือจารีตประเพณี โดยผู้คนจะปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีกันอย่างแพร่หลาย และหากผู้คนใดทำผิดจะถือเป็นผู้ที่ขาดการศึกษาและการอบรมสั่งสอนที่ดี

ดนัย ไชยโยธา (2546 : 118-122) ได้แบ่งประเพณีเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) จารีตประเพณี หมายถึง ประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องศีลธรรม เป็นกฎสำคัญสำหรับสังคม และบังคับให้สมาชิกในสังคมต้องปฏิบัติตามเพื่อผลประโยชน์ของสังคม หากไม่ปฏิบัติตามจะถือว่าเป็นความผิดจารีตประเพณีและจารีตประเพณีนี้อาจจะเปลี่ยนเป็นกฎหมายได้ในบางสังคม

2) ขนบประเพณี หมายถึง ประเพณีที่มีระเบียบแบบแผนของสังคมและปฏิบัติสืบต่อกันมาในสังคม สามารถแบ่งเป็น ประเพณีที่มีการกำหนดการกระทำไว้อย่างชัดเจน และประเพณีที่รู้จักกันทั่วไป จะไม่มีแบบแผนที่แน่นอน แต่ปฏิบัติไปตามคำบอกเล่า

3) ธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องการวางตนในสังคม ไม่มีระเบียบแบบแผนแน่นอน ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามจะถือว่าเป็นผู้ที่ไม่มีมารยาท

บรรเทิง พาพิจิตร (2549 : 78) ได้แบ่งประเพณีเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) จารีตประเพณี (Mores) คือ ประเพณีที่ต้องปฏิบัติตาม เป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมและจรรยาของสังคม ผู้ที่ฝ่าฝืนจะถือว่าเป็นการฝ่าฝืนกฎ ผิดจารีตประเพณีของสังคม เช่น ประเพณีการแต่งงาน เป็นต้น

2) ขนบประเพณี (Institution) คือ ประเพณีที่วางอย่างเป็นระเบียบ ซึ่งมีการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรง ยกตัวอย่างเช่น กฎระเบียบที่ปฏิบัติตาม ๆ กันมา มีข้ออ้างอิงเป็นตัวบทกฎเกณฑ์ ส่วนทางอ้อม คือ ประเพณีที่รู้กันเองในสังคมและยึดถือสืบทอดกันมาจากคนในถิ่นนั้น ๆ เช่น ประเพณีทำบุญเลี้ยงพระ เป็นต้น

3) ธรรมเนียมประเพณี (Convention) คือ เรื่องธรรมดาสามัญชน ไม่มีการลงโทษเหมือนกับจารีตประเพณี ไม่มีกฎระเบียบเหมือนขนบประเพณี แต่ผู้ทำผิดเพียงแต่ถือว่าเป็นผู้ขาดคุณสมบัติที่ดี เช่น การแต่งกายไม่ถูกกาลเทศะ เป็นต้น

โดยลักษณะของประเพณีแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ 1) ประเพณีส่วนบุคคล ได้แก่ ประเพณีการเกิด ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการตาย เป็นต้น 2) ประเพณีส่วนรวม ได้แก่ ประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ เช่น เทศกาลกินเจ เป็นต้น

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2558 : 136-139) ได้กล่าวถึงลักษณะของประเพณีมี 2 ข้อ 1) ประเพณีในวงจรชีวิต ประเพณีในวงจรชีวิตเป็นประเพณีที่ใช้ในสิ่งที่เกิดขึ้นในวงจรชีวิตของมนุษย์ที่ไม่สามารถกำหนดเวลาล่วงหน้าได้ อย่างเช่น ความตาย เป็นต้น เป็นเรื่องของคนในครอบครัวและญาติพี่น้องกัน 2) ประเพณีเทศกาล (Festival) ประเพณีเทศกาลมีความแตกต่างจากประเพณีวงจรชีวิต ซึ่งจะมีกิจกรรมที่มนุษย์กำหนดวันที่ในแต่ละปี และเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคนจำนวนมากหรือชุมชนขนาดใหญ่ตั้งแต่ระดับชุมชนขึ้นไป เช่น เทศกาลกินเจ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ประเภทของประเพณีจะแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) จารีตประเพณี (Mores) เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม 2) ขนบประเพณี (Institution) เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับระบบทางสังคม 3) ธรรมเนียมประเพณี (Convention) เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติมารยาทของบุคคล ส่วนลักษณะของประเพณี จะมีประเพณีส่วนบุคคลและประเพณีส่วนรวม ประเพณีส่วนบุคคลส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องในครอบครัว เช่น ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีส่วนรวมเกี่ยวกับคนจำนวนมากหรือมีความขนาดใหญ่ตั้งแต่ระดับชุมชนขึ้นไป เช่น เทศกาลตรุษจีน

2.2 ความรู้เกี่ยวกับย่านเยาวราช จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ย่านเยาวราช ตั้งอยู่ที่เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เป็นย่านที่ทำการธุรกิจ แหล่งท่องเที่ยว และชุมชนชาวจีน เป็นย่านที่สำคัญย่านหนึ่งในกรุงเทพมหานครที่คนไทยและนักท่องเที่ยวรู้จักกันเป็นอย่างดี ได้รับการขนานนามว่าเป็น “ถนนสายมังกร” มีนักวิชาการที่ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับย่านเยาวราชมีดังนี้

2.2.1 ประวัติความเป็นมา

ย่านเยาวราชเป็นที่ตั้งของชุมชนชาวจีนในกรุงเทพมหานคร มีความเจริญทางเศรษฐกิจเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2443 มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน นักวิชาการที่ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของย่านเยาวราช มีดังนี้

ปิยนาถ บุนนาค (2559 : 2-3) ได้กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ทรงสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานีและย้ายที่ตั้งราชธานีมาอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ก็ได้ให้ชุมชนจีนในบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งส่วนใหญ่เป็นพวกแต้จิ๋ว ย้ายมาอยู่นอกแนวกำแพงพระนครทางริมแม่น้ำทิศใต้ ซึ่งมีอาณาบริเวณระหว่างคลองวัดสามปลื้ม (วัดจักรวรรดิราชาวาส) กับคลองวัดสำเพ็ง (วัดปทุมคงคา) ที่เรียกว่า “สำเพ็ง” ดังนั้น ชาวจีนจึงได้ย้ายไปตั้งบ้านเรือนและใช้ชีวิตที่ “สำเพ็ง” และได้สร้างชุมชนชาวจีนใหม่ในสำเพ็ง ต่อมาชุมชนจีนจากตรอกสำเพ็งค่อย ๆ ขยายตัวออกไป จนก่อให้เกิดย่านการค้าขึ้นไม่ว่าจะเป็นตลาดน้อย ตลาดสำเพ็ง ตลาดวัดเกาะ และตลาดเก่า (ธีระพันธ์ ล. ทองคำ, และคณะ. 2547 : 153-155)

ก่อนจะมีการตัดถนนเยาวราช ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนจีนในสำเพ็งได้ขยายตัว คือ การสร้างถนนเจริญกรุง หลังจากการลงนามสนธิสัญญาเบาริงในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีชาวตะวันตกเข้ามาประเทศไทยทำการค้าขายมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2404 รัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างถนนเจริญกรุง เพื่อพัฒนาความเจริญของประเทศไทย ถนนสายนี้ผ่านชุมชนจีนพื้นที่สำเพ็ง ทำให้ย่านธุรกิจของชาวจีนก็ได้ขยายตัว ชาวตะวันตกและชาวจีนในประเทศไทยจึงเกิดการแข่งขันในด้านการค้าขาย (พระมหามณฑป พระพุทธมหาสุวรรณปฏิมากร สถิตศรัทธาสถาพร. 2552 : 22-25) ดังที่ กิตติ โล่ห์เพชรัตน์ (2560 : 80-86) ได้กล่าวต่อว่า สำเพ็งได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว กลายเป็นย่านการค้าที่ใหญ่ที่สุดของเมืองหลวง และเป็นศูนย์กลางธุรกิจของคนไทยเชื้อสายจีน แต่พบปัญหาถนนมีน้อยและคับแคบ รถเข้าไปไม่ได้ ขัดขวางการพัฒนาของการค้าขาย สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงกราบบังคมทูลจะสร้างถนนให้เชื่อมต่อกับถนนเจริญกรุง ในปี พ.ศ. 2434 โดยให้ชื่อถนนว่าถนนยุพราช ในเวลาต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ให้ชื่อใหม่ว่า ถนนเยาวราช ซึ่งแปลว่า พระราชาผู้ทรงพระเยาว์ อันหมายถึงรัชทายาท คือสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร ในช่วงเริ่มก่อสร้างถนนเยาวราชได้พบปัญหาหลายประการ เนื่องจากผู้อยู่อาศัยในชุมชนรอบนั่นมีหนาแน่นมาก โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงได้ดำริว่า ต้องพยายามตัดถนนเลี่ยงแหล่งที่อยู่ของชาวบ้าน ให้กระทบกับผู้อยู่อาศัยให้น้อยที่สุด โดยพยายามตัดตามแนวเดิมของทางเกวียนหรือแนวทางเดินก่อน ปัญหาต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2435 ที่ต้องการที่ดินเพื่อสร้างถนน เนื่องจากบริเวณนี้มีผู้คนอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น ในระหว่างการก่อสร้างต้องการที่จะใช้ที่ดินส่วนตัว ซึ่งมีเจ้าของที่ดินจึงขายที่ดินให้กับคนในบังคับต่างประเทศ ทำให้การก่อสร้างค่อนข้างล่าช้า จนถึงปี พ.ศ. 2441 จึงจัดถนนเยาวราชได้เสร็จ

การสร้างถนนเยาวราชนั้น ดังที่ เจริญ ตันมหาพราน (2554 : 53) ได้กล่าวต่อไปว่า แต่การสร้างถนนเยาวราชยังไม่สมบูรณ์ กระทรวงโยธาธิการได้ขยายถนนเยาวราชออกเป็น 13 วา เนื่องจากริมถนนมีการสร้างอาคารแล้ว จึงต้องขุดรางน้ำและถมปลายถนน ปลูกต้นไม้ห่างจากกริมถนน 10 ศอก ในที่สุด พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) จึงตัดสินใจว่าเนื่องจากถนนตอนบนขยายไม่ได้ ขยายได้แต่ตอนล่างซึ่งมีที่ว่าง การแก้ท่อน้ำจึงต้องค่อย ๆ แปรให้กว้างออกไป การตัดถนนเยาวราชจึงสำเร็จอย่างสมบูรณ์ การตัดถนนที่คงไว้ตามพระราชดำรัสทำให้ถนนเยาวราชเป็นไปแบบคดเคี้ยวไปมาจึงมีคนบอกว่าลักษณะเหมือนมังกร หลังจากสร้างถนนเยาวราชเสร็จในปี พ.ศ. 2443 ก็ไม่มีการสร้างถนนใหม่ในเขตสัมพันธวงศ์อีก

ถนนเยาวราชใช้ระยะเวลาในการสร้างนานถึง 8 ปี เริ่มสร้างในปี พ.ศ. 2435 และเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2443 ถนนเยาวราชมีความยาวทั้งสิ้น 1430 เมตร ความกว้าง 20 เมตร ในหนังสือทำเนียบนามภาคที่ 4 ได้กล่าวถึงอาณาบริเวณขอบเขตเยาวราชไว้ว่า ถนนเยาวราชสายนี้เริ่มตั้งแต่

ถนนจักรเพชรผ่านไปสะพานภาณุพันธุ์ แล้วต่อไปถนนจักรวรรดิ ถนนราชวงศ์ คลองถม ตรอกเต้า ผ่านถนนแปลงนาม ถนนทรงสวัสดิ์ ถนนลำพูนไชย แล้วไปบรรจบถนนเจริญกรุงก่อนถึงวัดไตรมิตรวิทยาราม วรวิหาร โดยมีจุดเริ่มต้นของหัวมังกรที่ซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติฯ บริเวณวงเวียนโอเดียน ส่วนท้องมังกรจะอยู่ที่บริเวณตลาดเก่าเยาวราช และหางมังกรอยู่ที่ปลายสุดของถนน บริเวณที่ตัดกับถนนจักรเพชร (พรพรรณ จันทโรนานนท์. 2546 : 17)

สรุปได้ว่า เมื่อ พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ให้ชุมชนจีนในบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาย้ายมาอยู่ริมแม่น้ำทางทิศใต้ของพระนคร ต่อมาเรียกเขตนี้ว่า “สำเพ็ง” เศรษฐกิจของ“สำเพ็ง” ได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว แต่พบปัญหาถนนมีน้อยและคับแคบ รถเข้าไปไม่ได้ ขัดขวางการพัฒนาของการค้าขาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) จึงทรงโปรดเกล้าให้สร้างถนนเยาวราชขึ้น การสร้างถนนเยาวราชเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2435 ในระหว่างการก่อสร้างได้พบปัญหามากมายแต่ก็สร้างจนเสร็จสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2443 โดยถนนเยาวราชนั้นมีความยาวทั้งสิ้น 1,430 เมตร มีรูปแบบเหมือนมังกร ได้รับการขนานนามว่าเป็น “ถนนสายมังกร” จนถึงปัจจุบัน

2.2.2 สภาพสังคม

เยาวราชเป็นที่ตั้งของชุมชนชาวจีนในกรุงเทพมหานคร วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชได้รักษาวัฒนธรรมจีนเป็นอย่างดี ยังแสดงให้เห็นสภาพสังคมจีน นักวิชาการที่ได้ให้ความรู้กับสภาพสังคมของย่านเยาวราช มีดังนี้

ภาพที่ 1 แผนที่เยาวราช

ที่มา: https://www.dpu.ac.th/dpuplace/%E0%B9%80%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A.html (วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563)

เยาวราชยังหรือมีชื่อว่า “ถนนสายมังกร” ถนนเยาวราชมีความยาวเกือบ 1.5 กิโลเมตร ถนนสายนี้เป็นถิ่นที่อาศัยหนาแน่นที่สุดของชุมชนชาวจีนในกรุงเทพมหานคร อีกทั้งยังมีวัดจีนและศาลเจ้าจีนเป็นจำนวนมาก โดยมีลักษณะรูปร่างเหมือนมังกร (ดังภาพที่ 1) และในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความเชื่อกันว่ามังกรเป็นสัตว์มงคล เป็นสัญลักษณ์ของพลังอำนาจ แสดงถึงความสิริมงคลและความเจริญรุ่งเรือง จึงเอาถนนเยาวราชเปรียบกับมังกร หัวมังกรคือบริเวณวงเวียนโอเดียน (ซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติ) ธุรกิจที่ค้าขายกันในย่านนี้ส่วนใหญ่เป็นเครื่องยนต์กลไก อะไหล่รถยนต์ และเครื่องจักรต่าง ๆ ส่วนท้องมังกรเป็นบริเวณตลาดเก่าไปจนถึงซอยเล่งบ๊วยเอี๊ย ย่านนี้เป็นแหล่งที่มีอาหารการกินที่อุดมไปด้วย บริเวณหางมังกรเป็นท้ายถนนรวมถึงย่านสำเพ็ง เป็นศูนย์รวมชีวิตและจิตใจของคนไทยเชื้อสายจีน คลองถม มีสินค้าหลายประเภท เช่น เสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า ของขวัญ และสินค้ามือสอง (เผ่าทอง ทองเจือ, ศรัญญา พุทธารี. 2558 : 20)

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในย่านนี้มีความคล้ายคลึงกับวิถีชีวิตของชาวจีนในจีนแผ่นดินใหญ่มาก โดยเฉพาะเรื่องของประเพณีที่อนุรักษ์ไว้จากบรรพบุรุษ เมื่อถึงเทศกาลสำคัญของชาวจีน เช่น วันตรุษจีน เป็นต้น ในวันสำคัญอย่างนี้จะมีการเชิดสิงโตไปตามบ้านและร้านค้าของชาวจีน ชาวจีนจะจุดประทัดเพื่อต้อนรับและให้เงินแก่เด็กที่เชิดสิงโตเป็นการตอบแทนเด็กที่มาเต้น ต่อไปขบวนสิงโตก็จะเคลื่อนย้ายไปบ้านหรือร้านอื่น ๆ นอกจากการเชิดสิงโตแล้วยังมีการจุดดอกไม้ไฟหรือประทัดในตอนเช้าของวันตรุษจีน เพื่อต้อนรับปีใหม่ เทศกาลตรุษจีนจะเป็นเวลา 3 วัน (จิราภรณ์ เจริญเดช และคณะ. 2546 : 87-88) สอดคล้องกับ นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์ (2558 : 348) ได้กล่าวถึงว่า วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชนในย่าเยาวราชว่า วิถีชีวิตของชาวจีนในชุมชนนี้มีความผูกพันกันแบบครอบครัว สัมพันธ์กับวัฒนธรรมประเพณีจีน มีศาลเจ้า มีพิธีกรรมที่จัดขึ้นร่วมกัน บรรพบุรุษชาวจีนได้สืบทอดวิถีชีวิตออกมาให้ลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีน เช่น ชุมชนและรัฐบาลร่วมมือกันจัดงานตรุษจีน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในประชาชนในย่านเยาวราชก็ได้รักษากันไว้จนถึงปัจจุบัน

พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2546 : 19-22) กล่าวถึงว่า เยาวราชในปัจจุบันได้รับการเปลี่ยนแปลงมาก นอกจากมีอาคารโบราณ ตึกสูงและอาคารพาณิชย์มีอยู่ในทุกแห่ง ถนนแออัดตามไปด้วยผู้คน ไม่มีเวลากลางวันและกลางคืน ธุรกิจของเยาวราชก็เจริญรุ่งเรือง แต่แม้ว่าเยาวราชจะเปลี่ยนไปมากเพียงใด ความเป็นเอกลักษณ์ของศูนย์กลางวัฒนธรรมจีนก็คงอยู่ คนไทยเชื้อสายจีนในเยาวราชก็ยังรักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมจีนเป็นอย่างดี มีวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และสิ่งต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษจีน ซึ่งทำให้เยาวราชเป็นชุมชนที่มีนักวิชาการเข้ามาศึกษาวิจัยเรื่องชาวจีนในทุกสาขา อีกทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถให้นักท่องเที่ยวได้เดินดูและเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวจีนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ครบถ้วน

สรุปได้ว่า เยาวราชเป็นศูนย์รวมชีวิตและจิตใจของคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยในกรุงเทพมหานครของประเทศไทย เป็นชุมชนจีนที่ใหญ่ที่สุดในกรุงเทพมหานคร มีบ้านเรือน วัด โรงเรียน ศาลเจ้า และตลาด ยังรักษาวิถีชีวิตที่บรรพบุรุษชาวจีนสืบทอดออกมาเป็นอย่างดี และปัจจุบันได้รับการเปลี่ยนแปลงอย่างทันสมัย ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นชุมชนชาวจีนเท่านั้น แต่ยังได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงสำคัญอีกแห่งหนึ่งในประเทศไทย

2.3 ประวัติความเป็นมาของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

ชาวจีนแต้จิ๋วเป็นกลุ่มที่พูดภาษาถิ่นแต้จิ๋ว อาศัยอยู่ในทางภาคตะวันออกของมณฑลกวางตุ้ง ดังข้อมูลจากแผนที่ของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ระบุว่า ชาวจีนแต้จิ๋วอาศัยอยู่ในบริเวณท้องถิ่นแต้จิ๋ว ซึ่งปัจจุบันแบ่งออกเป็น จังหวัดซัวเถา (汕头) จังหวัดแต้จิ๋ว (潮州) จังหวัดซัวบ้วย (บางพื้นที่) (汕尾部分地区) และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย (揭阳) และได้การจายในทั่วโลก

2.3.1 ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน

1) ประวัติความเป็นมาของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน

ชาวจีนแต้จิ๋ว คือ ชาวฮั่นที่อพยพจากภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาชนจีน รวมถึงชาวไป่เยว่ (百越) ผู้คนดั้งเดิมที่อยู่ในดินแดนแต้จิ๋ว มีนักวิชาการได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน มีดังนี้

เนตรนภา เกตุเทียน (2559 : 11) ได้กล่าวว่า กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว คือ ชาวฮั่น (汉族人) เป็นคนท้องถิ่นในเฉาชาน (แต้จิ๋ว) ทางภาคตะวันออกของมณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

ก่อนที่ในสมัยราชวงศ์ฉิน (จิ๋นซีฮ่องเต้) ชาวฮั่น (汉族人) จากจงหยวน (中原) ซึ่งอยู่ในภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาชนจีนมายังดินแดนแต้จิ๋วเป็นครั้งแรก ดินแดนแต้จิ๋วก็มีวัฒนธรรมของชาวไป่เยว่ (百越) ดำรงอยู่ก่อนแล้ว และหลังจากมีชาวจีนจงหยวน (中原) อพยพมาดินแดนแต้จิ๋ว มีเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมากยืนยันได้ว่า ผู้คนดั้งเดิมที่อยู่ในดินแดนแต้จิ๋วคือ ชาวจีนไป่เยว่ (百越) หลังจากนั้นมายังมีพวกหนานเยว่ รวมทั้งพวกที่สืบเชื้อสายมาจากชนเผ่าอื่น ๆ เช่น พวกหลี พวกเหลียว พวกตั้น และพวกเซอ ผู้คนเหล่านี้มีวิถีชีวิตและรูปแบบการผลิตที่แตกต่างจากผู้คนในจงหยวนที่ปลูกข้าวฟ่างลูกเดือยเป็นสำคัญ เพราะพวกไป่เยว่ในดินแดนแต้จิ๋วจะปลูกข้าวเจ้าและจับปลาเป็นสำคัญ (อดุลย์ รัตนมั่นเกษม. 2558 : 8-9)

LIN KAILONG (2017 : 5) ได้กล่าวถึงว่า ชาวฮั่น (汉族人) จากจงหยวน (中原) ซึ่งอยู่ในภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาชนจีนอพยพมายังถิ่นแต้จิ๋วในมณฑลกวางตุ้ง ได้ใช้ชีวิตผสมผสานกับชาวไป่เยว่ (百越) แต่ชาวจีนแต้จิ๋วไม่ยอมรับว่าตัวเองเป็นลูกหลานของไป่เยว่ ยินดีที่จะบอกว่าตนเองเป็นลูกหลานของชาวฮั่น และได้มีหลักฐานพิสูจน์ว่า ชาวแต้จิ๋วมีเชื้อสายฮั่นมากกว่าชาวไป่เยว่ ตามที่ผลการวิเคราะห์ <mtDNA> ของกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วและกลุ่มชาวจีนกวางตุ้ง

ผลการวิจัยพบว่า ชาวจีนกวางตุ้งมีเชื้อสายไป่เยว่ (百越) มากกว่าเชื้อฮั่น แต่กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วเป็นกลุ่มที่พิเศษ เป็นกลุ่มเดียวที่มีเชื้อสายฮั่นมากกว่าเชื้อสายไป่เยว่ (百越) ในมณฑลกวางตุ้ง วัฒนธรรมแต้จิ๋วมาจากวัฒนธรรมฮั่น แต่ได้รักษาและผสมผสานกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของถิ่นแต้จิ๋ว จึงเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง (Analyis of matrilineal genetic background differences between Chaoshan population Cantonese and Hakka. 2010 : 664)

LI DUO (1999 : 5-9) ได้กล่าวว่า ผู้อพยพโบราณของจังหวัดกิ๊กเอี๊ยส่วนใหญ่มาจากที่จงหยวน (中原) ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้มาถึงมณฑลเจียงซี (江西) และฮกเกี้ยน (福建) ไปก่อน และในที่สุดถึงเขตแต้จิ๋ว และได้ตั้งถิ่นฐานในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย สาเหตุผลหลักในการตั้งถิ่นฐานในกิ๊กเอี๊ยมีได้แก่ 4 เหตุผล เหตุผลที่ 1 คือ การเกิดสงครามภายในประเทศและทำให้ชีวิตไม่ดี ซึ่งทำให้ผู้คนต้องอพยพเพื่อหาชีวิตใหม่ เหตุผลที่ 2 คือ ฮกเกี้ยนมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ใกล้กับมณฑลกวางตุ้ง มีการขนส่งทางทะเลที่สะดวก เหตุผลที่ 3 คือ ดินแดนของจังหวัดกิ๊กเอี๊ยอุดมสมบูรณ์และมีประชากรเพียงเล็กน้อย ดังนั้น จึงมีที่ดินมากมายที่สามารถใช้ได้ เหตุผลที่ 4 คือ เจ้าหน้าที่บางคนได้รับมอบหมายให้ทำงานในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย และมีเจ้าหน้าที่ตามล่าและหนีไปยังจังหวัดกิ๊กเอี๊ย จึงได้ตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย

สรุปได้ว่า กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว คือ ชาวฮั่นที่เป็นคนจากจงหยวน (中原) ภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาชนจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ดินแดนแต้จิ๋ว ใช้ชีวิตอยู่รวมกับชาวไป่เยว่ (百越) และได้แบ่งกลุ่มลักษณะไว้ว่า กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วเป็นกลุ่มเดียวที่มีเชื้อสายฮั่นมากกว่าเชื้อสายไป่เยว่ (百越) ในมณฑลกวางตุ้ง จึงมี ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกับชาวกลุ่มอื่นที่อยู่ในมณฑลกวางตุ้ง ชาวจีนแต้จิ๋วในปัจจุบันยังรักษาวัฒนธรรมฮั่นเป็นอย่างดี ตอนนี้ไม่เรียกว่าวัฒนธรรมฮั่น กลายเป็นวัฒนธรรมแต้จิ๋ว

2) การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน

ชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนอาศัยอยู่ในบริเวณท้องถิ่นแต้จิ๋วของมณฑลกวางตุ้ง ซึ่งปัจจุบันแบ่งออกเป็น 4 จังหวัด จังหวัดซัวเถา (汕头) จังหวัดแต้จิ๋ว (潮州) จังหวัดซัวบ้วย (บางพื้นที่) (汕尾部分地区) และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย (揭阳) มีนักวิชาการได้กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน มีดังนี้

ภาพที่ 2 แผนที่ที่ตั้งของท้องถิ่นแต้จิ๋วในมณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

ที่มา: ปรับจากพื้นที่ใน https://phyblas.hinaboshi.com/20120629 (21 กุมภาพันธ์ 2563)

เนตรนภา เกตุเทียน (2559 : 11) ได้กล่าวว่า ส่วนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของมณฑลกวางตุ้ง ปัจจุบันประกอบด้วย 4 จังหวัด คือจังหวัดซัวเถา (汕头) จังหวัดแต้จิ๋ว (潮州) จังหวัดซัวบ้วย (บางพื้นที่) (汕尾部分地区) และจังหวัดกิ๊กเอ๊ย (揭阳) จังหวัดกิ๊กเอ๊ยตั้งอยู่ที่ศูนย์กลางของท้องถิ่นแต้จิ๋ว (ดังภาพที่ 2) แต้จิ๋วมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ใกล้กับทะเล คำว่า “แต้จิ๋ว”แปลว่า เมืองที่มีกระแสน้ำขึ้น ๆ ลง ๆ เพราะแต้จิ๋วอยู่ใกล้ทะเลจึงได้ชื่อนี้ แต้จิ๋วมีแม่น้ำสายสำคัญ 3 สาย คือ แม่น้ำนั่งกัง แม่น้ำหย่งกัง แม่น้ำเหลี่ยง ได้กล่าวว่า นอกจากคอนโดที่ตั้งอยู่ในเมือง ในถิ่นแต้จิ๋วจะแบ่งเป็นแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านในถิ่นแต้จิ๋วนั้นจะเป็นหมู่บ้านที่มีรูปแบบเล็ก ๆ ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะมีแซ่ (ตระกูล) เดียวกัน เช่น หมู่บ้านเฉี่ยโพ่ว (เซี่ยงผู่) เป็นหมู่บ้านแซ่ตั้ง บางหมู่บ้านมี 2-3 แซ่ แต่จะมีแซ่ใหญ่แค่ 1 แซ่ เช่นหมู่บ้านเสี่ยไจ๊ (社前村) จะได้แบ่งเป็น 2 แซ่ ในนั้นแซ่ลิ้มเป็นแซ่ใหญ่ แซ่จิวเป็นแซ่เล็ก หมู่บ้านใหญ่ที่มีหลายแซ่ก็มีบ้างในหมู่บ้านอย่างนี้แต่ละแซ่จะอยู่รวมกันเป็นหย่อม เรียกว่า “ฉู่ (厝)” หมายถึง “หย่อมย่าน” เช่น หมู่บ้านเหล่งโอ๊ว (หลงหู) มีทั้งหมด 56 แซ่ แซใหญ่ได้แก่แซ่อึ้ง ลิ้ม ตั้ง เป็นต้น แต่ละแซ่จะแยกกันเป็นหย่อมย่าน และใช้แซ่เป็นชื่อหย่อม เช่น ลิ้มฉู่ (林厝) ชาวจีนแต้จิ๋วในถิ่นแต้จิ๋วจะตั้งถิ่นฐานโดยตระกูลเดียวกัน (ถาวร สิกขโกศล 2554 : 144-145)

สรุปได้ว่า พื้นที่แต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนตั้งอยู่ในดินแดนชายฝั่งทะเลทางตะวันออกของมณฑลกวางตุ้ง มีแม่น้ำสายสำคัญ 3 สาย คือ แม่น้ำนั่งกัง แม่น้ำหย่งกัง แม่น้ำเหลี่ยง ชาวจีนแต้จิ๋วจะตั้งถิ่นฐานแบบหมู่บ้าน ชาวที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันส่วนใหญ่จะมีแซ่ (ตระกูล) เดียวกัน

2.3.2 การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย

1) การอพยพของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย

เหตุผลที่ทำให้ประชากรชาวจีนแต้จิ๋วอพยพไปต่างประเทศมีหลายด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สงคราม การเมือง ภัยธรรมชาติ นิเวศวิทยา เป็นต้น ชาวแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยมีจำนวนประชากรมาก โดยนักวิชาการได้กล่าวถึงการอพยพของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยมีดังนี้

การอพยพของชาวจีนแต้จิ๋วจากปัญหาความอดอยากนั้นค่อนข้างจะเป็นปัจจัยสำคัญอันดับต้น ๆ ของสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น เนื่องจากจีนเป็นประเทศกสิกรรม ต้องพึ่งดินฟ้าอากาศเช่นเดียวกับประเทศไทย จากเอกสาร “บันทึกจังหวัดเฉาโจว” พบว่าในสมัยของจักรพรรดิคังซี (康熙) ราชวงศ์ชิง (พ.ศ. 2205-2265) ซึ่งตรงกับยุคสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและรัชกาลพระเจ้าเสือของกรุงศรีอยุธยา กล่าวว่า “ในปีที่ 3 ของรัชสมัยคังซี (康熙) (พ.ศ. 2208) อำเภอเฉาหยาง (潮阳) เกิดภัยธรรมชาติอดอยาก ถึงขนาดผู้คนต้องขุดรากไม้กินเป็นอาหาร ครอบครัวแตกแยก มีร่างผู้เสียชีวิตอยู่ตามถนนหนทาง และคนทนไม่ไหวฆ่าตัวตายก็มีไม่น้อย ประชากรร้อยละ 80 ของอำเภอนี้พากันอพยพโยกย้ายไปตายเอาดาบหน้า”

ปัจจัยของการอพยพในเรื่องความไม่สงบของสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น จะเกิดขึ้นอยู่เสมอในการเปลี่ยนราชวงศ์หรือเปลี่ยนแผ่นดิน หรือโจรสลัดที่รัฐบาลจีนควบคุมแก้ไขไม่ได้ แต่ครั้งที่ร้ายแรงและเป็นปัจจัยที่ทำให้คนจีนอพยพมาไทยมากที่สุดครั้งหนึ่ง ก็จะมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนอำนาจจากราชวงศ์หมิงมาสู่ราชวงศ์ชิงได้เกิดการต่อสู้กัน กษัตริย์ชาวแมนจูแห่งราชวงศ์ชิงได้สถาปนาขึ้นเป็นจักรพรรดิในปี พ.ศ. 2187 ตรงกับรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองของกรุงศรีอยุธยา ต้องใช้กำลังปราบปรามผู้สนับสนุนราชวงศ์หมิงซึ่งเป็นชาวฮั่น ในช่วงเวลานี้มีประชาชนที่อพยพหรือหนีไปทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากมาย รัฐบาลจีนของจักรพรรดิคังซี (康熙) เชื้อสายแมนจูจึงออกกฎหมายและข้อกำหนดต่าง ๆ เพื่อเป็นการบีบคั้นและกำจัดกบฏชาวฮั่น ปัจจัยต่อไปคือเรื่องการติดต่อค้าขาย เพราะประเทศไทยมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ทั้งข้าว ไม้ ดีบุก และอื่น ๆ อีกมากมาย ชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยนิยมทำธุรกิจโรงสีข้าว และส่งข้าวกลับไปขายในสาธารณรัฐประชาชนจีน ด้วยได้ราคาและกำไรมากมาย และยังได้นำภูมิปัญญาจากบ้านเมืองของตนเองมาผลิตสินค้าที่เมืองไทย เพื่อส่งกลับไปขายในสาธารณรัฐประชาชนจีน ปัจจัยสุดท้ายคือ เรื่องความสามารถในเดินเรือของชาวจีน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญมาก เพราะเรือเป็นพาหนะเดียวเท่านั้นในการพาชาวจีนมาสู่ดินแดนแหลมทองของไทยนี้ได้ ชาวจีนแต้จิ๋วใช้เรือสำเภาที่ทาหัวเรือสีแดงเป็นสัญลักษณ์ เรียกว่า “เรือหัวแดง” (เผ่าทอง ทองเจือ, ศันสนีย์ โชติกเสถียร. 2555 : 74-77)

ต้วน ลี่เซิง (2525 : 27) ได้กล่าวถึงว่า ชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเสียงใต้นั้น มีอยู่ในประเทศไทยมากที่สุด ซึ่งมีอยู่ประมาณ 3 ล้านคนและในจำนวนนี้เป็นชาวจีนแต้จิ๋วมีประมาณ 80% บรรพบุรุษของชาวจีนแต้จิ๋วและลูกหลานชาวจีนแต้จิ๋วโพ้นทะเลเหล่านี้ ส่วนใหญ่แล้ว

ได้เดินทางโดยเรือสำเภาจาก “อ่าวจังหลิน” (樟林古港) จังหวัดซัวเถา (汕头) ในระยะแรกของราชวงศ์ชิง (พ.ศ. 2179–2455) ไปสู่แผ่นดินสยาม สอดคล้องกับอดุลย์ รัตนมั่นเกษม (2557 : 137-138) ได้กล่าวถึงว่า ตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 18 ก็มีชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาประเทศไทยปรากฏตัวในสยามแล้ว มีหลักฐานว่า ชาวจีนแต้จิ๋วอพยพมายังสยามในรัชสมัยพระเจ้าหย่งเจิ้ง (雍正) ของราชวงศ์ชิง (พ.ศ. 2265-2278) มีบุคคลสำคัญคนหนึ่ง คือ แต้ยัง (郑镛) ชาวบ้านหมู่บ้านหัวฟู (华富里村) เมืองเฉิงไห่ (澄海) ซึ่งนักวิชาการฝ่ายจีนกล่าวถึง แต้ยัง (郑镛) คือบิดาของแต้เจียว (ตากสิน) ซึ่งแต้เจียว (ตากสิน) ก็คือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี ท่านสนับสนุนให้ชาวจีนแต้จิ๋วมาประเทศไทยไทยเพื่อแสวงหาชีวิตใหม่ ทำให้ยิ่งมีชาวแต้จิ๋วอพยพเข้ามาในสยามมากขึ้นเรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากความยากจน ภัยธรรมชาติ และภัยสงคราม โดยชาวจีนแต้จิ๋วจำนวนมากได้โดยสารเรือสำเภาที่เรียกว่า “เรือหัวแดง” เข้ามาในสยาม ซึ่ง สุจิตต์ วงษ์เทศ (2545 : 94) และกิตติ โล่เพชรัตน์ (2560 : 52) ที่ได้กล่าวว่า ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ชาวจีนเข้ามารับราชการเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนแต้จิ๋วมีฐานะที่เป็น “จีนหลวง” ด้วยเหตุที่ชาวจีนแต้จิ๋วได้เป็นกำลังสำคัญในการช่วยกอบกู้ประเทศไทย ดังนั้น ในสมัยกรุงธนบุรีชาวจีนแต้จิ๋วจึงได้ยกย่องเป็น “จีนหลวง”

จัง เอี้ยนชิว (2534 : 31-33) ได้กล่าวว่า ในอดีตที่ผ่านมา “อ่าวจังหลิน” (樟林古港) แต้จิ๋วใกล้ทะเลใต้ มีความสัมพันธ์กับต่างประเทศอย่างใกล้ชิด “อ่าวจังหลิน” (樟林古港) จึงเป็นชายฝั่งทะเลของแต้จิ๋วติดอันดับในการค้าขายขนส่งทางทะเลของกว้างตุ้ง เป็นท่าเรือของชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตลอด จนกว่าปี พ.ศ. 2404 ได้สร้างเมืองท่าซัวเถา (汕头) ในจังหวัดซัวเถา (汕头) เป็นเมืองท่าอย่างเป็นทางการ เมืองท่าซัวเถา (汕头) จึงแทนบทบาทของ “อ่าวจังหลิน” (樟林古港)

YE CHUNSHENG (2014 : 4) ได้กล่าวถึงว่า ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในจีนแผ่นดินใหญ่ได้มีการอพยพเข้ามายังประเทศไทยอยู่เสมอ ซึ่งในช่วงเวลาต่อมา หลังจากสงครามฝิ่นครั้งที่สอง (พ.ศ. 2399-2403) ในสาธารณรัฐประชาชนจีน จีนเป็นฝ่ายพ่ายแพ้แก่ประเทศตะวันตกทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเกิดความเสียหายอย่างมาก จึงทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องยอมเปิดเมืองท่าหลายแห่งเพื่อทำการค้าขายกับต่างประเทศ โดยใน พ.ศ. 2404 มีการเปิดจังหวัดซัวเถา (汕头) เป็นเมืองท่าอย่างเป็นทางการ จังหวัดซัวเถา (汕头) นี้ถือเป็นเมืองที่มีประชากรจีนแต้จิ๋วอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมามีชาวจีนแต้จิ๋วนวนมากได้เดินทางจากท่าเรือซัวเถา (汕头) เข้ามาในประเทศไทย

LIU QINGSHAN (1999 : 48) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ประเทศไทยได้รับการพัฒนาอย่างสูง ต้องการกำลังแรงงานจำนวนมาก ชาวจีนแต้จิ๋วหลายคนในช่วงนี้เดินทางไปประเทศไทยเพื่อหาเลี้ยงชีพ ตามการบันทึกของ <ซัวเถาศุลกากร>

ในปี พ.ศ. 2407-2454 มีจำนวนชาวจีนแต้จิ๋ว 2.94 ล้านคนออกจากถิ่นแต้จิ๋วเพื่อหาเลี้ยงชีพ ในก็มีหลายคนออกจากจังหวัดกิ๊กเอี๊ย ในปี พ.ศ. 2542 สำนักงานกิจการชาวจีนโพ้นทะเลกิ๊กเอี๊ยได้สถิติของจำนวนชาวจีนโพ้นทะเลในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย พบว่ามีชาวจีนโพ้นทะเล 256.58 ล้านคน ซึ่งในประเทศไทยก็มีชาวจีนแต้จิ๋วที่มาจากจังหวัดกิ๊กเอี๊ย 154.48 ล้านคน

สรุปได้ว่า เหตุผลที่ชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาในประเทศไทย มีทั้งปัจจัยภายในกับปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน คือ ประเทศจีนเกิดสงครามและภัยธรรมชาติ ทำให้ประชากรจีนมีชีวิตที่ยากลำบาก ที่อยู่อาศัยของช้าวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีลักษณะใกล้ ๆ ทะเล ก็จะมีโอกาสอพยพเข้ามาต่างประเทศผ่านทะเล ปัจจัยภายนอก คือ ประเทศไทยไม่ได้ห้ามคนจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทย มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีชาวจีนแต้จิ๋วจำนวนมากอพยพเข้ามาในประเทศไทย ชาวจีนแต้จิ๋วจากทางเรือมายังประเทศไทย ก่อนที่ปี พ.ศ. 2404 “อ่าวจังหลิน” (樟林古港) เป็นท่าเรือของชาวจีนแต้จิ๋ว ต่อมาได้เปิดเมืองท่าซัวเถา (汕头) เป็นเมืองท่าอย่างเป็นทางการ

2) การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย

ชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยได้แพร่กระจายอยู่ในทั่วประเทศ ไม่ว่าชาวจีนแต้จิ๋วจะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ไหน ลักษณะของชุมชนจีนแต้จิ๋วคือจะมีย่านเกิดอยู่ในที่นั้นด้วย นักวิชาการได้กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย มีดังนี้

QIN HUA และ นฤมล ลิ้ปิยะชาติ (2559 : 133-134) ได้กล่าวว่า จังหวัดชลบุรีเป็นเมืองที่มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ยังเป็นเมืองท่าสำคัญสำหรับจุดเปลี่ยนการในทั้งภายในและระหว่างประเทศ ได้รับความนิยมจากชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋วในการติดต่อค้าขาย อพยพตั้งถิ่นฐานกันเป็นจำนวนมาก จนกลายเป็นชุมชนชาวจีนที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกของประเทศไทย

มุจลินทร์ เพ็ชรรุ่ง (2553 : 6) ได้กล่าวว่า ในสมัยรัตนโกสินทร์ ชาวจีนอย่างชาวจีนแต้จิ๋วรุ่นแรก ๆ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่ ได้สร้างบ้านเรือนที่ย่านวัดเกตการามและอยู่ใกล้กับฝั่งแม่น้ำปิง ชาวจีนเหล่านี้จึงทำการค้าขาย ขนส่งสินค้าทางแม่น้ำปิง ดังนั้น ย่านวัดเกตการามจึงเป็นชุมชนชาวจีนและย่านที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่จนถึงปัจจุบัน ต่อมาชุมชนจีนแต้จิ๋วได้ขยายตัวจากย่านวัดเกตการามออกไปทำการค้าทางด้านตรอกเล่าโจ๋ว หรือ ตรอกข่วงเมรุ ครอบคลุมบริเวณกาดต้นลำไย และกาดวโรรสตลอด จนถึงย่านถนนท่าแพ มีตระกูลของชาวจีนแต้จิ๋วได้สืบทอดออกมาในเชียงใหม่ อย่าง ตระกลูโอสถาพันธ์ ตระกูลชุติมา และตระกูลนิมมานเหมินทร์ เป็นต้น

ชาวแต้จิ๋วเป็นกลุ่มคนจีนกลุ่มใหญ่มากที่สุดกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก็นิยมตั้งถิ่นฐานอยู่แถบจังหวัดตราด จังหวัดจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และกรุงเทพมหานครด้วย ต่อมาได้ขยายตัวออกไปในท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก อำเภอสวรรคโลก อำเภอเด่นชัย (เผ่าทอง ทองเจือ, ศันสนีย์ โชติกเสถียร. 2555 : 107)

พรพรรณ จันทโรนานนท์ และ ไพศาล ทองสัมฤทธิ์ (2556 : 136) กล่าวว่า สมัยอยุธยา ปากน้ำเป็นแหล่งทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์ มีทำเลที่ตั้งเป็นจุดเด่น อยู่ในเส้นทางการเข้าสู่ประเทศไทยจากแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้เส้นทางต่อไปในแม่นำเจ้าพระยาไม่ต้องอ้อมไกล มีชาวจีนอยู่กับหนาแน่น ในปัจจุบัน ชาวจีนอพยพในตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองสมุทรปราการ เป็นกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วมากที่สุด ดังจำนวนประชากรผู้ให้ข้อมูลทั้ง 24 รายนั้น จะมีชาวจีนแต้จิ๋ว 22 ราย ที่เหลือ 2 ราย เป็นชาวแคะ

ในปี พ.ศ. 2452 ปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ (รัชกาลที่ 5) ได้มีการสำรวจสำมะโนประชากรในกรุงเทพฯ พบว่าเฉพาะในกรุงเทพมหานครมีกลุ่มชาวจีนต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ในนั้นกลุ่มพูดภาษาแต้จิ๋วเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดกลุ่มหนึ่ง มีทั้งหมด 86,298 คน ยังไม่ได้นับรวมชาวจีนแต้จิ๋วที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในภูมิภาคอื่น ๆ ในทั่วประเทศ (พาชิมอาหารอร่อย ตามรอยตำนานเก่า เล่าเรื่องจีนในไทย. 2555 : 107)

ธนทรัพย์ มีทรัพย์ (2549 : 30) ได้กล่าวว่า ชาวจีนหรือคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งมีพระราชบิดาเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว ทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีใหม่ (พ.ศ. 2310) ได้มีชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้จำนวนมากและเกิดชุมชนจีนแต้จิ๋วขึ้นในฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ให้ชุมชนจีนที่อาศัยอยู่ในบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาย้ายมาอยู่ริมแม่น้ำทางทิศใต้ของพระนคร ดังนั้น ชาวจีนจึงใช้ชีวิตในเขตเมือง รวมทั้งเมืองหลวง คือ กรุงเทพมหานคร และได้ขยายตัวตามการพัฒนาของกรุงเทพมหานคร ต่อไปในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อได้มีการเปิดกิจการเดินเรือรับส่งผู้โดยสารระหว่างกรุงเทพฯ กับซัวเถา (汕头) โดยตรงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และซัวเถา (汕头) เป็นเมืองที่มีประชากรจีนแต้จิ๋วอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้การเดินทางของชาวจีนแต้จิ๋วมายังเมืองไทยสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ชาวจีนในช่วงนั้นเข้ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพฯ เกือบ 10,000 คนต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่ก็เข้าไปที่สำเพ็ง ชาวจีนแต้จิ๋วบางคนที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยก่อน ชาวจีนแต้จิ๋วบางคนก็ตั้งตัวเป็นคนกลางรับชาวจีนแต้จิ๋วจากจีนมาขายแรงงานในประเทศไทย คนกลางจะจ่ายค่าเดินทางให้ก่อนแล้วให้จ่ายคืนภายหลังเมื่อได้รับค่าจ้างแรงงาน สมัยนั้นในสำเพ็งได้มีขายอาหารแห้ง ของหมักดอง ผลไม้ และของใช้ต่าง ๆ สำหรับวิถีชีวิตของชาวจีน ดังนั้น สำเพ็งจึงกลายเป็นศูนย์ธุรกิจของชาวจีนแต้จิ๋ว (ชุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบ พระชนมพรรษา. 2543 : 75-77)

สรุปว่า ชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาในยังประเทศไทยได้กระจายในทั่วประเทศไทย โดยมีจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดตราด จังหวัดจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และกรุงเทพมหานครเป็นต้น ย่านเยาวราชของจังหวัดกรุงเทพมหานครซึ่งกลายเป็นชุมชนชาวจีนแต้จิ๋วที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

2.3.3 สภาพสังคมของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศไทย

1) สภาพสังคมของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน

มีนักวิชาการได้ให้ความรู้ดังนี้

อดุลย์ รัตนมั่นเกษม (2558 : 32) ได้กล่าวว่า สมัยโบราณชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่กันค่อนข้างหนาแน่น เพราะมีจำนวนประชากรมาก แต่มีพื้นที่ไม่เพียงพอต่อความอยู่รอด ชาวจีนแต้จิ๋วจึงต้องหาวิธีแห่งการอยู่รอด และ YE CHUNSHENG (2014 : 6-12) ได้กล่าวว่า ชาวจีนแต้จิ๋วให้ความสำคัญในการเกษตรกับการเลี้ยงสัตว์เพื่อเลี้ยงชีวิต จึงเกิดประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเกษตร เช่น ในตรุษจีนชาวนาจะเอากระดาษสีแดงติดบนกิ่งไม้ของต้นไม้ผลไม้ เพื่ออธิษฐานว่าผลไม้จะเติบโตและปลูกผลไม้มากมาย พร้อมกับพัฒนาวัฒนธรรมและศิลปะ เช่น งิ้ว เพลง เครื่องเคลือบ ฯลฯ เมื่อถึงเทศกาลหรือไหว้เทพเจ้าของชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวจีนแต้จิ๋วจะมีประเพณีที่สะท้อนให้เห็นในรูปแบบของการแข่งขันต่าง ๆ อย่าง แข่งเรือมังกร และการแข่งขันงิ้วแต้จิ๋ว ฯลฯ ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วยังนำประเพณีแต้จิ๋วมาในด้านการทำงาน อย่างเช่น ชาวจีนแต้จิ๋วที่ได้เปิดร้านค้าหรือสร้างโรงงานต่าง ๆ ก็จะบูชาเทพเจ้าตี่จู่เอี๊ยะ (地主爷) และเทพเจ้าไฉ่ซิงเอี๊ย (财神爷) เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้ธุรกิจเจริญรุ่งเรือง ทั้งหมดคือการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมแต้จิ๋ว ปัจจุบันเขตแต้จิ๋วยังรักษาวัฒนธรรมเป็นอย่างดี และเขตแต้จิ๋วปัจจุบันจะมีจำนวนประชากรประมาณ 14 ล้าน

อดุลย์ รัตนมั่นเกษม (2558 : 267-280) และ WANG WEISHEN (2014 : 126-127) ได้กล่าวว่า ในถิ่นแต้จิ๋วยังมีประเพณีที่เกี่ยวกับวันสำคัญของชาวจีนแต้จิ๋ว ประเพณีเหล่านี้จะมีการกำหนดวันที่ในแต่ละปี อย่าง พิธี “ออกจากสวนดอกไม้” และภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “ชุกฮวยฮึ้ง” (出花园) เป็นประเพณีที่ชาวแต้จิ๋วปฏิบัติตามกัน 700 ปีแล้ว ประเพณี “ชุกฮวยฮึ้ง” (出花园) ในแต้จิ๋วแต่ละที่นั้นมีความแตกต่างกันเล็กน้อย แต่ส่วนใหญ่จะทำพิธีในวันที่ 7 เดือน 7 ของปฏิทินจีน เป็นประเพณีที่มีความสำคัญสำหรับเด็กเข้าสู่วัยหนุ่มสาวที่มีอายุครบ 15 ปี เพราะเด็กมีอายุครบ 15 ปี ก็แสดงว่าเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ต้องออกจากสวนดอกไม้เข้าไปสังคม เด็ก ๆ ในวันนี้ต้องใส่เสื้อผ้าใหม่ รองเท้าไม้สีแดง เรียกว่า เกี๊ยะแดง และกินหัวไก่ เพราะในโบราณมีชาวจีนแต้จิ๋วที่มีการศึกษาระดับสูงคนหนึ่งชื่อ หลินต้าชิน (林大钦) เขาไม่สามารถซื้อรองเท้าแดงได้ ก็ใส่เกี๊ยะแดงไปเข้าโรงเรียน มีอยู่วันหนึ่ง หลินต้าชิน (林大钦) ได้ช่วยแต่งเติมกลอนของผู้เฒ่าท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกใจผู้เฒ่า ผู้เฒ่าจึงให้ไก่ตัวผู้ตัวหนึ่งเป็นรางวัลแก่เขา บิดาของหลินต้าชิน (林大钦) ก็เอาหัวไก่ให้เขากินเป็นการยกย่องชื่นชม ต่อไปเขาได้รับอันดับ 1 ในข้อสอบหลวง ชาวจีนแต้จิ๋วจึงเชื่อว่าเด็กใส่เกี๊ยะแดงและกินหัวไก่จะทำให้เด็กเรียนเก่ง ในพิธี “ออกจากสวนดอกไม้” จัดเตรียมเนื้อสัตว์ ผลไม้และของเซ่นไหว้อื่น ๆ รวมเป็น 4 อย่าง 8 อย่าง หรือ 12 อย่าง เนื้อสัตว์ได้กำหนดไว้ต้องมีไก่ ถ้าเด็กเป็นผู้ชายก็เตรียมตัวผู้ เป็นเด็กหญิงก็เตรียมตัวเมียใช้สำหรับการไหว้ “กงพั้วบ้อ” ในความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว “กงพั้วบ้อ” เป็นเทพเจ้าที่ปกป้อง “สวน” ของเด็กที่อยู่ นี้ยังเป็นครั้งสุดท้ายที่เด็ก

ไหว้ “กงพั้วบ้อ” และต้องเตรียมอาหาร 12 ชนิดที่มีความหมายดีใช้ในเลี้ยงญาติพี่น้องและเพื่อน เพราะใน 1 ปีมี 12 เดือน หมายถึงมีความสุขทุกเดือน ในเวลารับประทานอาหาร เด็กมีอายุครบ 15 ปีที่ “ออกจากสวนดอกไม้” จะต้องกัดหัวไก่ เด็กชายกัดตัวผู้ เด็กหญิงจะกัดตัวเมีย ประเพณีเกี่ยวกับ “ออกจากสวนดอกไม้” ในเขตแต้จิ๋วแต่ละที่ยังมีความแตกต่างกันบ้าง เช่น ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย คุณตาคุณยายต้องเตรียมของขวัญสำหรับ “ออกจากสวนดอกไม้” ให้แก่เด็ก เป็นต้น

LIN LUNLUN (2008 : 82-83) ได้กล่าวถึงว่า ในท้องถิ่นแต้จิ๋วได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัฒนธรรมดังเดิมของแต้จิ๋วเป็นหลัก ไม่ได้ให้ความสำคัญกับพัฒนาความคิดใหม่ จึงทำให้ชาวแต้จิ๋วที่อยู่ในถิ่นแต้จิ๋วหลายคนใช้ชีวิตยังตามความคิดเก่า ๆ เช่น ผู้ที่อาศัยอยู่เขตแต้จิ๋วบางคนยังเน้นเรื่องวัฒนธรรม แต่ไม่สนใจการพัฒนาเทคโนโลยี ซึ่งมีชาวจีนแต้จิ๋วจำนวนมากออกจากแต้จิ๋วไปทำมาหากินที่อื่น ๆ ชาวจีนแต้จิ๋วทำธุรกิจเก่งมีชื่อเสียงในทั่วประเทศและทั่วโลก แต่ในท้องถิ่นแต้จิ๋วยังมีพื้นที่เหลือเฟือสำหรับการพัฒนา ชาวแต้จิ๋วต้องหาวิธีการพัฒนาท้องถิ่นแต้จิ๋ว

ถาวร สิกขโกศล (2554 : 16-17) ได้กล่าวถึงว่า ชาวจีนแต้จิ๋วนิยมทำธุรกิจ และเก่งในด้านการทำธุรกิจ อุตสาหกรรมต่าง ๆ กำลังพัฒนาได้ดีในแต้จิ๋ว ปัจจุบันในถิ่นแต้จิ๋วมีแหล่งผลิตสินค้าระดับโลกของจีนหลายอย่าง แหล่งที่ผลิตของเด็กเล่นใหญ่ที่สุดในโลกอยู่ที่อำเภอเท่งไฮ้ (澄海) ผลิตเสื้อผ้าที่อำเภอโผวเล้ง (普宁) และ “เมืองหลวงของหยกจีน (中国玉都)” อยู่ที่อำเภอกิ๊กเอี๊ย (揭阳) เป็นเหล่านี้ล้วนแสดงถึงความสามารถด้านศิลปะ อุตสาหกรรม และการทำธุรกิจของชาวจีนแต้จิ๋ว

สรุปได้ว่า ในสังคมจีนแต้จิ๋วมีการพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ นอกจากมีประเพณีตามเทศกาลอย่างเป็นทางการ ชาวแต้จิ๋วยังมีประเพณีพื้นบ้านของแต้จิ๋วเอง เช่น ประเพณีเกี่ยวกับ “ออกจากสวนดอกไม้” ชาวจีนแต้จิ๋วได้ปฏิบัติตามและอนุรักษ์วัฒนธรรมแต้จิ๋วเป็นอย่างดี ชาวแต้จิ๋วยังเป็นชาวที่เก่งเรื่องธุรกิจ ปัจจุบันเขตแต้จิ๋วได้พัฒนาวัฒนธรรมและเศรษฐกิจเป็นอย่างดี

2) สภาพสังคมของจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย

ความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย นักวิชาการได้ให้ความรู้ดังนี้

วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และ สุภางค์ จันทวานิช (2534 : 105) ได้กล่าวว่า สังคมไทยมีประกอบด้วยหลายชุมชน หลายชาติพันธุ์ หลายภาษา แต่สภาพสังคมไทยและจีนไม่มีความแตกต่างกันไปเยอะ เพราะสังคมไทยมีวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนให้คนมีน้ำใจ ไม่ปฏิเสธศาสนาอื่น ยังหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และพระพุทธศาสนาก็มีการนับถือเรื่องบาปและบุญ เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ประเทศไทยจึงเปิดเมืองให้ชาวจีนแต้จิ๋วเข้ามา สภาพสังคมเช่นนี้จึงเอื้อต่อการอพยพของชาวจีนแต้จิ๋วเข้ามาทำมาหากินในประเทศไทย ชาวจีนแต้จิ๋วจึงได้ใช้ชีวิตในสังคมเดียวกันได้ และนำวัฒนธรรมแต้จิ๋วมาสืบทอดให้ลูกหลานและเผยแพร่ในสังคมไทย

กิตติ โล่ห์เพชรัตน์ (2560 : 43) ได้กล่าวไว้ว่า ในประเทศไทยมีประชากรที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนประมาณ 12 % -14 % (พ.ศ. 2546) ยังมีอีกจำนวนมากที่ไม่สามารถนับได้ เพราะแต่งงานกับคนไทยและได้รับสัญชาติไทยได้หลายร้อยปี กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนส่วนมากจะมีบรรพบุรุษที่มาจากเมืองแต้จิ๋ว พูดภาษาแต้จิ๋ว ในประเทศไทยคนไทยเชื้อสายจีนที่มีเชื้อสายแต้จิ๋วมีประมาณ 56% ปัจจุบันในสังคมไทย คนไทยได้รับวัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงความเชื่อต่าง ๆ ของจีนหลายเรื่อง ชาวจีนก็ใช้ชีวิตกลมกลืนกับคนไทยได้ดีในทุก ๆ ด้าน

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2558 : 165) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวจีนมีความพอใจกับการใช้ชีวิตในย่านตลาด ต่างจากคนไทยที่พอใจกับชีวิตเกษตรกรในท้องในนาหรือสวน ดังนั้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นเมืองหลวงและต่างจังหวัด พวกเราจึงพบว่าคนในตลาดส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้ ในย่านตลาดเก่าบางแห่งยังพบบ่อน้ำกลางหรือแหล่งน้ำสาธารณะของชุมชน ทุกบ้านจะมาตกน้ำในบ่อไปใช้ในบ้าน สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวจีนที่เรียบง่าย จึงมักปรากฏอาชีพหาบน้ำไปส่งตามบ้าน และคนอาชีพนี้ส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีน สอดคล้องกับ เสี่ยวจิว (2556 : 31-32) ได้กล่าวถึงว่า “ตั๊กลัก” เป็นคำที่ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยใช้กันอย่างแพร่หลาย และมีความสำคัญสำหรับวิถีชีวิตของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งหมายถึง “ตลาด” คำนี้ไม่ใช่ภาษาแต้จิ๋ว เกิดจากชาวจีนแต้จิ๋วที่มีการออกเสียงที่เปลี่ยนแปลงของคำว่า “ตลาด” ในภาษาไทย “ตั๊กลัก” จะเป็นแหล่งที่ทำมาหากิน การใช้ชีวิต และตั้งบ้านเรือนของชาวจีนโพ้นทะเลที่แรกมาประเทศไทย ตลาดแต่ละตลาดจะเป็นการรวมกันอย่างไม่เป็นทางการของชาวจีนที่มีกลุ่มภาษาเดียวกัน ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วส่วนใหญ่ก็อยู่ร่วมกับคนที่มาจากหมู่บ้าน ตำบลหรืออำเภอเดียวกัน เพราะมีภาษา ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ยังสามารถสอบถามข่าวคราวของบ้านเกิดได้ ซึ่งจะช่วยให้ชาวจีนแต้จิ๋วที่อยู่ห่างจะบ้านได้รู้สึกอบอุ่นใจ

สรุปได้ว่า ในสังคมไทยประกอบด้วยหลายชุมชน หลายชาติพันธุ์ หลายภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนาของไทยทำให้ประเทศไทยยอมรับชาวต่างชาติรวมถึงชาวจีนแต้จิ๋วเข้ามาทำมาหากิน และสืบทอดวัฒนธรรมที่ประเทศไทย ชีวิตของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยจะมีความสัมพันธ์กับตลาด ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพที่ตลาดหรือว่าการสร้างบ้านเรือนในตลาด และในตลาดก็จะมีการแบ่งกลุ่มชาวจีนตามภาษาเพื่อจะได้ทราบถึงภูมิลำเนาเดิม เนื่องจากมีวัฒนธรรมเดียวกัน และยังช่วยเหลือกัน เช่น ช่วยส่งข่าวจากสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น ดังนั้น ตลาดจึงถือที่เป็นสังคมจีนขนาดเล็กในประเทศไทย

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย

การศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทยมีดังนี้

ปิยชาติ สึงตี (2553) ศึกษาเรื่อง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกจิวในภาคใต้ของประเทศไทย : กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮกจิวในภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อศึกษาวิถีชุมชนของชาวจีนฮกจิวในอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช และเพื่อศึกษาประเพณีวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิวในอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ขอบเขตของการวิจัย คือ 1) ประวัติศาสตร์การเดินทางเข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทยของชาวจีนเป็นการนำเสนอเพื่อสร้างฐานความเข้าใจประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของชาวจีนในภาคใต้และสังคมไทยในประเด็นการเดินทางติดต่อ การบทบาทปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์ 2) การศึกษาการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮกจิวในประเทศไทย 3) การศึกษาวิถีชุมชนและวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิวในชุมชนนาบอน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาวจีนฮกจิว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เป็นเวลา 83 ปี โดยมีเส้นทางอพยพสู่ประเทศไทย เริ่มต้นเดินทางออกจากสาธารณรัฐประชาชนจีนมารับจ้างทำเกษตรกรรมในเมืองเทียวัน (Sitiawan) รัฐเประ (Perak) ประเทศมาเลเซียในประมาณ พ.ศ. 2444 ก่อนเดินทางตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยในประมาณ พ.ศ. 2473 เพื่อจับจองพื้นที่ทำสวนยางพาราในอำเภอนาบอน โดยมีวิถีชุมชนผูกพันอยู่กับการทำสวนยางพารา มีการสานสัมพันธ์กับชาวจีนชุมชนใกล้เคียงผ่านการแต่งงาน มีการตั้งสมาคมจุงขันเพื่อแต่งกันเองภายในชุมชน มีการตั้งโรงเรียนเพื่อจัดการศึกษาในชุมชน และต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายของรัฐไทยที่มีต่อชาวจีนในประเทศภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยเฉพาะการใช้นโยบายชาตินิยมในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ธาวัน อิ่มอุไร, ปารเมศ อุปวาณิช, อนุชา หอมชะเอม และ อภิพล ลิ้มตระกูล (2562) ศึกษาเรื่อง เส้นทางการอพยพและวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีน ในย่านเยาวราชและย่านปากน้ำโพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างแผนที่เส้นการอพยพของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชและปากน้ำโพ และเพื่อสำรวจการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต (ด้านการประกอบอาชีพและด้านประเพณีที่สืบทอดกันมาในปัจจุบัน) ของครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีน ขอบเขตของการวิจัย คือ ขอบเขตด้านเนื้อหา มี ด้านวิถีชีวิต วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพและประเพณีที่สืบต่อกันมา ด้านการตั้งถิ่นฐาน วิเคราะห์เส้นทางการอพยพของคนไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในย่านเยาวราชและย่านปากน้ำโพ ขอบเขตเชิงระยะเวลา คือ ประชากรที่อยู่อาศัยในพื้นที่และวันเวลาที่เก็บข้อมูล พ.ศ. 2561-2562 ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ คนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชและย่านปากน้ำโพ ผลการวิจัยพบว่า คนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช ถือสัญชาติไทยคิดเป็นร้อยละ 98 ส่วนในย่านปากน้ำโพถือสัญชาติไทยคิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งทั้งสองพื้นที่พบว่าบรรพบุรุษ มีการอพยพเข้ามายังประเทศไทยมากที่สุดในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 สาเหตุของการอพยพของชาวจีนเข้าสู่ไทยก็เพราะความไม่สงบภายใน

สาธารณรัฐประชาชนจีน ความอดอยาก การติดต่อค้าขาย และความสามารถในการเดินเรือของจีนออกสู่ทะเล ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้จัดชาวจีนที่อพยพตามกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาได้ทั้งหมด 5 ภาษา ได้แก่ จีนแต้จิ๋ว จีนฮกเกี้ยน จีนไหหลำ จีนแคะ และจีนกวางตุ้ง โดยทั้ง 5 กลุ่มภาษานั้นแยกตั้งถิ่นฐานตามมณฑลในสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนี้ ชาวจีนกลุ่มชาติพันธุ์ภาษา จีนแต้จิ๋ว จีนแคะ และจีนกวางตุ้งจะมีถิ่นอาศัยอยู่ในมณฑลกวางตุ้ง จีนฮกเกี้ยนอาศัยอยู่ในมณฑลฮกเกี้ยน และจีนไหหลำอาศัยอยู่ในมณฑลไหหลำ การศึกษาพบว่าในย่านยาวราช ชาติพันธุ์ภาษาที่พบในคนไทยเชื้อสายจีนมากที่สุด คือ จีนแต้จิ๋ว คิดเป็นร้อยละ 89 และน้อยที่สุด คือ จีนฮกเกี้ยน และจีนกวางตุ้ง คิดเป็นร้อยละ 2 เท่ากัน ส่วนในย่านปากน้ำโพพบว่า ชาติพันธุ์ภาษาที่พบในคนไทยเชื้อสายจีนมากที่สุด คือ จีนแต้จิ๋ว คิดเป็นร้อยละ 74 และน้อยที่สุด คือ จีนฮกเกี้ยน ไม่มีคนไทยเชื้อสายจีนใช้ภาษานี้ในย่านปากน้ำโพ

QIN HUA (2559) ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาประเพณีสารทจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาล เมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสารทจีนของชาวจีนในสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาล เมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี และเพื่อศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทจีนของ คนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาล เมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ขอบเขตของการวิจัย คือ ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เป็นชาวบ้านที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่พำนักอยู่ในเขตพื้นที่ที่ศึกษามากกว่า 10 ปี และปัจจุบันยังอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่ศึกษาด้วย เคยทำตามและมีความรู้เกี่ยวกับประเพณีสารทจีนของคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว รวมทั้งกรรมการ เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นผู้ปฏิบัติหลักในพิธีงานประเพณีสารทจีนในศาสนสถานจีนในเขตพื้นที่ที่ศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี ในจังหวัดชลบุรี 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางปลาสร้อย ตำบลมะขามหย่ง และตำบลบ้านโขด ผลจากการศึกษาทั้งหมดสรุปได้ว่า สารทจีนเป็นเทศกาลที่เกี่ยวกับการไหว้วิญญาณหรือผี สืบมาจากความเชื่อทางศาสนาเต๋าและพุทธศาสนามหายาน ประเพณีสารทจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีเกิดขึ้นโดยชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดชลบุรี ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 12 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 แต้จิ๋วเป็นกลุ่มคนที่นิยมรวมกันอยู่ตามตระกูลแซ่และได้ให้ความสำคัญกับการเซ่นไหว้วิญญาณมากกว่าชาวจีนกลุ่มอื่น ชาวจีนแต้จิ๋วเชื่อว่า คนที่ตายไปจะมีวิญญาณ การไหว้วิญญาณหรือผีจะช่วยให้ครอบครัวและลูกหลานมีสุข ถ้าไม่ได้ไหว้วิญญาณก็จะทำให้ครอบครัวเกิดความวุ่นวาย คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีในปัจจุบันยังนับถือและปฏิบัติตามประเพณีสารทจีนอยู่ การปฏิบัติประเพณีสารทจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาล เมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีมี 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมงานก่อนวันประเพณีและขั้นตอนการปฏิบัติในวันประเพณี

วิลาสินี ดาราฉาย (2557) ศึกษาวิจัย เรื่อง การสลับภาษาไทยกับภาษาจีนแต้จิ๋วของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนเยาวราช มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์หน้าที่ของการสลับภาษาของคนไทย

เชื้อสายจีนในชุมชนเยาวราช เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของการสลับภาษาของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนเยาวราชกับ 1) ความเป็นปึกแผ่นระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง และ 2) หัวข้อการสนทนา และเพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขทางวากยสัมพันธ์ของการสลับภาษาของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนเยาวราช ขอบเขตของการวิจัย คือ คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 ที่เติบโตในชุมชนเยาวราและเป็นผู้คนที่รู้จักสองภาษา คือ ภาษาไทยและภาษาแต้จิ๋ว จำนวน 20 คน บริเวณพื้นที่ที่ได้เก็บข้อมูล ได้แก่ 1) วงเวียนโอเดียน-แยกเฉลิมบุรี 2) ตลาดเก่า-ถนนมังกร-เยาวราช 17 3) ซอยทรงสวัสดิ์-เยาวราช 2-สี่แยกผดุงด้าว 4) ซอยบำรุงรัฐ-เยาวราช 10 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาเรื่องการสลับภาษาไทยและภาษาจีนแต้จิ๋ว ผู้วิจัยได้พบว่า 3 ประเด็น ได้แก่ 1) หน้าที่ของการสลับภาษา มีทั้งหมด 7 หน้าที่ ได้แก่ การยกถ้อยคำ การซ้ำถ้อยคำเพื่อเน้นย้ำ การขยายความ การทำให้เป็นเรื่องส่วนตัว การอุทาน การเจาะจงผู้รับสาร และการเบี่ยงบัง ส่วนหน้าที่ที่พบมากที่สุด คือ การยกถ้อยคำ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของการสลับภาษากับความเป็นหัวข้อการสนทนา แสดงให้เห็นว่า ความเป็นปึกแผ่นทำให้ความถี่ในการสลับภาษาได้ลดน้อยลง การสนทนาหัวข้อที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนทำให้ความถี่ในการสลับภาษาได้เพิ่มขึ้น 3) เงื่อนไขบังคับทางวากยสัมพันธ์ของการสลับภาษา พบว่า การสลับภาษาไทย-จีนแต้จิ๋ว ไม่ละเมิดกฎไวยากรณ์ในการลำดับคำและการปรากฏร่วมของกริยาในหน่วยสร้างกริยาเรียง แต่ละเมิดเงื่อนไขที่ว่า คำแรกที่สลับต้องไม่เป็นคำไวยากรณ์ ในงานวิจัยนี้การสลับภาษา หมายถึง ผู้รู้สองภาษาหรือมากกว่าสองภาษา ใช้ภาษาหนึ่งสลับสับเปลี่ยนกับอีกภาษาหนึ่งในทุกระดับ ได้แก่ หน่วยคำ คำวลี ประโยค การสลับภาษาในภายในประโยคหรือระหว่างประโยคก็ได้ ส่วนคนไทยเชื้อสายจีนในงานวิจัยนี้ หมายถึง ชาวจีนแต้จิ๋วที่เกิดในประเทศไทยและเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่พูดทั้งภาษาไทยและจีนแต้จิ๋วได้

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยแสดงให้เห็นถึงข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีนรวมถึงชาวจีนแต้จิ๋ว และยังทำให้ทราบข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวกับการอพยพ สภาพสังคมต่าง ๆ ในภาพรวมและรวมถึงการสืบทอดวัฒนธรรมจีนที่มีการผสมผสานเข้ากับสังคมไทยเป็นอย่างดี

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน

การศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ ผุวิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน มีข้อมูลดังนี้

MO WENBIN (2017) ศึกษาวิจัยเรื่อง Researching of traditional villages and houses of Chaoshan area basing on the cultural geography มีวัตถุประสงค์ เพื่อปรับปรุงการวิจัยและผลลัพธ์ของภูมิศาสตร์วัฒนธรรมในมณฑลกวางตุ้ง เพื่อใช้ Google Maps ในการค้นหาและการเพิ่มข้อมูลของหมู่บ้านแต้จิ๋ว เช่น ที่ตั้งหมู่บ้าน รูปแบบหมู่บ้าน และแปลนบ้าน เป็นต้น และเพื่อการคุ้มครองและการใช้ประโยชน์ของหมู่บ้านแต้จิ๋วแบบดั้งเดิมในอนาคต ยังเป็นทฤษฎีพื้นฐานที่มี

ประสิทธิภาพและสามารถปฏิบัติในการพัฒนาท้องถิ่น ขอบเขตของการวิจัย คือ คัดเลือกหมู่บ้านดั้งเดิมจำนวน 1054 หมู่บ้านจาก 3510 หมู่บ้านในเขตแต้จิ๋วทั้ง 4 จังหวัด จังหวัดซัวเถา (汕头) จังหวัดแต้จิ๋ว (潮州) จังหวัดซัวบ้วย (汕尾) และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย (揭阳) มีเงื่อนไข 3 ข้อ 1) กลุ่มตัวอย่างต้องเป็นหมู่บ้านมีขนาดใหญ่ 2) มีมากกว่า 50% ของบ้านพื้นบ้านในหมู่บ้านสามารถถอนลักษณะชาติพันธุ์หรือประวัติศาสตร์ได้ 3) บ้านพื้นบ้านในหมู่บ้านจะต้องมีความเข้มข้นและได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบหมู่บ้านชาวจีนแต้จิ๋วมีความแตกต่างที่เกิดขึ้นได้รับผลจาก 3 ด้าน ได้แก่ ศาสนาและความเชื่อ วิถีชีวิตแต้จิ๋ว และวัฒนธรรมกลุ่มอื่น ในด้านศาสนาและความเชื่อ เช่น ชาวจีนแต้จิ๋วเชื่อเรื่องฮวงจุ้ย การดูฮวงจุ้ยเป็นเรื่องต้นที่ชาวจีนแต้จิ๋วจะสร้างบ้านมีรูปแบบบ้านตามธาตุ ดิน น้ำ ไฟ ทอง ไม้ เป็นต้น ในด้านวิถีชีวิตแต้จิ๋ว เช่น หมู่บ้านจีนแต้จิ๋วจะมีลักษณะต้องมีแสงที่ดี ในฤดูหนาวจะป้องกันลม ในฤดูร้อนจะเย็นสบาย เพราะในเมื่อสร้างบ้านชาวจีนแต้จิ๋วชอบที่สร้างในตะวันออกเฉียงใต้ สามารถปิดกั้นลมเหนือที่รุนแรงในฤดูหนาวและรับลมใต้ที่เย็นในฤดูร้อน เป็นต้น และในด้านวัฒนธรรมกลุ่มอื่น การสร้างหมู่บ้านชาวจีนแต้จิ๋วจะปฏิบัติวัฒนธรรมแต้จิ๋วเป็นหลัก และผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมจีนกลุ่มอื่น เช่น จีนแคะ จีนฮกเกี้ยน จีนไหหลำ เป็นต้น หมู่บ้านแต้จิ๋วจึงกลายมีรูปแบบปัจจุบัน

WEN JUAN (2012) ศึกษาวิจัยเรื่อง Chao-shan ethic group and Chao-shan economy-from the view of Comparative Historical Institution Analysis มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของการด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจในแต้จิ๋ว และวิธีการพัฒนาเศรษฐกิจของแต้จิ๋ว ขอบเขตของการวิจัย คือ งานวิจัยนี้อธิบายถึงปัญหาในการพัฒนาเศรษฐกิจของแต้จิ๋วโดยศึกษาวัฒนธรรมชาติพันธุ์และระบบของแต้จิ๋ว ผู้วิจัยใช้วิธี The Comparative and Historical Institutional Analysis (CHIA) ของ Avner Greif (1998) และ วิธี Game analysis ในกระบวนการการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โดยการเปรียบเทียบชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนและต่างประเทศ ชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีวัฒนธรรมการสร้างความสัมพันธ์ ในระหว่างนี้จะทำให้ต้นทุนการทำธุรกรรมสูงขึ้นภายใต้อิทธิพลของโครงสร้างทางสังคมในสาธารณรัฐประชาชนจีน การจำกัดการเคลื่อนไหวของคนแต้จิ๋วจะลดปริมาณการค้า จำกัดการพัฒนาธุรกิจ ทำให้เศรษฐกิจแต้จิ๋วไม่ดี

XIAO LIANG'EN (2011) ศึกษาวิจัยเรื่อง Research On the Cult of the King of the Three Mountains of the Chaoshan Region มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่อง the King of the Three Mountains ของแต้จิ๋วในสังคมสมัยใหม่ และคุณค่าทางวัฒนธรรม บทบาททางสังคมของความเชื่อเรื่อง the King of the Three Mountains ขอบเขตของการวิจัย คือ จากพื้นที่แหล่งกำเนิดของความเชื่อเรื่อง the King of the Three Mountains ในเขตแต้จิ๋วทั้ง 3 จังหวัด ซึ่งเป็น จังหวัดซัวเถา (汕头) จังหวัดแต้จิ๋ว (潮州) และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย (揭阳) ไปถึงพื้นที่ได้นับถือความเชื่อเรื่อง the King of the Three Mountains ได้แก่ ไต้หวันและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผลการวิจัย

พบว่า King of the Three Mountains ไม่ใช่พระพุทธเจ้าหรือเต๋า เป็นเทพเจ้าภูเขาของแต้จิ๋ว เป็นความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนแต้จิ๋ว มีประวัติศาสตร์ 1,400 กว่าปี กษัตริย์สามภูเขาถือเป็นเทพเจ้าที่ทำหน้าที่ปกป้องชาวจีนแต้จิ๋ว ความเชื่อของกษัตริย์สามภูเขาในฐานะที่เป็นความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว ได้เข้าไปในทุกด้านของสังคมท้องถิ่นแต้จิ๋ว และมีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของชาวจีนแต้จิ๋ว ทำให้ได้พัฒนาสังคมของคนในท้องถิ่น ทำให้ได้เห็นคุณค่าว่าความเชื่อพื้นบ้านในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้น มีหน้าที่ทางสังคม เช่น การสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมและเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแต้จิ๋ว ซึ่งมีความสำคัญในทางปฏิบัติอย่างลึกซึ้งสำหรับการสร้างสังคมที่กลมกลืนในแต้จิ๋วและส่งเสริมการพัฒนาภูมิภาค

LIN LUNLUN (2008) ศึกษาวิจัยเรื่อง Self-Renovation of “Chaoshan Culture” and Social Development of Eastern Guangdong มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการตั้งชื่อ ความหมายของวัฒนธรรมแต้จิ๋ว ลักษณะหลักของวัฒนธรรมแต้จิ๋วและความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมหลิงหนาน (岭南文化) เพื่อศึกษาการพัฒนาและการนวัตกรรมของวัฒนธรรมแต้จิ๋ว ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมแต้จิ๋ว หรือวัฒนธรรมเฉาชาน หรือวัฒนธรรมกิ๊กเอี๊ย เป็นวัฒนธรรมเดียวกัน แต่ใช้ชื่อไม่เหมือนกัน เป็นวัฒนธรรมที่ชาวจีนแต้จิ๋วสร้างขึ้นมา วัฒนธรรมแต้จิ๋วเป็นวัฒนธรรมกลุ่มหนึ่งในวัฒนธรรมหลิงหนาน (岭南文化) เพราะพื้นที่แต้จิ๋วอยู่พื้นที่หลิงหนาน ถิ่นแต้จิ๋วให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัฒนธรรมดังเดิมของแต้จิ๋วเป็นหลัก ไม่ได้ให้ความสำคัญกับพัฒนาเศรษฐกิจ จึงทำให้ได้พลาดโอกาสมากมายในการพัฒนา ชาวแต้จิ๋วหลายคนซึ่งออกจากแต้จิ๋วไปทำมาหากินอยู่ที่อื่น ชาวจีนแต้จิ๋วทำธุรกิจเก่งมีชื่อเสียงในทั่วประเทศและทั่วโลก แต่ถิ่นแต้จิ๋วขาดนวัตกรรม ชาวแต้จิ๋วต้องหาวิธีการพัฒนาท้องถิ่นแต้จิ๋ว

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ของจีนแต้จิ๋ว ซึ่งทำให้เข้าใจวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนแต้จิ๋วที่มีความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และเป็นสิ่งความสำคัญต่อชาวจีนแต้จิ๋ว

2.4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีในย่านเยาวราช

นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์ (2558) ศึกษาวิจัยเรื่อง ย่านไชน่าทาวน์เยาวราช: พื้นที่การนำเสนออัตลักษณ์เชิงซ้อนของวัฒนธรรมความเป็นจีนในสังคมไทยร่วมสมัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายของการแสดงอัตลักษณ์วัฒนธรรมความเป็นจีนที่นำเสนอในย่านไชน่าทาวน์เยาวราชในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย เพื่อวิเคราะห์วิธีการนำเสนออัตลักษณ์ของวัฒนธรรมความเป็นจีนในย่านไชน่าทาวน์เยาวราชในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและบริบทของโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อการนำเสนออัตลักษณ์ของย่านไชน่าทาวน์เยาวราชในสังคมไทยร่วมสมัย ขอบเขตของการวิจัย คือ ศึกษาข้อมูลคติชนและกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่จัดขึ้นในย่านเยาวราชในช่วงปี

พ.ศ. 2555-2558 เทศกาลของคนไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลบ๊ะจ่าง เทศกาลไหว้พระจันทร์ และเทศกาลกินเจ ผลการวิจัยพบว่า ย่านเยาวราชเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำคัญ มีสินค้าที่มีคุณค่า เป็นทรัพยากรในทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมือง ที่สำคัญพื้นที่นี้ยังรวมวัฒนธรรมวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมหรือประวัติศาสตร์ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของพื้นที่เยาวราช และผู้เกี่ยวข้องกับเยาวราชกำลังให้ตนหรือชุมชนของตนอยู่รอดได้ในกระแสโลกาภิวัตน์

DENG JUNGE (2558) ศึกษาวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมการกินเจในย่านเยาวราช มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการกินเจในย่านเยาวราช และเพื่อวิเคราะห์บทบาทของวัฒนธรรมการกินเจที่มีต่อสังคมไทย ขอบเขตของการวิจัย คือ กำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นร้านอาหารเจในย่านเยาวราชจำนวน 5 ร้าน และผู้ที่กินในย่านเยาวราชจำนวน 50 คน ผลการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมการกินเจในย่านเยาวราช นับตั้งแต่คนจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ชาวจีนบางกลุ่มในย่านเยาวราชยังมีวิถีชีวิตการกินเจเป็นกิจวัตรประจำวัน เหตุผลที่ทำให้ผู้คนได้ทำตามวัฒนธรรมการกินเจมีแตกต่างกัน ได้แก่ การกินเจเพื่อสุขภาพ การกินเจเพื่อละเว้นจากการทำบาป กินเจตามอย่างคนอื่น และเพื่อความสวยงาม มีความคิดเห็นว่าอาหารเจมีประโยชน์ต่อร่างกาย สามารถทำให้คนกินเจมีสุขภาพแข็งแรง และอีกทั้งยังทำให้มีจิตใจบริสุทธิ์และสงบสุข ในด้านบทบาทของการกินเจที่สำคัญเป็นบทบาทในด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ ด้านบทบาททางสังคม คือ การกินอาหารเจส่งผลที่ดีต่อสภาพจิตใจของผู้คน ผู้ที่กินเจมีนำใจกับสิ่งมีชีวิตได้เป็นอย่างดี และอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ทำร้ายผู้อื่น ด้านบทบาททางเศรษฐกิจ คือ ชาวจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชเป็นผู้มีบทบาทอย่างสูงในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมการกินเจให้แพร่หลายในสังคมไทย เทศกาลกินเจในย่านเยาวราชเป็นวิธีการเผยแพร่วัฒนธรรมของคนจีน ทำให้ย่านเยาวราชมีชื่อเสียงขึ้น และร้านอาหารเจต่าง ๆ มีรายได้เพิ่มขึ้น

JIANG KAIYANG (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช และเพื่อวิเคราะห์บทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิมที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน ขอบเขตของการวิจัย คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มากราบไหว้สักการระบูชาเจ้าแม่กวนอิมทั้ง 3 สถานที่ จำนวนทั้งสิ้น 40 คน ได้แก่ วัดมังกรกมลาวาส จำนวน 15 คน มูลนิธิเทียนฟ้า จำนวน 15 คน และวัชรโพธิสถานมงคลธัญ จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อที่เกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช มี 3 ประเด็น คือ 1) ความเชื่อเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเจ้าแม่กวนอิม เจ้าแม่กวนอิม คือ พระอวโลกิเตศวรมหาโพธิสัตว์แห่งแดนสุขาวดี ซึ่งเป็นหนึ่งในพระมหาโพธิสัตว์ 4 พระองค์ที่ยิ่งใหญ่ของพุทธศาสนานิกายมหายาน และเกี่ยวข้องกับตำนานพื้นบ้านเรื่องเจ้าหญิงเมี่ยวซ่าน 2) ความเชื่อที่เกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ เจ้าแม่กวนอิมเป็นพระมหาโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่มีความเมตตา สามารถ

ช่วยเหลือผู้เดือดร้อนให้พ้นทุกข์ ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดโชคลาภ เมตตา มหานิยม รักษาโรค และแคล้วคลาด ช่วยประทานบุตร 3) ผู้ศรัทธามีความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามและข้อพึงปฏิบัติ ส่วนพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ศึกษาตามขอบเขตของงานนี้จำแนกได้ 2 ประเด็น คือ 1) พิธีกรรมเกี่ยวกับประวัติและตำนานของเจ้าแม่กวนอิม (วันอาเนี้ยแซ) ซึ่งใน 1 ปีจะมีอยู่ 3 วันด้วยกัน คือ วันคล้ายวันประสูติของเจ้าแม่กวนอิม วันคล้ายวันสำเร็จมรรคผล และวันคล้ายวันออกบวช 2) พิธีกรรมตามเทศกาลจีน คือ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลไหว้พระจันทร์ และเทศกาลกินเจ ส่วนบทบาทของเจ้าแม่กวนอิมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อ จำแนกได้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทต่อผู้ศรัทราของเจ้าแม่กวนอิม โดยเฉพาะบทบาทสำหรับสุขภาพ จิตใจ การปรับพฤติกรรม และความรู้เรื่องธรรมมะมหายาน 2) บทบาทด้านเศรษฐกิจ มีบทบาทด้านการค้าขายและการท่องเที่ยว 3) บทบาทด้านสังคม การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และการรวมใจในการสร้างความสามัคคี 4) บทบาทด้านวัฒนธรรม มีบทบาทในการสืบทอดเผยแพร่วัฒนธรรมจีน และในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างคนไทย-คนจีน

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, และฤทธิชัย เตชะมหัทธนันท์ (2559) ศึกษาวิจัยเรื่อง เทศกาลตรุษจีนเยาวราช: ภูมิหลังและพัฒนากร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพัฒนาการเทศกาลตรุษจีนเยาวราชตั้งแต่ยังไม่มีการจัดงานอย่างเป็นทางการจนมาสู่การร่วมมือกับทางราชการ (กรุงเทพมหานครและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) และเอกชนต่าง ๆ ตลอดจนรัฐบาลจีนและคลี่คลายมาสู่เทศกาลตรุษจีนที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติ โดยเน้นศึกษาด้วยการทำงานภาคสนามในแนวมานุษยวิทยาด้านประเพณีจากคำบอกเล่าและสอบถามข้อมูลกับเอกสารและภาพถ่ายที่เกี่ยวเนื่อง และเพื่อนำผลการศึกษาไปบูรณาการกับการเรียนการสอน การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปะวัฒนธรรมตามเอกลักษณ์ด้าน “จีนศึกษา” ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ประวัติศาสตร์หรือภูมิหลังของเทศกาลตรุษจีนเยาวราช บรรยากาศความครึกครื้นหรือซบเซาตามสภาวการณ์ของบ้านเมืองขณะนั้น เช่นช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง การถูกทางการเพ่งเล็งในช่วงสงครามเย็น การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อ พ.ศ. 2518 การเสด็จพระราชดำเนินงานเทศกาลตรุษจีนเยาวราชของพระบรมวงศานุวงศ์โดยเฉพาะสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี จนมาสู่เหตุการณ์ล่าสุด คือ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมด้วยรถไฟความเร็วสูงในย่านเยาวราช ขอบเขตด้านสถานที่ คือ ถนนเยาวราชและบริเวณชุมชนคนไทยเชื้อสายจีนในปริมณฑลที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของเทศกาลตรุษจีนเยาวราช มีความสอดคล้องกับพัฒนาการของสังคมไทยในหลายด้าน ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละบริบทมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ในงานวิจัยครั้งนี้จะศึกษาตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น เพราะเกี่ยวข้องกับความเป็นมาของชุมชนจีนสำเพ็งในยุคสร้างกรุงเทพมหานคร และต่อมาได้สร้างชุมชนย่านเยาวราชในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้เยาวราชเป็นย่านการค้าที่สำคัญที่สุดและเป็นสถานที่แสดงความมีตัวตนของจีนที่เด่นชัดในประเทศไทย บรรยากาศ

เทศกาลตรุษจีนที่มีความคึกคักอยู่ไม่น้อย แต่หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เข้าสู่ช่วงสงครามเย็น เทศกาลตรุษจีนในย่านเยาวราชจึงดำเนินไปอย่างเงียบ ๆ ครอบครัวจีนจะระมัดระวังในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ของจีน เพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นจุดสนใจจนถึงในปี พ.ศ. 2518 ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้รื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูต และทศวรรษที่ 2530 รัฐบาลเริ่มมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวของเยาวราช จนเมื่อ พ.ศ. 2535 ประชาคมไทยเชื้อสายจีนเยาวราชได้ตกลงที่จะจัดงานเทศกาลตรุษจีนเยาวชนจนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณีในย่านเยาวราช ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้และความเข้าใจขั้นพื้นฐานในด้านประวัติความเป็นมาและความเป็นอยู่ของวัฒนธรรมประเพณีสำหรับคนไทยเชื้อสายจีนในย่าวเยาวราช และยังสะท้อนให้เห็นว่า วัฒนธรรมประเพณีจีนในย่านเยาวราชได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี

2.4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบประเพณีในรอบปี

การศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบประเพณีและวัฒนธรรม มีข้อมูลดังนี้

LAN YANDAN (2560) ศึกษาวิจัยเรื่องเทศกาลเช็งเม้ง: กรณีศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และชาวจีนแต้จิ๋วในเมืองซัวเถา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพิธีกรรมในเทศกาลเช็งเม้งของชาวไทยเชื้อสายแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และชาวจีนแต้จิ๋วในเมืองซัวเถาช่วง พ.ศ. 2550-2560 เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในพิธีกรรมเทศกาลเช็งเม้งของชาวไทยเชื้อสายแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนแต้จิ๋วในเมืองซัวเถาช่วง พ.ศ. 2550-2560 ขอบเขตของการวิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาวไทยเชื้อสายแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ที่มีอายุ 45 ขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 30 คน เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเทศกาลเช็งเม้ง จำนวน 15 คน และสมาชิกสมาคมมูลนิธิจีน จำนวน 15 คน กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วในเมืองซัวเถา สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นผู้ที่มีอายุ 45 ขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 30 คน เป็นคนที่มีประสบการณ์ในการร่วมงานเทศกาลเช็งเม้ง จำนวน 15 คน และผู้นำองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลเช็งเม้งในเมืองซัวเถา จำนวน 15 คน ผลการวิจัยพบว่า พิธีกรรมเทศกาลเช็งเม้งเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของชาวจีนแต้จิ๋ว เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและการปฏิบัติตามคำสอนของขงจื้อที่ได้เน้นเรื่องความกตัญญู อีกทั้งยังเป็นความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือผี แต่พิธีกรรมการเซ่นไหว้ของทั้งสองประเทศมีการปรับเปลี่ยนตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่

RUAN SHIHE (2019) ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบเทศกาลดั้งเดิมระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับประเทศเวียดนาม และการสอบภาษาจีน มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของเทศกาลจีนและเทศกาลเวียดนามและวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้มีความแตกต่างกัน เพื่อทำให้ผู้เรียนภาษาจีนได้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย คือ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก (in-depth interview) และจะสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาเทศกาลเรือมังกร เทศกาลไหว้พระจันทร์ในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศเวียดนาม วัฒนธรรมจีนและเวียดนามมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ตั้งแต่หลายพันปีมาแล้ว วัฒนธรรมดั้งเดิมของทั้งสองประเทศมีปฏิสัมพันธ์กับผสมผสานกัน เทศกาลแบบดั้งเดิมเป็นกระจกสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตของผู้คนและวัฒนธรรมแห่งชาติ แม้ว่าเทศกาลแบบดั้งเดิมของเวียดนามบางอย่างมาจากสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ได้รักษาและสืบทอดวัฒนธรรมจีนแบบดั้งเดิมและรวมกับลักษณะชาติพันธุ์ของตัวเอง เพื่อสร้างวัฒนธรรมเทศกาลที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

JIANG YING (2012) ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบเทศกาลจากการมีที่มาเดียวกันในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศเกาหลีใต้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของเทศกาลจีนจากการมีที่มาเดียวกันในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศเกาหลีใต้ และเพื่อค้นหาข้อดีและข้อเสียของวัฒนธรรมเทศกาลจีนและการแก้ไขข้อเสียในการพัฒนาวัฒนธรรมเทศกาลจีน ขอบเขตของการวิจัย คือ ศึกษาหนังสือทางประวัติศาสตร์ และค้นหาข้อมูลด้วยเทคโนโลยีทั้งจีน-เกาหลีใต้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า เทศกาลจากการมีที่มาเดียวกันในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศเกาหลีใต้ ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลเช็งเม้ง เทศกาลขนมบ๊ะจ่าง และเทศกาลไหว้พระจันทร์ การจัดงานของเทศกาลในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศเกาหลีใต้มีความเหมือนและความแตกต่างในด้านอาหาร ความบันเทิง และพิธีการ ในด้านพิธีการมีความคล้ายคลึงกัน เช่น การกวาดหลุมฝังศพในเทศกาลเช็งเม้ง เป็นต้น ความแตกต่าง เช่น กิจกรรมในเทศกาลขนมบ๊ะจ่างของสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นการแข่งเรือมังกร ในประเทศเกาหลีใต้เป็นมวยปล้ำและสวิง เป็นต้น เหตุผลคือสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศเกาหลีใต้มีระบบเศรษฐกิจกับการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ที่คล้ายคลึงกัน และทั้งจีนและเกาหลีใต้มีความนับถือลัทธิขงจื้อเหมือนกัน ความแตกต่างมาจากนโยบายของสถาบัน ความเชื่อศาสนา และวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศนั้นแตกต่างกัน

LI QI (2015) ศึกษาวิจัยเรื่อง The Exploration Of Traditional Customs Of Great Festivals Between Thailand And China And Teaching Management To Take Grade-12 Students Of Sa-NguanYing School As An Example มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของเทศกาลจีนในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศไทยและวิเคราะห์ปัจจัยภายในของการเปลี่ยนแปลงทางเทศกาลจีน เพื่อวิเคราะห์ปัญหาในการสอนเทศกาลจีน ขอบเขตของการวิจัย คือ ผู้คนที่มีเชื้อชาติจีนในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 37 คน และ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนสงวนหญิงจำนวน 100 คน ผลการวิจัยพบว่าเทศกาลจีนในไทยและจีนทั้ง 5 เทศกาลมีการจัดกิจกรรมคล้ายคลึงกัน ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลเช็งเม้ง เทศกาล

ขนมบ๊ะจ่าง เทศกาลผี และเทศกาลไหว้พระจันทร์ และได้เปิดวิชาการสอนเทศกาลสำคัญจีนเป็นเวลา 2 สัปดาห์ ผู้วิจัยพบว่า นักเรียนขาดความรู้เกี่ยวกับเทศกาลจีนเวลาก่อนเรียน เนื่องจากนักเรียนขาดเอกสารที่เกี่ยวกับเทศกาลจีน วิธีการสืบทอดมีแต่ปฏิบัติตามบรรพบุรุษของตนเท่านั้น จึงทำให้ประเพณีในเทศกาลจำนวนมากหายไป

สรุปว่า งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบประเพณีในรอบปี ผู้วิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาวัฒนธรรมที่มีทั้งความเหมือนและมีความแตกต่าง หรือเป็นกลุ่มคนที่มีเชื้อสายเดียวกันแต่อยู่ที่สังคมหรือประเทศต่างกัน เพื่อทำให้ได้เห็นความเหมือนและความแตกต่างกันในการรักษาและสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ได้ และสามารถใช้เป็นข้อมูลที่อ้างอิงและได้ความรู้ด้านการเขียนงานวิจัยในเชิงเปรียบเทียบได้อย่างดี

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นมีข้อมูลที่ศึกษาทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้วิจัยได้รับรู้ความหมายและลักษณะของประเพณี และได้ศึกษาเรียนรู้ความเป็นมาและการดำรงชีวิตของของชาวจีนแต้จิ๋วในจีน-ไทย อีกทั้งยังเป็นภาพกว้างที่ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นการรักษาและการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋ว ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย เรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว: กรณีศึกษา ย่านเยาวราช ประเทศไทย และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

บทที่ 3
เปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช ประเทศไทย และในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้งสองประเทศมีความเหมือนและความแตกต่างกัน รวมถึงคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วของทั้งสองพื้นที่นี้ด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องและลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามที่ย่านเยาวราช เขตสัมพันธวงศ์ ประเทศไทย และเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในวงจรชีวิต ประเพณีตามเทศกาล และวันสำคัญในคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วในทั้งสองประเทศ ดังหัวข้อต่อไปนี้

3.1 ประเพณีในวงจรชีวิต
- 3.1.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด
- 3.1.2 ประเพณีเกี่ยวกับชุกฮวยฮึ้ง (ออกจากสวนดอกไม้)
- 3.1.3 ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน
- 3.1.4 ประเพณีเกี่ยวกับแซยิด
- 3.1.5 ประเพณีเกี่ยวกับการตาย

3.2 ประเพณีตามเทศกาล
- 3.2.1 เทศกาลตรุษจีน
- 3.2.2 เทศกาลเช็งเม้ง
- 3.2.3 เทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง
- 3.2.4 เทศกาลไหว้พระจันทร์
- 3.2.5 เทศกาลกินเจ

3.3 วันสำคัญในคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว
- 3.3.1 วันไหว้ศาลเจ้าตี่จู่เอี๊ยะ
- 3.3.2 วันไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว
- 3.3.3 วันไหว้บรรพบุรุษ

3.1 ประเพณีในวงจรชีวิต

ประเพณีในวงจรชีวิตเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต ประเพณีเหล่านี้มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวจีนแต้จิ๋วอย่างมาก โดยประเพณีในวงจรชีวิต สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเพณี ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ประเพณีเกี่ยวกับชุกฮวยฮึ้ง (ออกจากสวนดอกไม้) ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน ประเพณีเกี่ยวกับแซยิด และประเพณีเกี่ยวกับการตาย โดยมีผลการวิจัยดังนี้

3.1.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด

ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดเป็นประเพณีการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของมนุษย์ ซึ่งในความคิดของชาวแต้จิ๋ว ครอบครัวที่มีลูกหลานจำนวนมากจะเปรียบเหมือนพลังที่ยิ่งใหญ่และทำให้มีความเจริญรุ่งเรือง อีกทั้งลูกหลานเหล่านี้ยังสามารถสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมของตนเองได้ ดังนั้นชาวจีนแต้จิ๋วจึงมีประเพณีเกี่ยวกับการเกิด เช่น การตัดผมให้เด็กทารกที่มีอายุครบเดือน เป็นต้น

คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชได้กล่าวถึงเรื่องประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของชาวจีนแต้จิ๋วไว้ว่า

> *“ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของชาวจีนแต้จิ๋วจะแสดงให้เห็นในเวลาเด็กทารกครบเดือน เมื่อเด็กทารกเกิดมาครบ 30 วัน ครอบครัวที่ได้เด็กทารกจะมีพิธีการไหว้เทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะ เพื่อขอเทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะปกป้องเด็กทารกเติบโตอย่างมีสุขภาพที่ดี ของเซ่นไหว้ส่วนมากจะมีน้ำตาล บะหมี่ น้ำชา เนื้อสัตว์ และกระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น เวลาการกราบไหว้เทพเจ้าจู๋เอี๊ยะจะต้องจุดเทียนสีแดง 2 เล่ม ปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นเทียนไฟฟ้าสีแดง ธูป 5 ดอก”*
>
> (สุนี เอี่ยมวชิรกุล. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เมื่อเด็กทารกได้เกิดมาและมีอายุครบ 30 วัน สมาชิกในครอบครัวจะทำพิธีการไหว้เทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะ เพราะเชื่อว่าเทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะจะช่วยปกป้องคุ้มครองเด็กทารกให้มีสุขภาพแข็งแรง ให้ปลอดภัยจากสิ่งไม่ดีทั้งหลาย รวมถึงปกป้องสมาชิกในครอบครัวทุกคนด้วย ดังนั้น ชาวจีนแต้จิ๋วจึงต้องจัดพิธีการไหว้เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้เทพเจ้าได้ทราบว่ามีสมาชิกใหม่เกิดขึ้นมาในครอบครัว

ซึ่งประเพณีการเกิดของชาวจีนแต้จิ๋ว นอกจากมีการจัดพิธีการไหว้เทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะแล้ว ยังมีการจัดพิธีกรรมอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่ในบ้าน ดังที่คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชที่ได้กล่าวไว้ว่า

> *“เวลาเด็กทารกครบเดือน ผู้ใหญ่จะตัดผมเล็กน้อยให้กับเด็กทารก เพราะในความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว การตัดผมให้เด็กที่มีอายุครบเดือนมี*

ความหมายว่า เริ่มต้นใหม่จากหัว ทำให้เด็กทารกมีผมหนาและสามารถเติบโตมาเป็นอย่างดี และปู่ย่าตายายจะให้เครื่องประดับเงิน-ทองแก่หลาน ถ้าเป็นหลานชายจะนิยมให้สร้อยคอทอง ถ้าเป็นหลานสาวจะนิยมให้กำไลทองและข้อเท้าทอง”

(จุรีลักษณ์ จีรวัฒนวาทย์. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

ซึ่งสอดคล้องกับคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วรุ่นที่สองที่ได้เติบโตในย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“เมื่อเด็กทารกเกิดมาถึงเวลา 30 วัน ผู้ใหญ่จะช่วยตัดผมเล็กน้อยให้กับเด็กทารก เรียกว่า โกนผมไฟ เพราะมีความเชื่อว่า เมื่อเด็กโกนผมไฟแล้ว ผมที่ขึ้นมาใหม่จะมีความดกดำและหนา และต่อไปเด็กทารกจะเลี้ยงง่าย เพราะผู้ใหญ่บ้านตัดผมให้เด็กทารกก็จะหมายความว่าให้พรกับเด็กทารกผ่านจากสิ่งไม่ดีต่าง ๆ ปู่ย่าตายายจะให้เครื่องประดับทองแก่หลานเป็นของขวัญ เพื่อแสดงความรักต่อหลานและเป็นการให้อวยพรแก่หลานด้วย บางคนยังจัดงานเลี้ยงเชิญเพื่อน ๆ และญาติพี่น้องมากันเพื่อฉลองกัน”

(อัศวิน ลิมปสวัสดิ์ไพศาล. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชยังคงมีความคิดว่าเมื่อเด็กทารกเกิดมาเป็นระยะเวลา 30 วันแล้วนั้นจะถือเป็นวันสำคัญของเด็กทารกและสมาชิกในครอบครัว โดยปู่ย่าตายายถือเป็นผู้สูงอายุที่สุดของครอบครัวจะเป็นผู้ตัดผมให้กับเด็กทารก (ดังภาพที่ 3) ซึ่งการมีพิธีการตัดผมเช่นนี้ก็เพื่อเป็นการอวยพรให้กับเด็กทารกเพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรงและเป็นเด็กดีของพ่อแม่ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเห็นได้ว่าชาวจีนแต้จิ๋วยังคงให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นอย่างมากและยังให้ความสำคัญในการเคารพผู้สูงอายุภายในครอบครัว

ภาพที่ 3 การทำพิธีการตัดผมให้กับเด็กทารกที่ครบเดือนในประเทศไทย

ที่มา: อัศวิน ลิมปสวัสดิ์ไพศาล. 20 พฤษภาคม 2563

ส่วนประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย มีชาวจีนแต้จิ๋วได้กล่าวไว้ว่า

> *“ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดจะมีการจัดโต๊ะเซ่นไหว้บรรพบุรุษในวันที่เด็กทารกเกิดมา เพื่อให้บรรพบุรุษทราบว่าที่ครอบครัวมีชีวิตใหม่เกิดขึ้น และการจัดพิธีการไหว้ในเวลาลูกเกิดมาถึง 12 วัน เพราะเวลาเด็กทารกเกิดมาครบอายุ 12 วันหมายถึงเด็กทารกนั้นได้ผ่านช่วงเวลาอันตรายไปแล้ว วันนั้นจะมีการจัดพิธีการไหว้เทพเจ้า ‘กงพั้วบ้อ’ (公婆母) ในความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว ท่านเป็นเทพเจ้าที่ดูแลและปกป้องเด็ก การไหว้เทพเจ้า ‘กงพั้วบ้อ’ นั้นจะจัดขึ้นอยู่บนเตียงนอน โดยการวางกระด้งไว้บนเตียง ในกระด้งจะเป็นของเซ่นไหว้ต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย เนื้อสัตว์ ขนม เช่น ฮวกก้วย (发粿) เป็นต้น ผลไม้ และชุดกระดาษ เป็นต้น เด็กทารกในวันนี้จะต้องใส่เสื้อผ้าสีแดง คุณตาคุณยายจะต้องเตรียมเสื้อผ้า 12 ชุด สร้อยข้อมือทอง กำไลเงิน สร้อยคอทอง หรือสร้อยคอเงินให้กับหลาน”*
>
> (林映昭 LIN YINGZHAO. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ประเพณีการเกิดของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น จะมีการให้เด็กทารกใส่เสื้อผ้าสีแดงและใส่เครื่องประดับเงิน-ทอง เมื่อเด็กทารกเกิดมามีอายุครบ 12 วัน (ดังภาพที่ 4) จะมีการจัดพิธีกรรมการไหว้เทพเจ้า “กงพั้วบ้อ” ซึ่งในคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว เชื่อกันว่าเป็นเทพเจ้าที่คอยปกป้องเด็กทารก และชาวจีนแต้จิ๋วยังมีความเชื่ออีกว่าเมื่อมีสมาชิกในครอบครัวได้ให้กำเนิดชีวิตใหม่ก็จะต้องจัดพิธีการไหว้บรรพบุรุษด้วย เพื่อเป็นการบอกให้บรรพบุรุษได้รับรู้และคอยช่วยปกป้องคุ้มครองลูกหลาน ประเพณีการเกิดจึงถือเป็นประเพณีที่สำคัญสำหรับวิถีชีวิตของชาวจีนแต้จิ๋วซึ่งมีการผสมผสานกับคติความเชื่อในแบบจีนดั้งเดิม

ภาพที่ 4 การแต่งกายของเด็กทารกที่มีอายุครบ 12 วัน

ที่มา: 陈艺纯 CHEN YICHUN. 5 พฤษภาคม 2563 ภาพถ่าย

ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดนอกจากมีการจัดงานในระยะเวลาที่เด็กทารกได้เกิดมาครบ 12 วันแล้ว ยังมีการจัดพิธีกรรมเพิ่มเติม คือ เมื่อเด็กทารกมีอายุครบหนึ่งเดือนจะมีการทำพิธีการตัดผม ดังที่ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ได้กล่าวไว้ว่า

> *“ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด นอกจากการจัดพิธีในเวลาที่เด็กทารกมีอายุครบ 12 วันแล้ว ยังมีการจัดกิจกรรมในเวลาเป็นเด็กทารกครบเดือน เมื่อเด็กทารกมีอายุครบ 30 วัน โดยผู้ใหญ่จะเอาไข่แดงวนวงกลมบบนหัวของเด็กเป็น 2-3 รอพร้อมกับการกล่าวคำอวยพรไปด้วย คำอวยพรจะเป็นคำพูดที่ดี เช่น ขอให้เด็กเติบโตอย่างมีสุขภาพดี เรียนเก่ง เป็นต้น ไข่แดงที่ใช้นำการทำพิธีนั้น สมาชิกในครอบครัวจะแบ่งกันกิน ซึ่งจะหมายความว่าเด็กทารกคนนี้ได้รับความรักของสมาชิกทุกคน ต่อไป ผู้สูงอายุที่สุดของครอบครัวจะตัดผมให้เด็กทารก ถ้าตามประเพณีของอดีตเครื่องมือในการตัดผมจะใช้เป็นกรรไกร แต่ในปัจจุบันก็มีบางครอบครัวเริ่มใช้ปัตตาเลี่ยน บางครอบครัวยังเลี้ยงญาติพี่น้องที่บ้านหรือที่ภัตตาคาร ญาติพี่น้องที่ได้ไปร่วมงานจะต้องเตรียมของขวัญไปด้วย ในของขวัญจะต้องมีไข่ 8 ฟอง หรือ 12 ฟอง เพราะไข่มีรูปทรงกลม มีความหมายมงคล บางครอบครัวก็จะยังเลือกจัดพิธีการไหว้ ‘กงพั้วบ้อ’ (公婆母) อยู่บนเตียงของเด็กเหมือนเดิม และบางครอบครัวจะจัดพิธีในพื้นที่อื่น ๆ ของบ้านเรือน เช่น ห้องรับแขก เป็นต้น”*
>
> (林晓珊 LIN XIAOSHAN. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เมื่อเด็กเกิดครบหนึ่งเดือนยังมีการทำพิธีการตัดผม ซึ่งการตัดผมเด็กทารกนั้น ผู้ที่ตัดผมจะเป็นสมาชิกในครอบครัวที่มีอายุมากที่สุด คือ ปู่ย่าตายาย เป็นต้น ก่อนที่ผู้สูงอายุจะตัดผมให้แก่เด็กทารก จะต้องเอาไข่แดงมาวนรอบศีรษะประมาณ 2-3 รอบและกล่าวคำอวยพรด้วย ซึ่งในปัจจุบันบางครอบครัวไม่ได้ใช้กรรไกรในการตัดผมเช่นอดีตแล้ว แต่จะเลือกใช้ปัตตาเลี่ยนมาตัดผมให้กับเด็กทารกแทน (ดังภาพที่ 5) ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของเด็กทารก

ภาพที่ 5 การใช้ปัตตาเลี่ยนทำโกนผมไฟ

ที่มา: LIN SHIYA. 1 กุมภาพันธ์ 2563 ภาพถ่าย

จึงสรุปได้ว่า ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนมีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน โดยลักษณะที่เหมือนกัน คือ จะมีการให้เครื่องประดับเงิน-ทองแก่เด็กทารก และเมื่อเด็กทารกมีอายุครบ 30 วัน ก็จะมีการตัดผมให้กับเด็กทารกเช่นเดียวกัน ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้มีการสืบทอดยังต่อเนื่องตั้งแต่อดีต แต่สิ่งที่มีความแตกต่าง คือ ชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีพิธีกรรมเพิ่ม คือ เมื่อเด็กทารถได้มีอายุครบ 12 วัน ซึ่งหมายความว่า เด็กทารกได้ผ่านช่วงเวลาอันตรายไปแล้ว ก็จะจัดพิธีการไหว้เทพเจ้า “กงพั้วบ้อ” เพื่อขอให้เทพเจ้า “กงพั้วบ้อ” ที่สถิตอยู่ในบ้านปกป้องเด็กทารก เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงมีการสืบทอดและรักษาประเพณีในแบบดั้งเดิมไว้ได้ ส่วนในประเพณีไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีต กล่าวคือ ในประเทศไทยจะไม่มีการจัดพิธีกรรมสำหรับเด็กทารกที่มีอายุครบ 12 วัน เนื่องจาก ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยได้ผสมผสานเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมไทย จึงทำให้การปฏิบัติตามทุก ๆ ขั้นตอนของประเพณมีการเปลี่ยนแปลงไป

3.1.2 ประเพณีเกี่ยวกับชุกฮวยฮึ้ง (ออกจากสวนดอกไม้)

ประเพณี “ชุกฮวยฮึ้ง” (出花园) ภาษาไทยแปลว่า “ออกจากสวนดอกไม้” เป็นประเพณีที่ชาวจีนแต้จิ๋วปฏิบัติกันมาตั้งแต่เมื่อ 700 กว่าปีมาแล้ว ประเพณีนี้เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีอายุครบ 15 ปี ซึ่งกำลังจะเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ในสมัยโบราณเมื่อเด็กมีอายุครบ 15 ปีก็จะแสดงว่ากำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว และต้องก้าวออกจากสวนดอกไม้เพื่อเข้าสู่สังคมผู้ใหญ่ จึงมีการจัดพิธีกรรมขึ้นในวันที่ 7 เดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติจีนทุกปี ซึ่งในวันที่ 7 เดือน 7 นั้นจากตำนานจีนได้เล่าต่อ ๆ กันว่าเป็นวันเสียชีวิตของเทพเจ้า “กงพั้วบ้อ” ท่านเคยเกิดเป็นมนุษย์ ซึ่งในตำนานของจังหวัดกิ๊กเอี๊ย กล่าวกันว่าท่านเป็นแม่นมของจักรพรรดิโบราณและเมื่อเสียชีวิตจึงได้

ขึ้นไปเป็นเทพธิดาบนสวรรค์ที่คอยปกป้องเด็ก ๆ และจากการใช้คำเรียกว่า “กงพั้วบ้อ” นั้นมาจากเมื่อหลังจากที่ท่านได้เสียชีวิตไปแล้ว แต่วันที่ 7 เดือน 7 นั้นชาวบ้านจะไม่เรียกว่า “วันเสียชีวิต” เพราะไม่เป็นมงคล ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วในอดีตจึงเปลี่ยนคำในประโยคจาก “วันเสียชีวิต” ให้เป็นเป็นคำที่มีความหมายดีแปลว่า “วันเกิด” ทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคล จึงเกิดเป็นประเพณี “ชุกฮวยฮึ้ง” มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชได้กล่าวถึงประเพณี “ชุกฮวยฮึ้ง” ไว้ว่า

“ผมเป็นชาวจีนแต้จิ๋วรุ่นที่ 2 ตอนสมัยเด็ก ๆ ยังมี ‘ชุกฮวยฮึ้ง’ แต่แค่ซื้อเสื้อผ้าใหม่และซื้ออาหารดี ๆ รสอร่อยมากินกัน พ่อจะบอกว่า หนูถึง 15 ปีแล้ว ต่อไปนี้ไม่เป็นเด็กแล้ว โตแล้วก็ต้องรับผิดชอบ เหมือนกับคำสั่งสอน คิดว่าเพราะพ่อออกจากแต้จิ๋วมาทำมาหากินที่ประเทศไทยตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น พ่อก็ไม่ค่อยคุ้นเคยกับประเพณีเหล่านี้ และการใช้ชีวิตในประเทศไทยก็ยาก จึงไม่ได้ทำตามและสืบทอดต่อมา...”

(อัศวิน ลิมปสวัสดิ์ไพศาล. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

และยังมีประเพณีคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชอีกท่านที่ได้กล่าวถึง ประเพณี “ชุกฮวยฮึ้ง” ได้กล่าวว่า

“ในอดีต ตอนถึงเวลาเด็กมีอายุครบ 15 ปี ถึงเวลา ‘ชุกฮวยฮึ้ง’ พ่อแม่ฉันจะซื้อเสื้อผ้าชุดใหม่มาให้ใส่ แล้วก็ต้องกินเครื่องในหมูด้วย หมายถึงว่าเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และจะพาไปไหว้แม่ซื้อ เพื่อขอบคุณแม่ซื้อที่ดูแลเด็กเป็นอย่างดี ปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยส่วนใหญ่ไม่จัดพิธีกรรม ‘ชุกฮวยฮึ้ง’ แล้ว แต่ในวัดเล่งเน่ยยี่ยังบูชาองค์แม่ซื้ออยู่ เราเรียกว่า ‘กงพั้วบ้อ’ เด็กที่อายุครบ 15 ปี อาม่าจะพาไปไหว้แม่ซื้อที่โน้น”

(ฐิติพร จตุจริยพงศ์. 25 มิถุนายน 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ประเพณี “ชุกฮวยฮึ้ง” ปัจจุบันในประเพณียังคงมีอยู่ แต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช พบว่า บางครอบครัวยังคงมีความรู้ของประเพณีนี้และยังคงปฏิบัติตามอยู่ แต่มีการเปลี่ยนแปลง คือ บางครอบครัวไม่ได้จัดประเพณีแล้ว และครอบครัวที่ได้จัดประเพณีจะไม่จัดพิธีการไหว้ “กงพั้วบ้อ” ที่บ้านของตนเองแต่จะไปจัดที่วัดจีนแทน วันที่จัดพิธีนี้จะทราบข้อมูลได้จากประกาศของวัดมังกรกมลาวาส ซึ่งในปัจจุบันยังคงมีการจัดพิธีการไหว้แม่ซื้อหรือที่ชาวจีนแต้จิ๋วเรียกกันว่า “กงพั้วบ้อ” อยู่ และพิธีการไหว้ที่จัดขึ้นเมื่อปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2562) จะจัดในวันที่ 1 ถึงวันที่ 7 เดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติจีน (ดังภาพที่ 6) เพราะชาวจีนแต้จิ๋วมีความเชื่อว่า “กงพั้วบ้อ” ถือเป็นเทพที่คอยปกป้องรักษาเด็กให้พ้นจากภัยอันตราย จึงทำให้ชาวจีนแต้จิ๋ว

ที่อาศัยอยู่ในย่านเยาวราช ประเทศไทยมีความเคารพและสืบทอดประเพณี “ชุกฮวยฮี้ง” อยู่ในปัจจุบัน แต่ก็จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีกรรมไปบ้างเนื่องจากถูกการกลมกลืมไปกับสังคมไทยปัจจุบัน

ภาพที่ 6 การจัดงาน “งานไหว้ขอบคุณแม่ซื้อ” ในวัดมังกรกมลาวาส (วัดเล่งเน่ยยี่)

ที่มา: เฟสบุ๊ก (Facebook) ของวัดมังกรกมลาวาส ค้นมาเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2563

สำหรับประเพณี “ชุกฮวยฮี้ง” ที่จัดขึ้นภายในวัดมงกรกมลาวาสนั้น ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์ พระภิกษุสงฆ์ที่ประจำอยู่ที่วัดมังกรกมลาวาสในย่านเยาวราช ได้กล่าวไว้ว่า

> *“แม่ซื้อเป็นเทพที่คอยปกป้องเด็ก ๆ และเด็กที่มีอายุ 1-7 ขวบต้องมาไหว้แม่ซื้อทุกปี ตามเวลาของการไหว้ เมื่ออายุเกินกว่า 7 ขวบก็จะไม่ต้องมาไหว้แล้ว รอถึงมีอายุครบ 15 ปีมาไหว้ครั้งสุดท้าย เด็กที่มีอายุครบ 15 ปีมาไหว้ก็จะเรียกว่า “ชุกฮวยฮี้ง” ของเซ่นไหว้ของการไหว้แม่ซื้อจะมีผลไม้ เช่น ลำไย ส้ม เป็นต้น และขนม เด็กชายกับเด็กหญิงจะใช้ขนมที่ไม่เหมือนกัน เด็กผู้ชายจะใช้ ‘เสียะลิ่วก้วย’ (石榴粿 ขนมสีแดงเป็นรูปทรงลูกทับทิม) ส่วนเด็กผู้หญิงก็ต้องใช้ ‘ซากั๊กเล้า’ (三角楼 ขนมสีแดงเป็นรูปทรงสามเหลี่ยม)”*
>
> (พระนนธีร์ เสียเจ๋า 圣造. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันที่วัดมังกรกมลาวาสยังมีการจัดพิธีการไหว้ “กงพั้วบ้อ” อยู่ (ดังภาพที่ 7) ซึ่งคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วสามารถจัดพิธีกรรม “ชุกฮวยฮี้ง” ได้ที่วัดแห่งนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนไทยเชื้อสายแต้จิ๋วในปัจจุบันยังคงมีความเชื่อเรื่อง “กงพั้วบ้อ” อยู่อีกทั้งยังได้พาลูกหลานไปกราบไหว้ “กงพั้วบ้อ” เพื่อเป็นการขอพร เพื่อให้ “กงพั้วบ้อ” ได้คุ้มครองชีวิตของเด็ก โดยจะมีของเซ่นไหว้ที่เป็นขนมโบราณเรียกว่า ขนมเสียะลิ่วก้วยและขนมซากั๊กเล้า และยังมีผลไม้อีกหลายอย่างด้วย

ภาพที่ 7 องค์เทพเจ้า “กงพั้วบ้อ” (แม่ซื้อ) ภายในวัดมังกรกมลาวาส

ที่มา: LIN SHIYA. 25 มิถุนายน 2563 ภาพถ่าย

ส่วนประเพณี “ชุกฮวยฮึ้ง” ที่เขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ชาวจีนแต้จิ๋วได้กล่าวถึงประเพณีนี้ไว้ว่า

> *“ประเพณี ‘ชุกฮวยฮึ้ง’ เป็นชาวจีนแต้จิ๋วทุกคนต้องทำตามกัน ในตอนเช้า เด็ก ๆ ที่มีอายุครบ 15 ปีจะต้องอาบน้ำด้วยใช้น้ำที่มีใส่พืช ซึ่งจะมีพืชจำนวน 6 ชนิด ได้แก่ ใบไทรย้อยใบทู่ ใบลำไย ใบพืช ใบเซียนเฉ้า ใบยี่โถ และใบทับทิม ปัจจุบันส่วนใหญ่จะล้างหน้าและล้างเท้าแทน ต่อไปจะเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ ซึ่งยายหรือน้าชายจะต้องซื้อเสื้อใหม่ให้กับหลาน ใส่รองเท้าไม้สีแดง เรียกว่า เกี๊ยะแดง (红木屐) ต้องกินเครื่องในหมูซึ่งหมายความว่าเป็นการเปลี่ยนอวัยวะภายในเป็นผู้ใหญ่ ตอนเที่ยงวันจะจัดงานเลี้ยงเพื่อเชิญญาติพี่น้องมาฉลองกัน คนที่มาจะให้อั่งเปาหรือทองประดับพร้อมกับไข่ไก่ใส่ไว้ในตะกร้าไม้ไผ่ให้แก่เด็ก อาหารที่เลี้ยงแขกจะต้องเตรียมอาหาร 12 ชนิด หมายความว่าใน 1 ปี (12 เดือน) จะมีความสุขทุกเดือน เนื้อสัตว์จะต้องมีไก่ เด็กชายจะเตรียมไก่ตัวผู้ เด็กหญิงจะเตรียมไก่ตัวเมีย ถ้าเป็นเด็กที่มีราศีเป็นไก่ ก็เอาเป็ดหรือห่านมาแทน เวลากินต้องให้เด็กกัดหัวไก่ก่อน หมายความว่าเด็กจะเติบโตเป็นคนที่วิเศษ เพราะมีคำพังเพยจีนได้กล่าวว่า ‘จงเป็นหัวไก่ดีกว่าเป็นหางนกฟีนิกซ์’ กัดหัวไก่ก็จะหมายถึงเมื่อเด็กโตขึ้นจะได้เป็นเจ้าคนนายคน อาหารที่ทำจากผักต้องใส่ต้นหอมและขึ้นฉ่าย เพราะ ‘ต้นหอม’ ในภาษาจีนออกเสียงคล้ายกับ ‘ฉลาด’ และ ‘ขึ้นฉ่าย’ ออกเสียงคล้ายกับ ‘หมั่นเพียร’”*
>
> (蔡晓芬 CAI XIAOFEN. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในเขตหลงเฉิง มีการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับ “ชุกฮวยฮี้ง” อยู่ ซึ่งจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ยังพบว่า ชาวจีนยังคงมีการปฏิบัติตามประเพณีแบบดั้งเดิมในทุก ๆ ขั้นตอน เช่น การนำอั่งเปาพร้อมกับไข่ไก่ใส่ไว้ในตะกร้าไม้ไผ่ให้กับเด็ก (ดังภาพที่ 8) และการเตรียมอาหารจำนวน 12 อย่าง ซึ่งประกอบไปด้วย ของคาว ของหวาน เป็นต้น จึงสะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วได้ให้ความสำคัญกับการจัดเตรียมสิ่งของมาเซ่นไหว้เทพเจ้าในพิธีกรรมตามความเชื่อโบราณอยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 8 ตะกร้าไม้ไผ่ที่ชาวจีนแต้จิ๋วใช้ในพิธี “ชุกฮวยฮี้ง”

ที่มา: LIN SHIYA. 7 สิงหาคม 2562 ภาพถ่าย

ซึ่งประเพณีเกี่ยวกับ“ชุกฮวยฮี้ง” ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยยังมีพิธีการไหว้ “กงพั้วบ้อ” อยู่และในแต่ละจังหวัดของเขตพื้นที่แต้จิ๋วจะมีตำนานเล่าขานที่แตกต่างกัน ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยเองก็มีความเชื่อว่า “กงพั้วบ้อ” เป็นแม่นมท่านหนึ่งของจักรพรรดิในสมัยโบราณ ซึ่งเมื่อทานได้เสียชีวิตลง ท่านก็ได้ขึ้นสวรรค์เป็นเทพธิดาที่ปกป้องเด็ก ๆ จากนั้นชาวจีนแต้จิ๋วจึงได้เกิดเป็นคติความเชื่อ และจึงเป็นที่มาของการมีประเพณีการไหว้เทพเจ้า “กงพั้วบ้อ” ส่วนช่วงเวลาของการจัดพิธีการไหว้จะจัดทุกวันที่ 7 เดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติจีน ซึ่งรายละเอียดสำหรับของเซ่นไหว้เทพเจ้า “กงพั้วบ้อ” มีชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ได้อธิบายดังนี้

> *“พิธีการไหว้ ‘กงพั้วบ้อ’ เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในวันที่ ‘ชุกฮวยฮี้ง’ จะจัดขึ้นอยู่บนเตียงนอน โดยการวางเทียนและกระด้งไว้บนเตียง ในกระด้งจะเป็นของเซ่นไหว้ต่าง ๆ ซึ่งของเซ่นไหว้ ได้แก่ เนื้อสัตว์ 3 อย่าง เช่น เนื้อหมู ไก่ และปลาช่อนเหนือ เป็นปลาที่จำเป็นต้องมี เพราะปลาช่อนเหนือเป็นปลาที่มีควากระฉับกระเฉง จึงมีความหมายดี และมีขนมฮวกก้วย (发粿)*

ขนมอั่งท้อก้วย (红桃粿) ไข่ไก่ ชุดกระดาษไหว้ ผลไม้ 5 อย่าง เช่น ลำไย กล้วย องุ่น ส้ม เป็นต้น ครั้งนี้จะเป็นครั้งสุดท้ายที่เด็กจะไหว้ 'กงพั้วบ้อ' เด็กที่ได้ผ่านพิธี 'ชุกฮวยฮี้ง' หมายถึงโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว ต้องออกจากความดูแลของ 'กงพั้วบ้อ' จึงไม่ต้องไหว้ 'กงพั้วบ้อ' ต่อไปอีก ปัจจุบันยังมีจัดพิธีการไหว้ "กงพั้วบ้อ" ในลานบ้านหรือเปลี่ยนไปจัดพิธีการไหว้เทพเจ้าเตาไฟในห้องครัว"

(冯楚燕 FENG CHUYAN. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ประเพณี "ชุกฮวยฮี้ง" ของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงมีอยู่และชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงมีการปฏิบัติตามทุก ๆ ขั้นตอนตามประเพณีโบราณ ถึงแม้ว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีการเปลี่ยนแปลงไปและมีการพัฒนาทางด้านสังคมเทคโนโลยี แต่ชาวจีนในชุมชนหลงเฉิง ในจังหวัดกิ๊กเอ๊ียแห่งนี้ยังคงมีการเก็บรักษาและปฏิบัติตามประเพณีได้อย่างดี และเนื่องจากการมีความเชื่อเป็นพื้นฐานของจิตใจ จึงทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วได้ให้ความสำคัญกับลูกหลานภายในครอบครัว จึงมีการจัดพิธีกรรม "ชุกฮวยฮี้ง" และได้เซ่นไหว้เทพเจ้า"กงพั้วบ้อ" เพื่อให้ลูกหลานตนเองได้มีสุขภาพที่แข็งแรงและเจริญเติบโตได้เป็นคนดีที่สมบูรณ์ แต่การจัดพิธีการไหว้ "กงพั้วบ้อ" ในจังหวัดกิ๊กเอ๊ียก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ซึ่งได้แบ่งออกเป็นจำนวน 2 รูปแบบ แบบที่ 1 คือ ยังคงมีการปฏิบัติตามประเพณีแบบดั้งเดิม ซึ่งจะนำของเซ่นไหว้ต่าง ๆ ใส่ในกระด้งและวางบนเตียงนอนของเด็ก (ดังภาพที่ 9) เพราะตามความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว เชื่อว่า "กงพั้วบ้อ" จะสถิตอยู่รอบเตียงนอนของเด็ก แบบที่ 2 คือ การจัดพิธีการไหว้ "กงพั้วบ้อ" ในพื้นอื่นของบริเวณบ้าน เช่น ลานบ้าน เป็นต้น และจะปรับเปลี่ยนเป็นการจัดพิธีการไหว้เทพเจ้าเตาไฟในห้องครัวแทนการไหว้ "กงพั้วบ้อ" (ดังภาพที่ 10)

ภาพที่ 9 การจัดพิธีการไหว้ "กงพั้วบ้อ" อยู่บนเตียงนอนของเด็ก

ที่มา: LIN SHIYA. 7 สิงหาคม 2562 ภาพถ่าย

ภาพที่ 10 พิธีการไหว้ “กงพั้วบ้อ” บริเวณลานหน้าบ้านและพิธีการไหว้เทพเจ้าเตาไฟในห้องครัว

ที่มา: LIN SHIYA. 8 สิงหาคม 2562 ภาพถ่าย

สรุปได้ว่า ประเพณี “ชุกฮวยฮี้ง” ถือเป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศอย่างมาก ซึ่งประเพณีนี้จะมีการปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ แต่ประเพณีนี้ในทั้งสองประเทศก็ยังมีความเหมือนและความแตกต่างกัน โดยสิ่งที่เหมือนกัน คือ ปัจจุบันในทั้งสองประเทศยังคงมีการกราบไหว้อยู่ แต่สิ่งที่แตกต่างกัน คือ ประเทศไทยไม่ได้ปฏิบัติตามทุกขั้นตอนตามที่กล่าวมาในข้างต้นและการจัดพิธีการเซ่นไหว้ของคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยจะจัดขึ้นที่วัด ส่วนในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะยังคงมีปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและแต่ละครอบครัวจะแยกกันจัดที่บ้านของแต่ละคน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นได้ว่า ในอนาคตประเพณี “ชุกฮวยฮี้ง” ในสาธารณรัฐประชาชนจีนก็จะยังคงมีอยู่ต่อไปด้วย เนื่องจากชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนยังมีความเข้มแข็งในการสืบทอดประเพณี ส่วนในประเทศไทยผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าประเพณี “ชุกฮวยฮี้ง” นั้น หากเป็นลูกหลานรุ่นที่ 4 หรือรุ่นที่ 5 ต่อไปประเพณีนี้อาจจะลดความสำคัญและเลื่อนหายไปได้ในอีกไม่ช้า

3.1.3 ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน

ประเพณีการแต่งงานถือเป็นการเริ่มต้นการมีชีวิตคู่และอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว ซึ่งประกอบไปด้วยสามี ภรรยา และบุตร การแต่งงานสำหรับชาวจีนแต้จิ๋วไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของสามีกับภรรยาทั้ง 2 คนเท่านั้น เรื่องการเลือกคนที่จะมาแต่งงานด้วย รวมไปจนถึงการจัดพิธีงานแต่งชาวจีนแต้จิ๋วก็ถือว่าเป็นเรื่องของทั้ง 2 ครอบครัวที่จะต้องมีการร่วมกันจัดงาน ดังที่คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้อธิบายถึงประเพณีการแต่งงานว่า

> *“เวลาจะแต่งงาน ชาวจีนแต้จิ๋วต้องเอาดวงของเจ้าบ่าวสาวไปให้ซินแส (算命先生) ดูดวงก่อน เรียกว่า ‘ซึ้งเมี้ย’ (算命) ชาวจีนแต้จิ๋วคิดว่าการดูดวงนั้นจะมีความสัมพันธ์กับความสุขของครอบครัว ต่อไปฝ่ายเจ้าบ่าวต้องเตรียม เครื่องประดับทองคำ ค่าสินสอด ค่าจัดงานเลี้ยง และค่าน้ำนมให้เจ้าสาว ฝ่ายเจ้าสาวก็ต้องเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในงาน*

แต่งงาน เช่น พัดจีนสีแดง กระจก กรรไกร เป็นต้น สิ่งของเหล่านี้สามารถซื้อได้ที่ร้านขายของแต่งจีนในย่านเยาวราช แล้วจะให้ซินแสหาฤกษ์ เมื่อได้วันที่ดีแล้วครอบครัวทั้ง 2 ฝ่ายจะมาตัดสินวันแต่งงานและเรื่องการจัดงานเลี้ยง เมื่อถึงวันแต่งงานน้องชายของเจ้าสาวต้องถือเสื้อผ้า สินสอด สิ่งของต่าง ๆ ของเจ้าสาวไปส่งเจ้าสาวที่บ้านเจ้าบ่าว เจ้าบ่าวก็จะเตรียมอั่งเปาให้น้องชาย เมื่อถึงบ้านฝ่ายเจ้าบ่าว คู่บ่าวสาวต้องไหว้ฟ้าดิน บรรพบุรุษ และยกน้ำชาให้พ่อแม่กับญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชาย เมื่อแต่งงานไปถึง 3 วัน เจ้าสาวและเจ้าบ่าวต้องกลับไปเยี่ยมบ้านฝ่ายเจ้าสาว ภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า 'ตึ่งฉู่' (回娘家) พ่อแม่เจ้าสาวจะเตรียมอั่งเปาให้ 2 คน ในอดีตสาวแต้จิ๋วส่วนมากจะแต่งงานกับชายแต้จิ๋วจึงรักษาประเพณีได้ แต่ถ้าเกิดว่าสาวแต้จิ๋วแต่งงานกับคนที่ไม่ได้เป็นชาวจีนแต้จิ๋วก็จะตามประเพณีของฝ่ายผู้ชาย"

(สุนี เอี่ยมวชิรกุล. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ประเพณีการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย มีหลายขั้นตอน โดยทั้ง 2 ครอบครัวของเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวจะต้องร่วมมือและร่วมใจกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องมีส่วนร่วม แสดงให้เห็นถึงความคิดดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋ว ที่มีความคิดว่าการแต่งงานต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ในแบบประเพณจีนแต้จิ๋วโบราณ ทั้งนี้เพื่อให้คู่บ่าวสาวได้มีความสุข เช่น ในวันแต่งงานคู่รักใหม่จะต้องมีการยกน้ำชาให้กับพ่อแม่ เพื่อเป็นการเคารพและขอบคุณพ่อแม่ (ดังภาพที่ 11) ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชยังคงรักษาประเพณีการแต่งงานเช่นนี้อยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 11 ภาพการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย (พิธียกน้ำชา)

ที่มา: อัศวิน ลิมปสวัสดิ์ไพศาล. 20 พฤษภาคม 2563 ภาพถ่าย

ปัจจุบันในประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแต่งงานขึ้น เนื่องจากคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว มีการผสมผสานกับสังคมไทยและรวมถึงการรับวัฒนธรรมจากชาติตะวันตก ดังการสัมภาษณ์ได้กล่าวไว้ว่า

> *“ในอดีต ชาวจีนแต้จิ๋วนิยมแต่งงานกันคนที่เป็นชาวจีนแต้จิ๋วหรือคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว เพราะเห็นว่าคนที่มีประเพณีวัฒนธรรมคล้ายกันจะสามารถอยู่ด้วยกันได้ง่ายและใช้ชีวิตได้ดีขึ้น ซึ่งทำให้ประเพณีการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วได้สืบทอดในประเทศไทยให้คงอยู่ แต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ลูกชายของผมมีแฟนคนไทย ผมก็ต้องให้ความเคารพกับประเพณีการแต่งงานของฝ่ายผู้หญิง หรือให้ลูกตัดสินใจเองจะแต่งงานแบบไหน”*
>
> (อัศวิน ลิมปสวัสดิ์ไพศาล. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ประเพณีการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วก็มีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องจากชาวจีนแต้จิ๋วได้แต่งงานกับคนไทยหรือบางคนก็ได้แต่งงานกับชาวต่างชาติ ดังนั้นจึงทำให้ประเพณีการแต่งงานที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่น ๆ อีกทั้งเนื่องจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วของสังคมจึงทำให้ผู้คนในปัจจุบันมีทางเลือกมากมาย โดยมีการจัดงานแต่งงานตามแบบจีน แบบตะวันตก และการแต่งงานแบบไทย เป็นต้น ซึ่งคู่บ่าวสาวปัจจุบันสามารถเลือกรูปแบบการแต่งงานตามความต้องการของตนเอง เหตุผลเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อความคิดของรุ่นใหม่ ๆ

ส่วนประเพณีการแต่งงานในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย มีชาวจีนแต้จิ๋วได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

> *“การขอแต่งงานของผู้ชายต้องของแต่งงานกับผู้หญิงก่อน พิธีงานแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วมีทั้ง 6 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 คือ เอาดวงของเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวไปให้ซินแส (算命先生) ทำ ‘ซึ้งเมี้ย’ (算命) ในอดีตหากว่าวันเกิดของเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวไม่ถูกกันก็จะไม่สามารถแต่งงานกันได้ ในปัจจุบันจะสนับสนุนให้เจ้าบ่าวกับเจ้าสาวตัดสินใจเอง แต่ประเพณีการดูดวงชะตายังคงอยู่ ขั้นตอนที่ 2 คือ การมอบของขวัญแทนใจให้กันและกัน ส่วนใหญ่จะเป็นแหวนตราหรือสร้อยคอ เป็นต้น คือห่อของขวัญด้วยผ้าแล้วให้เจ้าบ่าวกับเจ้าสาวจะแลกเปลี่ยนผ้ากัน และแจ้งให้ญาติและเพื่อนของทั้งสองฝ่ายทราบและแจกลูกอมให้เพื่อนบ้าน ขั้นตอนที่ 3 คือ ฝ่ายเจ้าบ่าวไปส่งค่าสินสอดและของขวัญที่บ้านผู้หญิง ในวันนี้ฝ่ายเจ้าสาวจะมีการจัดงานเลี้ยงเพื่อต้อนรับลูกเขย ถ้าไม่เลือกจัดงานเลี้ยงในวันนั้น*

เลี้ยงที่หลังก็ได้ ขั้นตอนที่ 4 คือ ผู้ใหญ่และเจ้าบ่าวจะให้ซินแสหาฤกษ์ ขั้นตอนที่ 5 คือ ฝ่ายเจ้าบ่าวมารับเจ้าสาวกลับบ้าน ฝ่ายเจ้าสาวจะเตรียมสินสอดให้เจ้าสาวเอาไปด้วย ถ้าบ้านเจ้าบ่าวอยู่ไกลน้องชายของเจ้าสาวก็จะตามรถของพี่สาวไปเพื่อส่งพี่สาว ถ้าอยู่ใกล้ก็รอถึงวันที่ 2 ฝ่ายเจ้าบ่าวจะจัดงานเลี้ยงมาเชิญน้องชายไป เมื่อถึงบ้านฝ่ายเจ้าบ่าว คู่บ่าวสาวต้องไหว้ฟ้าดิน บรรพบุรุษ และยกน้ำชาให้พ่อแม่กับญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชาย ขั้นตอนที่ 6 คือ คู่รักใหม่กลับไปเยี่ยมบ้านพ่อแม่ของเจ้าสาว จากนั้นจะเป็นการเสร็จพิธี ชาวจีนแต้จิ๋วจะทำตามกัน เพราะเป็นประเพณีที่ชาวจีนแต้จิ๋วทุกคนเห็นด้วย”

(陈艺纯 CHEN YICHUN. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ประเพณีการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วจะมีการปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ตามรูปแบบของชาวจีนแต้จิ๋วโบราณซึ่งมีหลายข้อปฏิบัติ โดยชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนยังสามารถรักษารูปแบบดั้งเดิมและปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้ได้ คือ ฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องเตรียมค่าสินสอดเพื่อให้กับฝ่ายเจ้าสาว ส่วนฝ่ายเจ้าก็จะต้องเตรียมสินสอดทองหมั้นและเสื้อผ้า ของใช้ต่าง ๆ ของเจ้าสาวไว้ด้วย ทังนี้เพื่อให้เจ้าสาวได้นำกลับไปยังบ้านของเจ้าบ่าวหลังจากที่เสร็จพิธีการแต่งงานแล้ว (ดังภาพที่ 12-13)

ภาพที่ 12 สินสอดและกระเป๋าของเจ้าสาว

ที่มา: LIN SHIYA. 2 กุมภาพันธ์ 2563 ภาพถ่าย

ภาพที่ 13 การมอบของขวัญแทนใจให้กันและกันระหว่างเจ้าบ่าว-เจ้าสาว

ที่มา: LIN SHIYA. 2 กุมภาพันธ์ 2563 ภาพถ่าย

เมื่อถึงเวลาวันเข้าพิธีการแต่งงาน ชาวจีนแต้จิ๋วยังมีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการอวยพรคู่บ่าวสาว และเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองการแต่งงานกัน ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

> *“ตอนถึงวันแต่งงาน ฝ่ายเจ้าสาวจะเลี้ยงเพื่อนเจ้าสาวที่บ้านและมีของขวัญให้ด้วย เจ้าสาวต้องถือพัดจีนสีแดงกับเพื่อนเจ้าสาวนั่งรอที่ห้องของเจ้าสาว เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวอยากเข้าห้องของเจ้าสาวนอกจากต้องให้อั่งเปา ยังมีการละเล่นให้พวกเขาเข้าร่วมด้วย เช่น นำกุญแจใส่ในน้ำและแช่แข็งในตู้เย็น เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวต้องหาวิธีรับกุญแจจึงจะเข้าห้องได้ เป็นต้น เมื่อเข้าไปในห้องเจ้าบ่าวก็จะมอบช่อดอกไม้ให้เจ้าสาว และมีการละเล่นต่อ เช่น การซ่อนรองเท้าของเจ้าสาว ต้องหารองเท้าให้ได้จึงจะพาเจ้าสาวไป เป็นต้น มีข้อกำหนด คือ เพื่อเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าสาวต้องเป็นผู้ที่ไม่ได้แต่งงาน”*
>
> (冯楚燕 FENG CHUYAN. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในพิธีการแต่งงานจะมีเพื่อนเจ้าสาวมาหาเจ้าสาวถึงบ้านตั้งแต่เช้าตรู่ ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ในพิธีการแต่งงาน ซึ่งเจ้าสาวเองจะต้องมีของขวัญเพื่อเป็นการตอบแทนให้กับเพื่อนเจ้าสาวถือเป็นการขอบคุณ โดยของขวัญจะนิยมใส่ในกล่องสีแดงเพราะเป็นสีมงคล และต้องเลี้ยงข้าวเพื่อนเจ้าสาวภายในบ้านโดยติดกระดาษสีแดงไว้บนอาหาร เนื่องจากเป็นสิริมงคล และการแต่งกายชุดเจ้าสาวจะนิยมใส่ชุดแต่งงานแบบจีน ส่วนเจ้าบ่าวก็จะนิยมใส่เสื้อสูท ผูกเน็กไท (ดังภาพที่ 14-15)

ภาพที่ 14 การเลี้ยงเพื่อนเจ้าสาวและของขวัญที่สั่งให้เพื่อนเจ้าสาว

ที่มา: LIN SHIYA. 2 กุมภาพันธ์ 2563 ภาพถ่าย

ภาพที่ 15 วันแต่งงาน เจ้าบ่าวรับเจ้าสาวกลับไปบ้านเจ้าบ่าว

ที่มา: 洪丹婷 HONG DANTING. 3 กรกฎาคม 2563 ภาพถ่าย

สรุปได้ว่า ประเพณีการแต่งงานในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงมีการรักษาและสืบทอดกันอยู่ในปัจจุบัน แต่ทั้งสองประเทศก็มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่า ส่วนที่เหมือนกัน คือ ทั้งสองประเทศจะมีการรักษาขั้นตอนการแต่งงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการดูดวง การให้ของขวัญและสินสอด การร่วมกันเลือกวันแต่งงาน การรับเจ้าสาวเข้าบ้าน รวมถึงการจัดงานเลี้ยง และกลับไปเยี่ยมบ้านของฝ่ายหญิง เป็นต้น จึงแสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศยังคงสืบทอดขั้นตอนต่าง ๆ ไว้ได้ตามธรรมเนียมประเพณีที่มีคติความเชื่อร่วมกัน และในส่วนที่มีความแตกต่างกัน คือ เนื่องจากปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยยังมีการแต่งงานกับคนไทยหรือชาวต่างชาติ จึงทำให้รูปแบบและขั้นตอนการแต่งงานมีการปรับเปลี่ยนไปเป็นแบบต่าง ๆ ตามความนิยมของคู่บ่าว-สาว ซึ่งเป็นไปตามสมัยนิยมที่มีการรับวัฒนธรรมจากชาติตะวันตกมาร่วมในการจัดพิธีการแต่งงานขึ้น เป็นต้น

3.1.4 ประเพณีเกี่ยวกับแซยิด

คำว่า “แซยิด” (生日) เป็นภาษาแต้จิ๋ว มีความหมายว่า “วันเกิด” ซึ่งประเพณี “แซยิด” ของชาวจีนแต้จิ๋วยังหมายถึง วันเกิดของผู้ที่มีอายุครบ 60 ปี เมื่อถึงวันเกิดของผู้สูงอายุ ก็จะมีลูกหลานมาร่วมกันจัดงานเลี้ยงให้เพื่อฉลองวันเกิดตามประเพณี “แซยิด” ซึ่งคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์เรื่องประเพณี “แซยิด” (生日) ว่า

> *“ประเพณี ‘แซยิด’ ในครอบครัวธรรมดาอย่างอาอี๊ (เป็นคำที่ใช้ในเรียกผู้หญิงที่มีอายุคล้ายหรือใหญ่กว่าแม่ของตนเอง เหมือนคำว่า ป้า) ก็จะเหมือนวันเกิดทุกปี ส่วนใหญ่ก็คือเรียกลูกหลานมากินข้าวกัน ต้องกินเส้นหมี่และซาลาเปา มีรูปทรงเหมือนลูกพีช ภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า ซิ่วท้อ (寿桃) ลูกหลานอาจจะมีของขวัญให้”*
>
> (นัยนา เมธเศรษฐ์. 25 มิถุนายน 2563: สัมภาษณ์)

ยังมีคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชที่ได้กล่าวถึงการจัดงาน “แซยิด” เพิ่มเติมว่า

> *“ตอนพ่อแม่มีอายุครบ 60 ปี ครอบครัวทุกคนของฉันจะไปทำบุญใส่บาตรที่วัดในเวลาตอนเช้า เพื่อขอให้พ่อแม่ได้มีสุขภาพแข็งแรง แล้วจะพาพ่อแม่ไปกินข้าวที่ภัตตาคาร บอกภัตตาคารจีนว่า เป็นงาน ‘แซยิด’ พวกเขาก็จะจัดการอาหารให้ ผู้ที่เป็นเจ้าของวันเกิดจะต้องกินบะหมี่ เพราะบะหมี่มีลักษณะเป็นเส้นยาว ๆ จึงมีความเชื่อว่าผู้ที่กินบะหมี่จะมีชีวิตยาวเหมือนบะหมี่ และซิ่วท้อ (寿桃) ก็เป็นอาหารที่ชาวจีนแต้จิ๋วจำเป็นต้องมีในเวลา ‘แซยิด’ เพราะมีความหมายเป็นสิริมงคล มีการซื้อเสื้อผ้าใหม่แน่นอน แต่ในปัจจุบันปกติก็ซื้อเสื้อผ้าใหม่ให้พ่อแม่ ไม่เพียงแต่ในวันเกิดวันเดียว”*
>
> (ศิริวรรณ สิงห์ปาน. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชมีความใส่ใจในการจัด ประเพณี “แซยิด” อย่างยิ่ง โดยจะมีการจัดเตรียมอาหารที่เป็นมงคล เช่น บะหมี่ ซึ่งมีความหมายว่า จะทำให้มีชีวิตที่ยาวนานเหมือนกับบะหมี่ เป็นต้น โดยจะมีการเตรียมของหวานที่สำคัญ คือ ขนมซิ่วท้อ (寿桃) ด้วย (ดังภาพที่ 16) ซึ่งคำว่า “ซิ่วท้อ” ในภาษาจีนแต้จิ๋วนันคำว่า “ซิ่ว” หมายถึง อายุยืน “ท้อ” หมายถึง ลูกพีช และคำว่า “ท้อ” ในตำนานชาวจีนถือเป็นผลไม้ที่มีความเป็นมงคล ซึ่งจากคติความเชื่อ เชื่อกันว่าสามารถทำให้ผู้คนมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้น จึงมีการทำขนมที่เป็นรูปทรง “ซิ่วท้อ” โดยมีลักษณะเป็นรูปทรงคล้ายกับลูกพีชขึ้นมา ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้คนจะสร้างสิ่งของขึ้นมาและให้ความหมายกับสิ่งของนั้นที่ใกล้เคียงกับสิ่งที่เป็นมงคลตามคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต

ภาพที่ 16 ซิ่วท้อ (寿桃) ที่ขายในย่านเยาวราช ประเทศไทย

ที่มา: LIN SHIYA. 25 มิถุนายน 2563 ภาพถ่าย

ส่วนประเพณี “แซยิด” ที่ เขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย ซึ่งมีชาวจีนแต้จิ๋วได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“ชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยที่มีอายุครบ 50 ปีก็จะจัดงาน ‘แซยิด’ ได้แล้ว แต่มีเงื่อนไขว่า ลูกต้องแต่งงานไปหมดและมีหลานด้วย จะถือว่าเป็นอาวุโสและสามารถจัดงาน “แซยิด” ได้ ถ้าไม่ได้ตรงตามเงื่อนไขก็จะจัดงานเมื่อมีอายุครบ 60 ปี ผู้ที่ถึงวันเกิดจะใส่เสื้อผ้าใหม่ ในอดีตต้องเป็นเสื้อผ้าสีแดง ปัจจุบันสีอะไรก็ได้ ตอนเช้าจะต้องกินบัวลอยไข่หวาน ลูกชายและลูกสาวจะต้องซื้อซิ่วท้อ (寿桃) และบะหมี่ ลูกหลานจะมากินข้าวกันครอบครัวที่ร่ำรวยจะเลี้ยงญาติพี่น้องและเพื่อนไปกินข้าวที่ภัตตาคารกัน”

(林延渊 LIN YANYUAN. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

และยังมีชาวจีนแต้จิ๋วได้กล่าวถึงการจัดประเพณี “แซยิด” ในปัจจุบันไว้ว่า

“การเลี้ยงฉลองใน ‘แซยิด’ ถือเป็นประเพณีที่มีความสำคัญสำหรับชาวจีนแต้จิ๋ว ในอดีตจะมีพิธีที่ยิ่งใหญ่ ประกอบด้วยการจ้างคณะงิ้วมาเล่นงิ้วแต้จิ๋ว การจัดพิธีลูกหลานไหว้ผู้สูงอายุ และการจัดงานเลี้ยงเชิญญาติพี่น้องมาร่วมงาน แต่ในปัจจุบันประเพณีนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงในบางประการ ซึ่งครอบครัวธรรมดามีความคิดว่าไม่จำเป็นจัดงานฉลองใหญ่และคนในปัจจุบันจะมีการจัดวันเกิดทุกปี ถ้าเป็นครอบครัวร่ำรวย ลูกหลานจะเป็นคนที่รับผิดชอบจัดงานฉลอง โดยเชิญญาติพี่น้องไปกินข้าวกัน เพื่อแสดงความกตัญญูและอวยพรให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง”

(林培松 LIN PEISONG. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ประเพณีแซยิดเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการจัดงานวันเกิดให้กับผู้ที่มีอายุครบ 50 ปี และ 60 ปี โดยประเพณีที่เกี่ยวกับแซยิดของชาวจีนแต้จิ๋วนี้ ในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกัน ซึ่งในอดีตมีการจัดงาน “แซยิด” อย่างยิ่งใหญ่ภายในครอบครัว แต่ในปัจจุบันการจัดงาน “แซยิด” นั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปและได้ลดบทบาทลง โดยจะซื้อซิ่วท้อ (ดังภาพที่ 17) เพื่อนำมาอวยพรผู้สูงอายุมี ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้เนื่องจากการมีนโยบายใหม่ ๆ ของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ไม่สนับสนุนการจัดงานเลี้ยงที่สิ้นเปลืองเงินทอง ดังนั้น จึงทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วหลังจากได้มีนโยบายเช่นนี้ออกมาได้ลดการจัดงานเพื่อฉลองวัดเกิดลงจนปัจจุบัน

ภาพที่ 17 ซิ่วท้อ (寿桃) ที่ขายในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย สาธารณรัฐประชาชนจีน

ที่มา: LIN SHIYA. 4 กุมภาพันธ์ 2563 ภาพถ่าย

สรุปได้ว่า ครอบครัวชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีการกินข้าวร่วมกันในวันประเพณี “แซยิด” (วันเกิด) อีกทั้งยังมีการกินบะหมี่ และขนมซิ่วท้อ (寿桃) รวมถึงใส่เสื้อใหม่เหมือนกันด้วย แต่สิ่งที่มีความแตกต่างกัน คือ ในประเทศไทยจะจัดงานแซยิดเมื่อผู้สูงอายุมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ส่วนที่สาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อมีอายุครบ 50 ปีและมีลูกมีหลานแล้วลูกหลานก็จะจัดงาน “แซยิด” (วันเกิด) ให้กับผู้สูงอายุ จึงสรุปได้ว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยได้มีการเลื่อนเวลาของการจัดงานประเพณี “แซยิด” ตอนอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในสังคมไทยจะมีการแต่งงานช้า จึงทำให้มีลูกหลานช้าจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้การจัดประเพณีแซยิดที่ประเทศไทยนั้นมีการปรับเปลี่ยนช่วงอายุเป็น 60 ปี แต่ในสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงมีการจัดงานแซยิดให้กับผู้สูงอายุที่มีอายุครบ 50 ปี เนื่องจากคนจีนที่สาธารณรัฐประชาชนจีนแต่งงานเร็วและบางครอบครัวก็มีลูกหลานจำนวนมาก จึงยังคงปฏิบัติตามรูปแบบประเพณีแซยิดแบบดั้งเดิมไว้ได้

3.1.5 ประเพณีเกี่ยวกับการตาย

ประเพณีเกี่ยวกับการตายถือเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อแสดงความเคารพต่อผู้วายชนม์ อีกทั้งยังเป็นการแสดงความอาลัยต่อผู้เสียชีวิต การจัดพิธีงานศพของชาวจีนแต้จิ๋วในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับศาสนาอีกด้วย ดังที่ผู้ดูแลศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี๊ยะในย่านเยาวราชได้กล่าวถึงประเพณีเกี่ยวกับการตายไว้ว่า

> *"ในประเทศไทยงานศพมี 2 ประเภท คือ ฝังศพกับเผาศพ วิธีการฝังศพเป็นพิธีที่ชาวจีนนิยม ชาวจีนแต้จิ๋วที่มีอายุสูงจะซื้อสุสานให้ตนเองผู้เสียชีวิตที่เป็นสมาชิกของสมาคมแต้จิ๋ว ในสมาคมจะมีผู้คนที่รับผิดชอบงานศพมาให้ความช่วยเหลือ ถ้าไม่เป็นสมาชิกก็จะมีพระหรือจ้างคนที่จัดการงานศพมาเป็นความช่วยเหลือ งานศพส่วนใหญ่จะจัดเป็น 7 วัน บุพการีจะอยู่ทุกวัน วันที่ 1-6 เป็นวันที่ญาติพี่น้องและเพื่อนมาไว้อาลัยผู้เสียชีวิต ลูกหลานของผู้เสียชีวิตจะคุกเข่าทั้งสองข้างของโลง เมื่อคนไหว้เสร็จจะต้องคำนับติดพื้นกลับ และมีขนมปัง เส้นสีแดง 1 คู่และน้ำดื่มให้กับคนที่มาไหว้ เมื่อถึงวันที่ 7 ก็จะมีการทำ 'กงเต๊ก' (功德) ให้กับผู้เสียชีวิต ตอนเช้าจะมีพระจีนมาเพื่อการสวดมนต์ ต่อมาทุกคนกล่าวลากับผู้เสียชีวิตแล้วก็เป็นพิธีส่งศพ ในระหว่างทางต้องโยนเงินกระดาษเพื่อซื้อทางให้ผู้เสียชีวิต ตอนถึงสุสานแล้วก็มีคนที่รับและพาไปไหว้ตี่จู๋เอี๊ยะก่อน แล้วทำฝังศพ สุดตายเอาภาพถ่ายของผู้เสียชีวิตชีวิตกลับบ้าน ก็ถือว่าเสร็จพิธี"*
>
> (อำนวย เวกชัยเรืองเดช. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์ของวัดมังกรกมลาวาสในย่านเยาวราช ประเทศไทย ได้กล่าวไว้ว่า

> *"ปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยก็มีการจัดพิธีกรรมเผาศพบ้าง เพราะการจัดพิธีกรรมเผาศพนั้นจะมีค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่าพิธีกรรมฝังศพ และสำหรับชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยยังมีประโยชน์ คือ สามารถไปไหว้บรรพบุรุษอย่างสะดวก ไม่ต้องเดินทางไปสุสานที่ไกล"*
>
> (พระนนธีร์ เสียเจ๋า 圣造 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ประเพณีการตายแบบดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋วจะนิยมใช้วิธีการฝังศพ เพราะชาวจีนแต้จิ๋วมีความเชื่อว่า ต้องรักษาร่างกายของผู้เสียชีวิตไว้ให้ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด หากไม่กระทำเช่นนั้นจะถือว่าเป็นผู้ที่ไม่มีความกตัญญู ส่วนประเพณีการตายของประเทศไทยยังคงมีทั้งการใช้พิธีการฝังศพ อีกทั้งยังมีการใช้วิธีการเผาศพด้วย เนื่องจากชาวจีน

แต้จิ๋วที่อยู่ในประเทศไทยมีการผสมกลมกลืนกับสังคมไทยจึงได้มีการปรับไปเป็นวิธีการเผาศพ และเนื่องจากปัจจุบันการฝังศพมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการเผาศพและบางครอบครัวก็ไม่ได้ซื้อที่ดินที่สุสานไว้จึงทำให้การฝังศพได้รับความนิยมมากว่าในอดีต

มีชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้กล่าวถึงประเพณีเกี่ยวกับการตายไว้ว่า

> *“ในสาธารณรัฐประชาชนจีน งานศพมีจำนวน 2 ประเภท โดยประเภทที่ 1 คือ ผู้เสียชีวิตที่มีอายุไม่ถึง 50 จะไม่สามารถจัดพิธีงานศพแบบขนาดใหญ่ได้ ประเภทที่ 2 คือ ผู้เสียชีวิตมีอายุ 50 ปีขึ้นไปและพ่อแม่เสียชีวิตไปแล้ว ก็จะสามารถจัดพิธีงานศพใหญ่ได้ เพราะผู้เสียชีวิตถือว่าเป็นผู้ที่ถึงอายุขัยและเป็นผู้ใหญ่บ้าน จึงควรจัดงานศพใหญ่ให้ญาติพี่น้องมาอำลา เพื่อแสดงความเคารพแก่ผู้เสียชีวิต”*
>
> (林培松 LIN PEISONG. 20 มกราคม: สัมภาษณ์)

ส่วนกระบวนการของพิธีงานศพจะแบ่งเป็น 3 วัน 5 วัน หรือ 7 วัน เพราะทุครอบครัวมีสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ดังการสัมภาษณ์ คือ

> *“ในแต่ละเขตจะมีพื้นที่จัดงานศพให้ มีการจ้างซินแสมาเพื่อตกลงช่วงเวลาของการจัดงานศพ ส่วนใหญ่จะเป็น 3 วัน 5 วัน หรือ 7 วัน สมาคมจะส่งคนมาเพื่อช่วยงานศพต่าง ๆ ตอนมีผู้คนมาไว้อำลาผู้เสียชีวิตต้องนำน้ำชาให้ดื่มก่อน ถ้าผู้คนที่มาไหว้เป็นผู้ชายยังต้องให้บุหรี่ 1 มวนด้วย ลูกหลานของผู้เสียชีวิตจะคุกเข่าทั้งสองข้างของโลง เมื่อผู้คนที่มาไหว้ผู้เสียชีวิตไหว้เสร็จแล้ว ลูกหลานผู้เสียชีวิตจะต้องกราบไหว้ผู้คนที่มาไหว้ด้วย และจะมีเส้นสีแดง 1 ครู่ ส้ม 2 ลูก และลูกอม 2 อันให้แก่ผู้คนที่ได้มางานศพ เมื่อถึงวันสุดท้ายจะต้องมีการทำ ‘กงเต๊ก’ (功德) ให้กับผู้เสียชีวิตและมีพิธีกรรมการกล่าวลากับผู้เสียชีวิต ในอดีตต่อไปก็คือไปฝังศพ แต่ปัจจุบันต้องเผาศพก่อนและเก็บเถ้ากระดูกในกล่องอัฐิไปฝังที่สุสาน ในระหว่างทางยังต้องโยนเงินกระดาษเพื่อซื้อทางให้ผู้เสียชีวิตสุดท้ายเอาภาพถ่ายของผู้เสียชีวิตกลับบ้าน”*
>
> (张蕾 ZHANG LEI. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การจัดงานศพสำหรับผู้เสียชีวิตที่มีอายุไม่ถึง 50 ปีไม่ควรจัดพิธีงานศพที่ยิ่งใหญ่ เพราะในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีคำพังเพยว่า “คนที่ผมสีขาวส่งคนที่ผมสีดำ” ซึ่งหมายถึงว่า ผู้ที่มีอายุสูงจัดพิธีงานศพให้กับผู้ที่มีอายุน้อยกว่าจะถือว่าไม่เป็นมงคล และระยะเวลาของการจัดช่วงเวลาไว้ทุกข์ให้ผู้คนมาไหว้และอำลากับผู้เสียชีวิตจะมี

ตั้งแต่ 3 วัน 5 วัน หรือ 7 วัน โดยผู้ที่มาร่วมงานศพจะต้องใส่เสื้อผ้าสีขาวหรือสีดำและวันสุดท้ายจะมีพิธีทำ “กงเต๊ก” (功德) ให้กับผู้เสียชีวิต (ดังภาพที่ 18)

ภาพที่ 18 พิธีงานศพของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย สาธารณรัฐประชาชนจีน

ที่มา: LIN SHIYA. 4 กุมภาพันธ์ 2563 ภาพถ่าย

สรุปได้ว่า ประเพณีเกี่ยวกับการตายของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความเหมือนกันในบางประการ คือ หากผู้ที่เสียชีวิตเป็นสมาชิกของสมาคมแต้จิ๋วสมาคมจะมาช่วยจัดการงานศพให้และในวันสุดท้ายของงานศพจะต้องมีพิธี ‘กงเต๊ก’ (功德) ให้กับผู้เสียชีวิตทั้งนี้เพื่อเป็นการทำบุญให้แก่ผู้เสียชีวิต ในประเด็นที่มีความแตกต่างกัน คือ พิธีงานศพของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยส่วนใหญ่จะจัดขึ้นเป็นระยะเวลา 7 วัน โดยมีทั้งแบบฝังศพที่สุสานและแบบเผาศพ ซึ่งแบบฝังศพนั้นจะปฏิบัติตามความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วโบราณ ส่วนแบบเผาศพเนื่องจากบางครอบครัวไม่ได้ซื้อที่ดินเอาไว้อีกทั้งประเทศไทยเผาศพจะมีความสะดวก และค่าใช้จ่ายไม่สูงมากนัก จึงทำให้ญาติพีน้องนิยมเผาศพมากกว่า ส่วนในด้านความแตกต่างของประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน คือ พิธีงานศพของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยจะจัดขึ้นเป็นระยะเวลา 3 วัน 5 วัน หรือ 7 วัน ซึ่งในอดีตชาวจีนแต้จิ๋วจะใช้วิธีการฝังศพเท่านั้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปรัฐบาลจีนได้มีประกาศว่า เมื่อครอบครัวใดที่มีผู้เสียชีวิตจะต้องเผาศพก่อนแล้วจึงจะเก็บเถ้ากระดูกมาฝังได้ เหตุที่รัฐบาลออกประกาศเช่นนี้เนื่องจากประชากรของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีจำนวนมากและการใช้วิธีการนี้จะช่วยให้ประหยัดที่ดินยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประเพณีการตายมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนต้อง

ปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐ เพราะภาครัฐบาลมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงไปของประเพณีงานศพของชาวจีนแต้จิ๋วที่สาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างไรก็ตาม ประเพณีการฝังศพในประเทศไทยยังคงมีอยู่และยังมีการปฏิบัติตามหลักขั้นตอนต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการทำบุญให้กับผู้เสียชีวิตในเทศกาลเช็งเม้งเหมือนเช่นในอดีต

3.2 ประเพณีตามเทศกาล

เทศกาลถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประเพณี จากการศึกษาพบว่า ประเพณีของชาวจีนตามเทศกาลนั้นมี 5 เทศกาลที่เป็นเทศกาลใหญ่ คือ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลเช็งเม้ง เทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง เทศกาลไหว้พระจันทร์ และเทศกาลกินเจ โดยเทศกาลเหล่านี้ถือเป็นเทศกาลที่ได้มีการสืบทอดมาเป็นเวลานาน ดังนั้น ชาวจีนแต้จิ๋วจึงได้ให้ความสำคัญของเทศกาลเหล่านี้เป็นอย่างมาก และประเพณีตามเทศกาลของชาวจีนแต้จิ๋วยังถือเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมจีนแผ่นดินใหญ่กับวัฒนธรรมท้องถิ่น มีรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 เทศกาลตรุษจีน

เทศกาลตรุษจีนเป็นเทศกาลที่จัดขึ้นทุกวันที่ 1 เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติจีน ซึ่งเป็นวันแรกที่เข้าสู่วันปีใหม่ของคนจีน ในช่วงเทศกาลตรุษจีน คนจีนจะมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั่วสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ กิจกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการอำลาอดีตและต้อนรับปีใหม่ที่กำลังจะเข้ามา อีกทั้งยังมีการบูชาบรรพบุรุษเพื่อขอพรสิ่งดี ๆ ในวันปีใหม่ด้วย จึงสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของประเพณีจีนดั้งเดิม ซึ่งในช่วงเทศกาลตรุษจีนในอดีตแต่ละราชวงศ์จีนจะมีเวลาที่กำหนดไว้ที่แตกต่างกัน จนกระทั่งถึงราชวงศ์ฮั่นได้กำหนดเทศกาลตรุษจีนเป็นวันที่ 1 เดือน 1 ตามจันทรคติจีน และไม่ได้เรียกว่า “เทศกาลตรุษจีน” จะเรียกว่า “เทศกาลปีใหม่” แต่เมื่อปี พ.ศ. 2488 สาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีประกาศให้เทศกาลวันปีใหม่เปลี่ยนเวลาเป็นวันที่ 1 เดือน 1 ตามปฏิทินสุริยคติ และได้ตั้งวันที่ 1 เดือน 1 ตามจันทรคติจีนเป็นวันเทศกาลตรุษจีนนับจากนั้นเป็นต้นมา (春节. : ออนไลน์) เมื่อได้กล่าวถึงประเพณีวันปีใหม่จีนหรือวันตรุษจีนนั้น มีคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

> *“สำหรับชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช เวลาถึง ‘วันจ่าย’ ก็คือวันสิ้นปีก่อนถึงตรุษจีน เป็นวันที่ครอบครัวชาวจีนจะทำความสะอาดบ้าน ซื้อสิ่งของที่ใช้ในวันตรุษจีน เช่น อาหาร ของเซ่นไหว้ เป็นต้น และไปไหว้เทพเจ้าในเวลากลางคืนจนถึงวันตรุษจีน ส่วนวัดต่าง ๆ ในย่านเยาวราชจะจัดกิจกรรมการไหว้เทพเจ้า แต่ในปัจจุบันผู้ที่มาร่วมงานกิจกรรมไม่เพียงแต่มีคนจีน ยังมีคนไทยด้วย ที่เหลือส่วนใหญ่จะเหมือนกับ*

แผ่นดินใหญ่ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ตอนถึงวันตรุษจีนจะมีการใส่เสื้อผ้าใหม่ และติดบทกลอนคู่ใหม่ในหน้าประตูบ้าน เมื่อทุกคนพบหน้ากันจะพูดคำอวยพรต่อกัน ผู้ใหญ่จะให้อั่งเปาแก่เด็ก ญาติพี่น้องจะมากินข้าวร่วมกัน เป็นต้น”

(เผย. 25 มิถุนายน 2563: สัมภาษณ์)

และมีคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราช ได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า

“เมื่อถึงวันเทศกาลตรุษในย่านเยาวราชจะมีการจัดกิจกรรมที่ยิ่งใหญ่ เช่น การแสดงงิ้ว การเชิดสิงโต เป็นต้น และพระมหากษัตริย์ไทยก็จะเสด็จพระราชดำเนินไปในย่านเยาวราช จะมีการจัดงานตั้งแต่เช้าตอนถึงกลางคืนเลย ซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติจำนวนมาก นักท่องเที่ยวบางคนยังใส่เสื้อกี่เพ้า (旗袍) มาด้วย”

(พรทิพย์. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในวันก่อนถึงวันตรุษจีน ประชาชนคนไทยเชื้อสายจีนจะถือเป็น ‘วันจ่าย’ ของชาวจีน โดยคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชจะมีการจับจ่ายซื้อสิ่งของต่าง ๆ เพื่อนำมาเฉลิมฉลองในวันตรุษจีน อีกทั้งยังมีการทำความสะอาดบ้านเพื่อเตรียมพร้อมในวันปีใหม่ และไปไหว้เทพเจ้าที่วัดหรือศาลเจ้าในคืนที่เข้าสู่วันตรุษจีน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเทศกาลตรุษจีนสำหรับคนจีนจะเป็นเทศกาลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และได้รับความนิยมในสังคมไทยอีกด้วย เทศกาลตรุษจีนนั้นยังได้รับการยอมรับและมีการจัดกิจกรรมวันตรุษจีนไปทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะในย่านเยาวราชที่มีบรรยากาศการจัดงานที่สนุกสนาน ผู้คนต่างมาร่วมกันเฉลิมฉลองสำหรับตรุษจีน โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การไหว้เทพเจ้าในคืนวันข้ามไปสู่วันตรุษจีนที่วัดมังกรกมลาวาส (ภาพที่ 19) เป็นต้น เพราะคนจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันถือเป็นกลุ่มที่มีความขยันในการทำงาน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยมีเศรษฐกิจที่ดี ดั้งนั้น พระมหากษัตริย์ไทยและเชื้อพระองค์ทุก ๆ พระองค์จึงได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มชาวจีนรวมถึงการเสด็จพระราชดำเนินเพื่อมาเข้าร่วมในงานประเพณีเทศกาลตรุษจีนทุกปี โดยการเสด็จพระราชดำเนินนั้นทำให้ประชาชนได้เห็นพระบารมี ซึ่งถือเป็นความสิริมงคลอย่างยิ่งของชีวิต

ภาพที่ 19 คืนข้ามตรุษจีนในวัดมังกรกมลาวาส (วัดเล่งเน่ยยี่)

ที่มา: DUAN ZHILI. 24 มกราคม 2563 ภาพถ่าย

ประเพณีเทศกาลตรุษจีนในย่านเยาวราช นอกจากมีความเหมือนกันกับสาธารณรัฐประชาชนจีนแผ่นดินใหญ่แล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วอีก คือ ประเทศไทยมีการจัดการเซ่นไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษด้วย จากการสัมภาษณ์ดังนี้

> *“เทศกาลตรุษจีนในย่านเยาวราชนอกจะมีการใส่เสื้อผ้าใหม่ การให้อั่งเปาแล้ว สิ่งที่ชาวจีนแต้จิ๋วจำเป็นต้องทำในเวลาเทศกาลตรุษจีน คือ การจัดการเซ่นไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษ ซึ่งในวันก่อนปีใหม่จะเป็นวันที่ไหว้ฟ้าดิน เพื่อขอบคุณการมีชีวิตอย่างปลอดภัยในระหว่างปีนี้ เมื่อถึงวันปีใหม่จะมีพิธีการไหว้ตี่จู่เอี๊ยะและบรรพบุรุษ พิธีการไหว้จะจัดขึ้นในช่วงเช้าตรู่ โดยของเซ่นไหว้ตี่จู่เอี๊ยะจะมี เทียนสีแดง ธูป เนื้อสัตว์ กับข้าว ผลไม้ ขนม น้ำชา และกระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น ส่วนของเซ่นไหว้บรรพบุรุษได้แก่ สุรา น้ำชา ข้าวสวย ขนมหวาน ผลไม้ เนื้อสัตว์มี 3 หรือ 5 อย่าง เช่น หมู เป็ด ไก่ ปลา เป็นต้น และต้องเตรียมตะเกียบตามจำนวนของบรรพบุรุษ ยังต้องมีธูป เทียน และชุดกระดาษไหว้ เป็นต้น ถ้าได้บูชาเจ้าแม่กวนอิม ของเซ่นไหว้ทั้งหมดต้องเป็นมังสวิรัติ เมื่อไหว้เสร็จของเซ่นไหว้จะแบ่งกันกินในครอบครัว ของที่เคยใช้ในพิธีการไหว้จะไม่สามารถเอาไปไหว้ได้อีก”*
>
> (นิวัฒน์. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในช่วงเทศกาลตรุษจีนนอกจะมีการจัดพิธีการไหว้เทพเจ้าแล้วยังมีการไหว้บูชาบรรพบุรุษด้วย เพราะเทศกาลตรุษจีนเป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุดของชาวจีน จึงชาวจีนแต้จิ๋วจะต้องมีการจัดพิธีการเซ่นไหว้อย่างครบถ้วน โดยของเซ่นไหว้ของเทพเจ้า

และบรรพบุรุษจะเป็นของเซ่นไหว้ที่มีความแตกต่างกัน ดังเช่น ของเซ่นไหว้เทพเจ้าตี่จู่เอี๊ยะจะมี น้ำชา เนื้อสัตว์ กับข้าวต่าง ๆ ผลไม้ ขนม ธูป เทียนสีแดง และกระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น ส่วนของเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ได้แก่ น้ำชา สุรา ข้าวสวย เนื้อสัตว์ 3 หรือ 5 อย่าง ขนมหวาน ผลไม้ ธูป เทียน และชุดกระดาษไหว้ เป็นต้น ส่วนของที่ใช้เซ่นไหว้เทพเจ้าแม่กวนอิมจะต้องเป็นของมังสวิรัติเท่านั้น ซึ่งการจัดเตรียมของเซ่นไหว้นั้นจะต้องจัดเตรียมไว้ให้ถูกต้องเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและครอบครัว

ส่วนเทศกาลตรุษจีนในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับประเทศไทย เนื่องจากเทศกาลตรุษจีนเป็นวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีชาวจีนแต้จิ๋วในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ที่ได้กล่าวถึงประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลตรุษจีนไว้ว่า

> *“ก่อนที่จะถึงวันตรุษจีนเราจำเป็นต้องซื้อสิ่งของที่ใช้สำหรับช่วงเทศกาลตรุษจีนก่อน เช่น อาหาร ผลไม้ ขนม ของเซ่นไหว้ เป็นต้น เนื่องจากมีหลายอุตสาหกรรมจะหยุดทำงานในช่วงเทศกาลตรุษจีน และต้องทำความสะอาดบ้าน เพราะผู้คนมีความเชื่อว่าการทำความสะอาดนั้นจะขับไล่สิ่งดี ๆ ออกจะบ้าน ซึ่งมีข้อห้ามว่า ห้ามทำความสะอาดในช่วงตรุษจีน ในวันก่อนถึงวันตรุษจีน ผู้คนจะติดบทกลอนคู่ใหม่ที่หน้าประตูบ้าน และในตอนเย็นสมาชิกในครอบครัวทุกคนจะรวมตัวกันกินข้าว อาหารจะมี หมู เป็ด ไก่ ปลา ห่าน ลูกชิ้น ผัก อาหารทะเล และของหวาน เป็นต้น ของเนื้อสัตว์ต้องไหว้บรรพบุรุษให้เสร็จก่อน แล้วนำมาเป็นอาหารมื้อเย็น และมีขนมว่างอย่างเช่น ถั่วลิสง เมล็ดทานตะวัน และส้ม เป็นต้น เพราะอาหารเหล่านี้มีความหมายที่มงคล และบางคนยังไปไหว้เจ้าที่วัดในเวลากลางคืนจนถึงวันตรุษจีน เพราะเรามีความเชื่อว่าชั่วโมงแรกของปีใหม่จะเป็นช่วงเวลาที่ดี”*
>
> (陈艺纯 CHEN YICHUN. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

และยังมีชาวจีนแต้จิ๋วในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงประเพณีเทศกาลตรุษจีนเพิ่มเติมว่า

> *“เมื่อถึงวันตรุษจีน ชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยจะมีการจัดพิธีการไหว้บรรพบุรุษและเทพเจ้าต่าง ๆ ในช่วงเช้า ของเซ่นไหว้บรรพบุรุษได้แก่ เต้าหู้แข็ง 5 แผ่น ผัดชุนฉ่าย 1 จาน เนื้อสัตว์ 3 อย่าง หรือ 5 อย่าง ของหวานนิยมใช้ขนมบัวลอยจีน ภาษาจีนเรียกว่า หยวนเซียว (元宵) หรือ ทังหยวน (汤圆) ของแห้ง 3 อย่างจะมีพุทราจีน ลำไยอบแห้ง*

เม็ดมะม่วงหิมพานต์ ปลาแห้ง เป็นต้น ผลไม้ที่นิยมใช้จะมี ส้ม ลำไย และแอปเปิ้ล และมีน้ำชา สุรา ข้าวสวย ขนม ตะเกียบ (ตามจำนวนบรรพบุรุษ) เทียนสีแดง ธูป ชุดกระดาษไหว้ด้วย ของเซ่นไหว้เทพเจ้าที่บูชาภายในบ้าน เช่น เทพเจ้าตี่จู่เอี๊ยะ จะประกอบด้วย เนื้อสัตว์ กับข้าว ผลไม้ ขนม ธูป ใบชา 3 แก้ว เทียนและกระดาษเงินกระดาษทอง ถ้ามีการบูชาเจ้าแม่กวนอิมจะใช้น้ำใส ไม่สามารถใช้ใบชาหรือน้ำชา และของเซ่นไหว้ทั้งหมดต้องเป็นมังสวิรัติ โดยของเซ่นไหว้ในช่วงตรุษจีนก็จะดีและมากกว่าวันธรรมดาด้วย เพราะอาหารต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธีการไหว้จะเป็นอาหารของครอบครัว และมีความเชื่อว่า การรับประทานอาหารที่ดี ๆ ในวันปีใหม่จะทำให้เราได้รับประทานอาหารที่ดีได้ตลอดทั้งปี นอกจะประเพณีการไหว้ทุกคนจะใส่เสื้อผ้าใหม่ ไปพบหน้ากับญาติพี่น้องและพูดคำอวยพรต่อกันด้วย ผู้ใหญ่จะให้อั่งเปาแก่เด็ก ในถนนยังมีกิจกรรมการเฉลิมฉลองมากมาย เช่น การต้อนรับเทพเจ้า การเชิดสิงโต เป็นต้น เราจะพบกันเพื่อไปเที่ยวไปชมงานกัน”

(郑丽梅 ZHENG LIMEI. 18 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยมีการปฏิบัติตามทุก ๆ ขั้นตอนของเทศกาลตรุษจีน กล่าวคือ ก่อนวันตรุษจีนจะมีการทำความสะอาดบ้าน จัดเตรียมสิ่งของที่เป็นมงคลต่าง ๆ เพื่อมาจัดงานฉลองวันตรุษจีน และในวันปีใหม่ชาวจีนจะมีคติความเชื่อว่า จะต้องติดบทกลอนคู่ใหม่ไว้ที่ประตูหน้าบ้านตนเอง โดยในช่วงเวลานี้จะมีการจัดพิธีการไหว้บรรพบุรุษด้วย โดยของเซ่นไว้จะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ถ้วย ชาม ตะเกียบให้ตรงกับจำนวนของบรรพบุรุษและวางไว้ด้านหน้าของรูปภาพของบรรพบุรุษ โดยของเซ่นไว้จะมี ข้าวสวย เนื้อสัตว์ และผัก โดยจะวางไว้ที่ตรงกลางของโต๊ะ เนื้อสัตว์นั้นจะนิยมมี หมู เป็ด ปลา เป็นต้น ของหวานจะนิยมใช้ขนมบัวลอยจีน ภาษาจีนเรียกว่า หยวนเซียว (元宵) หรือ ทังหยวน (汤圆) ซึ่งมีความหมายว่า ครอบครัวทุกคนได้พร้อมหน้าพร้อมตากันอย่างมีความสุข ส่วนของแห้งที่นิยมใช้ในการไหว้ในเทศกาลตรุษจีนจะมี ลำไยอบแห้ง พุทราจีน เม็ดมะม่วงหิมพานต์ ปลาแห้ง และผลไม้ที่นิยมใช้จะมี ส้ม ลำไย และแอปเปิ้ล เป็นต้น (ดังภาพที่ 20) ส่วนการไหว้เทพเจ้าอื่น ๆ ก็มีของเซ่นไหว้ที่แตกต่างกัน เช่น การไหว้เจ้าแม่กวนอิมจะต้องจัดเตรียมอาหารที่เป็นมังสวิรัติ อย่างน้ำสาย ผลไม้ เป็นต้น (ดังภาพที่ 21)

ภาพที่ 20 การจัดโต๊ะไหว้บรรพบุรุษในวันตรุษจีน

ที่มา: LIN SHIYA. 24 มกราคม 2563 ภาพถ่าย

ภาพที่ 21 การไหว้เจ้าแม่กวมอิมในวันตรุษจีน

ที่มา: LIN SHIYA. 24 มกราคม 2563 ภาพถ่าย

ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ยังให้สัมภาษณ์ว่า

“ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วงตรุษจีนคือ ถ้าจะไปบ้านหรือร้านค้าของญาติพี่น้องหรือมิตรสหายจะต้องเตรียมของขวัญพร้อมกับส้ม 2 ลูก ส่วนคนที่ได้รับของขวัญก็ต้องเตรียมของขวัญพร้อมกับส้ม 2 ลูกเช่นกัน เพราะส้มในภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “ไต้กิก” (大吉) แปลว่า ชอบดีหรือสิริมงคล”

(蔡晓芬 CAI XIAOFEN. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วได้ให้ความสำคัญกับ “ส้ม” เป็นอย่างมาก เพราะชาวจีนแต้จิ๋วมีความเชื่อว่า ส้มเป็นผลไม้ที่มีความสิริมงคล จึงได้มีการมอบส้มต่อกันในวันตรุษจีน เพื่อเป็นการอวยพรแก่ญาติพี่น้องหรือมิตรสหาย และสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมิตรภาพความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของชาวจีนแต้จิ๋วด้วย

สรุปว่า ชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศได้ให้ความสำคัญกับเทศกาลตรุษจีนเป็นอย่างมาก โดยเทศกาลตรุษจีนของทั้งสองประเทศยังมีลักษณะของการปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่เหมือนกัน กล่าวคือ ก่อนที่จะถึงวันตรุษจีนชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศจะมีการซื้อสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในตรุษจีน และยังมีการทำความสะอาดบ้านก่อนถึงวันตรุษจีนเหมือนกัน โดยในช่วงเทศกาลตรุษจีนจะมีกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับการเฉลิมฉลองเช่นเดียวกัน โดยชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศยังได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในการไหว้เทพเจ้าและการบูชาบรรพบุรุษ การจัดเตรียมสิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้ก็จะไม่สามารถนำกลับมาไหว้ได้อีก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเคร่งครัดต่อขั้นตอนต่าง ๆ ในการประกอบพิธีกรรมการไหว้ทั้งเทพเจ้าและการไหว้บรรพบุรุษ แต่การเซ่นไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษนั้นก็ยังมีความแต่งต่างไปบ้าง กล่าวคือ สำหรับความแตกต่างของทั้งสองประเทศ คือ การไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลตรุษจีน ของเซ่นไหว้ของจังหวัดกิ๊กเอี๊ยจะต้องมีเต้าหู้แข็ง 5 แผ่นและผัดชุนฉ่าย 1 จาน และยังมีประเพณีการมอบส้มให้แก่กันในเทศกาลตรุษจีนด้วย ทั้งนี้ถือเป็นประเพณีที่มีความพิเศษสำหรับชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย ส่วนในประเทศไทยจะไม่มีประเพณีดังที่กล่าวมาข้างต้นเหล่านี้ เพราะปัจจุบันเทศกาลตรุษจีนในประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตซึ่งเป็นผลมาจากการอาศัยอยู่ในประเทศไทยและยังได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามสังคมไทย

3.2.2 เทศกาลเช็งเม้ง

เทศกาลเช็งเม้งจะจัดขึ้นในวันที่ 5 เดือน 4 ตามปฏิทินสุริยคติเป็นหลัก และบางปีจะมีการจัดขึ้นในวันที่ 4 เดือน 4 (ดังเช่นในปี พ.ศ. 2563 เป็นต้น) โดยเทศกาลเช็งเม้งถือเป็นเทศกาลที่แสดงถึงความเคารพและการรำลึกถึงบรรพบุรุษที่ได้เสียชีวิตไปแล้ว เทศกาลเช็งเม้งถือเป็นเทศกาลที่ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื้อ เพราะในความคิดของลัทธิขงจื๊อ การมีความกตัญญูถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญของมนุษย์ ซึ่งเมื่อถึงเทศกาลเช็งเม้งชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนจะต้องมีการรวมตัวกันกับสมาชิกของครอบครัวและญาติพี่น้องเพื่อเดินทางไปไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน

การจัดเตรียมของเซ่นไหว้ในเทศกาลเช็งเม้ง คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“ฉันจะไหว้ทั้งสองที่ คือ ที่บ้านและที่สุสาน ที่บ้านจะเตรียมของเซ่นไหว้ได้แก่ โหงวแซ (五牲) เป็นเนื้อสัตว์ 5 อย่าง เช่น หมู ไก่ ปลา เป็นต้น ข้าวสวย กับข้าว ของแห้ง ขนม ผลไม้ น้ำชา สุรา เครื่องดื่ม ธูป เทียน และชุดกระดาษไหว้ ส่วนไปที่สุสาน ครอบครัวเราจะนัดกันไปไหว้บรรพบุรุษกว่า*

จะถึงเทศกาลเช็งเม้งประมาณ 20 วันจะไม่ไปวันตรงแล้ว และจะเตรียมเนื้อสัตว์ ข้าวสวย กับข้าว ผลไม้ ธูป เทียน ชาม ตะเกียบ และชุดกระดาษไหว้ บ้านฉันนิยมเตรียมอาหารแห้งมากกว่า เพราะสุสานของบรรพบุรุษอยู่ไกล ของเซ่นไหว้ต่าง ๆ ญาติพี่น้องจะแบ่งกันซื้อและนำไปที่สุสาน...”

(สุนี เอี่ยมวชิรกุล. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในช่วงเทศกาลเช็งเม้งชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยจะมีการไหว้บรรพบุรุษทั้งภายในบ้านและที่สุสาน ซึ่งการจัดเตรียมของไหว้นั้นจะต้องเตรียมทั้งที่บ้านและที่สุสานด้วย โดยของเซ่นไหว้สำหรับที่บ้านมี โหงวแซ (เนื้อสัตว์ 5 อย่าง 五牲) ข้าวสวย กับข้าว ของแห้ง ขนม ผลไม้ น้ำชา สุรา เครื่องดื่ม ธูป เทียน และชุดกระดาษไหว้ เป็นต้น ส่วนการไหว้บรรพบุรุษที่สุสานจะมีการจัดเตรียมเนื้อสัตว์ ข้าวสวย กับข้าว ผลไม้ ธูป เทียน ชาม ตะเกียบ และชุดกระดาษไหว้ (ดังภาพที่ 22) โดยการไปเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่สุสานนั้น ชาวจีนแต้จิ๋วจะมีการรวมตัวการของสมาชิกในครอบครัวเพื่อที่จะไปไหว้บรรพบุรุษที่สุสานตามจังหวัดต่าง ๆ ที่ตระกูลของตนเอง ซึ่งสุสานของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยส่วนใหญ่จะอยู่ที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดสระบุรี เป็นต้น ซึ่งการไปไหว้บรรพบุรุษที่สุสานนั้น บางครอบครัวจะเดินทางไปไหว้ก่อนถึงวันเทศกาลเช็งเม้งเป็นเวลา 20 วัน เนื่องจากประเทศไทยได้ประสบกับปัญหาสภาวะการจราจรติดขัด อย่างไรก็ตาม แต่ก็มีหลายครอบครัวที่ได้เดินทางไปไหว้ตรงกับวันเช็งเม้ง

ภาพที่ 22 การไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน จังหวัดสระบุรี ในช่วงเช็งเม้งของชาวจีนแต้จิ๋ว

ที่มา: LIN SHIYA. 4 เมษายน 2563 ภาพถ่าย

เมื่อเดินทางมาถึงสุสานแล้ว สมาชิกในครอบครัวทุกคนจะต้องช่วยกันจัดเตรียมของเซ่นไหว้ต่าง ๆ และดำเนินพิธีการเซ่นไหว้ด้วย ดังที่คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“ของเซ่นไหว้ที่จะเตรียมได้แก่ ซาแซ (三牲) หมายความว่า เนื้อสัตว์ 3 อย่าง หรือ โห่งแซ (五牲) หมายความว่า เนื้อสัตว์ 5 อย่าง กับข้าว ขนมหวาน ผลไม้ น้ำชา ธูป 3 ดวก (ตามผู้ที่ไปไหว้) เทียน 2 เล่ม และชุดกระดาษไหว้ เป็นต้น เมื่อถึงวันไหว้จะต้องเดินทางออกจากบ้านตั้งแต่เช้าตรู่ เมื่อถึงที่สุสานจะต้องไปถึงเวลาก่อนเที่ยงวัน ถึงสุสานแล้วจะทำความสะอาดสุสานก่อนจึงและจะช่วยกันจัดของเซ่นไหว้ต่าง ๆ และจุดเทียนต่อไปก็จุดธูปกราบไหว้บรรพบุรุษ เมื่อไหว้บรรพบุรุษเสร็จก็นำชุดกระดาษไปเผาและบางครอบครัวยังจุดประทัดด้วย และจะนำของเซ่นไหว้กินร่วมกันในบริเวณสุสาน เมื่อกราบไหว้บรรพบุรุษเสร็จก็จะนำชุดกระดาษไหว้ไปเผาและบางครอบครัวยังมีการจุดประทัดด้วย แต่ถ้าเป็นครอบครัวใหญ่ ร่ำรวยอาจจะจ้างคนที่เป็นมืออาชีพช่วยจัดการสิ่งต่าง ๆ ในพิธีการไหว้ เช่น ทาสีใหม่ให้ป้ายหลุมศพ เป็นต้น”*
>
> (นิวัฒน์. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เมื่อเดินทางมาถึงสุสานแล้ว สมาชิกในครอบครัวของชาวจีนแต้จิ๋วจะต้องช่วยกันจัดเตรียมของไหว้ต่าง ๆ และดำเนินพิธีการเซ่นไหว้ด้วย อีกทั้งปัจจุบันในประเทศไทยยังมีการเผากระดาษไหว้และจุดประทัดที่สุสานตามประเพณีดั้งเดิมด้วย เพราะชาวจีนมีความเชื่อว่า ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษสามารถมารับของที่ลูกหลานที่ได้ตั้งเซ่นไหว้และกระดาษไหว้ที่เผาไปได้ เพื่อนำไปใช้ในโลกหลังความตาย (ภาพที่ 23) และปัจจุบันในประเทศไทยยังคงมีผู้คนที่ประกอบอาชีพสำหรับการช่วยจัดพิธีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน เพราะบางครอบครัวที่ร่ำรวยจะจ้างผู้คนเหล่านี้ที่ให้มาช่วยงานในการจัดพิธีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน เช่น การช่วยทำความสะอาดและทาสีใหม่ให้ป้ายหลุมศพ ซึ่งถือได้ว่าปัจจุบันในประเทศไทยยังคงมีการรักษาและสืบทอดเทศกาลเช็งเม้งไว้ได้ในปัจจุบัน

ภาพที่ 23 การเผากระดาษในสุสาน

ที่มา: LAN YANDAN. 2560 ภาพถ่าย

ปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยยังคงมีการไหว้บรรพบุรุษภายในบ้านและการเดินทางไปไหว้บรรพบุรุษที่สุสานในช่วงเทศกาลเช็งเม้งเหมือนกัน อีกทั้งยังมีการเตรียมของเซ่นไหว้อย่างครบถ้วนดังเช่นในอดีต ดังชาวจีนแต้จิ๋วในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“การไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลเช็งเม้งมีการไหว้ทั้งสองที่ ที่บ้านและที่สุสาน ดังนั้น จะต้องเตรียมของไหว้เยอะมาก ของเซ่นไหว้สำหรับการไหว้ที่บ้าน ได้แก่ น้ำชา สุรา เครื่องดื่ม ชามและตะเกียบ (ตามจำนวนของบรรพบุรุษ) เนื้อสัตว์ 3 หรือ 5 อย่าง เช่น หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น ของแห้ง 3 อย่าง เช่น เมล็ดบัวแห้ง เห็ดหอมแห้ง ฟองเต้าหู้ ลำไยอบแห้ง เป็นต้น ขนม ของหวาน ผลไม้ 5 อย่าง ธูป เทียนสีแดง เต้าหู้แข็ง 5 แผ่น ผัดชุนฉ่าย 1 จาน และชุดกระดาษไหว้ เป็นต้น ส่วนของเซ่นไหว้สำหรับการไหว้ที่สุสาน ได้แก่ เนื้อสัตว์ 3 หรือ 5 อย่าง ผลไม้ ของแห้ง ขนมหวาน ธูป เทียนสีแดง และชุดกระดาษไหว้ เป็นต้น”*
>
> (刘署光 LIU SHUGUANG. 20 มกราคม 2563*:* สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศจีนได้ให้ความสำคัญในเรื่องการเตรียมของเซ่นไหว้สำหรับการไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งการไหว้บรรพบุรุษในช่วงเทศกาลเช็งเม้งนี้จะมีการไหว้ทั้งภายในบ้านและที่สุสาน ซึ่งของเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่บ้านจะประกอบไปด้วยชามและตะเกียบ (ต้องจัดตามจำนวนบรรพบุรุษ) ยังมีการเตรียม น้ำชา สุรา เครื่องดื่ม เนื้อสัตว์ 3 อย่าง หรือ 5 อย่าง ของแห้ง 3 อย่าง เต้าหู้แข็ง 5 แผ่น ผัดชุนฉ่าย 1 จาน ผลไม้ 5 อย่าง ขนม ของหวาน ธูป

เทียนสีแดง และชุดกระดาษไหว้ เป็นต้น ของเซ่นไหว้สำหรับการไหว้ที่สุสานจะมี เนื้อสัตว์ 3 อย่าง หรือ 5 อย่าง ของแห้ง ขนมหวาน และชุดกระดาษไหว้ เป็นต้น ของเซ่นไหว้ที่นำมาเซ่นไหว้นั้นจะใช้เป็นสิ่งของที่มีความหมายดี เช่น ปลามีความหมายว่าเหลือกินเหลือใช้ เมล็ดบัวและลำไยมีความหมายว่ามีลูกหลานมากมาย ซึ่งมีความเชื่อว่า การบูชาของเซ่นไหว้ที่มีความหมายดี ๆ ให้แก่บรรพบุรุษจะทำให้ลูกหลานมีชีวิตอย่างมีความสุข

ส่วนขั้นตอนต่าง ๆ สำหรับการไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน ชาวจีนแต้จิ๋วในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้กล่าวต่อไปว่า

> *“เราส่วนใหญ่จะนัดกันไปไหว้วันตรงกับเทศกาลเช็งเม้ง ซึ่งจะเป็นวันที่ 4-6 เดือน 4 เราไม่นิยมเลื่อนเวลาวันไหว้ ถ้าเกิดว่าติดธุระก็ไปก่อน 2 วัน หรือ 3 วัน เพราะเราถือเป็นเรื่องของความกตัญญู เมื่อถึงช่วงเช็งเม้งเราจะจัดโต๊ะไหว้ทั้งที่บ้านและที่สุสานด้วย ครอบครัวผมคือทั้งสองที่จะไหว้ในวันเดียวกัน ซึ่งเช้าตรู่จะจัดโต๊ะไหว้ที่บ้านก่อน และจะเผากระดาษที่ระเบียงหรือชั้นล่างคอนโด แล้วสมาชิกในครอบครัวไปไหว้ที่สุสาน การไปไหว้ที่สุสานภาษาแต้จิ๋วจะเรียกว่า ‘ก๊วยจั๊ว’ (挂纸) เมื่อถึงสุสานจะต้องทำความสะอาดสุสานก่อน ทาสีให้ป้ายหลุมศพและเอาเงินกระดาษกดบนป้ายหลุมศพ ต่อไปก็จะจุดเทียน 2 เล่มวางไว้ในทั้งสองข้างป้ายหลุมศพ ช่วยกันจัดอาหารและจุดธูปไหว้ ไหว้เสร็จก็จะเก็บของกลับบ้าน ปัจจุบันนี้จะไม่มีการเผากระดาษและจุดประทัดที่สุสานอีกแล้ว เพราะรัฐบาลท้องถิ่นได้ประกาศว่าเป็นข้อห้าม”*
>
> (林松波 LIN SONGBO. 18 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะไปไหว้บรรพบุรุษที่สุสานในวันตรงวันเช็งเม้ง เพราะกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กำหนดเทศกาลเช็งเม้งให้เป็นวันหยุด โดยจะหยุดเป็นระยะเวลา 3 วัน คือวันที่ 4-6 ของเดือน 4 ตามปฏิทินสุริยคติ ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วส่วนใหญ่จะเตรียมตัวไปไหว้บรรพบุรุษใน 3 วันนี้ เพราะการไหว้ตรงวันจะแสดงถึงการมีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ แต่หากติดธุระจะเดินทางไปก่อน 2 หรือ 3 วันก็ไม่ได้ผิดรูปแบบ เมื่อเดินทางมาถึงสุสานแล้วจะต้องทำความสะอาดสุสานก่อน ต่อไปจะต้องทาสีให้กับป้ายหลุมศพและนำกระดาษเงินกระดาษทองมาวางไว้หน้าป้ายหลุมศพของบรรพบุรุษ จากนั้นจะจุดเทียนสีแดง 2 เล่มวางไว้ในทั้งสองด้านของป้ายหลุมศพ และจะจัดอาหารและจุดธูปไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งปัจจุบันในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยได้ออกนโยบายใหม่ คือ ห้ามเผากระดาษและจุดประทัดที่สุสานเนื่องจากเป็นคำสั่งมาจากภาครัฐ จึงทำให้ประชาชนต้องปฏิบัติตาม เพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนมีปัญหาเรื่องมลพิษทางสิ่งแวดล้อมจึงมีข้อห้ามเกิดขึ้น จึงทำปัจจุบันประเพณีการเผากระดาษและจุดประทัดที่สุสานเริ่มหายไป

ภาพที่ 24 การไหว้บรรพบุรุษที่สุสานในเทศกาลเช็งเม้งของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย

ที่มา: LIN SHIWEI. 4 เมษายน 2563 ภาพถ่าย

สรุปได้ว่า ชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศยังคงมีการสืบทอดประเพณีเทศกาลเช็งเม้งตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อถึงเทศกาลเช็งเม้งสมาชิกในครอบครัวจะต้องรวมตัวกันเพื่อมาไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งขั้นตอนของการไหว้บรรพบุรุษทั้งสองประเทศจะมีการเซ่นไหว้ที่เหมือนกัน โดยมีการจัดเตรียมของเซ่นไหว้ทั้ง ของคาว ของหวาน และผลไม้ เป็นต้น พร้อมทั้งตั้งโต๊ะไหว้บรรพบุรุษภายในบ้านและเดินทางไปไหว้ที่สุสาน แต่สิ่งที่มีความแตกต่าง คือ การไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยสามารถเดินทางไปไหว้บรรพบุรุษได้ก่อนถึงวันจริงเป็นเวลา 20 วัน ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาการจราจร และในประเทศไทยยังสามารถนำชุดกระดาษไหว้ไปเผาที่สุสานได้ ส่วนบางครอบครัวยังได้มีการจุดประทัดด้วย สุดท้ายยังนำของเซ่นไหว้กินร่วมกันในบริเวณสุสาน เพื่อไม่ให้ของเซ่นไหว้เสียอันเนื่องจากประเทศไทยมีสภาพอากาศที่ร้อน และการนำของเซ่นไหว้กินร่วมกันอีกทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างญาติพี่น้องด้วย ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเดินทางไปไหว้ตรงวันเช็งเม้ง ซึ่งจะเป็นวันที่ 4-6 เดือน 4 ตามปฏิทินสุริยคติ และจะเก็บสิ่งของกลับบ้านไม่กินที่สุสาน ในปัจจุบันก็ไม่มีการเผาชุดกระดาษไหว้และการจุดประทัดที่สุสานแล้ว เพราะในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยได้มีนโยบายจากภาครัฐที่ออกประกาศว่า ห้ามประชาชนเผากระดาษและจุดประทัดที่สุสาน และสิ่งที่เป็นคุณค่าของเทศกาลนี้ คือ ทั้งสองประเทศยังคงรำลึกถึงบรรพบุรุษของตนเองอย่างเข้มแข็ง และยังมีการประกอบพิธีการไหว้บรรพบุรุษอยู่ถึงแม้ว่ายุคสมัยได้มีเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปอย่างรวดเร็ว แต่ชาวจีนแต้จิ๋วก็ยังปฏิบัติตามเทศกาลเช็งเม้งนี้ได้จนถึงปัจจุบัน

3.2.3 เทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง

เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างเป็นเทศกาลที่จัดขึ้นทุกวันที่ 5 เดือน 5 ตามปฏิทินจีน เป็นเทศกาลที่ได้รำลึกถึงชวีหยวน (屈原) เนื่องจากชวีหยวน (屈原) เป็นนักการเมืองและนักกวีของจีนโบราณ และในสมัยของชวีหยวน (屈原) นั้นแผ่นดินจีนได้แบ่งออกเป็น 7 ประเทศ ซึ่งประเทศของชวีหยวน

(屈原) ถูกรุกรานโดยประเทศอื่น จึงทำให้ท่านได้ฆ่าตัวตายด้วยการโดดลงในแม่น้ำ จากเหตุการณ์นี้จึงทำให้ผู้คนเกิดความรู้สึกเคารพในความรักชาติของท่าน จึงได้ทำขนมบ๊ะจ่างแล้วโปรยลงในแม่น้ำเพื่อเป็นความเชื่อว่าปลาจะได้ไม่กินศพของชวีหยวน (屈原) ซึ่งจากตำนานดังกล่าวจึงกลายเป็นเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างจะมีการไหว้เจ้าที่และไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีการเตรียมของเซ่นไหว้ต่าง ๆ และเตรียมขนมบ๊ะจ่างไปไหว้ที่วัด ศาลเจ้า หรือภายในบ้าน ขนมบ๊ะจ่างของแต้จิ๋วมี 3 แบบ คือ บ๊ะจ่างไส้เค็ม บ๊ะจ่างไส้หวานเค็ม และกีจ่าง (栀粽) โดยวัตถุดิบของบ๊ะจ่างไส้เค็มจะประกอบด้วย ข้าวเหนียว กุ้งแห้ง เห็ดหอม กุนเชียง เนื้อหมู ไข่แดงเค็ม ถั่วลิสง แป๊ะก๊วย เป็นต้น และบ๊ะจ่างไส้หวานเค็มจะมีวัตถุดิบของไส้เค็มด้วยแต่มีการเพิ่มเผือกใส่ไปด้วย บ๊ะจ่างไส้เค็มและบ๊ะจ่างไส้หวานเค็มมีรูปแบบที่เหมือนกัน แต่ลักษณะการมัดเป็นช่อจะมัดเหมือนพวงองุ่น ซึ่งบ๊ะจ่างที่ขายในย่านเยาวราชจะใช้เชือกฟางสีแดงและสีขาวเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการแยกแยะความแตกต่างของไส้เค็มและไส้หวาน (ดังภาพที่ 25) ส่วนขนมกีจ่างจะมีขนาดเล็กกว่าบ๊ะจ่างทั่วไป และไม่มีไส้ด้วย โดยมีลักษณะเป็นสีเหลืองเพราะในข้าวเหนียวจะใส่น้ำด่างเข้าไปสผมกันและเป็นรูปทรงสามเหลี่ยม ขนมกีจ่างนั้นส่วนใหญ่จะกินกับน้ำตาลอ้อย

ภาพที่ 25 บ๊ะจ่างไส้เค็มและบ๊ะจ่างไส้หวานเค็มที่ขายในย่านเยาวราช

ที่มา: LIN SHIYA. 25 มิถุนายน 2563 ภาพถ่าย

ในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างจะมีการไหว้ศาลเจ้าตี่จู่เอี๊ยะ และไหว้บรรพบุรุษด้วย ดังที่คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“การไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างจะมีของเซ่นไหว้ ได้แก่ น้ำชา เนื้อสัตว์ กับข้าว ผลไม้ บ๊ะจ่าง ธูป เทียน และเงินกระดาษไหว้ เป็นต้น ของเซ่นไหว้ตี่จู่เอี๊ยะจะประกอบด้วย บ๊ะจ่าง 5 ลูกจะซื้อก็ได้หรือทำเอง*

ก็ได้ และน้ำชา ผลไม้ 5 อย่าง ธูป 5 ดอก เทียนสีแดง 1 คู่ และประดาษเงิน กระดาษทอง เราจะไหว้ที่บ้านก่อน แล้วมาไหว้ที่ร้าน แต่ว่าวันนี้จะไม่เปิดร้าน เพราะญาติพี่น้องจะมาร้านกัน เพราะร้านนี้เปิดตั้งแต่สมัยพ่อแม่ยังอยู่ จึงมารวมตัวกันที่นี่เพื่อไหว้บรรพบุรุษและกินข้าวกันด้วย โดยมีความตั้งใจจะรักษาประเพณีไว้"

(ฐิติพร จตุจริยพงศ์. 25 มิถุนายน 2563: สัมภาษณ์)

ส่วนวิธีการนำบ๊ะจ่าง ไส้กีจ่างนั้นจะนำมาไหว้เจ้าแม่กวนอิม ในเทศกาลนี้ ดังที่คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้กล่าวว่า

"การไหว้เจ้าแม่กวนอิมจะต้องเป็นมังสวิรัติกันหมด ซึ่งการไหว้เจ้าแม่กวนอิมในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างก็จะไม่ควรใช้บ๊ะจ่างเป็นของไหว้ วิธีที่ถูกต้องคือต้องไหว้กีจ่างและน้ำสาย ถ้ามีผลไม้นิด ๆ น้อย ๆ ก็ดี"

(อา เขียว. 25 มิถุนายน 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช ประเทศไทยยังคงมีการไหว้บรรพบุรุษและการไหว้เทพเจ้าในเทศกาลบ๊ะจ่างนี้ ซึ่งการไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างจะมีของเซ่นไหว้ คือ น้ำชา เนื้อสัตว์ กับข้าว ผลไม้ บ๊ะจ่าง ธูป เทียน และเงินกระดาษไหว้เป็นต้น ส่วนของที่ใช้ในการเซ่นไหว้เทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะจะมีขนมบ๊ะจ่างเป็นของไหว้เพิ่มไปกับของเซ่นไหว้ตามปกติ และผู้ที่ได้บูชาเจ้าแม่กวนอิมยังต้องจัดเตรียมของเซ่นไหว้สำหรับการไหว้เจ้าแม่กวนอิม โดยจะนำกี่จ่าง (栀粽) น้ำสาย และผลไม้ มาบูชา (ดังภาพที่ 26)

ภาพที่ 26 ขนมกีจ่างที่นำมาไหว้เจ้าแม่กวนอิม

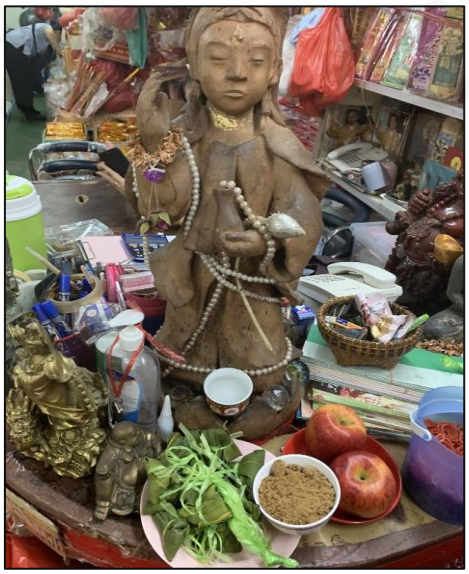

ที่มา: LIN SHIYA. 25 มิถุนายน 2563 ภาพถ่าย

ซึ่งสอดคล้องกับชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้กล่าวว่า

> *“ในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างจะต้องไหว้เทพเจ้าที่บูชาในบ้านและบรรพบุรุษ เราจะไหว้ทั้ง ตี่จู๋เอี๊ยะ เจ้าแม่กวนอิม และบรรพบุรุษ ของไหว้ตี่จู๋เอี๊ยะเหมือนกับปกติ ก็คือ ผลไม้ เนื้อสัตว์ 3 อย่าง ใบชา 3 แก้ว มีเพิ่มขนมบ๊ะจ่างไปด้วย และของไหว้เจ้าแม่กวนอิมก็จะเหมือนปกติและเพียงแต่ได้เพิ่มกีจ่างอย่างเดียว ส่วนของไหว้บรรพบุรุษนอกจากมี กับข้าว ขนม ของหวาน ผลไม้ น้ำชา เหล้า เป็นต้น ยังต้องมีบ๊ะจ่าง 16 หรือ 24 ลูก ในปัจจุบันยังมีบางครอบครัวจะทำบ๊ะจ่างเอง แล้วแจกให้ญาติพี่น้องและเพื่อนด้วย ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ยังมีการจัดกิจกรรมการแข่งเรือมังกรเพื่อเป็นกิจกรรมที่แสดงรำลึกถึงชวีหยวน (屈原)”*
>
> (郑洁文 ZHENG JIEWEN. 18 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์และจากการลงพื้นที่แสดงให้เห็นว่า เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างสำหรับชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยนั้นจะมีพิธีการไหว้บรรพบุรุษและการไหว้เทพเจ้าที่อยู่ภายในบ้านหรือร้านค้า คือ เทพเจ้าจู๋เอี๊ยะและเจ้าแม่กวนอิมด้วย โดยการเซ่นไหว้นั้นชาวจีนแต้จิ๋วจะนำบ๊ะจ่างพร้อมกับของเซ่นไหว้อื่น ๆ มาเซ่นไหว้ โดยจะมีขนมบ๊ะจ่างไส้เค็มกับไส้หวานเค็มสำหรับการไหว้เทพเจ้าจู๋เอี๊ยะและไหว้บรรพบุรุษ ส่วนขนมกีจ่าง (栀粽) จะนำมาถวายเจ้าแม่กวนอิม ชาวจีนแต้จิ๋วบางครอบครัวยังซื้อใบบ๊ะจ่างและทำเองที่บ้าน (ดังภาพที่ 27) นอกจากนี้ เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยยังมีกิจกรรมการแข่งเรือมังกรในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างด้วย เพื่อเป็นการรำลึกถึง ชวีหยวน (屈原) และการแข่งเรือมังกรยังเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างประชาชน ซึ่งเรือมังกรของจังหวัดกิ๊กเอี๊ยจะมีความแตกต่างกับเรือมังกรในพื้นที่อื่น ๆ เรือมังกรของจังหวัดกิ๊กเอี๊ยจะมีการตกแต่งโดยการใช้สีสันที่โดดเด่น สวยงาม และในลวดลายตัวมังกรจะประกอบด้วย “แผนผังแปดทิศ” หรือเรียกว่า “ปากั้วถู” (八卦图) เพราะชาวจีนแต้จิ๋วเชื่อว่า เรือมังกรถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความสิริมงคล การวาด “แผนผังแปดทิศ” อยู่บนเรือมังกรจะสามารถหลีกเลี่ยงสิ่งชั่วร้ายในแม่น้ำและปกป้องให้ผู้คนมีความปลอดภัย (ดังภาพที่ 28)

ภาพที่ 27 การทำบ๊ะจ่างของครอบครัวชาวจีนแต้จิ๋ว

ที่มา: ZHANG LEI. 25 มิถุนายน 2563 ภาพถ่าย

ภาพที่ 28 การแข่งเรือมังกรของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย

ที่มา: CHEN YICHUN. 25 มิถุนายน 2563 ภาพถ่าย

สรุปได้ว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในทั้งสองประเทศยังมีประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างเหมือนกัน คือ มีการไหว้ทั้งบรรพบุรุษและการไหว้เทพเจ้าเหมือนกัน ซึ่งขนมบ๊ะจ่างจะมี 3 ประเภท คือ บ๊ะจ่างไส้เค็ม บ๊ะจ่างไส้หวานเค็ม และกีจ่าง (栀粽) บ๊ะจ่างไส้เค็มกับบ๊ะจ่างไส้หวานเค็มจะใช้ในการไหว้เทพเจ้าตี่จู่เอี๊ยะและการไหว้บรรพบุรุษ แต่กีจ่างจะใช้ในการไหว้เจ้าแม่กวมอิม ซึ่งในปัจจุบันบางครอบครัวยังคงมีการทำบ๊ะจ่างเองด้วย แสดงให้ว่าชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการสืบทอดประเพณีการไหว้บ๊ะจ่างในแบบชาวแต้จิ๋วนี้ได้อย่างดี แต่ก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต คือ ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยมีกิจกรรมการแข่งเรือมังกรในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง ซึ่งในย่านเยาวราชของประเทศไทยไม่มีกิจกรรมนี้

3.2.4 เทศกาลไหว้พระจันทร์

เทศกาลไหว้พระจันทร์เป็นเทศกาลที่จัดขึ้นทุกวันที่ 15 เดือน 8 ตามปฏิทินจีน ซึ่งในวันนั้นพระจันทร์จะสว่างไสวและมีรูปทรงกลมขนาดใหญ่ซึ่งมีความหมายเป็นสิริมงคล ตามตำนานของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กล่าวถึงเทศกาลไหว้พระจันทร์ว่า มีเทพธิดาท่านหนึ่งอาศัยอยู่ในดวงจันทร์นามว่า “ฉางเอ๋อ” (嫦娥) ดังนั้นชาวจีนแต้จิ๋วจึงมีความเชื่อว่าจะต้องไหว้พระจันทร์เพื่อทำให้ครอบครัวมีความสุข ผู้หญิงคนใดที่ต้องการมีหน้าตาสวยงามและมีสามีที่ดีก็จะต้องไหว้พระจันทร์ในวันนี้ ดังนั้น เมื่อถึงเทศกาลไหว้พระจันทร์ชาวจีนแต้จิ๋วในทั้งสองประเทศจะตั้งโต๊ะไหว้ โดยพื้นที่ของการตั้งโต๊ะเซ่นไหว้มีทั้งบริเวณหน้าบ้าน ลานบ้าน และระเบียงบ้าน เป็นต้น พิธีการไหว้พระจันทร์นั้นส่วนใหญ่จะเริ่มขึ้นในช่วงหัวค่ำ ซึ่งเป็นช่วงที่ดวงจันทร์จะตรงกับศีรษะ บนโต๊ะเซ่นไหว้จะมีการวางกระถางธูป 1 ใบ จุดเทียนสีแดง 1 คู่ และของเซ่นไหว้ต่าง ๆ ที่เป็นมังสวิรัติ เช่น น้ำชา ขนมหวานเจ ขนมไหว้พระจันทร์ไม่ใส่ไข่ ผลไม้ตามฤดูกาลและต้องมีความหมายดี (โดยส้มโอต้องเป็นหนึ่งในผลไม้ที่ต้องมี) และยังมีเผือก อ้อย 1 คู่ โคมไฟ และชุดกระดาษไหว้ เป็นต้น และผู้หญิงบางคนจะเอาเครื่องใช้สตรีเป็นของเซ่นไหว้ เช่น เครื่องสำอาง เครื่องประดับ เป็นต้น เพื่อขอให้ตนเองสวยงามขึ้นและมีสามีที่ดี ในอดีตชาวจีนแต้จิ๋วที่เป็นผู้ชายจะไม่นิยมไหว้พระจันทร์ เนื่องจากชาวจีนเชื่อว่าพระจันทร์ถือเป็นธาตุหยิน (阴) ซึ่งตรงกับธาตุของผู้หญิง แต่ผู้ชายเป็นธาตุหยาง (阳) ดังนั้นจึงไม่ต้องไหว้แต่ในปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วทั้งผู้หญิงและผู้ชายก็สามารถไหว้พระจันทร์ได้เช่นกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“ในอดีต เมื่อใกล้ถึงเทศกาลไหว้พระจันทร์ ศาลเจ้าต่าง ๆ ในย่านเยาวราชก็จะแจกกระดาษเพื่อแจ้งเรื่องการจัดกิจกรรมตั้งโต๊ะไหว้พระจันทร์ ซึ่งเมื่อถึงตอนเย็นในวันไหว้พระจันทร์ ชาวจีนแต้จิ๋วทุกคนในเยาวราชจะตั้งโต๊ะกันไหว้ ในศาลเจ้า หรือภายในบ้าน แต่ในปัจจุบันกิจกรรมอย่างนี้ถูกลดทอนลงแล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่จะจัดพิธีการไหว้ภายในบ้าน และไม่ได้ไหว้อย่างยิ่งใหญ่เหมือนอดีตด้วย แต่มีการซื้อขนมไหว้พระจันทร์ทุก ๆ ปีเลย เพราะขนมไหว้พระจันทร์นี้ในประเทศไทยได้รับความนิยมมาก รสชาติแบบดั้งเดิมจะมี บัวทองไข่เค็ม บัวล้วน โหงวยิ้งล้วน ยังมียี่ห้อที่มีชื่อเสียงอย่างเช่น S&P จะผลิตขนมไหว้พระจันทร์ที่รสชาติใหม่ ๆ ขึ้นมา เช่น ทุเรียน ชาเขียว ชากุหลาบ เป็นต้น”*
>
> (นัยนา เมธเศรษฐ์. 25 มิถุนายน 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันประเพณีการไหว้พระจันทร์ของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชมีความสำคัญลดลงเมื่อเทียบกับอดีต ในอดีตชาวจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชทุกครอบครัวจะต้องตั้งโต๊ะไหว้พระจันทร์ แต่ในปัจจุบันผู้คนที่ตั้งโต๊ะไหว้พระจันทร์จะน้อยลง แต่เนื่องจาก

สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ได้มีการสนับสนุนให้จัดกิจกรรมการไหว้พระจันทร์ในปัจจุบัน เพราะถือว่าเป็นประเพณีดั้งเดิมของสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงทำให้เทศกาลนี้กลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง โดยภายในงานจะประกอบด้วยการแสดงต่าง ๆ และมีการไหว้พระจันทร์ด้วย (ดังภาพที่ 29 และ 30) ส่วนขนมไหว้ประจันทร์ในประเทศ-ไทยมีการจัดทำขึ้นหลากหลายรสชาติ และเป็นขนมที่มีราคาสูง เพราะคนไทยมีความนิยมซื้อหามารับประทาน รวมทั้งซื้อมาเพื่อไหว้พระจันทร์ด้วย

ภาพที่ 29 การแสดงจากวันไหว้พระจันทร์ในย่านเยาวราช ปี พ.ศ. 2562

ที่มา: สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ 13 กันยายน 2562 ภาพถ่าย

ภาพที่ 30 การจัดพิธีการไหว้พระจันทร์ในย่านเยาวราช ปี พ.ศ. 2562

ที่มา: สำนักงานเขตสัมพันธวง์ 13 กันยายน 2562 ภาพถ่าย

ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้กล่าวถึงเทศกาลไหว้พระจันทร์ว่า

“เทศกาลไหว้พระจันทร์เป็นเทศกาลที่มีความสำคัญต่อชาวจีนแต้จิ๋ว เพราะ ดวงจันทร์ในคืนไหว้พระจันทร์นั้นจะสว่างและมีรูปทรงกลมใหญ่ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์ ครอบครัวอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา จึงจะต้องไหว้พระจันทร์และกินขนมกัน รสชาติขนมไหว้พระจันทร์นั้นส่วนใหญ่จะมี บัวทองไข่เค็ม บัวล้วน โหงวยิ้งล้วน ยังมีการผลิตขนมไหว้พระจันทร์ที่มีรสชาติใหม่ เช่น กาแฟ ลาเต้ และชาเขียว เป็นต้น และในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยยังมีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อฉลองกัน เช่น เผาหอคอย (烧塔) จุดดอกไม้ไฟ และเดาปริศนา เป็นต้น”

(郑丽梅 ZHENG LIMEI 18 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ ทำให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยยังคงรักษาประเพณีการไหว้พระจันทร์เป็นอย่างดี ปัจจุบันขนมไหว้พระจันทร์ยังมีการจัดทำขึ้นหลากหลายรสชาติ มีรสชาติใหม่ ๆ เกิดขึ้นคือ กาแฟ ลาเต้ และชาเขียว เป็นต้น โดยการไหว้พระจันทร์นั้นจะมีการจัดเตรียมชุดกระดาษจำนวนมากและยังมีความสวยงามกว่าพิธีการไหว้อื่น ๆ ด้วย เพราะในอดีตเมื่อถึงเทศกาลไหว้พระจันทร์ผู้ใหญ่บ้านของชุมชนนั้นจะนำชาวบ้านมาร่วมกันทำชุดกระดาษไหว้เพื่อแสดงฝีมือของตนเอง แต่ในปัจจุบันคนที่ทำชุดกระดาษไหว้มีจำนวนลดน้อยลง เพราะผู้คนจะนิยมซื้อมากกว่าเพื่อความสะดวก แต่การใช้ชุดกระดาษก็ยังมีความสวยงามและสีสันสดใสอยู่ในปัจจุบัน (ดังภาพที่ 31)

ภาพที่ 31 พิธีการไหว้พระจันทร์ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย

ที่มา: LIN XIAOSHAN. 13 กันยายน 2562 ภาพถ่าย

สรุปได้ว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงปฏิบัติตามเทศกาลการไหว้พระจันทร์อยู่ และทั้งสองประเทศจะมีความเหมือนและความแตกต่างกัน ซึ่งสิ่งที่เหมือนกันคือ เทศกาลไหว้พระจันทร์ในอดีตเป็นเทศกาลของผู้หญิง แต่ปัจจุบันผู้ชายก็สามารถไหว้พระจันทร์

ด้วยได้ และสิ่งของที่นำมาไหว้จะมีเครื่องสำอางและเครื่องประดับสตรีมาเป็นของเซ่นไหว้เพื่อขอให้ตนเองมีความสวยงามและขอให้มีสามีที่ดี จึงสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าสังคมของทั้งสองประเทศจะมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว แต่ชาวจีนแต้จิ๋วก็ยังคงมีการเซ่นไหว้ในปัจจุบัน ส่วนขนมไหว้พระจันทร์ ชาวจีนทั้งสองประเทศได้มีการปรับเปลี่ยนผลิตรสชาติที่แปลกใหม่ขึ้น จึงทำให้ขนมไหว้พระจันทร์กลายเป็นขนมที่มีราคาสูง และสิ่งที่แตกต่างกันคือ ปัจจุบันในสาธารณรัฐประชาชนจีน ชาวจีนแต้จิ๋วทุก ๆ ครอบครัวยังมีการตั้งโต๊ะไหว้พระจันทร์อยู่ แต่การไหว้พระจันทร์ในประเทศไทยมีการบูชาลดน้อยลง แต่เนื่องจากสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ยังคงสนับสนุนให้จัดกิจกรรมการไหว้พระจันทร์ขึ้น จึงทำให้ประเพณีการไหว้พระจันทร์ได้กลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งในปัจจุบัน

3.2.5 เทศกาลกินเจ

เทศกาลกินเจเป็นเทศกาลที่เริ่มจัดขึ้นตั้งแต่วันที่ 1 ถึงวันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจีน เทศกาลกินเจเป็นเทศกาลที่เกิดขึ้นจากชาวจีน และได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศสิงคโปร์ ซึ่งมีข้อมูลจากอดีตได้กล่าวไว้ว่าในราชวงศ์หมิงหลังจากเจิ้งเหอ (郑和) ได้เดินทางไปรอบโลกแล้วจึงทำให้มีชาวจีนได้เริ่มอพยพออกนอกประเทศของตนเองเรื่อยมา และบรรพบุรุษของชาวจีนที่อพยพออกไปนั้นยังได้นำวัฒนธรรมประเพณีของตนเองยังประเทศนั้น ๆ ด้วย รวมถึงเทศกาลกินเจที่เป็นกิจกรรมที่เชื่อกันว่าจะสามารถจะทำให้ร่างกายแข็งแรง และยังเป็นการละเว้นการฆ่าสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพุทธศาสนา คือ ช่วยลดบาปและมีเมตตาจิตในการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ซึ่งตรงกับความเชื่อในศาสนาพุทธและแนวความคิดของคนไทย ที่มีต่อประเพณีการกินเจ ดังนั้น จึงได้รับความนิยมอย่างมากในประเทศไทย

ในย่านเยาวราชมีการจัดกิจกรรมกินเจอย่างยิ่งใหญ่ ซึ่งในช่วงเวลาเทศกาลกินเจทุก ๆ พื้นที่ของถนนเยาวราชจะแขวนธงเจสีเหลืองกันหมดและไม่มีการขายเนื้อสัตว์ ซึ่งคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชยังได้ร่วมใจกันงดกินเนื้อสัตว์ ดังที่ชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“ผมกินเจตามเทศกาลกินเจหลายปีแล้ว เพราะคิดว่าการกินเจมีประโยชน์ต่อร่างกาย ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง และการงดฆ่าสัตว์ก็ยังเป็นการทำบุญด้วย จึงนิยมกินเจ”*
>
> (กิตติ 钟汉琼. 25 มิถุนายน 2563: สัมภาษณ์)

ส่วนผู้ดูแลเจ้าเล่งบ๊วยเอี๊ยะในย่านเยาวราชยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

> *“เมื่อถึงเทศกาลกินเจ ในแถวศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี๊ยะจะไม่มีการขายของคาว และในย่านเยาวราชจะมีการจัดกิจกรรมกินเจ 3 วัน 3 คืน และการไหว้เทพเจ้าด้วย ซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาเข้าร่วมในกิจกรรมเลย และผมก็เป็นคนที่กินเจตามเทศกาล”*
>
> (อำนวย เวกชัยเรืองเดช. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์และการลงพื้นที่ผู้วิจัยพบว่า ในช่วงเทศกาลกินเจ ย่านเยาวราชจะจัดงานเป็นกิจกรรมที่ยิ่งใหญ่และมีการงดกินเนื้อสัตว์ ซึ่งจะมีการปิดถนนเป็นระยะเวลา 3 วัน 3 คืน และบริเวณร้านค้าต่าง ๆ จะมีการจำหน่ายอาหารเจให้ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวในย่านเยาวราชนี้ได้รับประทานอาหารเจพร้อมทั้งไหว้เจ้าในช่วงเวลากลางคืนด้วย ซึ่งในช่วงกลางดึกตามสถานที่ต่าง ๆ บริเวณเยาวราชจะมีผู้คนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก กิจกรรมการกินเจนี้ถือเป็นกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนานให้กับนักท่องเที่ยวและคนไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราชแห่งนี้อย่างมาก เช่น การขายอาหารเจ การเชิดสิงโต การเชิดมังกร เป็นต้น (ดังภาพที่ 32) ทั้งนี้ถือเป็นการสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชนย่านเยาวราชได้อย่างดี และนอกจากในย่านเยาวราชที่มีการจัดกิจกรรมในเทศกาลกินเจแล้ว ยังมีพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศไทยที่มีการจัดกิจกรรมกินเจด้วย เช่น จัดหวัดภูเก็ต จังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในความคิดของคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีน ยังคงให้ความสำคัญต่อเทศกาลกินเจ เพราะช่วยให้ผู้คนงดเว้นเนื้อสัตว์อีกทั้งยังทำให้มีสุขภาพแข็งแรง และถือเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ด้วย

ภาพที่ 32 การจัดงานเทศกาลกินเจในย่านเยาวราช ปี พ.ศ. 2562

ที่มา: สำนักงานเขตสัมพันธวง์ 29 กันยายน 2562 ภาพถ่าย

ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยจะมีเพียงบางคนเท่านั้นที่กินเจ โดยจะกินเฉพาะในวันปีใหม่จีน ซึ่งในปัจจุบันประเพณีการกินเจได้เริ่มรับความนิยมน้อยลง จากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้พบมีหมู่บ้านหนึ่งของพื้นที่แต้จิ๋วได้มีการจัดงานเทศกาลกินเจ ในหมู่บ้านชื่อว่า ShengAnLou (盛安楼) ซึ่งชาวบ้านของหมู่บ้าน ShengAnLou (盛安楼) นี้มาจากฮกเกี้ยน และได้สืบเชื้อสายจากนามสกุล “จาง” (张) และเทศกาลกินเจของหมู่บ้าน ShengAnLou (盛安楼) นี้ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และเมื่อชาวจีนกลุ่มฮกเกี้ยนได้เดินทางไปยังประเทศไทย จึงทำให้ได้รับความนิยมและสืบทอดให้มีเทศกาลกินเจอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งช่วงเวลาของการกินเจที่หมู่บ้าน ShengAnLou (盛安楼) นี้จะเหมือนกับประเทศไทยที่จัดขึ้นในวันที่ 1 ถึงวันที่ 9 อีกทั้งในวันที่ 3

วันที่ 6 และวันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจีน จะเป็นวันไหว้ และวันที่ 6 เป็นวันไหว้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดโดยชาวบ้านทั้งหมู่บ้านจะมีการจัดงานสำหรับพิธีการไหว้เทพเจ้า โดยรูปแบบการไหว้ในวันนี้ คือ ต้องมีการตั้งโต๊ะไหว้บริเวณพื้นที่กลางหมู่บ้าน โต๊ะไหว้ของแต่ละครอบครัว ของเซ่นไหว้จะต้องเป็นมังสวิรัติ โดยมีของแห้ง ขนมฮวกก้วย (发粿) เป็นขนมฟูที่มีลักษณะสีขาว ขนมอั่งถ่อก้วย (红桃粿) เป็นขนมที่มีลักษณะเป็นสีชมพู รูปทรงคล้ายสามเหลี่ยม (ดังภาพที่ 33) ผลไม้ตามฤดูกาล และชุดกระดาษไหว้เป็นต้น และมีการแสดงงิ้วแต้จิ๋วด้วย ซึ่งทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาท่องเที่ยว เพราะเป็นกิจกรรมที่มีความยิ่งใหญ่และยังเป็นหมู่บ้านเดียวที่ได้จัดงานเทศกาลกินเจในสาธารณรัฐประชาชนจีน (潮汕罕见围楼存有独一无二的九皇斋节 2562 : ออนไลน์) แต่ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยไม่มีประเพณีเทศกาลกินเจมาก่อน ซึ่งดังที่ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้กล่าวไว้ว่า

> *“ไม่เคยอินเทศกาลกินเจเลย และฉันก็ไม่ได้กินเจ ชาวจีนแต้จิ๋วส่วนใหญ่ไม่ได้กินเจตามเทศกาล อย่างเราบางครั้งจะไปกินเจที่ร้านอาหารเป็นการกินเล่น”*
>
> (卢耿丽 LU GENGLI. 18 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์และการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าเทศกาลกินเจสำหรับในชุมชนจังหวัดกิ๊กเอี๊ย สาธารณรัฐประชาชนจีน ไม่ได้ถือเป็นเทศกาลหลัก และไม่มีการจัดกิจกรรมด้วย แต่มีหมู่บ้านหนึ่งของพื้นที่แต้จิ๋วได้จัดกิจกรรมเทศกาลกินเจ คือ หมู่บ้าน ShengAnLou (盛安楼) เท่านั้นที่จัดงานประเพณีการกินเจของหมู่บ้าน ShengAnLou (盛安楼) ซึ่งมาจากบรรพบุรุษ ซึ่ง ช่วงเวลาของการกินเจก็จะเหมือนกันกับประเทศไทยคือ วันที่ 1 ถึงวันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจีน ในนั้นวันที่ 3 วันที่ 6 และวันที่ 9 จะเป็นวันไหว้ ส่วนวันที่ 6 เป็นวันไหว้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดโดยทั้งหมู่บ้านจะมีการจัดงานสำหรับพิธีการไหว้เทพเจ้า (ดังภาพที่ 34)

ภาพที่ 33 ฮวกก้วย (发粿) อั่งถ่อก้วย (红桃粿)

ที่มา: LIN SHIYA. 25 มกราคม 2563 ภาพถ่าย

ภาพที่ 34 ข่าวของการจัดงานเทศกาลกินเจในหมู่บ้าน ShengAnLou (盛安楼)

ที่มา: ข่าว 南方快报 : ออนไลน์ (เข้าถึงเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2563)

สรุปได้ว่า เทศกาลกินเจในย่านเยาวราชยังคงมีการสืบทอดและมีการจัดเป็นกิจกรรมที่ยิ่งใหญ่อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งในช่วงเวลาเทศกาลกินเจจะมีการงดเว้นการฆ่าสัตว์ เพราะการกินเจสอดคล้องกับแนวคิดของชาวไทยซึ่งเป็นแนวคิดของศาสนาพุทธ จึงทำให้เทศกาลกินเจในประเทศไทยได้พัฒนามาเป็นเทศกาลที่สำคัญ ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยปัจจุบันก็ยังคงมีการกินเจอยู่ แต่จะกินในเฉพาะวันปีใหม่ ซึ่งจะไม่มีการจัดงานเทศกาลกินเจแบบขนาดใหญ่ แต่ยังมีหมู่บ้านหนึ่งในพื้นที่แต้จิ๋วที่ได้จัดงานเทศกาลกินเจ คือ หมู่บ้าน ShengAnLou (盛安楼) เป็นทั้งหมู่บ้านชาวจีนฮกเกี้ยนและ เทศกาลกินเจได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและกลายเป็นเทศกาลที่ยิ่งใหญ่ของหมู่บ้าน ทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้าท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลกินเจนี้ สะท้อนให้เห็นว่า เทศกาลกินเจถือว่าเป็นเทศกาลแห่งการทำบุญใหญ่ จึงทำให้ผู้คนทั้งสองประเทศต่างยอมรับและกลายเป็นประเพณีที่ได้รับความนิยมอย่างมากโดยเฉพาะในประเทศไทย

3.3 วันสำคัญในคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว

วันสำคัญในคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วถือเป็นวันที่มีความเกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อโดยเฉพาะความเรื่องเทพเจ้าในตำนานจีน ชาวจีนแต้จิ๋วจะจัดงานไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ เพื่อที่จะขอพรในเรื่องต่าง ๆ และแสดงถึงความเคารพ ศรัทธา และขอบคุณเทพเจ้า ซึ่งจากการลงพื้นที่ผู้วิจัยพบว่า วันสำคัญในคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วที่มี 3 วัน คือ วันไหว้ศาลเจ้าตี่จู่เอี๊ยะ วันไหว้เจ้าแม่หม่าโจ้ว และวันไหว้บรรพบุรุษ มีรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1 วันไหว้ศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะ

เทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะ คือ เทพเจ้าที่มาจากคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งท่านเป็นเทพเจ้าที่อยู่บนสวรรค์และสถิตอยู่ที่ใต้พื้นดินจึงถือได้ว่าท่านเป็นเทพแห่งพื้นดิน ที่คอยปกป้องบ้านเรือน ร้านค้าและโรงงานต่าง ๆ ของผู้คน ซึ่งจากคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วเชื่อกันว่า หากจะบูชาท่านเทพเจ้านี้ก็จะต้องตั้งศาลให้แก่ท่านเพราะท่านเทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะจะคอยปกป้องผู้ที่เคารพบูชาและจะช่วยอวยพรให้ผู้ศรัทธามีชีวิตที่ดี ราบรื่น และทำธุรกิจได้เจริญรุ่งเรือง ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วของทั้งสองประเทศยังคงมีการรักษาและสืบทอดประเพณีการไหว้เทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะอยู่ในปัจจุบัน (LIN ZHONGQUAN. 2018 : 57-59) ซึ่งวันไหว้ตี่จู๋เอี๊ยะในประเทศไทยได้มีการสืบทอดไว้เป็นอย่างดี ดังที่คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“เราจะตั้งศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะทั้งในบ้านและในร้าน เราไหว้ตี่จู๋เอี๊ยะตามเทศกาลทุก ๆ เทศกาลและในชิวอิก (初一) กับจับโหงว (十五) (วันที่ 1 และวันที่ 15 ของแต่ละเดือน ตามปฏิทินจีน) ของเซ่นไหว้ตี่จู๋เอี๊ยะจะเป็นสิ่งของที่หาง่าย ไม่ยุ่งยากในการบูชา ส่วนใหญ่จะเป็น เนื้อสัตว์ กับข้าว ผลไม้ ขนม น้ำชา เทียนสีแดง 2 เล่ม กระดาษเงินกระดาษทอง และผลไม้ที่มีความหมายดี เช่น ส้ม แอปเปิ้ล องุ่น เป็นต้น พิธีการไหว้ตี่จู๋เอี๊ยะส่วนใหญ่จะเป็นเวลาเช้าตรู่ เริ่มแรกคือนำของเซ่นวางด้านหน้าศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะ แล้วก็จุดเทียนสีแดง 2 เล่ม ต่อไปจุดธูป 5 ดอกไหว้และนำธูปปักลงในกระถางธูป เห็นธูปใกล้จะหายหมดก็ไปเผากระดาษ”*
>
> (อาเขียว. 25 มิถุนายน 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับเทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะเป็นอย่างมาก จึงมีการตั้งศาลเจ้าไว้ทั้งในบ้านหรือที่ร้านค้าต่าง ๆ เป็นต้น โดยจากคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชนั้น ชาวบ้านจะทำพิธีการไหว้เทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะในวันที่ 1 และวันที่ 15 ของทุกเดือนตามปฏิทินจีนและทุก ๆ เทศกาลของสาธารณรัฐประชาชนจีน ของเซ่นไหว้จะประกอบด้วย น้ำชา ผลไม้ ข้าว เนื้อสัตว์ และรวมถึงกระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น ศาลเจ้าตี่จู๋-เอี๊ยะในประเทศไทยจะมีขนาดใหญ่และมีการตกแต่งด้วยสีสันอย่างสวยงาม มีรูปแบบคล้ายกับวัดจีน ซึ่งด้านหน้าของศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะจะมีมังกรคู่อยู่ซ้าย-ขวา มีใช้ไฟสีแดงในการประดับตกแต่งเพราะเป็นสีสิริมงคล (ดังภาพที่ 35) จากในคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย ศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะต้องมีการตกแต่งให้สวยงามเพราะถือว่าเป็นการแสดงความเคารพแก่เทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะ และเชื่อกันว่าท่านจะช่วยอวยพรให้สมาชิกในครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุขและมีการค้าเจริญรุ่งเรือง

ภาพที่ 35 ศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะที่ตั้งในร้านค้าย่านเยาวราช

ที่มา: LIN SHIYA. 25 มิถุนายน 2563 ภาพถ่าย

ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้กล่าวถึงการไหว้บูชาเทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะว่า

> *“ชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย สาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีวันที่การไหว้ตี่จู๋เอี๊ยะ 2 แบบ แบ่งเป็น ที่บ้านจะจัดพิธีการไหว้ตี่จู๋เอี๊ยะในวันที่ 1 และวันที่ 15 แต่ละเดือนตามปฏิทินจีนและทุก ๆ เทศกาล เพื่อขอให้ครอบครัวมีชีวิตที่มีความสุข ที่ร้านค้าและโรงงานจะไหว้วันที่ 2 และวันที่ 16 แต่ละเดือนตามปฏิทินจีน และทุก ๆ เทศกาลด้วย เพื่อขอธุรกิจเจริญรุ่งเรือง บางคนจึงได้ไหว้ทั้ง 4 วันในแต่ละเดือน และมีบางคนไหว้วันที่ 2 และวันที่ 16 ที่บ้าน ของเซ่นไหว้เทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะจะมี ใบชา 3 แก้ว เนื้อสัตว์ ผลไม้ ขนม กระดาษเงินกระดาษทอง และธูปคนละ 3 ดอก (ตามจำนวนคนที่ไหว้) มีแต่ผู้ใหญ่บ้านคนเดียวเป็นพิเศษจะเป็นธูป 5 ดอก เพราะเมื่อไหว้เสร็จในนั้น 3 ดอกจะปักกระถางธูปเช่นเดียวกับผู้อื่น ที่เหลือ 2 ดอกจะไหว้เทพเจ้าประตูต่อและปักในประตูของที่บ้านทั้งด้านซ้ายกับด้านขวา ด้านละ 1 ดอก”*
>
> (刘署光 LIU SHUGUANG. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วที่สาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงมีการนับถือและสืบทอดพิธีกรรมการเซ่นไหว้เทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งการไหว้เทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะนั้นจะแบ่งเป็นการไหว้ภายในบ้านและไหว้ที่ร้านค้าต่าง ๆ ที่ตนเองเป็นเจ้าของร้านค้ากิจการ โดยภายในบ้านจะมีการจัดพิธีการไหว้ตี่จู๋เอี๊ยะขึ้นในวันที่ 1 และวันที่ 15 แต่ละเดือนตามปฏิทินจีนและทุก ๆ เทศกาลด้วย ร้านค้าและโรงงานต่าง ๆ ก็จะมีพิธีการไหว้ในวันที่ 2 และวันที่ 16 แต่ละเดือน

ตามปฏิทินจีน ปัจจุบันคนส่วนใหญ่นิยมจัดพิธีการไหว้ในวันเดียวกัน ก็คือ วันที่ 2 และวันที่ 16 ของทุกเดือน และรูปแบบของศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยมีลักษณะเรียบง่าย โดยจะใช้เพียงแค่การติดป้ายที่มีอักษรจีนได้เขียนคำว่า “地主爷” (ตี่จู๋เอี๊ยะ) ไว้บนผนังเพื่อเป็นตัวแทนของเทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะ ส่วนของเซ่นไหว้จะประกอบด้วย ใบชา 3 แก้ว ข้าวสวย เนื้อสัตว์ ขนม ผลไม้ และกระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น (ดังภาพที่ 36 และภาพที่ 37)

ภาพที่ 36 การไหว้ตี่จู๋เอี๊ยะที่บ้านของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย

ที่มา: LIN SHIYA. 8 กุมภาพันธ์ 2563 ภาพถ่าย

ภาพที่ 37 การไหว้ตี่จู๋เอี๊ยะที่โรงงานของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย

ที่มา: LIN SHIYA. 8 กุมภาพันธ์ 2563 ภาพถ่าย

สรุปได้ว่า ชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศยังคงมีการรักษาคติความเชื่อที่มีการสืบทอดมาแต่โบราณ คือ การไหว้เทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะไว้เป็นอย่างดี แต่สิ่งที่ทั้งสองประเทศมีความแตกต่าง คือ ชาวจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้มีการตกแต่งศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะให้มีความสวยงาม การจัดของเซ่นไหว้จะประกอบไปด้วย ข้าวสวย เนื้อสัตว์ น้ำชา ผลไม้ และกระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น โดยการจัดพิธีการเซ่นไหว้จะเซ่นไหว้ในวันที่ 1 และวันที่ 15 ของทุกเดือน ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยจะมีการตั้งศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะแบบเรียบง่าย และไม่ได้มีรูปปั้นเทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะ ซึ่งของเซ่นไหว้ในประเทศไทยนิยมใช้น้ำชา แต่ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยนิยมใช้ใบชา และในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยได้แบ่งวันที่ไหว้เทพเจาตี่จู๋เอี๊ยะออกเป็น 2 แบบ คือ หากไหว้ภายในบ้านทำพิธีการบูชาในวันที่ 1 และวันที่ 15 ของทุกเดือน ส่วนการไหว้ที่กิจการร้านค้าต่าง ๆ นั้นจะไหว้บูชาทุกวันที่ 2 และวันที่ 16 ของทุกเดือน ด้วยเหตุนี้จึงแสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศยังคงให้ความสำคัญต่อการสักการะบูชาเทพเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะในปัจจุบัน

3.3.2 วันไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว

เจ้าแม่ม่าโจ้ว (เจ้าแม่ทับทิม) เป็นเทพธิดาจากคติความเชื่อของชาวจีน ซึ่งเจ้าแม่ม่าโจ้วนั้นมีตำนานจีนกล่าวไว้ว่า ท่านมีตัวตนและเคยเกิดเป็นมนุษย์สามัญชนมาก่อน โดยมีนามว่า “หลินม่อ” (林默) อาศัยอยู่ริมทะเลมาตั้งแต่เด็ก และมักจะคอยช่วยเหลือเกื้อกูลผู้คนที่อยู่บริเวณทางทะเล และเมื่อท่านได้เสียชีวิตลง ผู้คนต่างเชื่อว่าท่านได้กลายเป็นเทพธิดาอยู่บนสวรรค์ มีนามว่าเจ้าแม่ม่าโจ้ว และยังเชื่อกันว่าท่านจะคอยอวยพรให้ชาวประมงสามารถหาปลาได้จำนวนมาก และพ่อค้าแม่ค้าที่ออกเดินทางทางทะเลจะเดินทางปลอดภัยและทำการค้าขายได้ดี ด้วยเหตุนี้จึงเกิดประเพณีการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว พิธีการไหว้บูชาจะจัดในวันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติจีน และจะไหว้ในวันเกิดของเจ้าแม่ม่าโจ้วด้วย คือ วันที่ 23 เดือน 3 ตามปฏิทินจันทรคติจีน ซึ่งรูปแบบการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วนั้นทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีหลายรูปแบบ เช่น การตั้งโต๊ะเซ่นไหว้ภายในบ้าน การไหว้ที่ศาลเจ้าของเจ้าแม่ม่าโจ้ว และจัดเป็นพิธีใหญ่โดยสมาคมของชาวจีน ในอดีตชาวจีนแต้จิ๋วมีวิถีชีวิตอยู่ใกล้กับทะเลและประกอบอาชีพค้าขายโดยทางทะเลเป็นหลัก ดังนั้นชาวจีนแต้จิ๋วในทั้งสองประเทศจึงมีความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่ม่าโจ้วตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (LIN ZHONGQUAN. 2018 : 44-51)

ซึ่งปัจจุบันประเพณีการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วในย่านเยาวราชเริ่มเลือนหายไป ดังที่คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“อาจจะมีชาวประมงที่มีความต้องการจจะไปไหว้ม่าโจ้ว ของเราจะไม่ค่อยไปไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วแล้ว ก็ไม่มีเหตุผลอะไร แค่ที่บ้านไม่มีประเพณีนี้ ก็เลยไม่มีการปฏิบัติตาม”*
>
> (ฐิติพร จตุจริยพงศ์. 25 มิถุนายน 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เมื่อชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามายังประเทศไทย พวกเขาต่างได้มีชีวิตอยู่ในพื้นที่ที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงพระราชทานพื้นที่ไว้ให้ ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาและประกอบอาชีพค้าขายต่าง ๆ แต่ก็ไม่ได้ประกอบอาชีพทางทะเลเนื่องจากพื้นที่ในกรุงเทพมหานครไม่ได้อยู่ติดริมทะเล จึงทำให้การค้าขายของชาวจีนมีการเปลี่ยนแปลงไปทางบกมากขึ้น จึงทำให้ความเชื่อในเรื่องการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วที่สำคัญลดน้อยลงไป และผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชหลายท่านจึงสรุปข้อมูลได้ว่า ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วไม่ได้มีความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่ม่าโจ้วและถึงมีก็ไม่ได้มากเหมือนสมัยอยู่ที่สาธารณรัฐประชาชนจีน และในชุมชนย่านเยาวราชก็มีศาลเจ้าแม่ม่าโจ้วแต่ไม่ได้ใหญ่มาก (ดังภาพที่ 38) และ ผู้วิจัยพบข้อมูลว่า ปัจจุบันในประเทศไทยยังมีสมาคมตระกูล “ลิ้ม” ที่ยังมีการจัดพิธีการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว เพราะชาวไทยเชื้อสายจีนในสมาคมตกุล “ลิ้ม” เชื่อกันว่าเจ้าแม่ม่าโจ้วเป็นบรรพบุรุษของพวกเขาและยังเป็นเทพธิดาที่ช่วยปกป้องอันตรายทางทะเล ดังนั้น จึงทำให้สมาคมแห่งนี้ยังคงจัดพิธีการบูชากราบไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลและเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษของตนเอง (ภาพที่ 39)

ภาพที่ 38 ทางเดินเข้าไปยังศาลเจ้าแม่ทับทิมในเขตสัมพันธวงศ์ ประเทศไทย

ที่มา: LIN SHIYA. 25 มิถุนายน 2563 ภาพถ่าย

ภาพที่ 39 การจัดกิจกรรมการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว ของสมาคมตระกูลลิ้มประเทศไทย

ที่มา: ข่าว MGR ONLINE : ออนไลน์

ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ยังได้กล่าวถึงความเชื่อที่เกี่ยวกับเจ้าแม่ม่าโจ้ว ไว้ว่า

> *“จังหวัดกิ๊กเอี๊ยเป็นเมืองที่มีแม่น้ำขนาดใหญ่จำนวน 3 สาย ดังนั้น ผู้คนเรียกจังหวัดนี้ว่า “ดอกบัวบนน้ำ” แสดงถึงวิถีชีวิตประจำวันของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำอย่างใกล้ชิด เจ้าแม่ม่าโจ้วจึงเป็นเทพที่มีความสำคัญ แต่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ก็มีวัดเทพเจ้าม่าโจ้วที่มีขนาดใหญ่จำนวน 2 ที่ และมีการจัดพิธีการไหว้ม่าโจ้วในสมาคมแต้จิ๋วทุกปี และเราเป็นสมาชิกของสมาคมตะกลูลิ้ม ซึ่งมีความเชื่อว่า เจ้าแม่ม่าโจ้วจะเป็นบรรพบุรุษของเรา ซึ่งเคยไปร่วมกิจกรรมการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว”*
>
> (林松波 LIN SONGBO. 18 มกราคม 2563:สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยปัจจุบันยังคงมีความเชื่อเรื่องเจ้าแม่ม่าโจ้วอยู่ โดยมีการจัดพิธีกรรมการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว โดยเฉพาะสมาคมตระกูลลิ้มของพื้นที่แต้จิ๋วและสมาคมตระกูลลิ้มของมณฑลฮกเกี้ยนในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะร่วมกันจัดพิธีการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วอย่างยิ่งใหญ่ปีละครั้ง เพราะผู้คนที่มีนามสกุลลิ้มจะมีความเชื่อว่าเจ้าแม่ม่าโจ้วเป็นบรรพบุรุษของพวกเขา โดยจะมีการจัดขึ้นภายในวัดและยังมีการตกแต่งให้วัดและเจ้าแม่ม่าโจ้วมีความสวยงาม ซึ่งผู้ที่มาร่วมงานนั้นจะใส่เสื้อผ้าที่เป็นสัญลักษณ์ของสมาคมตระกูลลิ้ม เพื่อแสดงความเป็นสิริมงคล (ดังภาพที่ 40) การจัดงานไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วเพื่อเป็นการรำลึกถึงบรรพบุรุษและ

ยังเป็นการขอบคุณที่คอยปกป้องผู้คนที่เดินทางทางทะเลให้มีความปลอดภัย และการจัดพิธีกรรมการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วในสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ยังมีการจัดพิธีการบูชาอย่างต่อเนื่องทุกปี

ภาพที่ 40 กิจกรรมการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว โดยสมาคมตระกูลลิ้ม สาธารณรัฐประชาชนจีน

ที่มา: LIN SONGBO. 18 มกราคม 2563 ภาพถ่าย

สรุปได้ว่า ชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศยังคงมีการสืบทอดการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วอยู่ แต่ยังได้มีความแตกต่าง คือ ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยปัจจุบันมีจัดพิธีกรรมการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วลดน้อยลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและการผสมผสานกับสังคมไทยอีกทั้งไม่ได้อาศัยอยู่ริมทะเลเช่นในอดีต สาธารณรัฐประชาชนจีน แต่การจัดพิธีกรรมการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วยังคงมีการจัดอยู่ทุกปี โดยสมาคมตระกูลลิ้มประเทศไทยเนื่องจากมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษของตระกูลลิ้มคือเจ้าแม่ม่าโจ้ว ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนในพื้นที่จังหวัดกิ๊กเอี๊ยนั้นปัจจุบันยังมีการสืบทอดพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวกับเจ้าแม่ม่าโจ้วโดยจะมีการจัดพิธีกรรมการบูชาปีละครั้ง แต่จะจัดโดยสมาคมตระกูลลิ้มสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งการจัดพิธีกรรมการไหว้นั้นจะจัดภายในวัดและมีการจัดอย่างยิ่งใหญ่โดยมีสมาคมเป็นผู้จัดงาน จึงทำให้มีชาวบ้านได้เข้ามาร่วมงานพิธีกรรมการไหว้บูชาเจ้าแม่ม่าโจ้วเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ก็เพื่อความเป็นสิริมงคลต่อการเดินทางทางทะเลและรวมถึงการบูชาเพื่อขอพรในเรื่องต่าง ๆ ดังเช่นองค์เทพเจ้าองค์อื่น ๆ เป็นต้น

3.3.3 วันไหว้บรรพบุรุษ

วันไหว้บรรพบุรุษถือเป็นอีกวันหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งทางคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งในวันไหว้บรรพบุรุษ ณ ที่นี้ไม่ใช่วันเทศกาลเช็งเม้ง เมื่อถึงเทศกาลต่าง ๆ ในทุกพิธีกรรมก็จะมีไหว้บูชาบรรพบุรุษของตนเองทุกครั้ง การไหว้บรรพบุรุษนั้นนอกจากจะมีการไหว้ในเทศกาลต่าง ๆ แล้ว ยังจะต้องมีการไหว้ในวันที่บรรพบุรุษได้เสียชีวิตด้วย เพราะชาวจีนแต้จิ๋วมีความเชื่อว่า ทุก ๆ ครั้งที่จัดพิธีการไหว้บรรพบุรุษ บรรพบุรุษจะกลับมารับของเซ่นไหว้และนำไปใช้ในโลกหลังความตาย

ถือเป็นการแสดงถึงความรำลึกและความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ โดยในวันไหว้บรรพบุรุษนั้นจะมีการจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ โดยมีการตั้งโต๊ะและเตรียมของเซ่นไหว้ โดยสมาชิกในครอบครัวจะจุดธูปบูชาของเซ่นไหว้ต่าง ๆ ให้กับบรรพบุรุษ ซึ่งคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“การไหว้บรรพบุรุษต้องเป็นเวลาเช้าตรู่ โดยจะตั้งโต๊ะด้านหน้ารูปภาพของบรรพบุรุษ มีการจัดกระถางธูปด้านหน้าตรงกลางของโต๊ะ ในตรุษจีน เช็งเม้ง และวันเสียชีวิตของบรรพบุรุษจะเตรียมของเซ่นไหว้ ได้แก่ โห่วแซ (五牲 เนื้อสัตว์ 5 อย่าง) ของแห้ง ข้าวสวย อาหารหวาน ผลไม้ น้ำชา สุรา เครื่องดื่ม เทียนสีแดงที่ทำจากขี้ผึ้ง (ปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นเทียนไฟฟ้าสีแดง) ธูป 5 ดอก และชุดกระดาษไหว้ ที่เทศกาลอื่น ๆ จะเรียบง่ายกว่า อาจจะเตรียมของเซ่นไหว้เช่น ซาแซ (三牲 เนื้อสัตว์ 3 อย่าง) กับข้าว น้ำชา ขนม ธูปเทียน และชุดกระดาษไหว้ก็พอ”*
>
> (ฐิติพร จตุจริยพงศ์. 25 มิถุนายน 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วยังคงมีการไหว้บูชาบรรพบุรุษของตนเองตามวันที่บรรพบุรุษได้เสียชีวิตและในทุก ๆ เทศกาลของสาธารณรัฐประชาชนจีน จะมีพิธีกรรมสำหรับการบูชาไหว้บรรพบุรุษด้วยทุกครั้ง เช่น การไหว้บรรพบุรุษอย่างยิ่งใหญ่ในเทศกาลตรุษจีน เทศกาลเช็งเม้ง และวันเสียชีวิตของบรรพบุรุษ เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยได้มีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษเสมอ และยังมีความเชื่อว่าดวงวิญญาณของบรรพบุรุษยังอยู่บนโลก และบรรพบุรุษสามารถกลับมารับของเซ่นไหว้จากพิธีการไหว้ที่ลูกหลานได้จัดบูชาให้ ซึ่งมีของเซ่นไหว้ คือ โห่วแซ ของแห้ง ข้าวสวย อาหารคาว-หวาน ผลไม้ น้ำชา สุรา เครื่องดื่ม เทียนสีแดง ธูป 5 ดอก และชุดกระดาษไหว้ เป็นต้น และยังมีการเผาชุดกระดาษเงินกระดาษทองด้วย (ดังภาพที่ 41)

ภาพที่ 41 ชุดกระดาษไหว้บรรพบุรุษของประเทศไทย

ที่มา: LIN SHIYA. 25 มิถุนายน 2563 ภาพถ่าย

ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้กล่าวถึงประเพณีการไหว้บรรพบุรุษไว้ว่า

> *“เราจะไหว้บรรพบุรุษในทุก ๆ เทศกาลและวันเสียชีวิตของบรรพบุรุษ ของเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ได้แก่ น้ำชา สุรา เครื่องดื่ม ชามและตะเกียบ (ตามจำนวนบรรพบุรุษ) เนื้อสัตว์ 3 หรือ 5 อย่าง เช่น หมู เป็ด ไก่ ปลา เป็นต้น ของแห้ง 3 อย่าง เช่น เมล็ดบัวแห้ง เห็ดหอมแห้ง ฟองเต้าหู้ เป็นต้น ขนม เช่น ขนมฮวกก้วย (发粿) ขนมอั่งถ่อก้วย (红桃粿) ของหวาน ผลไม้ธูป เทียนสีแดง 2 เล่ม เต้าหู้แข็ง 5 แผ่น ผัดชุนฉ่าย 1 จาน และชุดกระดาษเฉพาะการไหว้บรรพบุรุษต้องเป็น กิม (金) งึง (银) ไฉ่ (财) ป้อ (宝) ทั้ง 4 อย่างนี้”*
>
> (林映昭 LIN YINGZHAO. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยปัจจุบันยังคงมีความเชื่อในการไหว้บูชาบรรพบุรุษ โดยชาวจีนแต้จิ๋วจะให้ความสำคัญอย่างในในทุก ๆ ขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นการเลือกอาหารที่จะไหว้หรือการจัดโต๊ะเซ่นไหว้ก็ต้องถูกลำดับขั้นตอน (ดังภาพที่ 42) นอกจากนี้ลูกหลานชาวจีนแต้จิ๋วยังได้เตรียมชุดกระดาษไหว้อย่างครบชุด เพื่อจะนำไปให้บรรพบุรุษของตนเอง โดยชุดกระดาษไหว้จะจัดเตรียมโดยเฉพาะสำหรับการไหว้บรรพบุรุษซึ่งมีทั้งหมด 4 รูปแบบ เรียกว่า กิม (金) งึง (银) ไฉ่ (财) ป้อ (宝) ตามคติความเชื่อของจีนแต้จิ๋วมีความเชื่อว่าชุดกระดาษไหว้ทั้ง 4 รูปแบบนั้น เป็นสกุลเกิดที่บรรพบุรุษจะสามารถนำไปใช้ได้ในโลกหลังความตาย (ดังภาพที่ 43)

ภาพที่ 42 ของเซ่นไหว้บรรพบุรุษในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย

ที่มา: LIN SHIYA. 15 สิหาคม 2562 ภาพถ่าย

ภาพที่ 43 ชุดกระดาษไหว้บรรพบุรุษของจังหวัดก๊กเอี๊ย

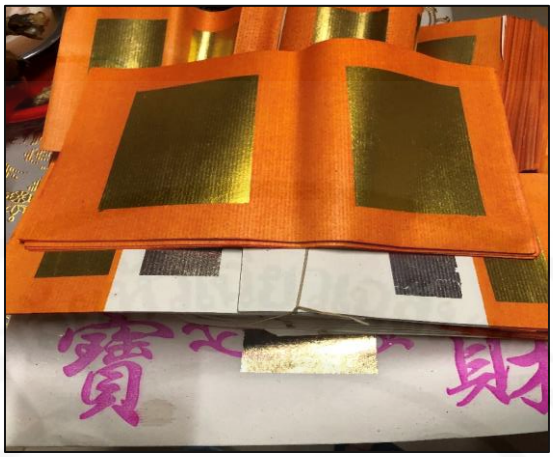

ที่มา: LIN SHIYA. 24 มกราคม 2563 ภาพถ่าย

ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดก๊กเอี๊ยยังได้กล่าวถึงประเพณีการไหว้บรรพบุรุษต่อว่า

> *“การไหว้บรรพบุรุษจะต้องไหว้ 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 ต้องถือธูปกราบไหว้บรรพบุรุษและนำธูปปักในการถางธูป รอธูปหายไปมากกว่าครึ่งหนึ่งก็ต้องเปลี่ยนน้ำชาและเพิ่มสุรา ต่อไปก็จะยกกระดาษเงินกระดาษทองขึ้นมาเหนือศีรษะไหว้ครั้งที่ 2 และนำไปเผาที่ล่างของบ้าน ทุก ๆ ครอบครัวจะมีถังเผากระดาษของตนเอง เมื่อเผากระดาษเสร็จกลับมาต้องดูว่าธูปหายหมดยัง ถ้าเกิดว่าธูปหายไปหมดก็ต้องจุดธูปใหม่ก่อน แล้วคอยเปลี่ยนน้ำชาและเพิ่มสุราพร้อมกับการกราบไหว้ครั้งที่ 3 และรอธูปหายหมด จึงเก็บของเซ่นไหว้ต่าง ๆ ได้”*
>
> (陈旭锐 CHEN XURUI. 18 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ขั้นตอนของการไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดก๊กเอี๊ยจะมีทั้งหมด 3 ขั้นตอน โดยเวลาไหว้ต้องทำตามขั้นตอนอย่างเคร่งครัด เนื่องจากเป็นการแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ ขั้นตอนที่ 1 ชาวจีนแต้จิ๋วจะจุดธูปไหว้และนำธูปไปปักในกระถางธูป ขั้นตอนที่ 2 คือ เมื่อธูปลดลงไปมากกว่าครึ่งหนึ่งจะต้องมีการเปลี่ยนน้ำชาและการเพิ่มสุราให้กับบรรพ-บุรุษ และจะมีการนำชุดกระดาษไหว้ขึ้นมาและยกขึ้นเหนือศีรษะพร้อมกับการกราบไหว้บรรพบุรุษครั้งที่ 2 และนำชุดกระดาษไหว้ไปเผา (ดังภาพที่ 44) ส่วนขั้นตอนที่ 3 คือ การเปลี่ยนน้ำชาและเพิ่มสุราอีกครั้ง พร้อมกับการกราบไหว้ครั้งที่ 3 และรอธูปหมดก็จะเก็บของไหว้ต่าง ๆ ได้ ซึ่งทุก ๆ ขั้นตอนทำให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วต่างยอมรับและเคารพในคติความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมของตนเองที่มีการสืบทอดมาจากอดีตเป็นอย่างดี

ภาพที่ 44 การเผาชุดกระดาษไหว้ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย

ที่มา: LIN SHIYA. 24 มกราคม 2563 ภาพถ่าย

สรุปได้ว่า ชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองพื้นที่ในปัจจุบันนี้ยังคงสืบทอดพิธีกรรมการไหว้บรรพบุรุษของตนเองในปัจจุบัน โดยการสืบทอดพิธีการไหว้บรรพบุรุษนั้น ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนมีสิ่งที่เหมือนกัน คือ จะมีการจัดพิธีการไหว้ตามวันที่บรรพบุรุษได้เสียชีวิตและทุก ๆ เทศกาลของสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย และการจัดรูปแบบการไหว้บรรพบุรุษทั้งสองพื้นที่มีลักษณะที่เหมือนกันไม่ว่าจะเป็นการจัดของเซ่นไหว้ต่าง ๆ รวมถึงคติความเชื่อด้วยที่เชื่อว่า หากมีการจัดพิธีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ บรรพบุรุษก็จะมารับของเซ่นไหว้และกระดาษเงินกระดาษทองที่ลูกหลานเผาไปให้ และยังเชื่อกันอีกว่าหากครอบครัวใดไม่ได้จัดพิธีการบูชาเซ่นไหว้บรรพบุรุษ บรรพบุรุษจะไม่อวยพรให้ลูกหลานมีความสุขและอาจจะทำให้ไม่ได้ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตก็เป็นได้ ดังนั้น จากคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วที่ได้มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษนี้จึงทำให้ปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศยังคงมีการสืบทอดการไหว้บรรพบุรุษอย่างเคร่งครัดในปัจจุบัน ถึงแม้ว่ายุคสมัยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมโลก แต่ประเพณีการไหว้บรรพบุรุษรวมถึงประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นยังคงมีการสืบทอดให้คงอยู่ให้มากที่สุดในทั้งสองพื้นที่ คือ ย่านเยาวราช ประเทศไทยและจัดหวัดกิ๊กเอี๊ย สาธารณรัฐประชาชนจีน

บทที่ 4
ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงและการสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช ประเทศไทย และในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

ชาวจีนแต้จิ๋วได้ให้ความสำคัญกับการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและในสาธารณรัฐประชาชนจีนได้รักษาไว้ให้คงอยู่ แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปก็ทำให้ประเพณีบางประเพณีเลือนหายไป หรือบางประเพณียังคงอยู่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของประเพณีในรอบปี รวมถึงการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ และการเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อทำให้ลูกหลานของชาวจีนแต้จิ๋วได้รำลึกถึงประวัติศาสตร์และที่มาของบรรพบุรุษตนเอง อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศให้คงอยู่สืบไปในอนาคต

4.1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี
- 4.1.1 นโยบายภาครัฐ
- 4.1.2 การย้ายถิ่น
- 4.1.3 การแต่งงาน
- 4.1.4 วิทยาการสมัยใหม่

4.2 การสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน
- 4.2.1 บุคคลภายในครอบครัว
- 4.2.2 สถานศึกษา
- 4.2.3 ชุมชน
- 4.2.4 ศาลเจ้าและวัดจีน
- 4.2.5 สมาคมและมูลนิธิ

4.3 การเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน
- 4.3.1 การเผยแพร่ประเพณีในรอบปี ประเทศไทย
- 4.3.2 การเผยแพร่ประเพณีในรอบปี สาธารณรัฐประชาชนจีน

4.1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี

ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ทั้งนี้เกิดจากปัจจัยหลายประการ ซึ่งโดยปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบ่งออกเป็นจำนวน 4 ประการ ได้แก่ นโยบายภาครัฐ การย้ายถิ่น การแต่งงาน และวิทยาการสมัยใหม่

4.1.1 นโยบายภาครัฐ

ประชาชนของประเทศใดทุกคนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายภาครัฐของประเทศนั้น ดังนั้น เมื่อจะต้องดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีก็ต้องปฏิบัติตามโดยยึดนโยบายตามภาครัฐของประเทศนั้น ซึ่งแต่ละประเทศมีนโยบายภาครัฐเป็นของตนเองจึงทำให้ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีสำหรับชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความแตกต่างกัน

ชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยการอพยพนั้นพวกเขาต่างได้นำแนวคิด คติความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของตนเองเข้ามาด้วย ดังนั้น เมื่ออยู่ในแผ่นดินไทยแล้ว กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วก็ได้มีการดำเนินการจัดกิจกรรมตามรูปแบบประเพณีของตนเอง แต่การดำเนินประเพณีต่าง ๆ ของคนจีนก็จะต้องปฏิบัติตามนโยบายภาครัฐของประเทศไทยด้วย และประเทศไทยเองก็ได้มีนโยบายที่ช่วยสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมตามประเพณีของชาวจีนที่หลากหลาย ซึ่งประเพณีจีนเองก็ได้รับการร่วมมือและพัฒนาเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม ประเพณีชาวจีนแต้จิ๋วก็ไม่สามารถรักษาประเพณีหรือรูปแบบประเพณีได้ทั้งหมด มีชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชได้กล่าวถึงการดำเนินกิจกรรมทางประเพณีของเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของประเทศไทยว่า

> *“เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างในประเทศไทยมีพิธีการไหว้เทพเจ้าทั้งภายในบ้าน ศาลเจ้า และวัดด้วย อีกทั้งอย่างมีการกินขนมบ๊ะจ่าง แต่ไม่เห็นที่ไหนมีกิจกรรมการแข่งเรือมังกรค่ะ เพราะเราอยู่ในประเทศไทย เทศกาลบางเทศกาลก็ได้ลดความสำคัญลง เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างจะไม่เหมือนกับเทศกาลตรุษจีน ในย่านเยาวราชจะไม่ค่อยมีการจัดกิจกรรมการฉลองเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างแบบยิ่งใหญ่เลย”*
>
> (พรทิพย์. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วที่ใช้ชีวิตในสังคมไทยเมื่อต้องการจัดงานกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติตามนโยบายของประเทศไทย ซึ่งทำให้รูปแบบประเพณีบางอย่างของแต้จิ๋วยังคงอยู่ แต่บางอย่างได้ลดลงไป เช่น การแข่งเรือมังกรซึ่งเป็นกิจกรรมแบบดั้งเดิมในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างของชาวจีนแต้จิ๋ว แต่ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในย่านเยาวราช ประเทศไทยจะไม่มีการจัดกิจกรรมนี้ และอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ สภาพสังคมที่เป็นสังคมไทยและสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศไทยด้วย

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์ของวัดมังกรกมลาวาสในย่านเยาวราช ประเทศไทย โดยท่านได้กล่าวถึงประเพณีที่เกิดการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายภาครัฐของประเทศไทยว่า

> *“ก่อนหน้านี้ในวัดมังกรกมลาวาสจะทำตามกับวัดจีน กล่าวคือทุกวันจะรับกระดาษเงินกระดาษทองมากหมายที่เป็นของเซ่นไหว้ และต้อง*

เผากระดาษเยอะแยะ และในวัดจะมีกระถางธูปหลายใบ เพราะว่าพระพุทธเจ้า เทพเจ้า และเทพธิดาแต่ละท่านจะต้องแยกกันไหว้ จึงทำให้ผู้ที่มาไหว้ต้องจุดธูปหลายดอก ซึ่งปัจจุบันเราจะไม่แนะนำเอากระดาษไหว้มากเกินไปมากรอบไหว้เทพเจ้าและเผาในวัด และในวัดเหลือแต่กระถางธูปใบเดียว เพราะตอนนี้ประเทศไทยเกิดปัญหาเรื่องฝุ่น PM 2.5 นโยบายใหม่ของประเทศไทยคือการปกป้องสิ่งแวดล้อม”

(พระนนธีร์ เสียเจ๋า 圣造. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วนั้น บางขั้นตอนอาจจะส่งผลที่ไม่ดีต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การเผากระดาษไหว้ การจุดธูปจำนวนมาก ๆ ก็จะก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมและทำให้เกิดปัญหาเรื่องฝุ่น PM 2.5 รุนแรงขึ้น เป็นต้น ดังนั้น ปัจจุบันภาครัฐจึงมีนโยบายขอความร่วมมือ ทั้งนี้เพื่อให้แก้ไขปัญหาเรื่องฝุ่น PM 2.5 จึงทำให้วัดมังกรกมลาวาสก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการไหว้เทพเจ้า คือ ไม่แนะนำให้นำกระดาษไหว้ในปริมาณมากมาไหว้เทพเจ้าและเผากระดาษ และในเวลาไหว้ก็จะจุดธูปแค่ครั้งเดียวนั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของภาครัฐ และยังช่วยกันปกป้องสิ่งแวดล้อม ดังนั้น วัดมังกรกมลาวาสจึงได้เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการลดมลพิษทางอากาศ

ส่วนประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายของภาครัฐเช่นเดียวกัน ดังชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้กล่าวว่า

“ในประเพณีที่เกี่ยวกับการตาย ชาวจีนแต้จิ๋วนิยมใช้วิธีการฝังศพ เพราะชาวจีนมีความเชื่อว่า ผู้ที่เสียชีวิตไปยังมีดวงวิญญาณอยู่ในโลก ซึ่งการใช้วิธีฝังศพ สามารถทำให้ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้กลับไปพักที่ใต้ผืนดิน ชาวจีนแต้จิ๋วก็เหมือนกัน แต่ในปัจจุบันรัฐบาลจีนได้มีนโยบายภาครัฐ คือ ผู้ที่เสียชีวิตจะต้องใช้วิธีการเผาศพก่อนจึงเก็บเถ้ากระดูกไปฝังได้ จึงทำให้ประเพณีการตายได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต”

(林伟标 LIN WEIBIAO. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบัน สาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ เช่นกัน ยกตัวอย่าง คือ ประเพณีการฝังศพ เพราะในปัจจุบันสาธารณรัฐประชาชนจีนได้พบกับปัญหาการขาดแคลนที่ดินและปัญหามลพิษทางอากาศ จึงทำให้ปัจจุบันสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีนโยบายจากภาครัฐทั้งนี้เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาการขาดแคลนที่ดินและปัญหามลภาวะด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ชาวจีนแต้จิ๋วก็ยังคงรักษาประเพณีตามแบบดั้งเดิมที่ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษไว้ได้ ซึ่งเนื่องจากการมีนโยบายใหม่ ๆ จากภาครัฐนี้ จึงทำให้

ประชาชนจีนจะต้องนำศพของผู้เสียชีวิตไปเผาแล้วจึงจะนำเถ้ากระดูกมาฝั่งต่อไป ซึ่งการใช้วิธีนี้สามารถช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนที่ดินและปัญหามลภาวะได้เป็นอย่างดี

จากนโยบายภาครัฐของสาธารณรัฐประชาชนจีน มีชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ได้กล่าวไว้ว่า

> *"ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ได้มีนโยบายภาครัฐใหม่ที่เพิ่งออกเมื่อปีที่แล้ว ก็คือ ห้ามนำกระดาษเงินกระดาษทองและไปประทัดมาเผาหรือจุดที่สุสาน การเผากระดาษเป็นประเพณีของเรา เราไม่กล้าและไม่เคยทำแบบนี้มาก่อนเลย แต่เราก็ยังเข้าใจทำไมจึงออกนโยบายใหม่ของภาครัฐอย่างนี้ เพราะการเผากระดาษและการจุดประทัดนั้นจะทำให้เกิดมลภาวะ และบางคนไม่ได้ทำความสะอาดสุสานทันทีหลังจากจุดประทัดและเผากระดาษแล้ว กระดาษที่ไม่ดับอย่างสมบูรณ์อาจจะทำให้เกิดไฟไหม้ก็ได้"*
>
> (刘文娟 LIU WENJUAN. 18 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วยังคงมีความเชื่อของประเพณีการเผากระดาษไหว้และจุดประทัดในเทศกาลเช็งเม้งเป็นอย่างดี เนื่องจากพวกเขายึดถือความกตัญญูเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วได้ให้ความสำคัญอย่างมากในความเชื่อเรื่องการเผากระดาษไหว้ โดยพวกเขามีความเชื่อว่าผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วสามารถรับกระดาษเงินกระดาษทองที่ลูกหลานได้เผาไปให้และจะสามารถนำไปใช้เป็นสกุลเงินในโลกหลังความตายได้ โดยการเผากระดาษจำนวนมากนั้นจะทำให้บรรพบุรุษมีเงินใช้ มีชีวิตที่ดี และยังสะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูกตเวทีของผู้คนที่มีชีวิตอยู่ด้วย และการจุดประทัดก็เพื่อเป็นการขับไล่ภูติผีอื่น ๆ ไม่ให้มาแย่งสิ่งของที่ลูกหลานได้เผาไปให้กับบรรพบุรุษของตนเอง ซึ่งถือเป็นคติความเชื่อที่มีความสำคัญและได้สืบทอดกันมาอย่างช้านาน แต่อย่างไรก็ตามจากพฤติกรรมการเผากระดาษและการจุดประทัดในสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นก็ได้เกิดปัญหาขึ้น คือ การจุดประทัดและการเผากระดาษจำนวนมากจะก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ ซึ่งปัจจุบันสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้ประสบกับปัญหามลพิษอยู่มากและอาจจะทำให้มีความรุนแรงมากขึ้น และการเผากระดาษยังทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดเพลิงไหม้ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้ถือเป็นปัญหาที่ร้ายแรง ดังนั้น จึงทำให้รัฐบาลจีนได้ออกนโยบายใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงทำให้ประเพณีการเผากระดาษไหว้และจุดประทัดต้องยกเลิกไปในที่สุด

สรุปได้ว่า ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างมีการประสบกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางด้านสภาพสังคมและสภาพแวดล้อม อีกทั้งสองประเทศก็ได้พบกับปัญหาที่เหมือนกัน คือ การจัดพิธีกรรมทางประเพณีต่าง ๆ หากยังปฏิบัติตามรูปแบบดั้งเดิมก็จะทำให้เกิดมลพิษสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงได้มีนโยบายจากภาครัฐเพื่อมาช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือได้ว่าทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้พบเจอปัญหาในลักษณะที่คล้ายกัน แต่มีความแตกต่างกันในเรื่องข้อปฏิบัติตามนโยบาย คือ จังหวัดกิ๊กเอี๊ยได้มีข้อห้ามอย่างเด็ดขาดว่า ห้ามจุดประทัดและเผากระดาษไหว้ที่สุสาน เพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนมีฐานประชากรจำนวนมาก และชาวแต้จิ๋วมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจุดประทัดและเผากระดาษไหว้มากมาย หากไม่ได้ออกข้อห้ามก็จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ ส่วนในย่านเยาวราชในประเทศไทย ไม่ได้มีข้อห้ามในการจุดธูปและเผากระดาษแต่เป็นการขอความร่วมมือจากวัด ศาลเจ้าและจากประชาชนเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม แต่ก็ยังสามารถสืบทอดคติความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ ไว้ได้อย่างเข้มแข็ง

4.1.2 การย้ายถิ่น

กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วถือเป็นกลุ่มที่มีการอพยพออกไปจากพื้นที่เดิมของตนเองจำนวนมาก และการย้ายถิ่นของชาวจีนแต้จิ๋วต่างมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น เพื่อการหาที่ทำกินใหม่ ๆ และเพื่อทำให้ตนเองและครอบครัวมีชีวิตที่ดีกว่าเดิม จึงทำให้มีชาวจีนแต้จิ๋วส่วนหนึ่งได้อพยพย้ายถิ่นเข้ามายังประเทศไทย แต่การย้ายถิ่นของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยนั้นไม่เพียงแต่จากจังหวัดกิ๊กเอี๊ยอพยพไปยังประเทศอื่น ๆ เท่านั้น แต่ภายในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยก็ได้พบสถานการณ์การย้ายถิ่นเกิดขึ้นเช่นกัน คือ มีชาวจีนแต้จิ๋วจำนวนมากที่มาจากหมู่บ้านต่าง ๆ ของจังหวัดกิ๊กเอี๊ยได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ดังนั้น จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของประเพณีชาวจีนแต้จิ๋วทั้งพื้นที่ได้เกิดจากปัจจัยการย้ายถิ่นเช่นเดียวกัน

ดังที่พระภิกษุสงฆ์ของวัดมังกรกมลาวาสในย่านเยาวราชได้กล่าวถึงประเพณีที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการย้ายถิ่นของประเทศไทยว่า

> *“ประเพณีการฝังศพของชาวจีนแต้จิ๋วได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม ปัจจุบันนี้การจัดพิธีการฝังศพต้องจ่ายเงินจำนวนมาก เพราะหลายคนไม่เคยซื้อที่ดินในสุสานมาก่อน ตอนนี้ที่ดินมีราคาแพง และถ้าซื้อสุสานที่มีระยะทางไปกลับสุสานไกล มันจะไม่สะดวกกับการที่ไปไหว้ โรงศพก็เป็นค่าใช้จ่ายที่ใหญ่เช่นกัน แล้วในประเทศไทยก็มีวิธีการเผาศพตามประเพณีด้วย ค่าใช้จ่ายค่อนข้างถูกและสะดวกในการบูชา ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วเลือกใช้วิธีการเผาศพเหมือนคนไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ”*
>
> (พระนนธีร์ เสียเจ๋า 圣造. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วที่ได้ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ประเทศไทยจึงมีการเปลี่ยนแปลงของประเพณีบางประการไป บางขั้นตอนก็มีความยากในการที่จะปฏิบัติตามได้ทุก ๆ ขั้นตอนเพราะอยู่ในประเทศไทยและชาวจีนแต้จิ๋วที่อยู่ในแผ่นดินไทยต่างก็ต้องเรียนรู้สังคมไทย

และเรียนรู้ประเพณีของประเทศไทยด้วย จึงทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของประเพณีต่าง ๆ ได้ตามสังคมไทย เช่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการตาย จากเดิมจะเป็นการฝังศพ ซึ่งมีราคาสูง แต่ปัจจุบันจะนิยมการเผาศพและจัดพิธีที่วัดทั้งนี้เพื่อมีความสะดวกในการดำเนินการและราคาไม่สูงเท่ากับการฝังศพ ดังนั้นจึงทำให้ประเพณีการฝังศพของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยชาวจีนแต้จิ๋วบางครอบครัวจะเลือกใช้วิธีการเผาศพในพิธีงานศพ ซึ่งถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ในปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชนิยมเลือกประกอบพิธีในปัจจุบัน

เนื่องจากสาเหตุการย้ายถิ่นจึงทำให้ประเพณีการไหว้บรรพบุรุษที่สุสานในเทศกาลเช็งเม้งเกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังที่คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“ในเทศกาลเช็งเม้ง ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยจะชอบเตรียมของเซ่นไหว้ที่เป็นของแห้ง และส่วนใหญ่ก็จะนำของเซ่นนไหว้กินร่วมกันในบริเวณสุสานเพื่อไม่ให้ของเซ่นไหว้เสียหาย เพราะประเทศไทยมีอากาศร้อน ระยะทางไปกลับสุสานก็ค่อนข้างไกล และการร่วมกันกินของเซ่นไหว้ในสุสานจะทำให้พี่น้องลูกหลานก็ได้อยู่ด้วยกัน”*
>
> (นิวัฒน์. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การจัดพิธีกรรมในเทศกาลเช็งเม้งของชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ยังคงมีการจัดพิธีกรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ แบบดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งการจัดพิธีกรรมนั้นจะต้องนึกถึงสภาพพื้นที่และอากาศด้วย ซึ่งประเพณีเกี่ยวกับการไหว้บรรพบุรุษที่สุสานในเทศกาลเช็งเม้งของชาวจีนแต้จิ๋วที่สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อเซ่นไหว้บรรพบุรุษเสร็จแล้วก็จะนำของเซ่นไหว้เก็บกลับไปที่บ้าน แต่ในประเทศไทยเนื่องจากมีสภาพอากาศที่ร้อนและระยะทางไปกลับสุสานค่อนข้างไกล ดังนั้นจึงทำให้มีการนำอาหารจากการเซ่นไหว้บรรพบุรุษเสร็จแล้ว นำมารับประทานร่วมกันกับญาติพี่น้องที่ไปไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างญาติพี่น้องที่ได้อยู่ร่วมกันและได้รับประทานอาหารกัน

จากการย้ายถิ่นยังทำให้ประเพณีการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“มีการเปลี่ยนแปลงในด้านแต่งงาน ในอดีต พ่อแม่จะหาคนที่แต่งงานมาให้ ผู้ชายกับผู้หญิงส่วนใหญ่ได้รู้จักกันผ่านการนัดบอด เราชาวจีนแต้จิ๋วก็ชอบหาคู่รักที่เป็นชาวจีนแต้จิ๋วเหมือนกัน เพราะนึกว่าการใช้ภาษาและมีวัฒนธรรมที่เหมือนกันจะอยู่ด้วยกันได้อย่างดี แต่ปัจจุบันไม่ได้คิดอย่างนั้นแล้ว สมัยนี้เรื่องแต่งงานเป็นเรื่องของลูกเขาเอง พ่อแม่แค่ช่วยออกความเห็นให้ ไม่ได้ทำหน้าที่ตัดสินใจแล้ว เราอยู่ที่เมืองไทยแต่งงานกับคนไทยก็เป็นเรื่องปกติ ไม่ว่าแต่งงานกับชาติอื่นใด ลูกเขาก็มีความสุขได้ พิธี*

การแต่งงานก็เช่นกัน ถ้าบางครอบครัวอาก๋งอาม่ายังอยู่ก็จะจัดขึ้นเป็นรูปแบบจีน แต่ก็แล้วแต่แต่ละครอบครัว”

(สุนี เอี่ยมวชิรกุล. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในอดีตพ่อแม่ชาวจีนแต้จิ๋วจะมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องแต่งงานของลูก กล่าวคือ ชาวจีนแต้จิ๋วจะต้องแต่งงานกับชาวจีนแต้จิ๋วด้วยกันเท่านั้น และในครอบครัวของชาวจีนแต้จิ๋วจะใช้ภาษาแต้จิ๋วเป็นภาษาหลักซึ่งในเวลาสื่อสารกันภายในครอบครัวก็จะใช้ภาษาแต้จิ๋วในการสื่อสารกัน จึงทำให้สำหรับคนที่ไม่ใช่ชาวจีนแต้จิ๋วไม่สามารถสื่อสารกันได้ อีกทั้งกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วมีวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนกับกลุ่มอื่น ดังนั้นจึงจะแต่งงานเฉพาะภายในกลุ่มของตนเองเท่านั้น แต่ชาวจีนแต้จิ๋วได้อพยพมายังประเทศไทยก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปของประเพณีการแต่งงาน เพราะการใช้ชีวิตในประเทศไทยทำให้ความคิดความเชื่อของประเพณีต่าง ๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้น จึงทำให้ประเพณีที่เกี่ยวกับการแต่งงานได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมที่อาศัยอยู่

ส่วนปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการย้ายถิ่นนั้น ชาวจีนแต้จิ๋วที่สาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน ดังที่ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้กล่าวว่าไว้

“ปัจจุบันมีหลายคนจากหมู่บ้านต่าง ๆ ของจังหวัดกิ๊กเอี๊ยเข้ามาทำมาหากินที่เขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ผู้คนที่ย้ายมาอาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จึงทำให้ประเพณีเกี่ยวกับการตายมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม เพราะตามประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋ว พิธีงานศพจะต้องจัดขึ้นในสถานที่เฉพาะทำพิธีงานศพของหมู่บ้านหรือชุมชนเอง แต่คนที่ย้ายมาอาศัยที่เขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) แล้วเสียชีวิตในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ไม่สามารถกลับไปจัดพิธีงานศพที่หมู่บ้านหรือชุมชนเองได้ จึงต้องเปลี่ยนประเพณีให้ผู้ที่เสียชีวิตรูปแบบนี้จัดพิธีงานศพในประตูหลังของชุมชนที่ผู้เสียชีวิตอาศัยอยู่”

(刘署光 LIU SHUGUANG. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยเป็นเขตที่มีการพัฒนาจนเป็นเมืองใหญ่และได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี จึงทำให้มีชาวบ้านจำนวนมากได้เดินทางเข้ามาประกอบอาชีพต่าง ๆ ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ซึ่งชาวบ้านเหล่านี้ได้มาเดินทางมาจากหลากหลายหมู่บ้านในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย จึงทำให้ประเพณีบางอย่างเกิดการเปลี่ยนแปลงไป ดังเช่น ประเพณีการตาย คือ เมื่อมีชาวบ้านเสียชีวิตลงจึงไม่สามารถนำศพกลับไปทำพิธีที่หมู่บ้านของตนเองได้ เพราะมีค่าใช้จ่ายที่สูงอีกทั้งนโยบายของภาครัฐที่ออก

กฎบังคับว่า เมื่อผู้เสียชีวิตได้เสียชีวิตที่ใดก็ตามจะต้องทำพิธีจัดงานศพยังพื้นที่นั้น ดังนั้นจึงทำให้ขั้นตอนการจัดงานศพมีการเปลี่ยนแปลงไปซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเพณีการตายที่จัดพิธีแบบดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋วก็มีข้อจำกัดและมีความเข้มงวดในสถานที่ที่จัดงานศพ จึงทำให้ประเพณีการตายของชาวจีนแต้จิ๋วได้มีการเปลี่ยนแปลงไป

จากการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า ปัจจัยจากการย้ายถิ่นนั้นถือว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนที่กล่าวมาข้างต้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปแบบของขั้นตอนต่าง ๆ จึงไม่สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนแบบดั้งเดิมทุกข้อ ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีน ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง คือ เกิดจากนโยบายของรัฐบาลจีนที่มีข้อห้ามในการปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิม ดังนั้นในหัวข้อการย้ายถิ่นจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วของทั้งสองพื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไป

4.1.3 การแต่งงาน

การแต่งงานถือเป็นการตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกันของคนหนุ่มสาว โดยการแต่งงานในปัจจุบัน คู่บ่าวสาวบางคู่ก็เป็นคู่รักที่รักกับชาวต่างชาติไม่ว่าจะเป็นคนเอเชียด้วยกัน หรือชาวตะวันตก เป็นต้น ดังนั้น จึงทำให้มีประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและต่างต้องยอมรับวัฒนธรรมประเพณีของกันและกัน รวมถึงการเกิดการผสมกลมกลืน และพัฒนาประเพณีเป็นแบบรูปใหม่จึงทำให้ขั้นตอนของประเพณีบางประการเริ่มหายไป

การแต่งงานถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังที่ชาวจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้กล่าวว่า

> *“ในอดีต ชาวจีนแต้จิ๋วส่วนใหญ่จะนิยมแต่งงานกับชาวจีนแต้จิ๋ว พิธีงานแต่งงานก็ต้องเป็นแบบแต้จิ๋ว แต่ในปัจจุบัน ชาวจีนแต้จิ๋วได้แต่งกันคนไทยก็มีมากหมาย หากลูกหลานจะแต่งงานกับคนไทย เราก็ต้องจัดพิธีงานแต่งเป็นแบบไทยและแบบแต้จิ๋วด้วย เพราะในพิธีงานแต่งของจีนจะมีประเพณีของเราด้วย”*
>
> (สุนี เอี่ยมวชิรกุล. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ประเพณีการแต่งงานมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วในอดีตจะต้องแต่งงานกับชาวจีนแต้จิ๋วด้วยกันเท่านั้น และจะต้องปฏิบัติตามรูปแบบและขั้นตอนต่าง ๆ ในแบบชาวจีนแต้จิ๋วเพียงอย่างเดียว แต่ในปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วเกิดการเปลี่ยนแปลงไปคือ มีการแต่งงานทั้งกับคนไทยหรือชาวต่างชาติด้วย จึงทำให้ประเพณีงานแต่งของชาวจีนแต้จิ๋วมีการผสมผสานกับประเพณีการแต่งงานทั้งแบบของประเทศไทยหรือแบบตะวันตก เนื่องจากเป็นการยอมรับวัฒนธรรมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

ซึ่งการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชยังเป็นผลทำให้ประเพณี “แซยิด” ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ไหว้ว่า

> *“ฉันเป็นชาวจีนแต้จิ๋วและได้แต่งงานกับคนไทย ฉันคิดว่า เมื่อได้แต่งงานกับคนไทยทำให้ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วหลายอย่างได้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น เวลาถึงวัน ‘แซยิด’ ของพ่อแม่ ฉันจะพาพ่อแม่ไปทำบุญใส่บาตรที่วัดในเวลาตอนเช้า เพื่อขอให้พ่อแม่ได้มีสุขภาพแข็งแรง นี่ก็เป็นการทำตามประเพณีของไทยเลย”*
>
> (ศิริวรรณ สิงห์ปาน. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการแต่งงานถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเพณีแซยิดของชาวจีนแต้จิ๋วได้เกิดการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เมื่อถึง “งานแซยิด” ผู้สูงอายุภายในบ้านซึ่งจากเดิมจะเป็นการจัดเป็นงานเลี้ยงวันเกิดแต่ปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นการทำบุญตักบาตรในวัดแทนการจัดงานวันเกิด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋วมีการผสมกลมกลืนไปกับวัฒนธรรมของคนไทย และยังแสดงให้เห็นว่า เมื่อชาวจีนแต้จิ๋วได้มีการแต่งงานกับคนไทยจึงทำให้ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วได้มีการผสมผสานกับประเพณีของคนไทย

อีกทั้งการแต่งงานยังทำให้ประเพณี “ชุกฮวยฮึ้ง” ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยมีคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้กล่าวไว้ว่า

> *“ผมเป็นชาวจีนแต้จิ๋วรุ่นที่ 2 ในสมัยผมยังเป็นเด็ก ๆ ยังได้จัดงาน ‘ชุกฮวยฮึ้ง’ (出花园) แต่พ่อแม่ผมก็ไม่คุ้นเคย จึงไม่ได้ปฏิบัติตามประเพณีแต้จิ๋วร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่เมื่อผมแต่งงานไปแล้วและลูกผมมีอายุครบ 15 ปี พ่อแม่ผมก็ไม่อยู่แล้ว พ่อแม่ไม่เคยสอน และไม่ใช่พิธีที่ต้องจัดขึ้นบ่อยครั้ง เพื่อนรุ่นนี้ก็ไม่ได้ทำตามแล้ว ยกเว้นครอบครัวที่อากง่อาม่ายังอยู่ ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ปฏิบัติต่อไปอีก"*
>
> (อัศวิน ลิมปสวัสดิ์ไพศาล. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ประเพณี “ชุกฮวยฮึ้ง” เป็นประเพณีแบบดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋ว เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับเด็กที่จะการเตรียมตัวในการที่จะเป็นผู้ใหญ่ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ชาวจีนแต้จิ๋วรุ่นใหม่จะมีความรู้ที่เกี่ยวกับประเพณีนี้น้อย เนื่องจากชาวจีนแต้จิ๋วได้อยู่ประเทศไทยเป็นระยะเวลานานหลายรุ่น เมื่อมีการแต่งงานกับคนไทยแล้วได้มีลูกหลานเป็นคนรุ่นใหม่และได้เกิดและเติบโตในประเทศไทย จึงไม่ได้มีการปฏิบัติตามประเพณี “ชุกฮวยฮึ้ง” หรือที่ภาษาไทยแปลว่า “ออกจากสวนดอกไม้” อย่างเคร่งครัด และได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไป คือ ไม่ได้มีการจัดประเพณีนี้ทุก ๆ ครอบครัว

ส่วนปัจจัยที่ทำให้ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วเกิดการเปลี่ยนแปลงในหัวข้อการแต่งงาน ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“ฉันเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว แต่สามีของฉันไม่เป็น เขาเป็นคนภาคเหนือ และได้ทำธุรกิจในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย เขาก็เลยไม่มีประเพณีด้านความเชื่อต่าง ๆ เมื่อเราตัดสินใจจะแต่งงานกัน พื้นที่ของเขาไม่นิยมดูดวง แต่พ่อแม่ฉันถือเรื่องการดูดวงเป็นเรื่องสำคัญ สุดท้ายเราก็ได้ไปดูดวงกัน”*
>
> (冯楚燕 FENG CHUYAN. 5 พฤษภาคม: สัมภาษณ์)

และชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้ให้สัมภาษณ์ต่อไปว่า

> *“เมื่อเราย้ายออกจากบ้านพ่อแม่และซื้อบ้านอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นสองคน แต่เราไม่ได้ตั้งศาลเจ้าตี่จู่เอี๊ยะในบ้าน เพราะสามีเราไม่เป็นชาวจีนแต้จิ๋ว เราสองคนปกติก็ไม่ได้ไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ ตามเทศกาล ตอนสมัยยังไม่ได้แต่งงาน แม่เป็นคนที่จัดการเรื่องการไหว้ของบ้าน เราแค่ไปจุดธูปไหว้และช่วยเผากระดาษไหว้ ปัจจุบันก็เลยไม่เคยรู้จักประเพณีที่เกี่ยวกับชาวจีนแต้จิ๋วเท่าไหร่แล้ว”*
>
> (冯楚燕 FENG CHUYAN. 5 พฤษภาคม: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การแต่งงานถือเป็นปัจจัยที่ทำให้ประเพณีด้านความเชื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงไป ชาวจีนแต้จิ๋วมีประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อที่หลากหลาย อีกทั้งยังมีพิธีกรรมการไหว้เทพเจ้าจำนวนมาก เมื่อชาวจีนแต้จิ๋วได้แต่งงานกับคนจีนที่มาจากถิ่นอื่น จึงทำให้เห็นถึงการมีความเชื่อที่ไม่เหมือนกันและเพื่อให้การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จึงจะต้องยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันดังนั้นจึงเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผสมผสานร่วมกันอย่างลงตัว ทั้งนี้เพื่อให้ประเพณีในรอบปีต่าง ๆ ตามคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วและยังสามารถปฏิบัติต่อไปได้จนสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน

สรุปได้ว่า ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปบางบางส่วน ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ กล่าวคือ ชาวจีนแต้จิ๋วในทั้งสองประเทศนั้นที่ได้แต่งงานกับคนกลุ่มอื่น จึงทำให้ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วเกิดการเปลี่ยนแปลงและการผสมผสานร่วมกัน ส่วนที่มีความเหมือนกันของทั้งสองประเทศ คือ ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ไม่คุ้นเคยกับประเพณีดั้งเดิมและไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเพณีดั้งเดิมดังกล่าว จึงทำให้ประเพณีในรอบปีเกิดการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากไม่ได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยได้รับอิทธิพลสังคมไทย จึงทำให้การปฏิบัติตามประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปเป็นประเพณีใหม่ในที่สุด

4.1.4 วิทยาการสมัยใหม่

วิทยาการสมัยใหม่ถือเป็นช่วงที่มีนวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นและยังทำให้ผู้คนได้ใช้ชีวิตที่สะดวกสบายมากขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย จากการมีวิทยาการสมัยใหม่ดังกล่าวทำให้ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วต่างได้รับผลประโยชน์ไปด้วย

ชาวจีนแต้จิ๋วมีความเชื่อเรื่องพุทธศาสนาเช่นเดียวกับคนไทย จึงทำให้กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วมีประเพณีการไหว้เทพเจ้าและทำบุญตามเทศกาลและรวมถึงวันสำคัญต่าง ๆ ตามคติความเชื่อโบราณของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งวัดมังกรกมลาวาส (วัดเล่งเน่ยยี่) ถือเป็นวัดของชาวจีนแต้จิ๋วยังคงได้รักษาความเชื่อและจัดงานเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ของแต้จิ๋วทุกปี โดยพระภิกษุสงฆ์ของวัดมังกรกมลาวาสในย่านเยาวราชได้ กล่าวถึงประเพณีที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนาของเทคโนโลยีไว้ว่า

> *“ตอนนี้ในวัดมังกรกมลาวาสได้ซ่อมแซมใหม่แล้ว และก็ได้ติดตั้งการทำบุญแบบใหม่ เป็นแบบ QR CODE ในหลายที่ เพื่อให้ผู้ที่เข้าวัดได้ทำบุญได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น”*
>
> (พระนนธีร์ เสียเจ๋า 圣造. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนในพื้นที่ย่านเยาวราชรวมถึงชาวจีนแต้จิ๋ว มีความเชื่อเรื่องการทำบุญและการเสี่ยงทายเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเชื่อเรื่องเสี่ยงเซียมซีภายในวัดมังกรกมลาวาสได้มีการนำวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ในการทำบุญด้วย ทั้งนี้เพื่อความสะดวกแก่ผู้ศรัทธาที่ต้องการจะทำบุญ และเมื่อมีผู้คนเข้ามาเสี่ยงเซียมซีภายในวัดมังกรกมลาวาสก็จะสามารถสแกนรหัสคิวอาร์ (QR CODE) เพื่ออ่านเนื้อหาคำทำนายได้อย่างสะดวก (ดังภาพที่ 45) และสามารถเก็บบันทึกไว้ในเครื่องมือสื่อสารได้ด้วย ซึ่งการจัดทำรหัสคิวอาร์ (QR CODE) ยังถือเป็นการช่วยสิ่งแวดล้อม ช่วยประหยัดกระดาษอีกด้วยและถือว่าภายในวัดได้เพิ่มช่องทางการทำบุญเพื่อให้ง่ายต่อผู้เข้ามากราบไหว้ภายในวัด เพราะผู้ที่เข้ามาในวัดก็จะสามารถทำบุญได้ด้วยการสแกนรหัสคิวอาร์ (QR CODE) (ดังภาพที่ 46) ที่ติดอยู่บนตู้รับบริจาค โดยเฉพาะในปัจจุบันประเทศไทยได้รับผลกระทบจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) จึงทำให้ผู้คนไม่กล้าจับเงินสด และการใช้เงินสดในการบริจาคจึงน้อยลงแต่ไปนิยมบริจาคด้วยการสแกนรหัสคิวอาร์ (QR CODE) ผ่านแอปพลิเคชันของธนาคารต่าง ๆ แทน ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดการสัมผัสทางกายภาพระหว่างผู้คนและทำให้ปลอดภัยจากโรคภัยอันตรายมากขึ้น

ภาพที่ 45 การดูเนื้อหาในเซียมซีสโดยการแกนรหัสคิวอาร์ (QR CODE)

ที่มา: LIN SHIYA. 25 กรกฎาคม 2563

ภาพที่ 46 การทำบุญโดยการสแกนรหัสคิวอาร์ (QR CODE)

ที่มา: LIN SHIYA. 25 กรกฎาคม 2563

นอกจากการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ภายในวัดแล้ว ในสังคมปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วยังมีการนำเทคโนโลยีมาใช้กับศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะด้วย ซึ่งคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“ปัจจุบันศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะในประเทศไทยได้ผลิตมาหลายรูปแบบ หลายราคา และมีเทียนไฟฟ้าที่สามารถเชื่อมโยงกับไฟฟ้าได้ โดยมีแสงที่สวยงาม สามารถใช้แทนเทียนสีแดงที่ทำจากขี้ผึ้ง และมีการเผากระดาษไหว้ที่มีรูปแบบต่าง ๆ ให้บรรพบุรุษ เช่น โทรศัพท์มือถือที่ทำจากกระดาษ นาฬิกาที่ทำจากกระดาษ เป็นต้น”*
>
> (พรทิพย์. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากงการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยได้มีการจัดศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะที่สวยงามกว่าอดีต เนื่องจากปัจจุบันมีการตกแต่งด้วยหลอดไฟที่สวยงาม

และยังมีการทำเป็นไฟกระพริบที่ได้เพื่อเพิ่มความสวยงามและความสว่างให้กับศาลเจ้าอย่างมาก และการจัดพิธีกรรมการไหว้ศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะของชาวจีนแต้จิ๋วในอดีตจะมีการจุดเทียนสีแดงที่ทำจากขี้ผึ้ง ปัจจุบันในประเทศไทยได้มีการใช้เป็นธูปเทียนไฟฟ้าสีแดงและนำมาใช้แทนเทียนขี้ผึ้งสีแดง ซึ่งการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าเหล่านี้จะมีความสะดวกในการไหว้เทพเจ้าและยังมีความปลอดภัยกว่าการใช้เทียนที่ทำจากขี้ผึ้งด้วย ส่วนคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วยังมีความเชื่อเรื่องการเผากระดาษไหว้อยู่ในปัจจุบัน โดยรูปแบบของชุดกระดาษไหว้บรรพบุรุษมีเพิ่มมากขึ้นและทันยุคสมัยมากขึ้นอีกด้วย เช่น การทำชุดกรระดาษเป็นโทรศัพท์มือถือไอโฟน (IPhone) กระเป๋าของหลุยส์ วิตตอง (Louis Vuitton) และนาฬิกาโรเล็กซ์ (Rolex) เป็นต้น (ดังภาพที่ 47) การผลิตชุดกระดาษที่มีรูปแบบสมัยใหม่เช่นนี้ถือเป็นสิ่งที่ดีต่อจิตใจของลูกหลานและลูกหลานยังเชื่อว่าเมื่อเผากระดาษไหว้เหล่านี้ไปให้บรรพบุรุษแล้ว บรรพบุรุษก็จะรับสิ่งของที่ได้จากการเผาไปให้และมีชีวิตหลังความตายที่สะดวกสบาย จึงสะท้อนให้เห็นว่า วิทยาการสมัยใหม่ทำให้ของใช้ในประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วได้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 47 ชุดกระดาษไหว้บรรพบุรุษที่ขายในย่านเยาวราช

ที่มา: LIN SHIYA. 25 มิถุนายน 2563 ภาพถ่าย

ส่วนการใช้วิทยาการสมัยใหม่ของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยก็มีการใช้วิทยาการสมัยใหม่เช่นเดียวกัน ทั้งนี้มีการพัฒนาขึ้นจากประเพณีต่าง ๆ และยังทำให้มีการเปลี่ยนแปลง ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“ในสมัยโบราณเมื่อถึงเวลาที่ต้องจัดพิธีการไหว้บรรพบุรุษ ครอบครัวที่ร่ำรวยจะจ้างนักแสดงงิ้วแต้จิ๋วมาแสดงงิ้วภายในบ้าน ปัจจุบันในกิจกรรมการไหว้บรรพบุรุษขนาดใหญ่ยังได้รักษาประเพณีนี้ไหว้ เช่น ใน*

พิธีกรรมการไหว้บรรพบุรุษของสมาคมต่าง ๆ ยังสามารถเห็นประเพณีนี้ได้ แต่ครอบครัวส่วนใหญ่จะไม่ได้แบบนี้ เพราะว่าทุกคนมีโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ เราสามารถใช้โทรศัพท์มือถือเปิดเพลงที่บรรพบุรุษชอบแทนการจ้างคนมาเล่นงิ้ว”

(卢耿丽 LU GENGLI. 18 มกราคม: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ทำให้เห็นถึงการพัฒนาของเทคโนโลยี กล่าวคือ เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่พัฒนาขึ้นมาทำให้ผู้คนได้เปลี่ยนความคิดและปรับรูปแบบในการไหว้บรรพบุรุษใหม่ โดยมีวิธีการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่แทนการจ้างนักแสดงงิ้วแต้จิ๋วมาแสดงงิ้วในพิธีการไหว้บรรพบุรุษ

ซึ่งสอดคล้องกับชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ได้กล่างถึงการใช้วิทยาการสมัยใหม่ในงานประเพณีการเกิดว่า

“...แล้วตัดผมให้เด็กทารกนั้น ถ้าจะปฏิบัติตามประเพณีในอดีต เครื่องมือที่ใช้ในการตัดผมจะใช้เป็นกรรไกร แต่ในปัจจุบันก็มีบางครอบครัวเริ่มใช้ปัตตาเลี่ยนแทน”

(林晓珊 LIN XIAOSHAN. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ทำให้เห็นถึงการพัฒนาของเทคโนโลยี กล่าวคือ การมีเครื่องมือสมัยใหม่ที่ได้ผลิตขึ้นมาทำให้พิธีการทำโกนผมไฟให้เด็กที่มีอายุครบ 30 วันเกิดการเปลี่ยนแปลงไป เพราะการใช้ปัตตาเลี่ยนมีความสะดวกและความปลอดภัยในการดำเนินพิธีการตัดผมในเด็กทารก และชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

“เทศกาลตรุษจีนเป็นเทศกาลที่มีความสำคัญสำหรับชาวแต้จิ๋ว ในช่วงตรุษจีนจะมีกิจกรรมการไหว้จำนวนมาก ชาวจีนแต้จิ๋วจะจัดพิธีการไหว้ตามประเพณี แต่ปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วหลายคนจะใช้วันหยุดของเทศกาลตรุษจีนในการท่องเที่ยว เพราะได้มีเครื่องบินและรถไฟความเร็วสูงช่วยให้ผู้คนสามารถไปถึงจุดหมายปลายทางได้ในเวลาอันสั้น”

(洪楚明 HONG CHUMING. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามประเพณีแบบดั้งเดิมได้ลดน้อยลง เนื่องจากในสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีวิธีการเดินทางที่สะดวกสบายกว่าอดีต การมีเครื่องบินและรถไฟความเร็วสูงที่ประเทศได้พัฒนาขึ้นมา เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนมีความสนใจในการท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ ดังเช่น เทศกาลตรุษจีนถือเป็นเทศกาลที่มีวันหยุดยาวที่สุดของสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากการส่งเสริม

ของภาครัฐและความสะดวกในการคมนาคม จึงทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วบางคนต่างเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลตรุษจีนแทนการกลับไปร่วมงานในประเพณีต่าง ๆ ของเทศกาลตรุษจีนแบบดั้งเดิม และบางครอบครัวก็ไม่มีการจัดพิธีกรรมการไหว้ใด ๆ ในช่วงเทศกาลตรุษจีน

สรุปได้ว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบโดยนำวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น คือ การนำวิทยาการสมัยใหม่มามีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ ของการไหว้เทพเจ้าและการทำบุญ จึงสะท้อนให้เห็นว่า ในปัจจุบันมีการนำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ร่วมกันกับวิถีชีวิตและความเชื่อของผู้คนได้เป็นอย่างดี และในชีวิตประจำวันของผู้คนก็ไม่สามารถแยกจากวิทยาการสมัยใหม่ได้ วิทยาการสมัยใหม่จึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงของประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี

ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีที่นักวิจัยได้วิเคราะห์มีทั้งหมดจำนวน 4 ปัจจัย คือ นโยบายภาครัฐ การย้ายถิ่น การแต่งงาน และวิทยาการสมัยใหม่ โดยประเพณีที่ผู้วิจัยได้กล่างถึงข้างต้นถือเป็นประเพณีที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน ส่วนประเพณีที่ไม่ได้กล่าวถึงนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงไปแค่บางประการเท่านั้นและยังคงมีการสืบทอดให้คงอยู่ถึงแม้ว่ายุคสมัยและสังคมจะเปลี่ยนไปสักเท่าไหร่ แต่ชาวจีนแต้จิ๋วก็ยังปฏิบัติตามประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีไว้ได้

4.2 การสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วเป็นประเพณีที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน การเรียนรู้ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วสามารถเข้าใจถึงทัศนคติในการใช้ชีวิต ลักษณะนิสัย ความคิดและความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้ความสำคัญต่อการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ของตนเองไว้ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ประเพณีต่าง ๆ ชาวจีนแต้จิ๋วในทั้งสองประเทศจึงมีความสมบูรณ์เรื่องการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 บุคคลภายในครอบครัว

บุคคลภายในครอบครัวถือเป็นกลุ่มคนที่ได้ใช้เวลาร่วมกันมากที่สุด ดังนั้น จึงถือเป็นกลุ่มคนที่มีอิทธิพลต่อการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ มากที่สุด ซึ่งการสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วจากบุคคลภายในครอบครัวถือเป็นวิธีโดยตรงที่จะทำให้ลูกหลานชาวจีนแต้จิ๋วมีความคุ้นเคย ยอมรับและปฏิบัติตามประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว ดังคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“ร้านของผมสืบทอดจากอาก๋ง เป็นร้านขายของแต่งจีน ผมเป็นผู้ช่วยในร้านตั้งแต่ผมยังเป็นเด็ก ซึ่งผมได้เรียนความรู้เกี่ยวกับพิธีงานแต่งงานของแต้จิ๋วตั้งแต่เวลายังเป็นเด็ก ๆ ต่อมาเมื่อผมเริ่มดูแลร้านนี้ ผมได้*

เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับพิธีงานแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋ว ดังนั้น ผมคิดว่าการทำอาชีพหรือธุรกิจที่เกี่ยวกับประเพณี ก็จะทำให้ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วได้สืบทอดต่อไปได้ และผมก็กำลังทำอย่างนี้อยู่ และคิดว่าจะให้ลูกหลานสืบต่อไปด้วย”

(กิตติคุณ เชิงวิวัฒน์กิจ. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชมีการประกอบอาชีพที่มีความสัมพันธ์กับประเพณีชาวจีนแต้จิ๋วด้วย คือ การเปิดร้านขายของเกี่ยวกับการแต่งงานแบบจีนโบราณ (ดังภาพที่ 48) ซึ่งถือได้ว่ามีประโยชน์ในการสืบทอดประเพณีการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วเป็นอย่างมาก เนื่องจากการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับประเพณีเหล่านี้ก็จะสามารถทำให้ลูกหลานเกิดความเข้าใจและร่วมกันสืบทอดประเพณีดั้งเดิมให้คงอยู่ได้

ภาพที่ 48 ร้านขายของแต่งจีนในย่านเยาวราช

ที่มา: LIN SHIYA. 25 กรกฎาคม 2563 ภาพถ่าย

อีกทั้งยังมีการสืบทอดที่เกี่ยวกับประเพณี คติความเชื่อแบบดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋ว ดังที่คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับพิธีการไหว้ ครอบครัวเราก็ได้มีการจัดพิธีการไหว้ตามประเพณีต่าง ๆ ของขาวจีนแต้จิ๋วอยู่ในปัจจุบัน ลูกหลานก็ได้เข้าพิธีกรรมและได้ทำตามอย่างเราอยู่เสมอ ดังนั้น เราได้ปฏิบัติตามประเพณีต่าง ๆ และให้ลูกหลานปฏิบัติตามด้วยก็เป็นวิธีการสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วในบ้าน และเราชอบใช้ไลน์

(LINE) เป็นเครื่องมือในการส่งภาพถ่ายหรือข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ เพื่อเป็นการบันทึกกิจกรรมให้ได้”

(อัศวิน ลิมปสวัสดิ์ไพศาล. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันในประเทศไทยยังรักษาประเพณีการไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษ (ดังภาพที่ 49) ไว้ได้ ซึ่งสมาชิกของครอบครัวชาวจีนแต้จิ๋วจะมีการส่งเสริมให้ลูกหลานของตนเองได้ร่วมกันจัดพิธีกรรมทางความเชื่อตนเองด้วยเสมอ ทั้งนี้เพื่อให้ลูกหลานมีความรู้และความคุ้นเคยกับประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี และทำให้ลูกหลานเห็นความสำคัญและปฏิบัติตามประเพณีความเชื่อเหล่านี้ ซึ่งถือเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋ว อีกทั้งยังมีการใช้เครื่องมือสื่อสารในการถ่ายภาพและส่งภาพไปยังญาติพี่น้องผ่านโปรแกรมไลน์ (LINE) การใช้เครื่องมือเหล่านี้จึงถือว่าเป็นการสืบทอดประเพณีในรอบปีให้คงอยู่

ภาพที่ 49 การจัดพิธีการไหว้เทพเจ้าในบ้านชาวจีนแต้จิ๋ว

ที่มา: อัศวิน ลิมปสวัสดิ์ไพศาล. 20 พฤษภาคม 2563 ภาพถ่าย

หัวข้อการสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วจากบุคคลภายในครอบครัวนั้น ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“เมื่อได้จัดพิธีการไหว้ภายในบ้านก็ให้ลูกหลานมาช่วยกันตั้งโต๊ะและเตรียมของต่าง ๆ อย่างนี้ลูกก็รู้จักของเซ่นไหว้มีอะไร ขั้นตอนการไหว้เป็นอย่างไร ต่อไปลูกหลานก็สามารถทำเองได้ และเมื่อจะไปไหว้เจ้าก็พาลูกหลานไปด้วย ทำให้ลูกได้มีประสบการณ์ของการไหว้เจ้า”

(蔡晓芬 CAI XIAOFEN. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

และยังมีชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

> *“แต่ละครอบครัวจะมีวิธีการดำเนินชีวิตของครอบครัวเอง วิธีการสืบทอดประเพณีในแต่ละครอบครัวก็มีความแตกต่างกัน ส่วนใหญ่เราจะสืบทอดจากบรรพบุรุษ บรรพบุรุษได้ปฏิบัติตามมารุ่นต่อรุ่นจึงทำให้ได้รักษาไว้ ดังนั้นเราก็ทำตามบรรพบุรุษ ปฏิบัติตามประเพณีต่าง ๆ และสอนให้ลูกหลานด้วย”*
>
> (陈艺纯 CHEN YICHUN. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวของชาวจีนแต้จิ๋วในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) เองก็มีวิธีการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของตนเอง กล่าวคือ มีการจัดงานตามประเพณีต่าง ๆ ภายในครอบครัวแล้วยังให้สมาชิกในครอบครัวทุกคนรวมถึงลูกหลานมาร่วมกันช่วยกันจัดเตรียมของไหว้และเข้าร่วมในงานประเพณีต่าง ๆ ด้วย (ดังภาพที่ 50) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ลูกหลานได้เกิดการเรียนรู้ การซึมซับ และยอมรับที่จะปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมของตนเอง เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวถือเป็นผู้คนที่มีความใกล้ชิดกับลูกหลานมากที่สุด ดังนั้น จึงสะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วได้ให้ความสำคัญกับประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของตนเองเป็นอย่างมากและยังได้มีการร่วมใจกันในการช่วยกันสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ไว้ได้อย่างดี

ภาพที่ 50 การให้ลูกหลานกราบไหว้ศาลเจ้าตี่จู๋เอี๊ยะในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย

ที่มา: LIN SHIYA. 24 มกราคม 2563 ภาพถ่าย

สรุปได้ว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงมีการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของตนเองโดยมีการปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ของประเพณีด้วย ซึ่งทั้งสองประเทศจะมีวิธีการสืบทอดประเพณีที่เหมือนกัน คือ การให้ลูกหลานร่วมกันในการจัดพิธีกรรมการไหว้ เช่น การเตรียมของเซ่นไหว้ การจุดธูปไหว้เทพเจ้าหรือบรรพบุรุษ เป็นต้น ดังนั้นลูกหลานจึงมีความรู้และเกิดการยอมรับและปฏิบัติตามประเพณีของตนเอง และแสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศได้ให้ความสำคัญกับประเพณีของตนเองอย่างจริงจังและจะต้องให้ลูกหลานร่วมกันสืบทอดประเพณีเหล่านี้ต่อไป

4.2.2 สถานศึกษา

โรงเรียนถือเป็นสถานที่ที่ให้เยาวชนได้รับการศึกษาและเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ โดยโรงเรียนถือเป็นสถานศึกษาที่ช่วยปลูกฝังวัฒนธรรม ความดี และช่วยสร้างคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ รวมถึงความรู้พื้นฐานให้กับนักเรียนเป็นอย่างดี อีกทั้งโรงเรียนยังได้ทำหน้าที่ช่วยสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋ว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บริเวณถนนเยาวราช เขตสัมพันธวงศ์ เป็นที่ตั้งของโรงเรียนสอนภาษาจีนแห่งหนึ่งซึ่งที่มีประวัติอันยาวนานและมีชื่อเสียงด้วย โรงเรียนแห่งนี้มีชื่อว่าโรงเรียนเผยอิง โรงเรียนเผยอิงเป็นโรงเรียนเอกชน ที่เปิดดำเนินงานโดยสมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทย โรงเรียนเผยอิงได้เปิดสอนเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2463 (100 ปี) (培英學校簡況: ออนไลน์) โรงเรียนแห่งนี้ตั้งอยู่ในถนนทรงวาด แขวงจักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ติดกับศาลเจ้าเล่าปุนเถ้ากง (ดังภาพที่ 51) ปัจจุบันมีการเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับประถมศึกษา

ภาพที่ 51 โรงเรียนเผยอิงในย่านเยาวราช

ที่มา: LIN SHIYA. 25 กรกฎาคม 2563 ภาพถ่าย

จากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูผู้ช่วยของโรงเรียนเผยอิงในย่านเยาวราช ท่านได้กล่าวไว้ว่า

“โรงเรียนของเราได้เปิดสอนภาษาจีนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2463 ถึงปีนี้พอดีครบ 100 ปีแล้วค่ะ ตอนนี้หนังสือเรียนสำหรับภาษาจีนของเรามีเพียงแต่การเรียนรู้ภาษาจีน แต่ครูจะเตรียมเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนเองเพื่อให้นักเรียนรู้วัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีน”

(สำเนียง กาญจนาธารัตน์. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

และครูสอนภาษาจีนของโรงเรียนเผยอิงยังได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า

“ในโรงเรียนจะเรียนวัฒนธรรมจีนเป็นหลัก เราไม่ได้สอนวัฒนธรรมแต้จิ๋วเป็นพิเศษ แต่ในโรงเรียนยังได้รักษากิจกรรมดั้งเดิมบางอย่าง เช่น ในโรงเรียนทุก ๆ ปีจะจัดกิจกรรมสำหรับเทศกาลและและพิธีการไหว้บรรพบุรุษ และโรงเรียนของเราได้มีประเพณีหนึ่ง ก็คือผู้ปกครองเด็ก ๆ ส่วนใหญ่จะเข้าไปไหว้ศาลเจ้าเล่าปูนเถ้ากงทุกวันก่อนเข้าโรงเรียน”

(อชิรญา เมืองเจริญ. 符丽明 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนแห่งนี้ไม่เพียงแต่สอนความรู้ในหนังสือเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น และเนื่องจากโรงเรียนเผยอิงได้ก่อตั้งขึ้นโดยสมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทย ดังนั้น โรงเรียนแห่งนี้จึงได้เป็นส่วนหนึ่งของการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นของชาวแต้จิ๋ว และยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญในการมีส่วนการร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋ว โดยผ่านการจัดเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ซึ่งในทุก ๆ ปี โรงเรียนจะมีการจัดพิธีการไหว้บรรพบุรุษที่เหมือนกับการไหว้ในครอบครัว แต่เป็นพิธีการไหว้ในโรงเรียนนั้นครูจะเป็นผู้ร่วมกันจัดกิจกรรมเหล่านี้เป็นปีละ 1 ครั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในประเพณีและช่วยกันสืบทอดประเพณีให้คงอยู่ต่อไป

ส่วนครูชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมตามประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีไว้ว่า

“โรงเรียนต่าง ๆ ของจังหวัดกิ๊กเอี๊ยจะมีการร่วมกันจัดงานต่าง ๆ ตามประเพณี ซึ่งเป็นงานที่มีขนาดใหญ่ อย่างเช่น โรงเรียนมัธยมของจังหวัดกิ๊กเอี๊ยจะร่วมมือกันจัดงาน ‘ชุกฮวยฮึ้ง’ (出花园) และให้นักเรียนที่มีอายุครบ 15 ปีมากกว่าหนึ่งร้อยคนจากโรงเรียนมัธยมต่าง ๆ เข้ามาร่วมตัวกันในพิธีกรรมนี้ด้วย”

(林浩然 LIN HAORAN. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

ส่วนครูอีกท่านหนึ่งที่ได้สอนอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) ยังได้กล่าวถึงการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ที่สำคัญของชาวจีนแต้จิ๋วเพิ่มเติมว่า

> *“โรงเรียนของเรามีการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ทุก ๆ ปี และปัจจุบันก็ยังมีการจัดประเพณีอยู่ เช่น เราจะมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนเขียนบทกลอนและการทำโคมไฟในเทศกาลไหว้พระจันทร์ เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในเทศกาลต่าง ๆ และมีความรู้ว่าแต่ละเทศกาลมีลักษณะอย่างไร”*
>
> (林映昭 LIN YINGZHAO. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยยังคงมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีในแบบดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งโรงเรียนต่าง ๆ ก็จะมีการจัดกิจกรรมของประเพณีร่วมถึงการร่วมมือกันจัดพิธีกรรมให้นักเรียนมาร่วมงานกัน เช่น การจัดพิธีกรรม“ชุกฮวยฮี้ง” หรือออกจากสวนดอกไม้ เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นประเพณีที่เก่าแก่ของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งทำให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ร่วมประเพณีในรอบปีจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนได้จัดขึ้นและอีกทั้งยังเป็นการช่วยสืบทอดประเพณีในรอบปีให้คงอยู่ในอนาคต

สรุปได้ว่า สถานศึกษาถือว่าเป็นอีกแห่งหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว เนื่องจากสถานศึกษา เช่น โรงเรียน เป็นต้น นอกจะได้สอนความรู้ในหนังสือแล้ว ยังจะเป็นแหล่งที่ให้ความรู้ในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ด้วย โดยเฉพาะโรงเรียนในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนที่สร้างขึ้นจากกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว และโรงเรียนต่างก็มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งการจัดกิจกรรมประเพณีเหล่านี้ ก็ยังคงทำให้นักเรียนและเยาวชนได้สืบทอดประเพณีเหล่านี้ได้ต่อไป

4.2.3 ชุมชน

ชุมชนถือเป็นกลุ่มหนึ่งของสังคม ซึ่งชุมชนมีหน้าที่ในการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่เป็นของชุมชนเอง และการสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วในชุมชนย่านเยาวราช เขตสัมพันธวงศ์ ประเทศไทย และชุมชนในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ยมณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีรายละเอียดดังนี้

จากการลงพื้นที่ย่านเยาวราช ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ ประเทศไทย ได้กล่าวไว้ว่า

> *“วิธีการสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วที่ดีก็คือการจัดงานเกี่ยวกับประเพณีทุกปี นักประชาสัมพันธ์จะจัดงานตามเทศกาลใหญ่ของจีน โดยที่มีลักษณะที่โดดเด่นก็คือเทศกาลตรุษจีน เทศกาลไหว้พระจันทร์ และเทศกาลกินเจ ในงานได้สืบทอดประเพณีแบบดั้งเดิม ก็คือ มีการแสดงงิ้ว การเชิดสิงโต การไหว้เจ้า เป็นต้น การดึงดูดความสนใจของผู้คนและ*

การสร้างบรรยากาศที่ดีก็มีประโยชน์กับการสืบทอดประเพณีชาวจีนแต้จิ๋ว แม้ว่าจะเป็นเทศกาลจีนพื้นดินใหญ่ แต่ก็ยังแสดงให้เห็นถึงประเพณีแต้จิ๋ว เช่น ของเซ่นไหว้จะมีขนมแต้จิ๋วทุกครั้ง เช่น ขนมอั่งท้อก้วย (红桃粿) เป็นต้น”

(เกรียงศักดิ์ ลภาพรรณวิสุทธิ์. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

ชาวบ้านคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

“สำนักงานเขตได้จัดงานเทศกาลตรุษจีน เทศกาลไหว้พระจันทร์ทุก ๆ ปี ซึ่งเราส่วนมากจะจัดพิธีการไหว้เทพเจ้าภายในบ้านแล้วและได้มาเข้าร่วมงานของสำนักงานเขตกันด้วย”

(สุนี เอี่ยมวชิรกุล. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

“ทุกครั้งที่ได้จัดงานประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี ในย่านเยาวราชก็มีผู้คนจำนวนมากที่มาเข้าร่วมกัน จึงทำให้ชุมชนเราได้มีบรรยากาศที่ดีในการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้”

(พรทิพย์. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การจัดงานประเพณีในรอบปีในชุมชนย่านเยาวราชส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นโดยชาวบ้านและมีภาครัฐเข้ามาช่วยในการสนับสนุน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐเองก็เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยให้มีการอนุรักษ์ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วและได้สืบทอดอย่างไว้อย่างสมบูรณ์ในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า หน่วยงานภาครัฐอย่างสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทุก ๆ ปีนั้นจะทำให้ชุมชนย่านเยาวราชมีความเข้มแข็งของชุมชน อีกทั้งยังมีบรรยากาศที่ดีในการสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วด้วย

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ตำแหน่งนักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ ประเทศไทย เพิ่มเติมว่า

“เมื่อมีงานประเพณีที่จัดขึ้นในย่านเยาวราช เราจะมีการถ่ายรูปด้วย เราจะถ่ายรูปทุกครั้งเมื่อเราได้จัดกิจกรรมและในนั้นบางส่วนถูกใส่ในเว็บไซต์ต่าง ๆ ภาพทั้งหมดรวมทั้งที่ไม่ได้แพร่กระจายออกไปเราจะเก็บไว้กันหมด และกิจกรรมทุกกิจกรรมก็จะมีการภาพถ่ายและนำภาพเหล่านี้ใส่เข้าไปในแผ่นซีดี และเอกสารที่เราเก็บไว้เกี่ยวกับประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋ว ก็สามารถใช้ในการสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋ว”

(ภูษณิศา ชัญญากาญจน์. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานภาครัฐได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชได้เป็นอย่างดี ซึ่งทำให้ชุมชนมี

การอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีไว้ได้ยังสมบูรณ์ เนื่องเจ้าหน้าภาครัฐที่จะมีการถ่ายภาพและลงในเว็บไซต์เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ไปสู่สังคมภายนอก ซึ่งหน่วยงานภาครัฐมีการช่วยให้ชาวจีนแต้จิ๋วยังคงปฏิบัติตามประเพณีในรอบปีของตนเองได้อย่างดี

ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีน ประธานของ Folk Literature and Art Association ของจังหวัดกิ๊กเอี๊ย (揭阳市民间文艺家协会) ที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

> *“การสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วก็ต้องพึ่งพาจากกิจกรรมต่าง ๆ เราดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้คนให้ความสนใจกับคุณค่าของประเพณีพื้นบ้านของชาวแต้จิ๋ว และกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วก็เป็นกลุ่มที่ปฏิบัติตามประเพณีอยู่แล้ว ซึ่งงานการสืบทอดของเราก็เป็นไปได้ค่อนข้างราบรื่น”*
>
> (倪瑜发 NI YUFA. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

และประธานอีกท่านหนึ่งของ Folk Literature and Art Association ของจังหวัดกิ๊กเอี๊ย (揭阳市民间文艺家协会) ยังได้กล่าวต่อไปว่า

> *“เรายังเรียนรู้และศึกษาวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วอยู่ไม่ได้หยุด เพราะมีประเพณีจำนวนมากไม่ได้จัดทำเป็นเอกสาร เราต้องการบันทึกประเพณีพื้นบ้านเหล่านี้เพื่อให้รุ่นต่อไปได้สืบทอดต่อไป และเราอยากได้ข้อมูลเหล่านี้ก็จะต้องไปลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์ในชนบท ในเวลาการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ถ้าเกิดอะไรคำถามใหม่หรือมีอะไรที่ไม่เข้าใจก็ต้องไปลงพื้นที่อีกครั้ง บางที่การเขียนเอกสารเล่มหนึ่งอาจจะต้องลงพื้นที่มากกว่า 10 ครั้ง เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และถูกต้อง”*
>
> (陈旭锐 CHEN XURUI. 18 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยยังมีการก่อตั้งองค์กร Folk Literature and Art Association ซึ่งเป็นองค์การที่ก่อตั้งขึ้นโดยภาครัฐ เพื่อช่วยในการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย องค์กรนี้จึงถือว่าเป็นองค์กรที่มีความสำคัญสำหรับการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋ว เจ้าหน้าที่ขององค์กรยังมีความรู้ในเรื่องประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว โดยจะเก็บข้อมูลและตีพิมพ์เป็นหนังสือที่เกี่ยวข้องกับประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วเพื่อให้ประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋วได้มีเป็นเอกสารที่และได้นำความรู้ไปเผยแพร่ต่อไป

และชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

“เราได้เรียนรู้ประเพณีในรอบปีจากบรรพบุรุษและหนังสือด้วย ซึ่งมีหนังสือที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของงชาวจีนแต้จิ๋วหลายเล่มที่มาจาก Folk Literature and Art Association เลย หนังสือเหล่านี้จะสามารถเรารู้จัดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วได้มากขึ้น”

(林伟标 LIN WEIBIAO. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

“เราได้จัดกิจกรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเพณีทุกปี และองค์กร Folk Literature and Art Association ก็มีส่วนร่วมในการจัดงาน และช่วยบันทึกงานของประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีทุก ๆ ปี”

(冯楚燕 FENG CHUYAN. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชุมชนชาวบ้านถือเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญไม่แพ้กลุ่มสมาชิก Folk Literature and Art Association เพราะการที่จะมีการสืบทอดความเชื่อ หรือแนวคิดสำหรับประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีเหล่านี้ ต้องมาจากตัวของชาวบ้านเป็นสำคัญ นั่นหมายความว่าชาวบ้านในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยถือว่าเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการสืบทอดประเพณีของตนเอง ซึ่งในทุก ๆ ปีชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยจะมีการร่วมใจกันจัดงานประเพณีต่าง ๆ โดยมีภาครัฐเข้ามาช่วยส่งเสริมให้งานจัดขึ้นได้และประสบความสำเร็จ อีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์ไปอย่างทั่วประเทศด้วย เช่น การจัดกิจกรรมการแข่งเรือมังกรในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง เป็นต้น ชาวบ้านจะร่วมกันและภาครัฐเพื่อร่วมกันสนับสนุน ส่งเสริมให้กิจกรรมทางประเพณีต่าง ๆ ได้จัดขึ้นอย่างสมบูรณ์

สรุปได้ว่า ในการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วในทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ชุมชนถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ประเพณีในรอบปียังคงอยู่และมีปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุก ๆ ปี หากชุมชนมีความเข้มแข็งก็จะทำให้วัฒนธรรมประเพณีของตนเองมีความเข้มแข็งเช่นเดียวกัน ในส่วนของภาครัฐถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐทั้งของประเทศไทยและภาครัฐสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างเข้ามาช่วยส่งเสริมให้งานประเพณีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นทุกปีได้เกิดขึ้นและจากความร่วมมือดังกล่าว การจัดงานประเพณีต่าง ๆ นี้จึงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งบุคคลภายนอกสามารถเข้าร่วมประเพณีกับชาวจีนแต้จิ๋วได้ และการที่ชุมชนมีความเข้มแข็งได้รับการช่วยเหลือจากทางภาครัฐจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วยังคงมีการสืบสืบทอดไปสู่ลูกหลานได้

4.2.4 ศาลเจ้าและวัดจีน

ศาลเจ้าและวัดของชาวจีนแต้จิ๋วถือเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทั้งสองแห่งนี้เป็นสถานที่ที่มีการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งการสืบทอดของประเพณีในรอบปีนั้นในทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน มีรายละเอียดต่อไปนี้

จากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์ของวัดมังกรกมลาวาสในย่านเยาวราช ท่านได้กล่าวถึงวิธีการสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วในวัดมังกรกมลาวาสว่า

> *“ในวัดมังกรกมลาวาสได้เก็บรักษาเทพเจ้าลัทธิเต๋าของความเชื่อชาวแต้จิ๋วไว้ เป็นสถานที่สำหรับประเพณีและความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว เช่น เมื่อถึงประเพณี “ชุกฮวยฮึ้ง” (出花园) องค์ ‘กงพั้วบ้อ’ (花公婆) จะถูกเชิญออกมาให้ศรัทธามากราบไหว้”*
>
> (พระนนธีร์ เสียเจ๋า 圣造. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

และผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์ผู้ดูแลศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี๊ยะในย่านเยาวราช ซึ่งท่านได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

> *“ศาลเจ้าของเรายังคงมีการสืบทอดประเพณีการไหว้ต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋ว เพราะศาลเจ้าของเราเป็นศาลเจ้าของชาวจีนแต้จิ๋ว ดังนั้นชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชก็จะมีกราบไหว้เทพเจ้าของเรา และเวลาของวันไหว้เจ้าหรือเทศกาลพวกเขาจะนำของเซ่นไหว้มาไหว้บูชาเทพเจ้ากัน เราก็ช่วยกันจัดงานไหว้ทุกปีเลย”*
>
> (อำนวย เวกชัยเรืองเดช. 20 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในชุมชนย่านเยาวราชไม่ว่าจะเป็นวัดมังกรกมลาวาสหรือศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี๊ยะทั้งสองสถานที่นี้ ถือว่าจะเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางศาสนา และทั้งสองสถานที่ยังคงมีการช่วยสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในชุมชนย่านเยาวราช เนื่องจากทั้งวัดและศาลเจ้าจะมีการจัดงานประเพณีตามเทศกาลในแต่ละปี และก็เป็นส่วนหนึ่งในการร่วมกันสืบทอดประเพณีต่าง ๆ เช่น งานประเพณี “ชุกฮวยฮึ้ง” ที่จัดขึ้นในวัดมังกรกมลาวาสทุก ๆ ปีก็ยังคงมีอยู่ เนื่องจากเป็นวัดของชาวจีนแต้จิ๋วจึงมีการอนุรักษ์ประเพณีเหล่านี้อยู่ ดังนั้น ชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชจึงถือเป็นชุมชนที่มีความโชคดีที่ปัจจุบันยังคงมีวัดและศาลเจ้าของชาวแต้จิ๋วที่เป็นส่วนช่วยในการสืบทอดประเพณีในแบบแต้จิ๋วให้คงอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ในส่วนของการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของศาลเจ้าและวัดของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ยังคงมีความคล้ายกับประเทศไทย คือ ศาลเจ้าและวัดของชาวจีนแต้จิ๋วถือเป็นสถานที่ที่ยังคงมีอยู่ในชุมชนแต้จิ๋ว เขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย เนื่องจากผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และสัมภาษณ์รองหัวหน้าของศาลเจ้า CAIWANG (财王庙) ท่านได้กล่าวไว้ว่า

> *“ในการทำงานที่ศาลเจ้า เราได้พบว่าคนหนุ่มใหม่จำนวนมากไม่รู้จักประเพณีของการไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ ดังนั้น เราจึงได้จัดตั้งกลุ่มวีแชทเพื่อทำให้ผู้คนที่จะมากราบไหว้ได้มาถูกเวลา และการสืบทอดเรื่องการไหว้*

เทพเจ้าผ่านวีแชทยังสามารถทำให้คนที่รู้จัดประเพณีการไหว้เจ้ามากขึ้น และเราจะได้เป็นเจ้าภาพ เวลาจะจัดกิจกรรมการนมัสการ เราจะส่งข่าวทางวีแชทและบอกสิ่งของที่ต้องจัดเตรียม เพื่อให้สามารถส่งต่อความรู้ของประเพณีในการไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ และเรายังรับผิดชอบในการสื่อสารกับหน่วยงานราชการ หากว่ามีเหตุการณ์ที่ทำให้เวลาของการจัดงานได้เกิดการเคลื่อนย้าย เรายังสามารถแจ้งให้ทุกคนในกลุ่มวีแชทนี้ได้ทราบทันทีและคนกลุ่มวีแชทก็จะได้กระจายไปให้คนรับรู้ข่าวมากขึ้น"

(柯俊喜 KE JUNXI. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

และชาวจีนแต้จิ๋วที่เป็นผู้ร่วมพิธีกรรมการไหว้เทพเจ้าในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

"ฉันมักจะปฏิบัติตามประกาศในกลุ่มวีแชทเพื่อที่จะเตรียมของเซ่นไหว้สำหรับการไหว้เจ้าและมากราบไหว้ยังตรงเวลา การมีกลุ่มนี้ทำให้สะดวกยิ่งขึ้นในเรื่องการไหว้เจ้า ผู้ที่ในกลุ่มก็เหมือนเพื่อนกัน และบางครั้งฉันยุ่งอยู่กับงานและไม่มีเวลาไปซื้อการเซ่นไหว้ เพื่อนในกลุ่มก็ช่วยซื้อด้วย"

(张蕾 ZHANG LEI. 5 พฤษภาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ศาลเจ้าในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยถือว่าอีกถานที่มีความสำคัญในการช่วยสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีน เนื่องจากในทุก ๆ ปีจะมีการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อการเซ่นไหว้เทพเจ้าตามลำดับปฏิทิน โดยการจัดงานใด ๆ นั้น ชาวบ้านจะร่วมกันประชาสัมพันธ์ผ่านประกาศในกลุ่มวีแชท (WeChat) ชาวบ้านที่อยู่ในกลุ่มก็จะสามารถช่วยเหลืองานประเพณีและรวมทั้งช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ และเมื่อถึงวันจัดงานประเพณีต่าง ๆ ชาวบ้านก็ต่างมาเข้าร่วม และช่วยกันจัดงานประเพณต่าง ๆ ด้วย (ดังภาพที่ 52 และภาพที่ 53) จะภาพนั้นแสดงให้เห็นว่า ศาลเจ้าและชาวบ้านมีการตั้งกลุ่มวีแชทโดยจะมีการส่งข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ประเพณี โดยใช้การสื่อสารผ่านทางวีแชท ซึ่งถือว่ามีประสิทธิภาพเป็นอย่างมากโดยการใช้เทคโนโลยีเช่นนี้ถือเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง อีกทั้งยังสามารถทำให้ผู้ที่อยู่ในกลุ่มสามารถรับข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและเข้าร่วมกิจกรรมการไหว้เทพเจ้าหรืองานประเพณีต่าง ๆ กันอย่างพร้อมเพรียง และยังทำให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ มีความรักความสามัคคีกันอีกด้วย

ภาพที่ 52 การแจ้งเตือนเรื่องในกลุ่มวีแชท (WeChat)

ที่มา: ZHANG LEI. 22 กรกฎาคม 2563 ภาพถ่าย

ภาพที่ 53 การไหว้เทพเจ้าของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย สาธารณรัฐประชาชนจีน

ที่มา: ZHANG LEI. 5 พฤษภาคม 2563 ภาพถ่าย

สรุปได้ว่า ศาลเจ้าและวัดของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและในสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น ถือว่าเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญในการช่วยสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองประเทศ โดยศาลเจ้าและวัดของทั้งสองประเทศนั้น ถือเป็นศูนย์รวมใจที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความรักและความสามัคคีมาร่วมกันจัดงานประเพณีต่าง ๆ และอาจจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องอื่น ๆ ด้วย อีกทั้งศาลเจ้าและวัดยังของชาวจีนแต้จิ๋วมีหน้าที่ในการรักษาและการสืบทอดประเพณีเพื่อไม่ให้

สูญหายไป ซึ่งจากความร่วมมือกันของชาวบ้าน และจากการเข้าร่วมงานประเพณีต่าง ๆ จึงทำให้ชาวบ้านได้กลายเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการสืบทอดประเพณีได้อย่างดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปว่าในหัวข้อการสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว ศาลเจ้าและวัดถือได้ว่ามีปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วได้รับการสืบทอดไว้ในทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

4.2.5 สมาคมและมูลนิธิ

สมาคมต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งสมาคมของชาวจีนแต้จิ๋วที่ก่อตั้งขึ้นส่วนใหญ่จะมีจุดประสงค์เพื่อรวมกลุ่มกัน สมาคมของชาวจีนแต้จิ๋วก็เช่นกันที่มีวัตถุประสงค์เดียวกันและเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยสมาคมเหล่านี้ได้แบ่งออกเป็นหลายกลุ่มตามลักษณะของสมาคม เช่น สมาคมสำหรับตระกูลเดียวกัน สมาคมสำหรับอาชีพเดียวกัน เป็นต้น ส่วนมูลนิธิจะเป็นองค์กรพิเศษของชาวแต้จิ๋วและเป็นองค์กร การกุศลที่ได้มีส่วนร่วมในการสืบทอดความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋ว จากแนวคิดของสังคมปัจจุบันจึงทำให้ผู้คนสมัยใหม่มีความเต็มใจที่จะร่วมทำการกุศลกับสมาคมต่าง ๆ มากขึ้น

ดังที่ นายวันชิด ศิรสีห์ รองผู้จัการของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ประเทศไทยได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“เราทำงานช่วยเหลือผู้คน ดังนั้นจึงได้รับการสนับสนุนในสังคมไทย และมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งไม่เพียงแต่ชาวจีนแต้จิ๋วเท่านั้น เรายังสรรหาผู้คนที่มีความสามารถทุกประเภท เราได้จัดงานเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ และยังใช้วิทยาการสมัยใหม่ในการทำงาน เช่น การจัดแอปพลิเคชันของเรา เป็นต้น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งไม่เคยหยุดการพัฒนา จึงทำให้ประเพณีต่าง ๆ สืบทอดต่อไปได้”*
>
> (วันชิด ศิรสีห์. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง กล่าวคือ มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งถือเป็นสมาคมที่มีชื่อเสียงและยังเป็นสมาคมที่มีบทบาทสำคัญในสังคมไทย พวกเขาจะช่วยเหลือผู้ที่เกิดอุบัติเหตุหรือเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นในประเทศไทย และมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งยังเป็นมูลนิธิที่มีขนาดใหญ่ที่มีการเปิดรับบริจาค และมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีที่เป็นของชาวจีนแต้จิ๋ว เนื่องจากเมื่อมีงานประเพณีต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เช่น การจัดงานเทศกาลตรุษจีน ก็จะเข้ามาร่วมปฏิบัติงานกิจกรรมและประเพณีต่าง ๆ เพื่อให้ชาวไทยเชื้อสายจีนได้ร่วมกันรักษาและสืบทอดประเพณีของตนเอง สะท้อนให้เห็นว่ามูลนิธิป่อเต็กตึ๊งยังมีการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วซึ่งจากการทำความดีต่าง ๆ เหล่านี้จึงทำให้มูลนิธิ ได้มีการพัฒนา และมีความเจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ

การสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วในสมาคม ประธานกิตติมศักดิ์ของสมาคมตระกูลลิ้ม (林) ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้แสดงความเห็นว่า

“ในพื้นที่แต้จิ๋วไม่ว่าในเมืองหรือในหมู่บ้าน แต่ละตระกูลจะมีสมาคมตระกูลแซ่เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ และมีศาลของวงศ์ตระกูลเพื่อบูชาบรรพบุรุษของตนเอง ในภายในวงศ์ตระกูล ศาลของวงศ์ตระกูลในฐานะที่เป็นสถานที่ที่บูชาบรรพบุรุษ เป็นสัญลักษณ์ของสมาชิกในวงศ์ตระกูลเดียวกัน แสดงให้เห็นสมาคมตระกูลแซ่เป็นองค์กรที่มีความสำคัญของชาวจีนแต้จิ๋ว วัฒนธรรมวงศ์ตระกูลยังเข้าไปในชีวิตของชาวจีนแต้จิ๋ว ดังนั้นพวกเราจะทำงานเพื่อเชื่อมต่อความสัมพันธ์ทางสายเลือดของบุคคลในวงศ์ตระกูลเดียวกันและรวมพลังของวงศ์ตระกล ชาวจีนแต้จิ๋วได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดสมาคมตระกูลแซ่ แต่ละสมาคมตระกูลแซ่จะมีการจัดงานตามประเพณีทุกปีของตนเองและจะทำการบันทึกด้วย ทำเป็นแผ่นซีดีแจกให้สมาชิกของสมาคมหรืออัปโหลดไปยังเครือข่ายเพื่อให้คนอื่นเห็น”

(林延渊 LIN YANYUAN. 5 พฤษภาคม: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์จึงแสดงให้เห็นว่า ในประเทศไทยได้มีการก่อตั้งสมาคมเช่นเดียวกับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่สาธารณรัฐประชาชนจีนเนื่องจากอยู่ที่พื้นที่ของสาธารณรัฐประชาชนจีน สมาคมจึงมีความยิ่งใหญ่และมีความเข้มแข็งอย่างมาก โดยเฉพาะสมาคมตระกูลลิ้มที่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) เพราะผู้ที่อยู่ในสมาคมตระกูลลิ้มคือชาวจีนแต้จิ๋วที่มีต้นตระกูล “ลิ้ม” หนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ ดังนั้น สมาคมนี้จึงทำให้บุคคลในวงศ์ตระกูลเกิดความรักความสามัคคี เมื่อเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นในสมาคมก็จะให้ความช่วยเหลือทันที อีกทั้งยังได้มีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อที่จะระลึกถึงบรรพบุรุษและสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ให้คงอยู่ต่อไปได้

สรุปได้ว่า ในทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น มีการก่อตั้งสมาคมและมูลนิธิของชาวจีนแต้จิ๋วเกิดขึ้น ถือว่าเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ประเพณีในรอบปีรวมถึงคติความเชื่อต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋วยังคงถูกสืบทอดไว้ได้ เมื่อสมาคมและมูลนิธิมีความเข้มแข็งจึงทำให้การจัดงานประเพณีต่าง ๆ ได้สืบทอดและสามารถกระตุ้นให้ชุมชนชาวจีนแต้จิ๋วนั้นได้เกิดความเข้มแข็งและเกิดความรักความสามัคคี ร่วมใจกันในการสืบทอดประเพณีเหล่านี้ให้คงอยู่ ชาวจีนแต้จิ๋วถึงแม้ว่าอาศัยอยู่ในประเทศไทย และอีกส่วนหนึ่งที่ยังอาศัยอยู่ในพื้นที่ของตนเองนั้น พวกเขาต่างก็มีแนวคิดเดียวกันคือ ไม่ต้องการให้ประเพณีต่าง ๆ ของตนเองสูญหายไป โดยปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประเพณีเหล่านี้ยังคงอยู่ก็คือการมีสมาคมและมูลนิธิของชาวจีนแต้จิ๋วซึ่งถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวบ้าน ชุมชน และวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋ว

4.3 การเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

การเผยแพร่ถือเป็นบทบาทที่มีความสำคัญในการอนุรักษ์ประเพณีต่าง ๆ ซึ่งการเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วสามารถทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วมีความมั่นใจในวัฒนธรรมของตนเองว่าจะไม่มีวันสูญหายไปและยังถือเป็นโอกาสที่ดีที่จะให้คนภายนอกได้รู้จักและเข้าใจประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วอย่างแท้จริง วิธีการเผยแพร่ประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน มีรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1 การเผยแพร่ประเพณีในรอบปี ประเทศไทย

ประเพณีในรอบปีของคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยจะเป็นประเพณีที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวจีนแต้จิ๋วที่ได้อพยพเข้ามายังประเทศไทยในอดีต ซึ่งการเผยแพร่ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วได้เกิดจากการมีความร่วมมือร่วมใจกันจากชาวจีนแต้จิ๋วรวมไปจนถึงชุมชน สมาคม องค์กรต่าง ๆ และหน่วยงานภาครัฐด้วย

ดังที่คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชได้กล่าวถึงการเผยแพร่ของประเพณีในรอบปีไว้ว่า

> *“ร้านเรามีบริการการจัดพิธีงานแต่งงานแบบจีน ที่จริงแล้วก็คือจัดงานตามประเพณีงานแต่งแบบชาวจีนแต้จิ๋ว เพราะเราเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว พิธีงานแต่งงานที่สืบทอดจากบรรพบุรุษก็จะเป็นรูปแบบชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งสินค้าที่เราใช้ในงานแต่งก็ต้องเหมือนกับงานแต่งของชาวจีนแต้จิ๋ว ปัจจุบันการสร้างสินค้าจากจีนสะดวกและรวดเร็ว สินค้าของจีนมีรูปแบบใหม่และสวยงาม และเรายังทำโฆษณาโดยผ่าน เฟสบุ๊ก (Facebook) เว็บไซต์ ต่าง ๆ ทำให้มีผู้ที่เลือกจัดงานแต่งงานแบบจีนมากขึ้น มีผู้คนที่รู้จักรวมตัวกันในงานแต่งงานแบบชาวจีนแต้จิ๋วมากขึ้น”*
>
> (สุรัตน์. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในย่านเยาวราชมีชาวจีนแต้จิ๋วอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้ประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋วได้รับการเผยแพร่ไปพร้อมกับการสผมกลมกลืนกับวัฒนธรรมและประเพณีไทย ซึ่งการเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชนั้นเกิดจากองค์ประกอบหลายประการ เนื่องจากย่านเยาวราชถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของกรุงเทพมหานคร ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนจำนวนมาก และย่านเยาวราชยังมีร้านขายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นยาจีน ของกิน ของใช้ต่าง ๆ ซึ่งในรูปแบบของชาวจีนแต้จิ๋วก็ยังคงมีให้เห็นในปัจจุบัน ดังนั้น จึงทำให้ย่านเยาวราชมีเอกลักษณ์เฉพาะในแบบวัฒนธรรมจีนที่ชัดเจน

อีกทั้งยังมีการขายสินค้าที่เกี่ยวกับการจัดงานแต่งงานในแบบของชาวจีนแต้จิ๋ว โดยร้านค้าก็มีการให้บริการจัดพิธีงานแต่งงานตามแบบจีนโดยเฉพาะแบบชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งทำให้ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วได้เป็นที่รู้จักจากคนภายนอกและยังทำให้รู้จักรูปแบบของพิธีการแต่งงานแบบชาวจีนแต้จิ๋วโบราณมากขึ้น ซึ่งถือเป็นอีกวิธีหนึ่งในการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋ว และอีกประการหนึ่งคือ ร้านขายสินค้าที่ค้าขายเกี่ยวกับของใช้ในการต่างงานในแบบชาวจีนแต้จิ๋วยังมีการใช้สื่อโซเชียลมีเดียในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้าที่เป็นคนจีนหรือกลุ่มต่าง ๆ ได้รู้จักและเข้ามาใช้บริการจากทางร้านค้าด้วย ซึ่งในการสื่อโซเชียลมีเดียอย่าง เฟสบุ๊ก (Facebook) ของร้านขายสินค้าของงานแต่งงานแบบจีน (ดังภาพที่ 54) ได้มีการนำเสนอสินค้าผลิตภัณฑ์ที่เป็นของชาวจีน ซึ่งมีความสวยงามและมีการนำภาพตัวอย่างการจัดงานแต่งงานแบบชาวจีนไว้อย่างน่าสนใจ จึงสรุปได้ว่าร้านค้าเหล่านี้คือว่ามีบทบาทสำคัญต่อการเผยแพร่ประเพณีแบบจีนแต้จิ๋วอย่างแท้จริง

ภาพที่ 54 เฟสบุ๊ก (Facebook) ของร้านขายสินค้าของงานแต่งงานแบบจีน

ที่มา: เฟสบุ๊ก (Facebook) ของร้านตั้งจิ้นฮั้ว (陳振華)

การเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยมีคนไทยเชื้อสายจีนได้ให้การสัมภาษณ์ว่า

“ปัจจุบันในย่านเยาวราชได้สร้าง MRT ข้าง ๆ วัดมังกร ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังย่านเยาวราชได้สะดวกสบาย ซึ่งทำให้เรา

มีโอกาสในการเผยแพร่ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋ว เช่น พระเพณีการไหว้เจ้า ประเพณีการเตรียมของแต่งงานซึ่งของกินของใช้ต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วมากขึ้น”

(กิตติคุณ เชิงวิวัฒน์กิจ. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในย่านเยาวราชมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว คือ มีการสร้างเส้นทางการเดินทางใหม่ ๆ คือ รถไฟฟ้าใต้ดิน (MRT) ซึ่งมีการคมนาคมที่สะดวกยิ่งขึ้น และยังช่วยให้การท่องเที่ยวในย่านเยาวราชได้รับความนิยมจากคนภายนอกมากขึ้น เนื่องจากการใช้รถไฟฟ้าใต้ดิน (MRT) จะทำให้การเดินทางมีความสะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้นแล้ว ภายในสถานี้ยังมีการออกแบบศิลปะ การตกแต่งในแบบชาวจีนไว้ได้อย่างประณีตสวยงาม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการช่วยในการเผยแพร่ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เป็นแบบชาวจีนย่านเยาวราช ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนในย่านเยาวราช ที่ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต้จิ๋วไว้ได้อย่างสวยงาม (ดังภาพที่ 55)

ภาพที่ 55 รถไฟฟ้าใต้ดิน สถานีวัดมังกร

ที่มา: เฟสบุ๊ก (Facebook) ของ MRT Bangkok Metro

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตำแหน่งนักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ ท่านได้กล่าวถึงการเผยแพร่ประเพรีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วไว้ว่า

“เมื่อย่านเยาวราชได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ฉันจะรับผิดชอบงานถ่ายภาพ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์จะเอาภาพถ่ายไปเผยแพร่ในเว็บไซต์เฟสบุ๊ก (Facebook) หรือแพลตฟอร์มโซเชี่ยลของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ยังร่วมมือจัดกิจกรรมกับสมาคมต่าง ๆ เช่น สมาคมค้าทองคำ เป็นต้น และบริษัทที่มีชื่อเสียง เช่น การร่วมมือจัดกิจกรรม

การไหว้พระจันทร์และแจกขนมพระจันทร์กับบริษัท S&P ในเทศกาลไหว้พระจันทร์”

(ภูษณิศา ชัญญากาญจน์. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ถือเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีความสำคัญต่อการเผยแพร่ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช เนื่องจากสำนักงานเขตได้มีส่วนในการรับผิดชอบพื้นที่ย่านเยาวราช จึงทำให้หน่วยงานภาครัฐจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีด้วย โดยหน่วยงานภาครัฐถือเป็นพลังสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนย่านเยาวราช อีกทั้งยังมีการใช้สื่อโซเชียลมีเดียลงภาพของประเพณีในแต่ละเทศกาลในเว็บไซต์ของในเขตร่วมถึงเว็บเพจในเฟสบุ๊ก (ดังภาพที่ 56) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในชุมชนและคนภายนอกได้รู้จักและมาเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชาวจีนในย่านเยาวราช สมาคม องค์กร และภาครัฐได้ร่วมกันจัดงานขึ้นมาให้สำเร็จได้และยังทำรายได้ให้กับชาวบ้านในพื้นที่อีกด้วย เนื่องจากการมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาร่วมงานเป็นจำนวนมาก จากสิ่งที่ผู้วิจัยกล่าวมานี้จึงแสดงให้เห็นว่า การเผยแพร่ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีได้เกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันของทั้งประชาชน หน่วยงาน องค์กรของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้ให้คงอยู่สืบไป

ภาพที่ 56 เว็บเพจและเฟสบุ๊กของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

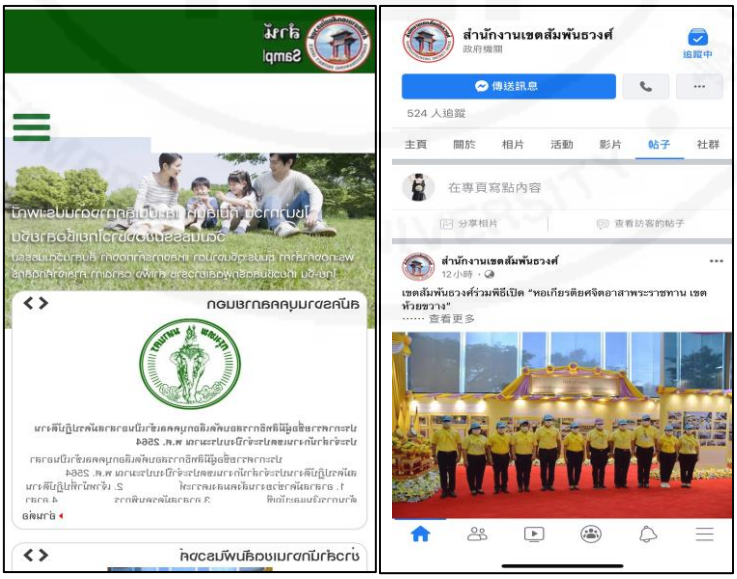

ที่มา: เว็บเพจและเฟสบุ๊ก สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

ซึ่งนายวันชิด ศิรสีห์ รองผู้จัดการของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ย่านเยาวราช ประเทศไทย ยังได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งมีการจัดพิธีการไหว้ตามประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋ว และยังได้พิมพ์คู่มือที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางประเพณีดั้งเดิมและแจกให้ผู้ที่เข้าวัด ในคู่มือจะมีปฏิทินประจำปีสำหรับการจัดกิจกรรมทางประเพณีดั้งเดิมและรหัสคิวอาร์ สำหรับแอปพลิเคชัน (Application) ของป่อเต็กตึ๊ง ทำให้ผู้คนที่สนใจสามารถรู้จักข้อมูลยังสะดวกและรวดเร็ว”*
>
> (วันชิด ศิรสีห์. 25 กรกฎาคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เห็นถึงบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งในฐานะที่เป็นองค์กรของชาวจีนแต้จิ๋วไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้คนที่ประสบอุบัติภัยต่าง ๆ และผู้ยากไร้เท่านั้น แต่มูลนิธิยังช่วยรักษาประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋วไว้ได้อย่างดี โดยมูลนิธิได้มีการจัดพิมพ์คู่มือและยังพัฒนาแอปพลิเคชันที่สามารถเปิดดูข้อมูลต่าง ๆ ด้วย เพื่อรับสื่อทุกชนิด โดยมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งมีจุดมุ่งหมายในการเผยแพร่ข้อมูลทางวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋ว จึงสะท้อนให้เห็นว่า ในปัจจุบันมีวิธีการเผยแพร่วัฒนธรรมและประเพณี มากมาย และนอกจากนี้ยังมีการแจกจ่ายคู่มือไปยังเยาวชนและประชาสัมพันธ์แอปพลิเคชันสแกนเพื่ออ่านทั่วบริเวณชุมชนย่านเยาวราช ถือได้ว่ามีการนำวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ในการเผยแพร่และทำให้วัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้สามารถสืบต่อ ๆ ไปได้ไม่วันหายไป (ดังภาพที่ 57)

ภาพที่ 57 คู่มือต่าง ๆ ที่มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งแจกให้กับผู้คน

ที่มา: LIN SHIYA. 28 กรกฎาคม 2563 ภาพถ่าย

จึงสรุปได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านในชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋วรวมถึงหน่วยงานภาครัฐต่างก็มีส่วนร่วมในการช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วใน

ประเทศไทยได้อย่างดี ซึ่งวิธีการเผยแพร่ความรู้และรูปแบบขั้นตอนต่าง ๆ ของประเพณีชาวจีนแต้จิ๋วนั้น สามารถแบ่งได้มีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ผ่านชุมชนเยาวราชโดยร้านค้าและวิถีชีวิตของชุมชน รวมถึงรูปแบบของประเพณีที่จัดขึ้นในย่านเยาวราช โดยมีการสนับสนุนจากสมาคมและหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาร่วมในการประชาสัมพันธ์ อีกทั้งยังมีการส่งเสริมจากมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งที่ได้ก่อตั้งขึ้นจากชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีส่วนร่วมในการสื่อสิ่งพิมพ์ในการให้ความรู้ของประเพณีในรอบปี จากข้อมูลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงการมีส่วนร่วมกันของชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ที่ยังคงมีการร่วมใจกันและทำให้ชุมชนย่านเยาวราชแห่งนี้มีความเข้มแข็งและการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนย่านเยาวราชโดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋วเพื่อให้คนภายนอกได้รู้จักวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์

4.3.2 การเผยแพร่ประเพณีในรอบปี สาธารณรัฐประชาชนจีน

ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วที่สาธารณรัฐประชาชนจีนส่วนใหญ่จะเป็นประเพณีท้องถิ่น ที่ชาวจีนแต้จิ๋วที่สาธารณรัฐประชาชนจีนต่างมีการปฏิบัติและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน การเผยแพร่ประเพณีในรอบปีรวมถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ของกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ปัจจุบันยังคงมีการสืบต่อประเพณีของตนเองโดยการเผยแพร่ผ่านทางช่องทางต่าง ๆ เช่น การจัดพิมพ์เป็นหนังสือ การใช้สื่อโซเชียล โดยมีเดียอัปโหลดข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเพณีของตนเอง เป็นต้น ซึ่งวิธีการเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วที่สาธารณรัฐประชาชนจีนมีรายละเอียดต่อไปนี้

การเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ ท่านประธานของ Folk Literature and Art Association ของจังหวัดกิ๊กเอี๊ย (揭阳市民间文艺家协会) อาศัยอยู่ที่เขตหลงเฉิง(RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ได้กล่าวไว้ว่า

> *“เราเข้าใจความสำคัญสำหรับประเพณีวัฒนธรรมของเราเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยยังมีผู้คนมากมายที่ทำงานเกี่ยวข้องกับศึกษาและการปกป้องประเพณีดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋ว เพราะไม่อยากให้เสียหายไป เรายังได้จัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับประเพณีจำนวนมาก และใช้สื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ด้วย หนังสือพวกนี้ก็สามารถใช้เพื่อเผยแพร่ประเพณีดั้งเดิมได้ดีมาก ๆ ”*
>
> (陈旭锐 CHEN XURUI. 18 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ภายในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยนอกจากจะมีองค์การที่เป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว ยังมีผู้คนที่สนใจศึกษาเพื่อรักษาประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อพวกเขาได้ทำการศึกษาวิจัย

แล้วพวกเขาก็จะนำความรู้เหล่านี้มาเขียนลงเป็นหนังสือและนำไปเผยแพร่ ซึ่งทำให้ผู้คนที่สนใจศึกษาเรื่องประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วได้มีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง

และชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ยังได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> *“คนปัจจุบันชอบดูหนัง ละคร มีหนังของชาวจีนแต้จิ๋ว ชื่อ “คุณพ่อ ผมสำเร็จได้แน่นอน” (爸，我一定行的) ที่ได้กล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างพ่อและลูกชายชาวจีนแต้จิ๋ว ในหนังได้ประกอบพิธีกรรมสำหรับประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วหลายฉาก เช่น การไหว้เจ้า การไหว้พระจันทร์ เป็นต้น และในจุดสิ้นสุดของหนังพ่อกับลูกได้ทำเข้าใจกัน จึงได้สืบทอดวิถีชีวิตรวมถึงประเพณีของชาวแต้จิ๋วและปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยได้”*
>
> (洪楚明 HONG CHUMING. 20 มกราคม 2563: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวแต้จิ๋วได้มีการผสมผสานระหว่างประเพณีต่าง ๆ กับสื่อที่ให้ความบันเทิง โดยชาวจีนมีการนำประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วไปใส่ในเนื้อหาของภาพยนตร์เรื่องต่าง ๆ (ดังภาพที่ 58) โดยการใช้วิธีการเผยแพร่ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วเพื่อทำให้ผู้ชมได้มองเห็นภาพได้อย่างชัดเจนและยังสามารถดึงดูดความสนใจของคนสมัยใหม่ในปัจจุบันให้รับชม ในภาพยนตร์ที่ได้นำเสนอวิถีการดำเนินชีวิตของชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสองชั่วอายุคน ซึ่งภาพยนตร์เหมาะสำหรับผู้คนทุกเพศทุกวัย อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการของการส่งต่อประเพณีผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์จากชาวจีนแต้จิ๋วคนรุ่นเก่าไปสู่ชาวจีนแต้จิ๋วคนรุ่นใหม่ และทำให้ผู้ชมเข้าใจได้รับรู้และยอมรับประเพณีแบบดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋วที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษได้

ภาพที่ 58 การโฆษณาภาพยนตร์ “คุณพ่อ ผมสำเร็จได้แน่นอน” (爸，我一定行的)

ที่มา: เว่ยป๋อ (Weibo) ของภาพยนตร์ “คุณพ่อ ผมสำเร็จได้แน่นอน” (爸，我一定行的)

ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย ยังมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า

> *“การเผยแพร่ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วสำหรับผู้คนทั่วไปก็คือการใช้โทรศัพท์มือถือบันทึกภาพถ่ายหรือวีดีโอ (Video) ของกิจกรรมต่าง ๆ ทางประเพณี แล้วอัปโหลดไปยังแอปพลิเคชันต่าง ๆ แอปที่เราใช้กันบ่อย ๆ ก็มี เว่ยป๋อ (Weibo) วีแชท (WeChat) ติ๊กต็อก (TikTok) เป็นต้น”*
>
> (林晓珊 LIN XIAOSHAN. 5 พฤษภาคม: สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงไปของยุคสมัยปัจจุบัน คือ การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่วัฒนธรรมประเทศต่าง ๆ การนำอินเทอร์เน็ตมาใช้นั้น เพื่อทำให้ผู้คนสามารถได้มองเห็นโลกภายนอกได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งการใช้อินเทอร์เน็ตถือเป็นแพลตฟอร์มของโซเชียลมีเดียรูปแบบใหม่สำหรับคนในยุคปัจจุบัน เช่น แอปพลิเคชันเว่ยป๋อ วีแชท ติ๊กต็อก เป็นต้น (ดังภาพที่ 59) และการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเผยแพร่ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วกลายเป็นวิธีหลักและวิธีที่เข้าถึงได้อย่างง่ายสำหรับผู人คนทั่วไป ซึ่งเป็นวิธีที่สาธารณรัฐประชาชนจีนใช้ในการเผยแพร่ประเพณีของตนเองในปัจจุบัน

ภาพที่ 59 แอปพลิเคชัน (Application) เว่ยป๋อ (Weibo) วีแชท (WeChat) ติ๊กต็อก (TikTok)

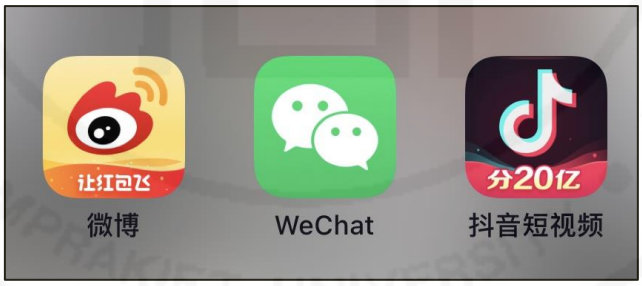

ที่มา: LIN SHIYA. 8 สิงหาคม 2563

สรุปได้ว่า ชาวจีนแต้จิ๋วมีวิธีการในการเผยแพร่ประเพณีต่าง ๆ ของตนเอง คือ การเผยแพร่และศึกษาในแบบดั้งเดิม โดยการใช้สื่อสิ่งพิมพ์จัดพิมพ์เป็นหนังสือ และมีการผสมผสานประเพณีเข้ากับสื่อบันเทิงต่าง ๆ ทางโทรทัศน์ สื่อโซเชียลมีเดีย เพื่อทำให้ผู้คนรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างง่ายกว่าในอดีต และยังทำให้ผู้คนเข้าถึงความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีแบบชาวจีนแต้จิ๋วได้ง่ายขึ้น โดยการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น วีแชทนั้นก็เพื่อทำให้ผู้คนจำนวนมาก สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วเพื่อได้เรียนรู้ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วจากช่องทางต่าง ๆ หรือผ่านแอปพลิเคชันที่เป็นบริการเครือข่ายสังคมสัญชาติจีนที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ล่าสุด คือ วีแชท ติ๊กต็อก เป็นต้น ทำให้ผู้คนทั่วไปก็สามารถช่วยกันเผยแพร่ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วและยังทำให้หลายคนได้รู้จักชาวจีนแต้จิ๋วผ่านประเพณีต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้นด้วย

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว: กรณีศึกษา ย่านเยาวราช ประเทศไทย และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำนวน 2 ข้อ 1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐ-ประชาชนจีน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการเปลี่ยนแปลงและการสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 10 คน และกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน จากพื้นที่บริเวณถนนเยาวราช และซอยตลาดเก่าเยาวราชไปจนถึงตลาดน้อย ประเทศไทย และบริเวณ เขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) จังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน รวมทั้งศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและนำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 เปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วไทย-จีน

ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ ประเพณีในวงจรชีวิต ประเพณีตามเทศกาล และวันสำคัญในคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว สรุปได้ดังต่อไปนี้

1) ประเพณีในวงจรชีวิต

ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงได้รักษาประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดถึงปัจจุบัน โดยเมื่อสมาชิกในครอบครัวได้ให้กำเนิดลูกน้อยมา พ่อแม่และญาติพี่น้องต่างมีการจัดเตรียมของขวัญให้ลูกหลาน เช่น การให้เครื่องประดับทองแก่หลานเพื่อเป็นของขวัญ การทำโกนผมไฟให้เด็กทารกที่ครบเดือน ส่วนรูปแบบของประเพณีที่มีความแตกต่างกันไปบ้าง คือ ในเด็กที่มีอายุครบ 12 วัน ชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะจัดพิธีการไหว้เทพเจ้า “กงพั้วบ้อ” (公婆母) เพื่อบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในบ้านและยังมีการทำโกนผมไฟให้เด็กทารกที่มีอายุครบ 30 วันด้วย แต่ในประเทศไทยมีแต่การทำโกนผมไฟในเด็กที่มีอายุครบ 30 วันเท่านั้น นอกจากชาวจีนแต้จิ๋วมีการย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยและมีชีวิตอยู่ร่วมกับคนไทยจึงทำให้ขั้นตอนบางอย่างที่เกี่ยวกับประเพณีการเกิดมีการเปลี่ยนแปลงหรือลดน้อยลงไป

ประเพณีชุกฮวยฮี้ง ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงมีการปฏิบัติตามประเพณีแบบดั้งเดิม คือ มีการจัดพิธีการไหว้เทพเจ้าที่เรียกว่า “กงพั้วบ้อ” ซึ่งการจัดพิธีกรรมชุกฮวยฮี้ง จะมีความแตกต่าง คือ ชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีการจัดงาน “ชุกฮวยฮี้ง” (出花园) ภายในบ้านของตนเอง โดยมีขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การใส่เสื้อผ้าชุดใหม่ ใส่รองเท้าไม้สีแดง และการกินเครื่องในหมู เป็นต้น โดยของเซ่นไหว้จะประกอบด้วย ข้าวสวย เนื้อสัตว์ ผลไม้ รวมถึงของหวานด้วย ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบประเพณีไปจากอดีต คือ จะจัดประเพณี “ชุกฮวยฮี้ง” (出花园) ภายในวัดมังกรกมลาวาส โดยจะพาเด็กที่มีอายุครบ 15 ปีไปไหว้เทพเจ้า “กงพั้วบ้อ” ในวัด ซึ่งของเซ่นไหว้จะแยกระหว่างเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย คือ เด็กผู้ชายจะใช้ขนมสีแดงทำเป็นรูปทรงกล้ายลูกทับทิม เรียกว่า “เสียะลิ่วก้วย”(石榴粿) ส่วนเด็กผู้หญิงจะใช้ขนมสีแดงเป็นรูปทรงสามเหลี่ยม เรียกว่า “ซากั๊กเล้า” (三角楼) จึงสรุปได้ว่าประเพณี “ชุกฮวยฮี้ง” ถือว่าเป็นประเพณีที่เก่าแก่และเป็นประเพณีโบราณของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งทั้งสองประเทศยังมีการจัดประเพณีอยู่ แต่สิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยเห็นได้ชัดเจน คือ ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยปัจจุบันไม่ได้มีความเคร่งครัดในการจัดรูปแบบของประเพณี “ชุกฮวยฮี้ง” แล้ว ดังนั้นจึงมีการปรับเปลี่ยนเพื่อความสะดวกในการจัดพิธีกรรม

ประเพณีที่การแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วในทั้งสองประเทศ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ประเพณีการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วเริ่มต้นจากฝ่ายหญิงและฝ่ายชายจะตกลงใจกันที่จะแต่งงานใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน จากนั้นจึงไปพบพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายและไปดูดวง โดยคู่รักใหม่จะต้องมอบของขวัญแทนใจให้กันและกัน ก่อนถึงงานแต่งงานฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องส่งค่าสินสอดไปบ้านเจ้าสาว และรวมถึงการหาฤกษ์นั้นฝ่ายเจ้าบ่าวก็จะต้องปรึกษาซินแส (算命先生) เพื่อหาวันแต่งงานให้ สุดท้ายก็จะเป็นวันแต่งงานแล้ว ซึ่งเจ้าบ่าวจะต้องไปรับเจ้าสาวกลับไปบ้านของเจ้าบ่าว และคู่รักที่เสร็จพิธีการแต่งงานครบ 3 วันก็จะกลับไปเยี่ยมบ้านพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว ทั้งนี้จะเป็นรูปแบบการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋วยังคงได้รับการยอมรับจากชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างไรก็ตามประเพณีการแต่งงานก็มีการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการพัฒนาของสังคมทั้งไทย-จีน จึงทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วได้รู้จักและยอมรับวัฒนธรรมอื่น ๆ อีกทั้งชาวจีนแต้จิ๋วในทั้งสองประเทศก็มีการเปลี่ยนแปลงความคิดแบบดั้งเดิมและได้ไปแต่งงานกับกลุ่มคนอื่น จึงทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วได้จัดพิธีการแต่งงานทั้งแบบไทย แบบจีน และแบบฝรั่งในปัจจุบัน

ประเพณีแซยิดสำหรับชาวจีนแต้จิ๋วในปัจจุบันไม่ได้มีความสำคัญเช่นดังในอดีต เนื่องจากการจัดงานประเพณีแซยิดของทั้งสองประเทศมีลักษณะที่เหมือนกัน คือ ได้มีการลดความซับซ้อนในของขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดพิธีกรรมลง กล่าวคือ ในอดีตเมื่อถือวันแซยิดจะมีการจัดพิธีที่ยิ่งใหญ่ ประกอบด้วยมีการจ้างคณะงิ้วมาเล่นงิ้วแต้จิ๋วภายในบ้าน มีจัดพิธีให้ลูกหลาน

กราบไหว้ผู้สูงอายุ และยังมีการจัดงานเลี้ยงโดยเชิญญาติพี่น้องมาร่วมงาน เป็นต้น แต่ในปัจจุบันก็ยังคงมีประเพณีแซยิดอยู่แต่ความสำคัญได้มีการลดน้อยลงไป ซึ่งงานประเพณีแซยิดจะเหลือแค่กินซิ่วท้อ (寿桃) และการให้ผู้สูงอายุใส่เสื้อผ้าใหม่เหมือนเดิม และสิ่งที่มาการปรับเปลี่ยนไปคือชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยได้นำประเพณีไทยเข้ามาผสมผสานกัน คือ การพาผู้สูงอายุไปทำบุญใส่บาตรหรือถวานสังฆทานที่วัดแทนการจัดงานประเพณี “แซยิด” แบบดั้งเดิมในยุคสมัยปัจจุบัน

ประเพณีเกี่ยวกับการตายนั้น ถือเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อแสดงความเคารพและความระลึกถึงผู้เสียชีวิต ซึ่งปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยจะมีวิธีการจัดพิธีงานศพแบ่งออกเป็น 2 วิธี วิธีที่ 1 คือ วิธีการฝังศพ โดยวิธีการฝังศพจะดำเนินการตามประเพณีแบบดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋วทุกขั้นตอน และยังเป็นวิธีที่ชาวจีนแต้จิ๋วต่างยอมรับและปฏิบัติตามกัน ส่วนวิธีที่ 2 คือ การเผาศพ ซึ่งในปัจจุบันวิธีการเผาศพก็ได้รับความนิยมจากชาวจีนแต้จิ๋วเช่นกัน เนื่องจากการเผาศพจะสามารถแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินของสุสานมีราคาที่สูงมากนักสำหรับการดำเนินการ อีกทั้งการฝังศพที่สุสานต้องเดินทางไปกลับสุสานเป็นระยะทางที่ไกล แสดงให้เห็นว่าชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยได้ยอมรับการเผาศพตามประเพณีของประเทศไทยด้วย ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วของสาธารณรัฐประชาชนจีนในอดีตจนถึงปัจจุบันจะมีเพียงวิธีเดียวก็คือ การฝังศพ เรื่องจากเป็นคำสั่งของภาครัฐที่ออกกฎมาเพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตาม ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือจากอดีตที่สามารถนำศพของผู้เสียชีวิตไปฝังได้เลย แต่ในปัจจุบันหลังจากที่รัฐได้มีนโยบายออกมาคือให้นำศพของผู้เสียชีวิตไปเผาก่อนแล้วจึงสามารถนำเถ้ากระดูกของผู้เสียไปฝังได้ ทั้งนี้ก็เพื่อเหตุผลคือสาธารณรัฐประชาชนจีนมีจำนวนของประชากรค่อนข้างสูงจึงทำให้มีปัญหาเรื่องของพื้นที่ที่จะใช้สำหรับการฝังศพที่ลดน้อยลงในปัจจุบัน

2) ประเพณีตามเทศกาล

เทศกาลถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประเพณี จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าประเพณีจีนที่จัดขึ้นตามเทศกาลนั้นมีจำนวน 5 เทศกาลที่เป็นเทศกาลใหญ่ คือ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลเช็งเม้ง เทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง เทศกาลไหว้พระจันทร์ และเทศกาลกินเจ โดยใน 5 เทศกาลนี้มี 4 เทศกาลถือว่าเป็นเทศกาลดังเดิมของชาวจีนแต้จิ๋ว คือ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลเช็งเม้ง เทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง และเทศกาลไหว้พระจันทร์ เนื่องจากชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชมีประชากรจำนวนมากที่สุด ดังนั้นจึงสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของตนได้ชัดเจนมากที่สุด การจัดงานพิธีกรรมตามเทศกาลในย่านเยาวราชจึงได้รับการยอมรับของชุมชนชาวจีนในย่านเยาวราช และยังถือได้ว่ามีความเหมือนกับชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย สาธารณรัฐประชาชนจีน ส่วนเทศกาลกินเจในฐานะที่เป็นเทศกาลที่เกิดขึ้นจากชาวจีน แต่ได้รับความนิยมอย่างมากในประเทศไทย เพราะเทศกาลกินเจมีการนำคติความเชื่อเรื่องการละเว้นเนื้อสัตว์ ซึ่งเมื่อกินอาหารเจแล้วจะทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง และการละเว้นการฆ่าสัตว์ยังสอดคล้องกับแนวคิดของหลักพุทธศาสนาที่ลดการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ซึ่งในย่านเยาวราชจะมีการจัดงานเทศกาลกินเจอย่างยิ่งใหญ่โดยในช่วงเวลาของเทศกาลกินเจ

ชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชจะงดกินเนื้อสัตว์เช่นกัน ในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีประเพณีการกินเจในวันปีใหม่จีน เพราะในวันปีใหม่ต้องทำดี ไม่ควรฆ่าสัตว์ และในอดีตประชาชนในสังคมมีชีวิตอย่างยากจนต้องประหยัดอาหาร ปัจจุบันชาวจีนมีชีวิตที่ดี ประเพณีการกินเจจึงเริ่มหายไป มีแต่หมู่บ้านหนึ่งของแต้จิ๋วได้จัดงานเทศกาลกินเจ หมู่บ้านชื่อ ShengAnLou (盛安楼) ชาวบ้านในหมู่บ้าน ShengAnLou (盛安楼) มาจากจังหวัดฮกเกี้ยน ซึ่งได้สืบทอดประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลกินเจจากบรรพบุรุษและได้ถ่ายทอดไปยังพื้นที่อื่น ๆ จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านเมื่อถึงเทศกาลกินเจ เพราะเป็นกิจกรรมที่ยิ่งใหญ่และเป็นหมู่บ้านเดียวที่ได้จัดเทศกาลกินเจในสาธารณรัฐประชาชนจีน

3) วันสำคัญในคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว

วันสำคัญทางคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วถือเป็นวันที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อเรื่องเทพเจ้าในตำนานจีน ชาวจีนแต้จิ๋วจะจัดงานไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษเพื่อที่จะขอพรและแสดงความเคารพต่อเทพเจ้าและบรรพบุรุษ ซึ่งวันสำคัญในคติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 วัน คือ วันไหว้ศาลเจ้าตี่จู่เอี๊ยะ วันไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้ว และวันไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งจากทั้ง 3 วันนี้ วันไหว้ศาลเจ้าตี่จู่เอี๊ยะและวันไหว้บรรพบุรุษทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงเป็นวันที่มีความสำคัญอย่างสำหรับชาวจีนแต้จิ๋ว เนื่องจากชาวจีนแต้จิ๋วยังมีความเชื่อว่า การไหว้บูชาศาลเจ้าตี่จู่เอี๊ยะและการไหว้บรรพบุรุษจะทำให้ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและทำธุรกิจหรือการงานต่าง ๆ มีความราบรื่นประสบความสำเร็จ จึงจะต้องจัดพิธีการไหว้อย่างตรงตามวันเวลา สำหรับวันไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วของทั้งสองประเทศจะดำเนินการไหว้โดยมีสมาคมตระกูลลิ้ม ซึ่งเป็นชาวจีนแต้จิ๋วที่ยังคงจัดพิธีการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วอยู่ทั้งสองพื้นที่ในปัจจุบัน แต่มีแตกต่างกัน คือ ชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยจะจัดพิธีการบูชาไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วลดน้อยลง เนื่องจากเจ้าแม่ม่าโจ้วก็เป็นเทพที่เกี่ยวกับน้ำแต่ปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วไม่ได้ทำการค้าขายทางทะเลเหมือนดังอดีต แต่ชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงมีการจัดงานไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วใหญ่และปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ตามประเพณีการไหว้เจ้าแม่ม่าโจ้วจนถึงปัจจุบัน

5.1.2 ปัจจัยการเปลี่ยนแปลง การสืบทอด และการเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วไทย-จีน

ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน จากการลงพื้นที่ภาคสนามที่ย่านเยาวราช ประเทศไทย และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้วิจัยได้พบว่าประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตบางประการ ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถเข้ากับสังคมสมัยใหม่ได้อย่างดี แต่อย่างไรก็ตามชาวจีนแต้จิ๋วก็ยังคงสืบทอดและรักษาประเพณีดั้งเดิมของตนเองไว้ได้และยังสามารถเผยแพร่ประเพณีในรอบปีต่าง ๆ ของตนเองจนกระทั่งทำให้ผู้คนต่างรู้จักกันไปอย่างแพร่หลาย สรุปได้ดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี

นโยบายภาครัฐ ถือเป็นปัจจัยที่ทำให้ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วมีเกิดการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ก่อนหน้าที่ภาครัฐได้ออกนโยบายต่าง ๆ นั้น ชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชได้มีการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีในแบบดั้งเดิมของตนเอง เช่น เมื่อไปไหว้เจ้า หรือไหว้บรรพบุรุษก็จะต้องเผากระดาษไหว้ด้วย และยังมีการจุดธูปเทียนเป็นจำนวนมากขณะที่ไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษ ซึ่งจากการปฏิบัติเช่นนี้มาตั้งแต่อดีตจึงทำให้การจุดธูปและการเผากระดาษได้เป็นส่วนหนึ่งของการก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ เนื่องจากทุก ๆ พื้นที่กรุงเทพมหานครจะประสบกับปัญหามลพิษทางอากาศอย่างต่อเนื่อง เรียกว่า ฝุ่น PM 2.5 ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ภาครัฐได้มีนโยบายขอความร่วมมือจากประชาชนคนไทยเชื้อสายจีนโดยเฉพาะย่านเยาวราช ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดจีนและมีศาลเจ้าอยู่เป็นจำนวนมาก ภาครัฐจึงขอความร่วมมือให้ช่วยลดการเผากระดาษและการจุดธูปจำนวนมากซึ่งชาวจีนย่านเยาวราชต่างก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในขณะที่ได้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีการเปลี่ยนของรูปแบบประเพณีเช่นเดียวกัน เนื่องจากชาวจีนนั้นเมื่อมีงานประเพณีใดก็ตามจะมีการจุดประทัด จุดธูปจำนวนมากเช่นกัน และยังเผากระดาษไหว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดเป็นปัญหาด้านมลพิษทางอากาศเช่นเดียวกับประเทศไทย ดังนั้นจึงทำให้ภาครัฐของสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ออกนโยบายที่เป็นกฎข้อบังคับ ข้อห้ามกระทำอย่างเด็ดขาด คือ ห้ามการจุดประทัดและห้ามการเผากระดาษไหว้ที่สุสานทุกชนิด (แต่เผากระดาษที่บ้านยังสามารถกระทำได้เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ส่วนบุคคล) อย่างไรก็ตาม ก็ยังสามารถจุดธูปได้บ้างในบางพิธีกรรม ดังนั้นนโยบายของภาครัฐ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนทำให้รูปแบบของพิธีกรรมในงานประเพณีต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปในยุคสมัยปัจจุบัน และถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ยังคงให้ความสำคัญและปฏิบัติตามประเพณีต่าง ๆ ไว้ได้

การย้ายถิ่น เมื่อชาวจีนแต้จิ๋วได้มีการย้ายถิ่นเข้าไปยังประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะการย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทย ต่างก็มีการยอมรับและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ประเพณีซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นการผสมผสานกัน ทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วเข้ากับสังคมไทยและปรับตัวให้เข้าวิถีชีวิตคนไทยได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลทำให้รูปแบบการปฏิบัติตามของประเพณีต่าง ๆ เกิดการปรับเปลี่ยนไป ซึ่งจากเดิมชาวจีนแต้จิ๋วจะนิยมใช้วิธีการฝังศพในงานศพ แต่เมื่ออยู่ที่เมืองไทยก็ได้พบกับปัญหาค่าใช้จ่ายเพราะการจัดพิธีการฝังศพมีค่าใช้จ่ายสูงและที่ดินของสุสานจะมีราคาสูงมาก อีกทั้งในประเทศไทยยังถือวิธีการเผาศพเป็นวิธีหลักที่ประเทศไทยในได้ปฏิบัติกันโดยทั่วไป ดังนั้นการจัดพิธีงานศพจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยชาวจีนแต้จิ๋วบางครอบครัวจะเลือกใช้วิธีการเผาศพแทนการฝังศพ เพราะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ในปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วย่านเยาวราชนิยมเลือกใช้วิธีนี้ ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีการเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องจากการย้ายถิ่นเช่นกัน คือ ในเขตหลงเฉิง (RongchengQU, 榕城区) มีชาวบ้านที่มาจากหลากหลายหมู่บ้านของ

จังหวัดกิ๊กเอี๊ยเดินทางเข้ามาประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เมื่อมีชาวบ้านเสียชีวิตลงก็จะไม่สามารถนำศพกลับไปประกอบพิธีที่หมู่บ้านของตนเองได้ เนื่องจากการนำศพกลับไปที่หมู่บ้านจะมีค่าใช้จ่ายที่สูงอีกทั้งนโยบายภาครัฐของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีข้อบังคับว่า เมื่อมีผู้เสียชีวิตที่ใดก็ตามก็จะต้องทำพิธีงานศพที่พื้นที่นั้น ดังนั้นจึงทำให้ขั้นตอนของประเพณีการจัดงานศพมีการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการจัดพิธีแบบดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋วมีข้อจำกัดและมีความเข้มงวดในสถานที่จัดงานศพ จึงสรุปได้ว่า การย้ายถิ่นของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศและภายในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยเองต่างมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเพณีต่าง ๆ

การแต่งงาน โดยชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการเปลี่ยนแนวความคิดโบราณ คือ มีการแต่งงานกับคนกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นชาวแต้จิ๋วด้วยกัน จึงทำให้ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วเกิดการเปลี่ยนแปลงและการผสมผสานได้อย่างลงตัว จะเห็นได้จากประเพณีการแต่งงานนั้นทำให้ประเพณีแซยิดได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไป คือ ชาวจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราชเมื่อถึงวันแซยิดจากเดิมจะมีการจัดงานวันเกิดที่ยิ่งใหญ่โดยลูกหลานเป็นผู้จัดงานให้ แต่ในปัจจุบันจะมีเฉพาะการ กินซิ่วท้อ (寿桃) และให้ผู้สูงอายุได้ใส่เสื้อผ้าใหม่ ๆ เท่านั้น ซึ่งถือเป็นประเพณีแบบดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋ว แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปคือมีการพาผู้สูงอายุไปที่วัดเพื่อทำบุญตักบาตร ซึ่งการทำบุญใส่บาตรนั้นเป็นประเพณีที่คนไทยได้ปฏิบัติเป็นปกติ จึงสะท้อนให้เห็นว่าประเพณีแซยิดของชาวจีนแต้จิ๋วนั้นได้รับการผสมผสานกับประเพณีของคนไทย ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วในสาธารณรัฐประชาชนจีน ปัจจัยการแต่งงานได้ทำให้ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อเทพเจ้า เมื่อชาวจีนแต้จิ๋วได้แต่งงานกับคนจีนที่มาจากพื้นที่อื่น ๆ โดยไม่มีความเชื่อเทพเจ้าต่าง ๆ ที่เหมือนกันแต่ก็จะต้องยอมและมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการไหว้เทพเจ้า เช่น ไม่บูชาเทพเจ้าภายในบ้าน ถ้ามีความต้องการก็ไปไหว้ที่วัดหรือศาลเจ้า เป็นต้น ปัจจัยในด้านการแต่งงานของทั้งสองประเทศทำให้ผู้วิจัยได้เห็นว่า ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วจะมีการเปลี่ยนแปลงและการผสมผสานกับประเพณีอื่น ๆ เพราะแต่งงานกับผู้คนที่ไม่เป็นกลุ่มเดียวกันก็จะต้องยอมรับวัฒนธรรมประเพณีของกันและกันด้วยจึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

วิทยาการสมัยใหม่ ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบโดยนำวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ในการปฏิบัติประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี โดยมีสิ่งที่เหมือนกันของทั้งสองพื้นที่ คือ คติความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋วจะช่วยให้การจัดงานประเพณีต่าง ๆ ยังคงมีอยู่และเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ ซึ่งการนำวิทยาการสมัยใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การใช้เทียนไฟฟ้าแทนเทียนขี้ผึ้งในการไหว้เทพเจ้า การใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น โทรศัพท์มือถือมาเปิดวีดีโอการแสดงงิ้วแทนการจ้างคนมาเล่นงิ้วในพิธีการไหว้บรรพบุรุษ และการทำบุญโดยการสแกนรหัสคิวอาร์ก็สามารถสร้างความสะดวกสบายให้กับผู้ต้องการทำบุญอย่างยิ่ง จึงสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วในทั้งสองประเทศมีการนำวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ร่วมกัน

กับวิถีชีวิตและความเชื่อของผู้คนได้เป็นอย่างดี และในชีวิตประจำวันของผู้คนก็ไม่สามารถแยกจากวิทยาการสมัยใหม่ได้อีกต่อไป ซึ่งถือว่าวิทยาการสมัยใหม่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงของประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี

2) การสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน สรุปได้ดังต่อไปนี้

การสืบทอดจากบุคคลภายในครอบครัว กล่าวคือ ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีวิธีการสืบทอดประเพณีในรอบปีเหมือนกัน คือ การให้หลานลูกร่วมกันในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ในการไหว้เทพเจ้าและไหว้บรรพบุรุษ เช่น การเตรียมของเซ่นไหว้ การจุดธูปกราบไหว้เทพเจ้าหรือบรรพบุรุษ โดยบุคคลในครอบครัวจะมีการพาลูกหลานไปไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ ในวัดหรือศาลเจ้าอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ลูกหลานได้ซึมซับในวัฒนธรรมของกลุ่มตนเองและยังได้มีส่วนร่วมในงานประเพณีต่าง ๆ จึงทำให้ลูกหลานเกิดมีความรู้และยอมรับการปฏิบัติของประเพณีต่าง ๆ ของตนเองเพื่อจะได้สืบทอดต่อไปในอนาคต

การสืบทอดโดยสถานศึกษา กล่าวคือ สถานศึกษาของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงมีการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วให้ยังคงอยู่ในปัจจุบัน โดยทั้งสองพื้นที่จะมีการจัดกิจกรรมตามเทศกาลหรือการจัดพิธีการไหว้บรรพบุรุษขึ้นในโรงเรียน ทั้งนี้ก็เพื่อให้นักเรียนได้เกิดการซึมซับจากเข้าร่วมกับการจัดกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ อีกทั้งยังทำให้คนรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วมและร่วมสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วให้คงอยู่ด้วยโดยผ่านสถานศึกษาที่ลูกหลานได้เข้าไปศึกษาหาความรู้

การสืบทอดจากชุมชน ไม่ว่าจะเป็นประเทศไทยหรือสาธารณรัฐประชาชนจีน ชุมชนต่างเป็นพลังสำคัญในการช่วยอนุรักษ์ให้การจัดกิจกรรมตามเทศกาล ประเพณีและพิธีกรรมการไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ ตามปฏิทินจีนยังคงสืบทอดอยู่ โดยจากการสืบทอดนั้นหน่วยงานของภาครัฐได้เข้ามาช่วยส่งเสริมให้งานประเพณีต่าง ๆ ในทุก ๆ ปีได้เกิดขึ้นและเสร็จสิ้นอย่างสมบูรณ์ด้วย ดังนั้นจึงทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วในชุมชนต่างมีความเข้มแข็งและยังคงมีการปฏิบัติตามขั้นตอนของประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีรุ่นสู่รุ่น

การสืบทอดจากศาลเจ้าและวัดจีน โดยศาลเจ้าและวัดจีนถือเป็นศูนย์รวมใจที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความรักความสามัคคีกัน ครั้นเมื่อถึงงานเทศกาลต่าง ๆ ชาวบ้านก็จะมาร่วมใจกันจัดงานประเพณีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเสมอ เมื่อชาวจีนแต้จิ๋วได้อพยพไปยังพื้นที่อื่น ๆ เช่น ชาวจีนแต้จิ๋วได้อพยพไปยังย่านเยาวราช ประเทศไทย ก็ได้นำคติความเชื่อของตนเองติดตัวมาด้วยจึงได้มีการก่อสร้างทั้งวัดและศาลเจ้าในย่านเยาวราชจำนวนมาก ซึ่งวัดหรือศาลเจ้าในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศไทยจะมีบทบาทหน้าที่สำคัญในด้านการสืบทอดคติความเชื่อ สืบทอดการปฏิบัติตามขั้นตอนของประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วให้คงอยู่เหมือนกันดังเช่นในอดีต

การสืบทอดจากสมาคมและมูลนิธิ ทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นมีการก่อตั้งสมาคมและมูลนิธิที่เกิดจากชาวจีนแต้จิ๋วหลายองค์กร ซึ่งการมีสมาคมและมูลนิธินั้นถือว่าเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่มีเสริมช่วยให้ประเพณีในรอบปีต่าง ๆ ของชาวจีนแต้จิ๋วยังคงถูกสืบทอดไว้ได้ จากการที่สมาคมมีความเข้มแข็งจึงทำให้ทุก ๆ ปีได้มีการจัดงานประเพณีต่าง ๆ และยังเป็นการช่วยกระตุ้นให้ชุมชนชาวจีนแต้จิ๋วนั้นเกิดความเข้มแข็งและเกิดความรักความสามัคคีที่จะร่วมใจกันในการสืบทอดประเพณีของตนเอง อีกทั้งสมาคมของแต้จิ๋วยังสามารถรวบรวมชาวจีนแต้จิ๋วเพื่อให้เข้ามาร่วมกันจัดงานประเพณีต่าง ๆ ไว้ได้ ซึ่งถือเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ในการสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วให้คงอยู่สืบไปในอนาคต

3) การเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

การเผยแพร่ในประเทศไทยนั้นไม่ว่าจะเป็นชุมชน ศาลเจ้า วัดจีน องค์กรมูลนิธิ และรวมถึงหน่วยงานภาครัฐของประเทศไทยต่างก็มีส่วนร่วมในการช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งวิธีการเผยแพร่ความรู้และรูปแบบขั้นตอนต่าง ๆ ของประเพณีชาวจีนแต้จิ๋วนั้นสามารถแบ่งได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นในย่านชุมชนเยาวราชเองต่างก็มีร้านค้าที่ขายสิ่งของต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีแต้จิ๋ว เช่น ร้านที่ขายอาหารแต้จิ๋ว ร้านขายของเซ่นไหว้ ร้านขายสิ่งของต่าง ๆ เช่นขายของที่เกี่ยวกับการจัดพิธีการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋ว เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต่างก็มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสิ้น การเผยแพร่ประเพณีนั้นยังรวมถึงการมีกิจกรรมต่าง ๆ ของประเพณีในรอบปีที่จัดขึ้นในย่านเยาวราช เพราะได้รับการสนับสนุนจากสมาคมต่าง ๆ และหน่วยงานภาครัฐ และยังมีการส่งเสริมการสืบทอดและเผยแพร่จากมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งที่ได้ก่อตั้งขึ้นจากชาวไทยเชื้อสายจีนก็ต่างเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ด้านวัฒนธรรมและประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว จากการศึกษาดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงการมีส่วนร่วมกันของชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ที่ยังคงมีการร่วมใจกันและทำให้ชุมชนย่านเยาวราชแห่งนี้มีความเข้มแข็งและร่วมใจกันในการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ อีกทั้งยังสามารถนำไปเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจต่าง ๆ ในประเพณีในรอบปีของชาวจีนย่านเยาวราชโดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋วเพื่อให้คนภายนอกได้รู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วไว้ได้อย่างสมบูรณ์

การเผยแพร่ในสาธารณรัฐประชาชนจีน ปัจจุบันในจังหวัดกิ๊กเอี๊ยยังมีผู้คนซึ่งเป็นชาวบ้านในพื้นที่ต่างร่วมกันสืบทอดและเผยแพร่ประเพณีของตนเองและรวมถึงได้มีองค์กรที่การทำหน้าที่ที่เกี่ยวกับการศึกษาประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งพวกเขาเหล่านี้ต่างได้นำความรู้ของตนเองมาจัดทำเป็นหนังสือและเอกสารต่าง ๆ เพื่อให้ผู้คนที่สนใจเรื่องประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วได้เรียนรู้และศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกัน โดยการเผยแพร่ในแบบดั้งเดิมจะเป็นการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่ประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วเท่านั้น และในปัจจุบันชาวแต้จิ๋วยังได้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ประเพณีของตนเองไปผสมผสานกับสื่อบันเทิงต่าง ๆ ในการสร้างเป็นละคร

โทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ด้วย เช่น มีการถ่ายทำภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วแบบดั้งเดิม ผ่านตัวละครที่มีบทบาททั้งคติความเชื่อแบบเก่าและคติความเชื่อของคนรุ่นใหม่มาร่วมกันแสดงให้ประชาชนได้เกิดทั้งความสนุกสนานและยังสามารถดึงดูดความสนใจของผู้คนให้ได้มองเห็นภาพของประเพณีต่าง ๆ ได้อย่างดี อีกทั้งยังทำให้ผู้ชมได้รับรู้ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วผ่านการชมละครและภาพยนตร์ด้วย อีกทั้งในปัจจุบันยังมีการเผยแพร่ประเพณีของตนเองโดยการใช้เทคโนโลยีที่มีความทันสมัยอย่างยิ่งเพราะปัจจุบันสาธารณรัฐประชาชนจีนมีระบบอินเทอร์เน็ตที่มีความรวดเร็วและสามารถเข้าถึงประชาชนคนจีนได้อย่างสมบูรณ์ จึงได้มีการนำเทคโนโลยีดังกล่าวนี้มาเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่ประเพณีต่าง ๆ ของตนเอง จากการนำสื่อต่าง ๆ เข้ามาผสมสานและใช้ในการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีดังกล่าว สู่ประชาชนคนจีนทั่วประเทศ โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋วในพื้นที่จังหวัดกิ๊กเอ๊ย ได้นำเทคโนโลยีมาช่วยในการเผยแพร่ ช่วยในการประชาสัมพันธ์งานประเพณีต่าง ๆ ให้กับชาวบ้านในชุมชน อีกทั้งยังมีการบันทึกรูปภาพและมีการถ่ายเป็นวีดีโอและส่งไปเผยแพร่ทางแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดายจึงทำให้มีการเผยแพร่ไปยังทั่วโลกอีกด้วย

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว: กรณีศึกษา ย่านเยาวราช ประเทศไทย และจังหวัดกิ๊กเอ๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีประเด็นอภิปรายผลดังนี้

1. การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและในสาธารณรัฐประชาชนจีน ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋วเป็นสัญลักษณ์ของชาวจีนแต้จิ๋วซึ่งทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วมีความแตกต่างกับกลุ่มคนอื่น ไม่ว่าจะเป็นประเพณีชีวิต ประเพณีตามเทศกาล หรือประเพณีตามวันสำคัญที่ชาวจีนแต้จิ๋วได้กำหนดวันขึ้นจะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมของชาวจีนแต้จิ๋ว จึงชาวจีนแต้จิ๋วในทั้งสองประเทศได้รักษาและสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ดนัย ไชยโยธา (2546 : 117) ได้กล่าวว่า ประเพณี หมายถึง ความเชื่อ การกระทำ ทัศนคติ ค่านิยม ศีลธรรมของมนุษย์ ประเพณี คือ ระเบียบแบบแผนและการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ มีลักษณะที่เป็นสิ่งที่ปฏิบัติเชื่อถือมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ QIN HUA (2559) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาประเพณีสารทจีนของคนไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาล เมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่าคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วยังนับถือและปฏิบัติตามประเพณีสารทจีนอยู่ เพราะชาวจีนมีทัศนคติเคารพและกตัญญูบรรพบุรุษ และมีความเชื่อเรื่องผี เชื่อว่าผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วยังมีวิญญาณอยู่ในโลก ซึ่งการไหว้วิญญาณหรือผีบรรพบุรุษจะช่วยให้ครอบครัวและลูกหลานมีสุข ถ้าไม่ได้ไหว้วิญญาณก็จะทำให้ครอบครัวเกิดความวุ่นวาย จึงทำให้ประเพณีสารทจีนได้สืบทอดต่อมา

2. การศึกษาปัจจัยการเปลี่ยนแปลงและการสืบทอดประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว ในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ผลการวิจัยพบว่า ชาวจีนแต้จิ๋วรุ่นต่อรุ่นต่างมีความพยายามในการรักษาสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ของตนไว้ ทำให้ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและในสาธารณรัฐประชาชนจีนได้สืบต่อไว้ให้คงอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งกระบวนการการสืบทอดก็มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่เสมอตามการพัฒนาของสังคมสมัยใหม่ ได้แก่ นโยบายภาครัฐของทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน การย้ายถิ่นกับการแต่งงานของชาวจีนแต้จิ๋ว และรวมถึงการมีวิทยาการสมัยใหม่ที่ใช้ในการสืบทอดและเผยแพร่ประเพณีดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2548 : 4) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ LAN YANDAN (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “เทศกาลเช็งเม้ง : กรณีศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนแต้จิ๋วในเมืองซัวเถา” ผลการวิจัยพบว่า ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงปฏิบัติตามประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลเช็งเม้งของชาวจีนแต้จิ๋ว แต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมบางอย่างตามสังคมสมัยใหม่

ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วที่ได้สืบทอดในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน นอกจากเป็นการปฏิบัติตามประเพณีต่าง ๆ แล้ว บุคคลภายในครอบครัวถือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญในการช่วยให้มีการสืบทอดและเผยแพร่ของประเพณีต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการมีชุมชนที่เข้มแข็ง การมีวัดจีนหรือศาลเจ้า สถานศึกษา องค์กรมูลนิธิ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามามีบทบาทในการสืบทอดคติความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ แบบดั่งเดิมของจีนแต้จิ๋วให้คงอยู่ได้สืบไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์ (2558) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ย่านไชน่าทาวน์เยาวราช: พื้นที่การนำเสนออัตลักษณ์เชิงซ้อนของวัฒนธรรมความเป็นจีนในสังคมไทยร่วมสมัย” ผลการวิจัยพบว่าในย่านเยาวราชยังมีการจัดกิจกรรมตามเทศกาลจีนร่วมกัน บรรยากาศทางวัฒนธรรมที่ดีจะเอื้อต่อการสืบทอดประเพณี ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ บรรเทิง พาพิจิตร (2549 : 77) ที่ได้กล่าวว่าประเพณีถือเป็นการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม โดยผู้คนส่วนใหญ่ได้ยึดถือสืบทอดต่อ ๆ กันมา ประเพณีเป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เมื่อสังคมเกิดปัญหาขึ้น มนุษย์ก็จะหาวิธีแก้ไขและปฏิบัติตามวิธีของคนสมัยก่อน ซึ่งมักจะอาศัยอยู่ในความเชื่อตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีที่ถือเป็นบรรทัดฐานและมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตโดยผ่านคติความเชื่อทั้งนี้เพื่อการปฏิบัติทำให้เกิดเป็นความเจริญงอกงามของสังคม

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว: กรณีศึกษา ย่าเยาวราช ประเทศไทย และจังหวัดกิ๊กเอ๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมหรือประเพณีที่เฉพาะเจาะจงทั้งที่ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น ประเพณีการไหว้เทพเจ้าไฉ่สิ่งเอี๊ย (财神爷) เทศกาลหยวนเซียว หรือ เทศกาลสารทจีน เป็นต้น

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น คนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน คนไทยเชื้อสายจีนไหหลำ ในประเทศไทยและชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวจีนไหหลำ ในสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น

บรรณานุกรม

กิตติ โล่ห์เพชรัตน์. (2560). *ตำนานลูกหลานมังกรในแผ่นดินสยาม.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ลูกบาศก์ห้าสิบสี่ ในเครือ บริษัท คิวบ์ ฟิฟตี้โฟร์ จำกัด.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). *พิธีกรรมและประเพณี.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

คณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดสร้างพระมหามณฑปประดิษฐานพระพุทธมหาสุวรรณปฏิมากร วัดไตรมิตรวิทยาราม. (2552). *พระมหามณฑป พระพุทธมหาสุวรรณปฏิมากร สถิตศรัทธาสถาพร.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.

คณะกรรมการโครงการจัดสร้างซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบพระชนมพรรษา. (2542). *ซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบพระชนมพรรษา.* กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

จัง เอี้ยนชิว “จาง เอี้ยนชิว” , วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และสุภางค์ จันทวานิช. (2534). *ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและในภูมิลำเนาเดิมที่เฉาซัน.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิราภรณ์ เจริญเดช และคณะ. (2546). *รำลึกรัตนโกสินทร์ 222 ปี.* กรุงเทพมหานคร: เนชั่นพับลิเคชั่น.

เจริญ ตันมหาพราน. (2554). *ย่ำถนนยลถิ่นจีน.* กรุงเทพมหานคร: ปราชญ์.

ดนัย ไชยโยธา. (2546). *สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ต้วน ลี่เซิง. (2525). *คนจีน 200 ปีภายใต้พระบรมโพธิสมภาร.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เส้นทางเศรษฐกิจ จำกัด.

ถาวร สิกขโกศล. (2554). *แต้จิ๋ว: จีนกลุ่มน้อยที่ยิ่งใหญ่.* กรุงเทพมหานคร: มติชน.

ธนทรัพย์ มีทรัพย์. (2549). *พฤติกรรมการสื่อสารเพื่อการสืบทอดภาษาจีนของชาวจีนในเขตชุมชนชาวจีนกรุงเทพมหานคร.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

ธีระพันธ์ ล. ทองคำ. และคณะ. (2547). *ศัพทานุกรมอาหารริมทางย่านเยาวราช.* โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลำดับที่ 61. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธาวัน อิ่มอุไร, ปารเมศ อุปวาณิช, อนุชา หอมชะเอม และอภิพล ลิ้มตระกูล. (2562). *เส้นทางการอพยพและวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีน ในย่านเยาวราชและย่านปากน้ำโพ.* (รายงานการศึกษา อิสระ วท.บ.) หาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, จังหวัดสุพรรณบุรี.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ธิดา โมสิกรัตน์. (2556). ไทยศึกษา. จังหวัดนนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มสธ.

เนตรนภา เกตุเทียน. (2559). *การตั้งถิ่นฐานของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, จังหวัดนครสวรรค์.

นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์. (2558). *ย่านไชน่าทาวน์เยาวราช: พื้นที่การนำเสนออัตลักษณ์เชิงซ้อนของวัฒนธรรมความเป็นจีนในสังคมไทยร่วมสมัย.* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

บรรเทิง พาพิจิตร. (2549). *ประพณี วัฒนธรรมไทย และคติความเชื่อ.* กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ปิยนาถ บุนนาค และEdward Van Roy. (2549). *สำเพ็ง: ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนในกรุงเทพฯ.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยนาถ บุนนาค. (2559). *สำเพ็ง: ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนในกรุงเทพฯ.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรานี วงษ์เทศ. (2548). *ประเพณี 12 เดือน.* กรุงเทพมหานคร: มติชน.

ปิยชาติ สึงตี. (2553). *ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิ๋ว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

เผ่าทอง ทองเจือ และศันสนีย์ โชติกเสถียร. (2555). *พาชิมอาหารอร่อย ตามรอยตำนานเก่า เล่าเรื่องจีนในไทย.* กรุงเทพมหานคร: ธนาคารกรุงเทพ.

เผ่าทอง ทองเจือ และศรัญญา พุทธารี. (2558). *เยาวราช ถนนมังกรไม่เคยหลับ.* กรุงเทพมหานคร: ธนาคารกรุงเทพ.

พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2546). *วิถีจีน.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น จำกัด.

พรพรรณ จันทโรนานนท์ และไพศาล ทองสัมฤทธิ์. (2556). *ปากน้ำเมืองท่าโบราณ : ความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวจีน.* จังหวัดสมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

มุจลินทร์ เพ็ชรรุ่ง. (2553). *การศึกษาบทบาทของชาวจีนใน อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ในสมัยรัตนโกสินทร์.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.

วิลาสินี ดาราฉาย. (2557). *การสลับภาษาไทยกับภาษาจีนแต้จิ๋วของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนเยาวราช.* วิทยานิพนธ์ (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

เสี่ยวจิว. (2556). *ที่เรียกว่า 'แต้จิ๋ว'.* กรุงเทพมหานคร: มติชน.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สุจิตต์ วงษ์เทศ และบรรณาธิการ. (2545). *เวียง วังฝั่งธนฯ ชุมชนชาวสยาม.* ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2558). *ความสัมพันธ์วัฒนธรรมประเทศไทยและประเทศจีน.* (พิมพ์ครั้งที่ 5) สมุทรปราการ: โครงการสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย และฤทธิชัย เตชะมหัทธนันท์. (2559). *เทศกาลตรุษจีนเยาวราช: ภูมิหลังและพัฒนาการ.* สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

อดุลย์ รัตนมั่นเกษม. (2558). *วัฒนธรรมแต้จิ๋ว.* กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.

DENG JUNGE. (2558). *วัฒนธรรมการกินเจในย่านเยาวราช.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, จังหวัดสมุทรปราการ.

JIANG KAIYANG. (2562). *ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, จังหวัดสมุทรปราการ.

JIANG YING “姜莹”. (2012). *《中韩同源节日对比研究》“ศึกษาเปรียบเทียบเทศกาลจากการมีที่มาเดียวกันในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศเกาหลีใต้”.* 硕士论文. 黑龙江大学 Heilongjiang University.

LIN LUNLUN “林伦伦”. (2008). *《“潮汕文化”的自新与粤东社会的发展－“潮汕文化”三题》Self-Renovation of “Chaoshan Culture” and Social Development of Eastern Guangdong.*汕头大学学报 (人文社会科学版). 2008 (4): 81-85+98.

LIU QINGSHAN และLI DUO “刘青山,李铎”. (1999).《岭南文史》“Lingnan Culture and History”. *广东省人民政府文史研究馆.* 1999 (04): 5-9.

LAN YANDAN. (2560). *เทศกาลเช็งเม้ง : กรณีศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนแต้จิ๋วในเมืองซัวเถา.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, จังหวัดสมุทรปราการ.

LI XIAOYUN, SU MIN, HUANG HAIHUA, LI HUI, TIAN DONGPING และGAO YUXIA “李晓昀, 苏敏, 黄海花, 李辉, 田东萍, 高玉霞”. (2010). *《潮汕人与广府、客家人母系遗传背景差异的分析》* “Analyis of matrilineal genetic background differences between Chaoshan population Cantonese and Hakka”. *期刊论文. 西安交通大学学报(医学版)*Journal of Xi’an Jiaotong University (Medical Sciences) 31 (6), 664-668.

บรรณานุกรม (ต่อ)

LI QI “李琪”. (2015). ศึกษาวิจัยเรื่อง 《*泰国华人节俗与中国节俗对比以及教学探析—以素攀莎完莹学校高三学生为例*》 *The Exploration Of Traditional Customs Of Great Festivals Between Thailand And China And Teaching Management To Take Grade — 12 Students Of Sa-NguanYing School As An Example.* 硕士论文. 广西大学 Guangxi University.

LIN KAILONG “林凯龙”. (2017). *《潮汕古俗—四海潮人的精神家园》“ประเพณีพื้นบ้านแต้จิ๋ว—บ้านจิตวิญญาณของแต้จิ๋ว”.* 中国香港: 香港中和出版有限公司.

LIN ZHONGQUAN “林仲全”. (2018). *桑梓文化 “วัฒนธรรม Sangzi”.* 中国 : 揭阳市楹联学会.

MO WENBIN “莫文彬”. (2017). *《基于文化地理学的潮汕地区传统村落及民居类型研究》“Researching of traditional villages and houses of Chaoshan area basing on the cultural geography”.* 硕士论文. 华南理工大学 South China University of Technology.

QIN HUA และนฤมล ลิ้ปิยะชาติ. (2559). การศึกษาประเพณีสารทจีนของคนไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.* มหาวิทยาลัยบูรพา, จังหวัดชลบุรี. 24 (45), 125-137.

QIN HUA. (2559). *การศึกษาประเพณีสารทจีนของคนไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, จังหวัดราชบุรี.

RUAN SHIHE “阮氏荷”. (2019). *《中越传统节日文化习俗对比及教学研究》“ศึกษาเปรียบเทียบเทศกาลดั้งเดิมระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับประเทศเวียดนาม และการสอนภาษาจีน”.* 本科论文. 扬州大学 YANGZHOU University.

WEN JUAN “文娟”. (2012). *《潮汕族群和潮汕地区经济-一个历史比较制度分析视角》“Chao-shan ethic group and Chao-shan economy-from the view of Comparative Historical Institution Analysis”.* 硕士论文. 广东商学院 GuangDong University of Finance & Economics.

XIAO LIANG’EN “肖亮恩”. (2011). *《潮汕三山国王信仰研究》“Research On the Cult of the King of the Three Mountains of the Chaoshan Region”.* 硕士论文. 广州大学 College of Humanities of Guangzhou University.

บรรณานุกรม (ต่อ)

YE CHUNSHENG และWANG WEISHEN “叶春生 王伟深”. *(2014).《潮汕民俗大典》“ประเพณีพื้นบ้านของแต้จิ๋ว”.* 第三版 中国: 广东人民出版社.

ฐานข้อมูลออนไลน์

แผนที่เยาวราช. (ม.ป.ป.) ค้นคืนจาก https://www.dpu.ac.th/dpuplace/%E0%B9%80%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A.html

แผนที่ที่ตั้งของท้องถิ่นแต้จิ๋วในมณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน. (ม.ป.ป.) ค้นคืนจาก https://phyblas.hinaboshi.com/20120629

เฟสบุ๊ก (Facebook) ของวัดมังกรกมลาวาส. (2562). ค้นคืนจาก https://www.facebook.com/Wat.Mangkonkamalawat.Temple/photos/a.121964721862487/427234911335465/

春节. 中国互联网新闻中心. ค้นคืนจาก http://www.china.com.cn/ch-jieri/chunjie/2.htm

潮汕罕见围楼存有独一无二的九皇斋节. (2019). ค้นคืนจาก blog.sina.cn/dpool/blog/s/blog_4976c5af0102yqv7.html

澄海区盛安寨国内独有风俗“九皇斋节”开摆. (2014). ข่าว 南方快报. ค้นคืนจาก http://kb.southcn.com/content/2014-09/29/content_109412077.htm

ครั้งแรกในไทย! ไปอิ่มบุญสุขใจ สักการะ “องค์หม่าโจ้ว-เจ้าแม่ทับทิม” ต้นกำเนิดเก่าแก่กว่าพันปี. (2562). ข่าว MGR ONLINE. ค้นคืนจาก https://mgronline.com/travel/detail/9620000110083

培英學校簡況. สมาคมแต้จิ๋วแห็นประเทศไทย. ค้นคืนจาก http://www.tiochewth.org/index.php?langtype=cn&pageid=cn_17

เฟสบุ๊ก (Facebook) ของร้านตั้งจิ้นฮั้ว (陳振華). (ม.ป.ป.) ค้นคืนจาก https://www.facebook.com/tangchinhua

เฟสบุ๊ก (Facebook) ของ MRT Bangkok Metro. (2562). ค้นคืนจาก https://www.facebook.com/BEM.MRT/photos/pcb.10157362794929516/10157362782224516/

เว็บเพจและเฟสบุ๊ก สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์. ค้นคืนจาก http://www.bangkok.go.th/samphanthawong

เว่ยป๋อ (Weibo) ของภาพยนตร์ “คุณพ่อ ผมสำเร็จได้แน่นอน” (爸，我一定行的). (2018). ค้นคืนจาก https://m.weibo.cn/6354091233/4266167298077869

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เอกสารรับรองคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

เอกสารรับรอง
(Certificate of Exemption)
คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่ 27 สิงหาคม 2563

ชื่อเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีในรอบปีของชาวจีนแต้จิ๋ว : กรณีศึกษา ย่านเยาวราช ประเทศไทย และจังหวัดกิ๊กเอี๊ย มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนชาวจีน

ชื่อนักวิจัย/หัวหน้าโครงการ MS. LIN SHIYA

คณะวิชา/หลักสูตร หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ขอรับรองว่า งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบโดยสอดคล้องกับประกาศเฮลซิงกิ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ลงนาม

(อาจารย์ ดร.วิรัตน์ ทองรอด)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่รับรอง วันที่ 27 สิงหาคม 2563
เลขที่รับรอง อ.984/2563

วันที่ให้การรับรอง: 27 สิงหาคม 2563
วันหมดอายุใบรับรอง: 26 สิงหาคม 2565

ภาคผนวก ข
คำถามสัมภาษณ์

1. ท่านชื่ออะไร อายุเท่าไหร่ มีอาชีพอะไร
2. ท่านเป็นชาวจีนแต้จิ๋วรุ่นใด ในสมาชิกของครอบครัวมีใครเป็นชาวจีนแต้จิ๋วไหม
3. บรรพบุรุษของท่านอพยพเข้ามาประเทศไทยตั้งแต่เมื่อไหร่
4. ในครอบครัวท่านมีตั้งศาลเจ้า (ตี่จู่เอี๊ยะ (地主爷) และไฉ่ชิงเอี๊ย (财神爷)) หรือบูชาบรรพบุรุษไหม ช่วงที่ต้องไหว้ศาลเจ้าหรือบูชาบรรพบุรุษเป็นช่างเวลาไหน ต้องเตรียมของอะไร พิธีการไหว้จะเป็นอย่างไร
5. ในครอบครัวท่านมีประเพณีอะไรบ้างที่เป็นบรรพบุรุษชาวจีนแต้จิ๋วสืบทอดออกมาและยังนับถืออยู่
6. ถ้าหากในครอบครัวมีคนตั้งครรภ์หรือคลอดลูก จะมีประเพณีอะไรที่จำเป็นต้องทำ มีการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างจากอดีต
7. ตอนถึงวันเกิดมีประเพณีอะไรบ้างไหม หรืออายุเท่าไหร่จะมีความสำคัญแบบที่ต้องจัดงานวันเกิดและจะจัดงานอย่างไร
8. ในวันเจ็ดนางฟ้าจะทำพิธีกรรมอย่างไร วันเจ็ดนางฟ้ายังเป็นวัน “ชุกฮวยฮึ้ง” (出花园) ของเด็กชาวจีนแต้จิ๋วที่มีอายุ 15 ปี ท่านเคย “ชุกฮวยฮึ้ง” (出花园) ไหม ในครอบครัวจะทำพิธีอย่างไรและปัจจุบันทำอย่างไร มีความต่างกันอย่างไร
9. ในอดีต พิธีงานแต่งงานเป็นอย่างไร และปัจจุบัน คนในครอบครัวจะนิยมงานแต่งงานแบบไหน แบบไทย จีน หรือฝรั่ง
10. ในพิธีงานศพมีประเพณีอะไรบ้าง
11. ท่านทำบุญไหม ทำวันอะไรบ้าง ทำอย่างไร เช่น ปล่อยสัตว์ ทำบุญใส่บาตร เป็นต้น
12. ท่านคิดว่าปัจจัยที่ทำให้ประเพณีวงจรชีวิตเหล่านี้เปลี่ยนแปลงมีอะไร
13. ท่านคิดว่าปัจจัยที่ทำให้ประเพณีที่เกี่ยวกับวงจรชีวิตเหล่านี้ได้สืบทอดต่อมามีอะไรบ้าง และส่วนที่ไม่ได้สืบทอดต่อมา เหตุที่ทำให้หายไปเป็นอะไร
14. ตอนถึงเทศกาลตรุษจีน ครอบครัวท่านจะมีกิจกรรมอะไรบ้าง ต้องทำพิธีอะไรไหม และมีความต่างจากอดีตอย่างไร
15. ตอนถึงเทศกาลเช็งเม้งท่านจะไหว้บรรพบุรุษอย่างไร ไหว้ที่บ้ารหรือไหว้ที่สถานที่ฝังศพ นอกจากเทศกาลเช็งเม้ง ยังจัดการไหว้บรรพบุรุษวันไหน พิธีกรรมไหว้มีแตกต่างกับเช็งเม้งอย่างไร
16. ในเทศกาลขนมบ๊ะจ่าง ครอบครัวท่านจะทำขนมบ๊ะจ่างไหม หรืออดีตทำเป็นอย่างไร จะใส่อาหารอะไร นอกจากการทำขนมบ๊ะจ่างยังมีกิจกรรมอะไรบ้าง
17. ท่านยังนิยมเทศกาลไหว้พระจันทร์ไหม จะทำพิธีกรรมอย่างไรในเวลาถึงเทศกาลไหว้พระจันทร์

คำถามสัมภาษณ์ (ต่อ)

18. นอกจากเทศกาลเหล่านี้ ท่านยังรู้จักเทศกาลจีนอะไรบ้างที่ได้รักษาไว้
19. ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดที่ทำให้เทศกาลเหล่านี้ได้รักษาไว้
20. ในวันไหว้ตี่จู่เอี๊ยะ ครอบครัวจะทำพิธีอย่างไร หรือไปไหว้ศาลเจ้าที่ไหน
21. ยังทำพิธีกรรมวันไหว้ม่าโจ้วไหม ทำอย่างไร ถ้าไม่ทำ ทำไมไม่ทำ
22. ในวันไหว้บรรพบุรุษ ครอบครัวจะทำพิธีอย่างไร หรือไปไหว้บรรพบุรุษที่ไหน
23. นอกจากวันสำคัญเหล่านี้ ท่านยังทำตามวันสำคัญของชาวจีนแต้จิ๋วอะไรบ้าง
24. ท่านคิดว่าในครอบครัวมีการผสมผสานของวัฒนธรรม ทำให้ประเพณีได้มีเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง
25. ลูกหลานของท่านยังติดตามประเพรีกันไหม
26. ท่านได้ใช้วิทยาการสมัยใหม่อะไรบ้างในการทำพิธีเหล่านี้ ท่านคิดว่าเหตุผลที่เกิดความเปลี่ยนแปลงมีอะไร
27. เยาวราชมีโรงเรียนใดที่สอนภาษาจีน อยู่ที่ไหน
28. โรงเรียนจีนมีการจัดกิจกรรมจีนไหม มีอะไรบ้าง
29. ในโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีจีนไหม
30. เยาวราชมีศาลเจ้าหรือวัดแต้จิ๋วอะไรบ้าง ในศาลเจ้าหรือวัดได้บูชารูปเคารพท่านใดบ้าง
31. ช่วงที่คนมาไว้ศาลเจ้ากันมัดเป็นช่างเวลาไหน ต้องเตรียมของอะไร พิธีไหว้เป็นอย่างไร
32. ศาลเจ้าใดเป็นศาลเจ้าที่มีชื่อเสียงหรือได้รับนิยมของชาวจีนแต้จิ๋ว ทำไมเป็นศาลเจ้านี้
33. ในศาลเจ้าได้ใช้วิทยาการสมัยใหม่อะไรบ้างในการทำพิธีกรรม
34. ชุมชนหรือมูลนิธิในเยาวราชมีการจัดงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีจีนอะไรบ้าง ผู้ที่รวมงานกันจะทำอย่างไร
35. มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับเทศกาลหรือประเพณีจีนในชุมชนเยาวราช
36. ประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋วในอดีตจะใช้วิธีอะไรในการเผยแพร่และการสืบทอด เช่น หนังสือเป็นต้น ปัจจุบันได้เพิ่มเครื่องมืออะไร เช่น CD เครือข่าย เป็นต้น
37. ท่านคิดว่าชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วควรทำอะไรในการเผยแพร่และสืบทอดประเพณีชาวจีนแต้จิ๋ว
38. ท่านคิดว่าชุมชนหรือมูลนิธิเยาวราชสามารถทำอะไรบ้างในการเผยแพร่และสืบทอดประเพณี
39. ท่านมีข้อเสนอแนะอะไรบ้างในการเผยแพร่ประเพณีชาวจีนแต้จิ๋ว เช่น ใช้ Line FB Wechat เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประเพณีต่าง ๆ
40. ท่านมีข้อเสนอแนะอะไรบ้างในการสืบทอดประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋ว

采访问题

1. 您叫什么名字，您的年龄以及职业？
2. 您的家庭成员中每一位都是潮汕人吗？
3. 您是揭阳市榕城区本地人吗？
4. 在您的家里有供奉着神仙或者祖先吗，有哪些？
5. 在您家还保留着哪些从祖先传承下来的传统习俗？
6. 如果家里有家庭成员生孩子了，揭阳潮汕人有什么习俗，现在这些习俗和过去有什么改变？
7. 在出花园这天有什么习俗，相较以前有什么改变？
8. 揭阳潮汕人是怎么给老人庆祝寿辰的，在长辈寿辰的有什么习俗，现在这些习俗和过去有什么改变？
9. 揭阳潮汕人结婚有什么习俗，现在这些习俗和过去有什么改变？
10. 揭阳潮汕人葬礼有什么习俗，现在这些习俗和过去有什么改变？
11. 您会去做功德吗，揭阳有做功德的习俗吗
12. 您认为揭阳潮汕人的生活习俗产生改变的原因是什么？
13. 您认为揭阳潮汕人的生活习俗能传承下来的原因有什么？
14. 揭阳潮汕人在春节的时候有什么传统习俗，相较以前有什么改变？
15. 揭阳潮汕人在清明节的时候有什么传统习俗，相较以前有什么改变？
16. 揭阳潮汕人在端午节的时候有什么传统习俗，相较以前有什么改变？
17. 揭阳潮汕人在中秋节的时候有什么传统习俗，相较以前有什么改变？
18. 除了这些节日，在揭阳还有什么重要的节日？
19. 您认为揭阳潮汕人的节日习俗产生改变的原因是什么？
20. 揭阳潮汕人拜地主爷都在哪几天拜，在哪里拜？
21. 揭阳潮汕人拜妈祖都在哪几天拜，在哪里拜？
22. 揭阳潮汕人拜祖先都在哪几天拜，在哪里拜
23. 除了供奉以上的神仙和祖先，揭阳潮汕人还供奉哪些神仙？
24. 您认为和潮汕地区以外的人结婚，会让传统的潮汕习俗产生哪些改变？
25. 潮汕年轻一辈还遵循着这些传统习俗吗？
26. 您现在都使用哪些科技产品，这些科技产品有让传统习俗产生变化吗，都有哪些变化？
27. 揭阳有哪些学校？
28. 学校都有开展哪些活动？
29. 在学校举办的活动中有没有关于潮汕传统习俗的？
30. 揭阳都有哪些市庙？
31. 信徒都在哪些日子来拜神，拜神需要准备什么贡品？
32. 哪个市庙是揭阳比较有名的市庙？
33. 在市庙里有使用科技产品吗？都有哪些？

采访问题(续)

34. 社区 宗亲会 以及善堂都有举办哪些活动？
35. 社区都会举办哪些节日或者传统习俗的活动？
36. 过去的揭阳潮汕人使用市庙方法宣传潮汕文化？现在使用什么方法宣传潮汕文化？
37. 您认为揭阳潮汕人应该怎样宣传和传承潮汕文化？
38. 您认为社区 宗亲会以及善堂应该怎样宣传和传承潮汕文化？
39. 关于宣传潮汕文化，您有哪些建议？
40. 关于传承潮汕文化，您有哪些建议？

ภาคผนวก ค
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

จุรีลักษณ์ จีรวัฒนวาทย์.	สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
อัศวิน ลิมปสวัสดิ์ไพศาล.	สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
สุนี เอี่ยมวชิรกุล.	สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
ศิริวรรณ สิงห์ปาน.	สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
อำนวย เวกชัยเรื่องเดช.	สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
นิวัฒน์.	สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
เผย.	สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2563 ในย่านเยาวราช.
ฐิติพร จตุจริยพงศ์.	สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2563 ในย่านเยาวราช.
อา เขียว.	สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2563 ในย่านเยาวราช.
นัยนา เมธเศรษฐ์.	สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2563 ในย่านเยาวราช.
กิตติ 钟汉琼.	สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2563 ในย่านเยาวราช.
เกรียงศักดิ์ ลภาพรรณวิสุทธิ์.	สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
ภูษณิศา ชัญญากาญจน์.	สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
สำเนียง กาญจนาธารัตน์.	สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
อชิรญา เมืองเจริญ 符丽明.	สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
พระนนธีร์ เสียเจ๋า 圣造.	สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
วันชิด ศิรสีห์.	สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
กิตติคุณ เชิงวิวัฒน์กิจ.	สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
สุรัตน์.	สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
พรทิพย์.	สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2563 ในย่านเยาวราช.
林松波 LIN SONGBO.	สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.
陈旭锐 CHEN XURUI.	สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.
郑洁文 ZHENG JIEWEN.	สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.
刘文娟 LIU WENJUAN.	สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.
郑丽梅 ZHENG LIMEI.	สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.
卢耿丽 LU GENGLI.	สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.
林伟标 LIN WEIBIAO.	สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.
倪瑜发 NI YUFA.	สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

洪楚明 HONG CHUMING. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

林浩然 LIN HAORAN. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

刘署光 LIU SHUGUANG. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

林映昭 LIN YINGZHAO. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

林培松 LIN PEISONG. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

柯俊喜 KE JUNXI. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

林晓珊 LIN XIAOSHAN. สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2563 และ 5 พฤษภาคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

蔡晓芬 CAI XIAOFEN. สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2563 และ 5 พฤษภาคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

陈艺纯 CHEN YICHUN. สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2563 และ 5 พฤษภาคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

林延渊 LIN YANYUAN. สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2563 และ 5 พฤษภาคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

张蕾 ZHANG LEI. สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2563 และ 5 พฤษภาคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

冯楚燕 FENG CHUYAN. สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2563 และ 5 พฤษภาคม 2563 ในจังหวัดกิ๊กเอี๊ย.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล MISS LIN SHIYA (ทอรุ้ง)

วัน เดือน ปีเกิด 16 กุมภาพันธ์ 2539

ที่อยู่ปัจจุบัน 18/18 ถนนเทพรัตน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 10540

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2558 - 2561 คณะศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)